

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA

2017

**Sprawozdanie z działalności
Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
w 2017 roku**

**(w tym Agencji Rynku Rolnego
i Agencji Nieruchomości Rolnych
w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r.)**

Spis treści

WPROWADZENIE	7
1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA	10
1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	10
1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	12
1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa	15
1.5. Ocena działalności w 2017 r.	15
2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA	17
2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	18
2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa	18
2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)	19
2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	20
2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone	21
2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	23
2.2.3. Inne formy trwałego rozdzysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	30
2.2.4. Dzierżawa nieruchomości ZWRSP	34
2.2.4.1. Działania dotyczące realizacji ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ugnrSP oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zakresie wyłączeń 30% powierzchni dzierżawionej	40
2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdzysponowanie	40
2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu	42
2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości ZWRSP	42
2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa	42
2.4.3. Grunty do rozdzysponowania	44
2.4.4. Pozostałe zagadnienia	45
2.5. Nadzór właścicielski	46
2.5.1. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	46
2.6. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2017 r.	48
2.6.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu w 2017 r.	48
2.6.2. Windykacja należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP	48
2.6.3. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP	49
2.6.4. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP	50
2.6.5. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego	51
2.7. Bezzwrotna pomoc finansowa	52
3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO	54
3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, w tym wprowadzone w życie z dniem 30 kwietnia 2016 r.	55
3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	58
3.3. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	63
3.4. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	65
3.5. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce prawa handlowego, która jest właścicielem nieruchomości rolnej, przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	65
3.6. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego	67
3.7. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	68
3.8. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	69

4.	NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓŁKAMI.....	70
4.1.	Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi.....	70
4.2.	Inicjatywa utworzenia konsorcjum „Grupa Polska Genetyka” i konsorcjum „Grupa Polskie Nasiona”	74
4.3.	ELEWARR Sp. z o.o.	75
5.	DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH	76
5.1.	Interwencyjne zakupy i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku	76
5.2.	Interwencyjne zakupy i sprzedaż masła	78
5.3.	Interwencyjne zakupy i sprzedaż zbóż	79
5.4.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	80
5.5.	Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku	80
6.	DZIAŁANIA W SYTUACJACH NADZWYCZAJNYCH I KRYZYSOWYCH.....	81
6.1.	Dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw (V transza pomocy).....	81
6.2.	Administrowanie rozdysponowywaniem owoców i warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży	82
6.3.	Tymczasowa nadzwyczajna pomoc dla rolników w sektorach hodowlanych	83
6.4.	Pomoc na ograniczenie produkcji mleka	83
6.5.	Nadzwyczajna pomoc dostosowawcza dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych.....	85
6.5.1.	Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego (producentom mleka) ..	86
6.5.2.	Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu świń hodowlanych (producentom świń)	87
6.5.3.	Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego (producentom świń – dla strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF)	88
6.5.4.	Pomoc dla producentów świń na wyrównanie cen sprzedaży (dla strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF).....	88
6.5.5.	Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu jałówek hodowlanych ras mlecznych (producentom mleka)	89
6.5.6.	Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu owiec lub jagniąt (producentom mleka, świń i owiec) .	90
6.5.7.	Pomoc z tytułu zmniejszenia sprzedaży mleka (producentom mleka).....	90
6.6.	Nadzwyczajne środki wspierania rynku wieprzowiny w Polsce	91
7.	DOPLĄTY DO PRODUKCJI ROLNEJ	93
7.1.	Dopłaty do materiału siewnego.....	93
7.2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	96
8.	MONITOROWANIE UMÓW NA DOSTARCZANIE PRODUKTÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA	101
8.1.	Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych.....	101
8.2.	Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego	102
8.3.	Organizacja rynku mleka (monitorowanie rynku mleka)	103
8.4.	Kwotowanie produkcji mleka (końcowe rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 oraz 2014/2015)	105
8.5.	Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina	106
8.6.	Monitorowanie produkcji cukru oraz opłaty na rynku cukru	108
8.7.	Monitorowanie produkcji na rynku cukru	110
8.8.	Przetwarzanie cukru przemysłowego.....	111
8.9.	Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE.....	113
8.10.	Pomoc na rzecz dywersyfikacji na rynku cukru (kontrola)	113
9.	MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ	115
9.1.	Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe.....	116
9.2.	Wywóz cukru pozakwotowego	120
9.3.	Pozostałe działania dotyczące handlu z krajami spoza UE	120
10.	WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH	122
10.1.	„Program dla szkół”	122
10.2.	Program „Owoce i warzywa w szkole”	127
10.3.	Program „Mleko w szkole”	129
10.3.1.	Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych	130
10.3.2.	Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych.....	131

11.	INTEGRACJA PRODUCENTÓW ROLNYCH.....	132
11.1.	Uznawanie grup i organizacji producentów	132
11.2.	Obsługa programów operacyjnych (uznanych organizacji producentów owoców i warzyw)	134
11.3.	Działania związane z funkcjonowaniem grup producentów rolnych i ich związków	135
12.	PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH.....	137
12.1.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)	138
12.2.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.....	143
12.3.	Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych	148
12.4.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych.....	149
12.5.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	152
12.6.	Działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020	156
12.6.1.	Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości	157
12.6.2.	Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym	158
13.	ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII.....	160
13.1.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	160
13.2.	Monitorowanie produkcji biopłynów	165
13.3.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	165
13.4.	Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego	169
13.5.	Gromadzenie informacji o infrastrukturze energetycznej.....	170
14.	WSPARCIE DZIAŁAŃ ROZWOJOWYCH I INWESTYCYJNYCH W ZAKRESIE INNOWACYJNOŚCI W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM.....	171
15.	REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020.....	175
15.1.	Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)	175
15.2.	Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ 2014–2020)	175
15.2.1.	Realizacja Podprogramu 2016 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2017 r.....	176
15.2.2.	Realizacja Podprogramu 2017 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2017 r.....	177
16.	PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH I POPŻ.....	181
17.	GOSPODARKA FINANSOWA.....	185
18.	FUNKCJA INFORMACYJNA	187
18.1.	Opracowania i informacje przygotowywane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa.....	187
18.1.1.	Raporty rynkowe.....	187
18.1.2.	Opracowania analityczno-prognostyczne	188
18.1.3.	Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi.....	188
18.2.	Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej	188
19.	WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA.....	194
19.1.	Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego.....	195
19.2.	Udział przedstawicieli KOWR w międzynarodowych konferencjach, seminariach i spotkaniach.....	195
19.3.	Organizacja wizyt delegacji zagranicznych.....	195
19.4.	Udział Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej	196
19.4.1.	Udział w pracach organów UE oraz w unijnym procesie decyzyjnym	196
19.4.2.	Informowanie o udziale KOWR w procesie decyzyjnym Unii Europejskiej.....	197
19.5.	Wdrażanie w KOWR systemu informatycznego ISAMM	197
20.	SYSTEM KONTROLI	198
20.1.	Audyt wewnętrzny.....	198
20.2.	Kontrola wewnętrzna i bezpieczeństwo informacji	202
20.3.	Realizacja kontroli technicznych/kontroli na miejscu.....	208
21.	ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE.....	211
21.1.	Dostosowania legislacyjne.....	211
21.2.	Monitorowanie regulacji prawnych Unii Europejskiej	213
21.3.	Zarządzanie kadrami	214

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

21.3.1.	Polityka kadrowa	214
21.3.2.	Szkolenia	214
21.4.	Realizacja programu informatyzacji	215
21.5.	Zamówienia publiczne	216
21.6.	Obsługa administracyjna	217
SPIS TABEL.....		219
SPIS WYKRESÓW.....		221
ANEKSY.....		223

WPROWADZENIE

Z dniem 1 września 2017 r. weszły w życie przepisy tworzące nowe ramy instytucjonalnego wsparcia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce, tj. ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 10 lutego 2017 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.). Wprowadzone zmiany polegały na:

- zniesieniu Agencji Rynku Rolnego (ARR) i Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) oraz wykorzystaniu ich zasobów do zapewnienia funkcjonowania Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR), a także przekazaniu niektórych zadań Agencji Rynku Rolnego do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR),
- ograniczeniu w Polsce liczby funkcjonujących agencji rolnych oraz redukcji kosztów administracyjnych, a także poprawie jakości obsługi rolników i innych beneficjentów,
- skoncentrowaniu w jednej instytucji realizacji zadań agencji płatniczej Unii Europejskiej w Polsce, tj. Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- utworzeniu jednostki odpowiedzialnej za zadania w zakresie programowania rozwoju polskiej wsi i gospodarowania nieruchomościami rolnymi – **Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa**.

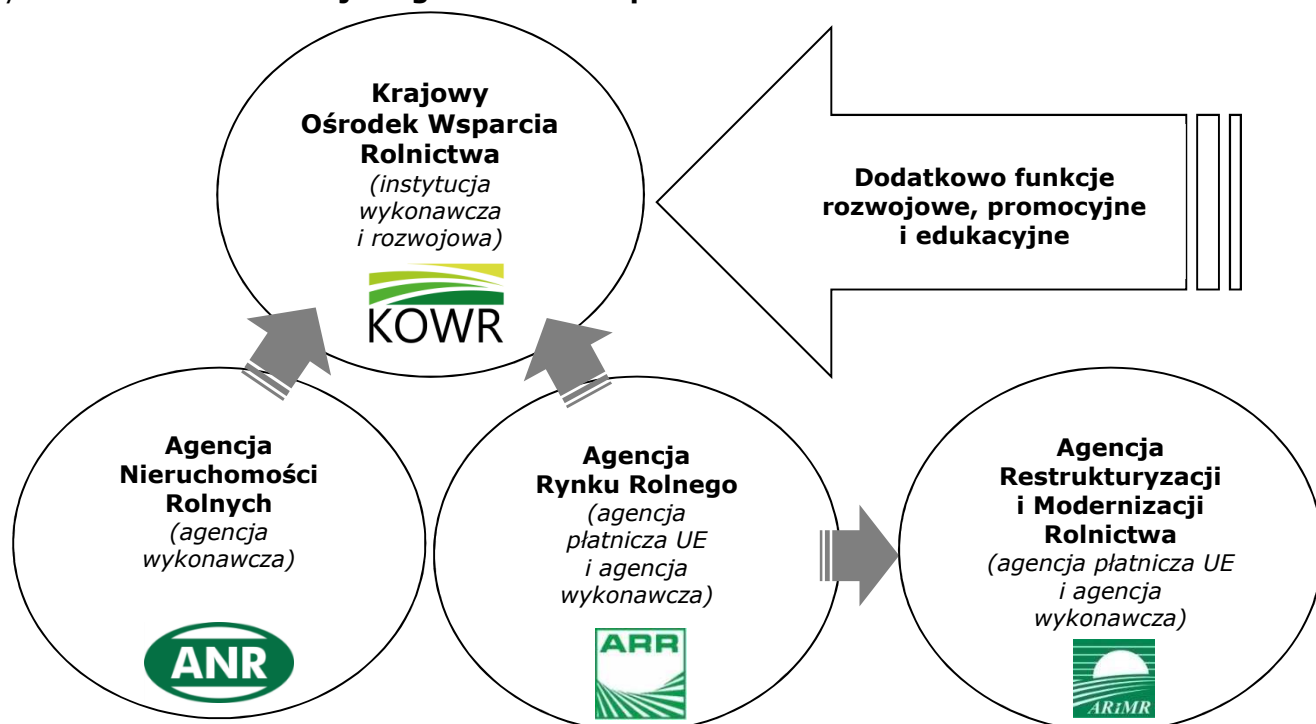
W 2017 r. trwały intensywne przygotowania do płynnego przejęcia od 1 września 2017 r. przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zadań realizowanych dotychczas przez Agencję Nieruchomości Rolnych i Agencję Rynku Rolnego oraz do przekazania części mechanizmów wspólnej polityki rolnej przez ARR do ARiMR, tj.:

- mechanizmów uruchamianych w sytuacjach nadzwyczajnych (np. z powodu rosyjskiego embarga lub afrykańskiego pomoru świń),
- administrowania rozdysponowywaniem owoców i warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży,
- uznawania i kontrolowania grup i organizacji producentów oraz ich zrzeszeń,
- obsługi programów operacyjnych uznanych organizacji producentów owoców i warzyw,
- uznawania i kontrolowania grup producentów rolnych i ich związków,
- dopłat do materiału siewnego (od 2018 r.).

Jednocześnie, w celu optymalizacji obciążeń administracyjnych, zapewnienia ciągłości realizowanych dotychczas przez Agencję Rynku Rolnego zadań, a także wykorzystania doświadczenia ARR, **część zadań ARiMR została delegowana nowo powstałemu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa na podstawie zawartych umów. Ciągłość realizacji zadań została zachowana.**

Utworzenie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, jako agencji wykonawczej działającej na rzecz rolnictwa i obszarów wiejskich, wynikało z potrzeby optymalizacji dotychczasowych rozwiązań organizacyjnych oraz uruchomienia nowych instrumentów niezbędnych do prowadzenia aktywnej krajowej polityki rolnej i rozwoju obszarów wiejskich z uwzględnieniem zadań z zakresu programowania rozwoju na szczeblu centralnym oraz lokalnym.

Wykres 1. **Utworzenie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa 1 września 2017 r.**

Do KOWR przekazano wszystkie zadania ANR, w tym:

1. Gospodarowanie Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa (w tym: dzierżawa i sprzedaż nieruchomości).
2. Kształtowanie ustroju rolnego, w tym wykonywanie prawa pierwokupu i prawa nabycia nieruchomości rolnych, a także udziałów i akcji spółek handlowych, które są właścicielami nieruchomości rolnych.
3. Wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących obrotu gruntami rolnymi w Polsce na rynku prywatnym.
4. Nadzór nad wywiązywaniem się z zobowiązań przez nabywców nieruchomości rolnych.
5. Nadzór nad spółkami, w tym hodowli roślin i zwierząt gospodarskich.
6. Udzielanie bezwrotnej pomocy finansowej na utrzymanie infrastruktury na terenach wiejskich.
7. Współpraca z samorządami w zakresie nieodpłatnego przekazywania gruntów.

Do KOWR przekazano większość zadań ARR:

1. Mechanizmy z zakresu odnawialnych źródeł energii.
2. Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.
3. Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych.
4. Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych.
5. Monitorowanie rynku mleka.
6. Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych.
7. „Program dla szkół”*
8. Zakupy interwencyjne towarów rolno-żywnościowych*.
9. Dopłaty do prywatnego przechowywania*.
10. Mechanizmy w zakresie handlu zagranicznego z krajami pozaunijnymi*.
11. Monitorowanie produkcji wina i uprawy winorośli*.
12. Działania na rynku cukru (w tym: monitorowanie produkcji na rynku cukru)*.
13. Wspieranie realizacji branżowych kampanii promocyjnych z WPR*.
14. Wdrażanie działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020*.
15. Wsparcie rynku produktów pszczelich*.
16. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa**.
17. Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych***.

Do ARiMR przekazano część zadań ARR:

1. Mechanizmy uruchamiane w sytuacjach nadzwyczajnych (np. z powodu rosyjskiego embarga lub ASF).
2. Administrowanie rozdysponowywaniem owoców i warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży.
3. Uznawanie i kontrolowanie grup i organizacji producentów oraz ich zrzeszeń.
4. Obsługa programów operacyjnych uznanych organizacji producentów owoców i warzyw.
5. Uznawanie i kontrolowanie grup producentów rolnych i ich związków.
6. Dopłaty do materiału siewnego (od 2018 r.).

* Mechanizmy delegowane z ARiMR.

** Zadanie delegowane z MRPiPS. KOWR jest instytucją pośredniczącą i beneficjentem, a instytucją zarządzającą POPŻ jest MRPiPS.

*** Zadanie delegowane. KOWR jest partnerem Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii w realizacji branżowego programu promocji.

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

Wdrożone zmiany dotyczące instytucjonalnego wsparcia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce wpisały się w przyjętą przez Rząd RP uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. „Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”, sporządzony przez MRiRW „Program działań Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na lata 2015–2019” i „Program rozwoju głównych rynków rolnych w Polsce na lata 2016–2020”, a także w opracowywaną w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi „Strategię zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2020(2030)” oraz „Pakt dla obszarów wiejskich na lata 2017–2020(2030)”.

Stosownie do treści art. 46 ust. 1 i 2 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa z dniem 1 września 2017 r. z mocy prawa **wstąpił w ogół praw i obowiązków zniesionych Agencji Nieruchomości Rolnych oraz Agencji Rynku Rolnego, z wyjątkiem praw i obowiązków, w które wstąpiła Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.** Wobec tego m.in. **Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa w całości został powierzony Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa i gospodarowanie tym Zasobem odbywa się w sposób ciągły¹.**

Mając powyższe na względzie, sprawozdanie z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2017 r. zawiera zadania zrealizowane przez zniesione ARR i ANR (w okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r.) oraz przez nowo powstały KOWR (w okresie od 1 września do 31 grudnia 2017 r.) w formie ciągłej, tj. za cały 2017 r.

W sprawozdaniu z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2017 r. zostały opisane również zadania zrealizowane przez Agencję Rynku Rolnego od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r., które przekazano do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w odniesieniu do których nie zachodzi następstwo prawne Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

¹ Zgodnie z art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.).

1. KRAJOWY OŚRODEK WSPARCIA ROLNICTWA – AGENCJA WYKONAWCZA

1.1. Status prawny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest **państwową osobą prawną** działającą na podstawie **ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 1 września 2017 r. na mocy ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), oraz **statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa** nadanego rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 roku².

W świetle przepisów art. 2 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa KOWR ma status **agencji wykonawczej** w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077, z późn. zm.).

Nadzór nad Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa sprawuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi. Organem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest **Dyrektor Generalny**, który kieruje Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa i reprezentuje go na zewnątrz. Dyrektora Generalnego powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi. Dyrektor Generalny wykonuje zadania przy pomocy zastępców Dyrektora Generalnego oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR.

Zastępców Dyrektora Generalnego powołuje minister właściwy do spraw rozwoju wsi na wniosek Dyrektora Generalnego. Kierowników komórek organizacyjnych w Centrali i ich zastępców oraz dyrektorów oddziałów terenowych KOWR i ich zastępców powołuje oraz odwołuje Dyrektor Generalny.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. obowiązki Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa pełnił Witold Strobel.

Funkcję Zastępców Dyrektora Generalnego KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. pełnili: Sylwia Iwańczuk, Andrzej Sutkowski, Janusz Zaniewski, Waldemar Sochaczewski i Łukasz Hołubowski.

1.2. Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

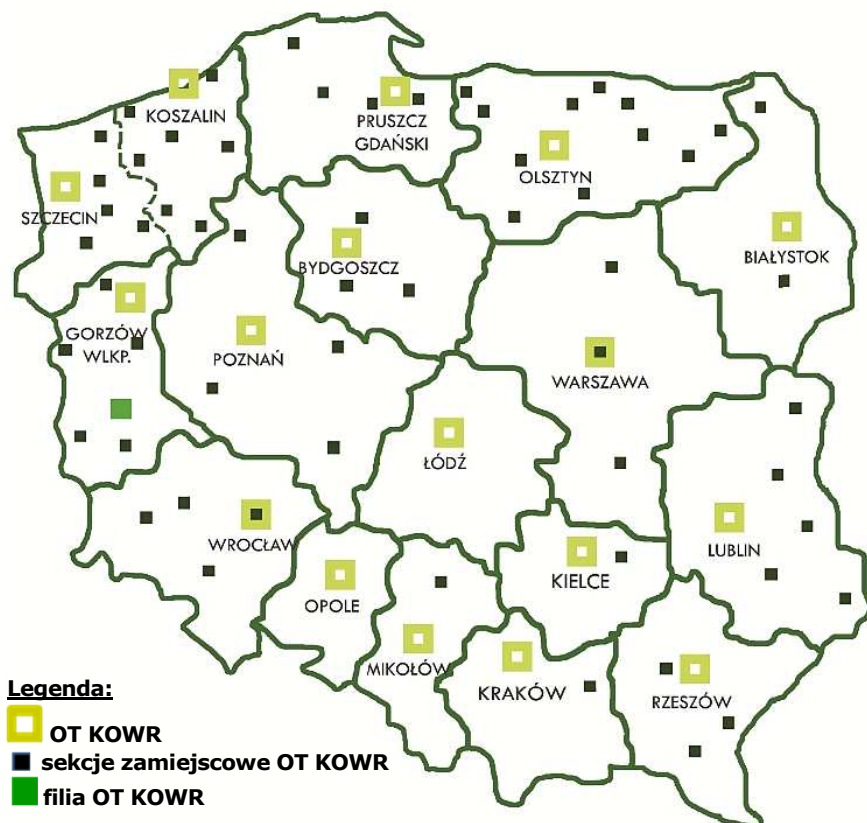
Struktura organizacyjna Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa obejmuje cały kraj i umożliwia sprawną obsługę wszystkich beneficjentów oraz kontrahentów. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa posiada wyodrębnione **jednostki organizacyjne – Centralę w Warszawie oraz 17 oddziałów terenowych (OT)**. W każdym województwie znajduje się jeden OT KOWR, a w województwie zachodniopomorskim – ze względu na dużą koncentrację mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr) – funkcjonują 2 oddziały terenowe Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

Zgodnie z § 4 statutu KOWR oddziały terenowe mają siedzibę w następujących miastach: Wrocław, Bydgoszcz, Lublin, Gorzów Wielkopolski, Łódź, Kraków, Warszawa,

² Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 840, z późn. zm.).

Opole, Rzeszów, Białystok, Pruszcz Gdański, Mikołów, Kielce, Olsztyn, Poznań, Koszalin oraz Szczecin.

Wykres 2. **Oddziały terenowe i sekcje zamiejscowe OT Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa**

Źródło: opracowano w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa.

Zgodnie z § 2 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Centrali wydzielono pionny, w ramach których na podstawie Regulaminu Organizacyjnego KOWR, wyodrębniono następujące komórki organizacyjne (stan na 31 grudnia 2017 r.):

- **pion innowacji i rozwoju:**
 - Departament Innowacji,
 - Departament Wsparcia Eksportu,
- **pion gospodarowania nieruchomościami:**
 - Departament Kształtowania Ustroju Rolnego,
 - Departament Gospodarowania Zasobem,
- **pion rynków rolnych:**
 - Departament Interwencji Rynkowych,
 - Departament Wspierania Konsumpcji,
 - Departament Rozwoju Rynku,
- **pion nadzoru nad spółkami:**
 - Departament Nadzoru nad Spółkami Strategicznymi,
 - Departament Nadzoru Właścicielskiego,
- **pion finansowo-administracyjny:**
 - Biuro Finansowo-Księgowe,
 - Biuro Zarządzania Należnościami i Windykacji,

- Biuro Administracyjne,
- **pion operacyjny:**
 - Biuro Dyrektora Generalnego,
 - Biuro Prawne i Zamówień Publicznych,
 - Biuro Zarządzania Kapitałem Ludzkim,
 - Biuro Audytu Wewnętrznego,
 - Biuro Kontroli i Bezpieczeństwa Informacji,
 - Biuro Teleinformatyki,
 - Biuro Analiz i Strategii,
 - Pełnomocnik Dyrektora Generalnego KOWR ds. spółki ELEWARR.

W skład **struktury organizacyjnej oddziałów terenowych KOWR** wg stanu na 31 grudnia 2017 r. wchodziły:

- Wydział Finansowo-Księgowy i Windykacji,
- Wydział Organizacyjno-Prawny,
- Wydział Rozwoju Rynków Rolnych, w ramach którego wyodrębniono sekcję do spraw kontroli na miejscu,
- Wydział Kształtowania Ustroju Rolnego i Gospodarowania Zasobem.

Zgodnie z treścią § 5 statutu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Dyrektor Generalny może **tworzyć i znosić filie oddziału terenowego KOWR** na wniosek dyrektora oddziału terenowego.

Filią oddziału terenowego, w przypadku jej utworzenia, kieruje zastępca dyrektora oddziału terenowego KOWR. Do 31 grudnia 2017 r. została utworzona w strukturze KOWR jedna filia w Zielonej Górze w ramach OT KOWR w Gorzowie Wielkopolskim, która rozpoczęła działalność 1 grudnia 2017 r.

1.3. Zakres działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa KOWR realizuje zadania wynikające z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia rolnictwa, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich.

Według zapisów art. 9 ust. 3 ww. ustawy Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonuje również zadania inne niż wymienione w ustawie o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w szczególności zadania delegowane, jeżeli odrębne przepisy tak stanowią.

Do zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (w tym realizowanych zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR) w zakresie: **gospodarowania nieruchomościami rolnymi Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, kształtowania ustroju rolnego oraz zarządzania spółkami** w 2017 r. należały:

- 1) tworzenie oraz poprawa struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- 2) tworzenie warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- 3) restrukturyzacja oraz prywatyzacja mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolnicze,
- 4) obrót nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne,

- 5) administrowanie zasobami majątkowymi Skarbu Państwa przeznaczonymi na cele rolne,
- 6) zabezpieczenie majątku Skarbu Państwa,
- 7) inicjowanie prac urządzeniowo-rolnych,
- 8) popieranie organizowania gospodarstw rolnych na gruntach Skarbu Państwa,
- 9) kształtowanie ustroju rolnego,
- 10) wydawanie decyzji administracyjnych dotyczących obrotu gruntami rolnymi w Polsce (UKUR),
- 11) wykonywanie praw z udziałów i akcji oraz sprawowanie nadzoru właścicielskiego nad działalnością 42 spółek.

Do zadań KOWR (w tym realizowanych zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy o KOWR) **w zakresie stabilizacji rynków rolnych, rozwoju obszarów wiejskich, innowacyjności, promocji żywności i zwiększania konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych** w 2017 r. należały:

I. Zadania krajowe oraz administrowane zadania wspólnej polityki rolnej:

- 1) monitorowanie produkcji biogazu rolniczego i biopłynów, a także rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych,
- 2) gromadzenie informacji dotyczących istniejącej, będącej w budowie lub planowanej do budowy infrastruktury energetycznej służącej do wytwarzania biokomponentów lub energii elektrycznej z biogazu rolniczego,
- 3) wsparcie działań rozwojowych i inwestycyjnych w zakresie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym,
- 4) prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,
- 5) obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- 6) wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 7) monitorowanie rynku mleka,
- 8) końcowe rozliczenie lat kwotowych 2013/2014 i 2014/2015 na rynku mleka,
- 9) monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych,
- 10) monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego,
- 11) realizacja dopłat do materiału siewnego za rok 2017,
- 12) gromadzenie, analizowanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych,
- 13) opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych.

II. Zadania wspólnej polityki rolnej (w tym w zakresie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych) delegowane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa³:

³ Zadania, które ARiMR deleguje KOWR, są określone w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) i realizowane na podstawie umowy zadań delegowanych ARiMR z KOWR nr 17/2015_DDD-UM17 zawartej w dniu 28.05.2015 r. oraz umowy zadań delegowanych ARiMR z KOWR zawartej w dniu 01.09.2017 r. Skupienie zadań agencji płatniczej w jednym podmiocie (tj. w ARiMR) nie eliminuje możliwości delegowania zadań agencji płatniczej innym podmiotom, co wynika z art. 7 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008, z późn. zm.

- 1) wspieranie realizacji branżowych i międzybranżowych programów promocyjno-informacyjnych w ramach WPR („Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”),
- 2) wdrażanie dwóch poddziałań w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW 2014–2020 (poddziałania – 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”),
- 3) realizowanie „Programu dla szkół”,
- 4) prowadzenie interwencyjnych zakupów i sprzedaży wybranych towarów rolno-spożywczych,
- 5) realizowanie dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-spożywczych,
- 6) administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (towarami z grupy non-aneks I),
- 7) wspieranie rynku produktów pszczelich,
- 8) administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina,
- 9) działania na rynku cukru (w tym: w zakresie dywersyfikacji przemysłu cukrowniczego, monitorowania produkcji oraz opłat na rynku cukru, przetwarzania cukru przemysłowego i rafinacji cukru przywiezionego spoza UE).

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jako unijna agencja płatnicza, w ramach realizacji niektórych z powyższych zadań dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy.

III. Zadania delegowane z innych podmiotów:

- 1) realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 jako instytucja pośrednicząca i beneficjent, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (działanie delegowane z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej),
- 2) prowadzenie branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych (działanie delegowane z Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii).

Zgodnie z art. 10 ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa jednostki sektora finansów publicznych mogą, za zgodą ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, powierzać Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa realizację zadań dla nich określonych, zapewniając KOWR na ten cel odpowiednie środki finansowe.

Misją Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest realizacja zadań wynikających z polityki państwa, w szczególności w zakresie wdrażania i stosowania instrumentów wsparcia, aktywnej polityki rolnej oraz rozwoju obszarów wiejskich, w interesie polskich rolników oraz innych podmiotów funkcjonujących w sektorze rolno-żywnościowym, zapewniając jednocześnie efektywną i kompetentną obsługę oraz fachowe wsparcie.

Wykres 3. Zakres tematyczny działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

1.4. Beneficjenci i/lub kontrahenci Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Beneficjentami i/lub kontrahentami działań KOWR są:

- producenci rolni (w tym rolnicy indywidualni i dzierżawcy) oraz rodzinne gospodarstwa rolne,
- przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją, przechowywaniem lub przetwórstwem artykułów rolno-spożywczych oraz zakupem i sprzedażą tych towarów na terenie UE lub w krajach pozaunijnych,
- organizacje zrzeszające ww. podmioty (grupy i organizacje producentów oraz organizacje przetwórców),
- jednostki samorządu terytorialnego,
- mieszkańcy terenów wiejskich (w tym popegeerowskich),
- organizacje pożytku publicznego oraz inne podmioty gospodarcze działające lub zamierzające podjąć działania inwestycyjne na terenie kraju,
- konsumenci (w tym dzieci za pośrednictwem szkół podstawowych),
- osoby najuboższe (za pośrednictwem organizacji charytatywnych).

1.5. Ocena działalności w 2017 r.

W okresie od 1 kwietnia 2016 r. do 9 lutego 2017 r. zespół audytowy, składający się z pracowników Ministerstwa Finansów oraz kontrolerów Urzędów Kontroli Skarbowej, przeprowadził coroczny audyt certyfikacyjny za rok finansowy EFRG 2016. Po zakończonym audycie otrzymano:

- **Opinię w sprawie rocznych sprawozdań finansowych „bez zastrzeżeń”,** w której stwierdzono, że „sprawozdania, które mają zostać przekazane Komisji za rok finansowy EFRG 2016 zakończony dnia 15 października 2016 r., są prawdziwe, kompletne i dokładne we wszystkich istotnych aspektach w odniesieniu do całkowitej kwoty wydatków netto, którymi obciążony jest EFRG” oraz że „w oparciu o przeprowadzone badanie, mające na celu potwierdzenie spełniania przez Agencję Płatniczą kryteriów akredytacyjnych, należy stwierdzić, że procedury kontroli wewnętrznej stosowane przez Agencję Płatniczą działają w sposób

zadowalający w odniesieniu do EFRG” oraz że „wydatki, o których zwrot zwrócono się do Komisji, są legalne i prawidłowe we wszystkich istotnych aspektach w odniesieniu do EFRG”,

- **Opinię w sprawie deklaracji zarządczej „bez zastrzeżeń”**, w której stwierdzono, że „uwagi nie zwróciło nic, co:
 - podaje w wątpliwość twierdzenia zawarte w deklaracji zarządczej za rok finansowy od 16.10.2015 r. do 15.10.2016 r.;
 - pozwoliłoby przypuszczać, że deklaracja zarządcza nie jest zgodna z ramami prawnymi”.

W okresie od czerwca 2017 r. do lutego 2018 r. zespół audytowy, składający się z pracowników Ministerstwa Finansów oraz kontrolerów Urzędów Kontroli Skarbowej, przeprowadził coroczny audyt certyfikacyjny za rok finansowy EFRG 2017 (za okres od 16 października 2016 r. do 31 sierpnia 2017 r.). Po zakończonym audycie otrzymano:

- **Opinię w sprawie rocznych sprawozdań finansowych „bez zastrzeżeń”**, w której stwierdzono, że „sprawozdania, które mają zostać przekazane Komisji za rok finansowy EFRG 2017 (za okres od 16.10.2016 r. do 31.08.2017 r.), są prawdziwe, kompletne i dokładne we wszystkich istotnych aspektach w odniesieniu do całkowitej kwoty wydatków netto, którymi obciążany jest EFRG” oraz że „w oparciu o przeprowadzone badanie, mające na celu potwierdzenie spełniania przez Agencję Płatniczą kryteriów akredytacyjnych, należy stwierdzić, że procedury kontroli wewnętrznej stosowane przez Agencję Płatniczą działają w sposób zadowalający w odniesieniu do EFRG” oraz że „wydatki, o których zwrot zwrócono się do Komisji, są legalne i prawidłowe we wszystkich istotnych aspektach w odniesieniu do EFRG”,
- **Opinię w sprawie deklaracji zarządczej „bez zastrzeżeń”**, w której stwierdzono, że „uwagi nie zwróciło nic, co:
 - podaje w wątpliwość twierdzenia zawarte w deklaracji zarządczej za rok finansowy 2017 (od 16.10.2016 r. do 31.08.2017 r.);
 - pozwoliłoby przypuszczać, że deklaracja zarządcza nie jest zgodna z ramami prawnymi”.

W wyniku kontroli „Wykonania budżetu państwa w 2017 r. Wykonania planów finansowych Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa” w wystąpieniu pokontrolnym **Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie wykonanie planu finansowego na 2017 r. Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa oraz Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Koszty KOWR zostały poniesione zgodnie z obowiązującym prawem, celowo i gospodarnie. W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie sformułowała wniosków pokontrolnych.**

2. GOSPODAROWANIE ZASOBEM WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (do 31 sierpnia 2017 r. Agencja Nieruchomości Rolnych) realizuje zadania w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (**określanym dalej, jako Zasób lub Zasób WRSP**) zawarte w **ustawie z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 91, zwaną dalej ugnrSP)** – a także w innych przepisach i dokumentach – wyznaczających kierunki i zakres działania KOWR na rzecz **prywatyzacji mienia rolnego Skarbu Państwa oraz realizacji założeń polityki społeczno-gospodarczej państwa, zwłaszcza na rzecz wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej**. Zadania, które realizuje KOWR, dotyczą między innymi:

- tworzenia oraz poprawy struktury obszarowej gospodarstw rodzinnych,
- tworzenia warunków sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu potencjału produkcyjnego Zasobu WRSP,
- restrukturyzacji oraz prywatyzacji mienia Skarbu Państwa użytkowanego na cele rolne,
- obrotu nieruchomościami i innymi składnikami majątku Skarbu Państwa użytkowanymi na cele rolne.

KOWR realizuje również szereg zadań określonych w innych przepisach, zwłaszcza **w ustawie z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 2196, z późn. zm.)**, zwanej dalej ukur. Najważniejsze cele wymienione w ustawie to:

- wzmocnienie ochrony i rozwoju gospodarstw rodzinnych,
- poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych,
- zapewnienie prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach⁴.

Ponadto Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonuje zadania lub współuczestniczy w wykonywaniu zadań wynikających m.in. z przepisów o stosunku państwa do kościołów i związków wyznaniowych, o ubezpieczeniu społecznym rolników, o ochronie środowiska i ochronie przyrody, przepisów o lasach oraz przepisów prawa wodnego.

Zgodnie z art. 13 ugnrSP do dnia 30 czerwca 2000 r. do Zasobu przejmowane były nieruchomości rolne Skarbu Państwa, lasy niewydzielone geodezyjnie wchodzące w skład tych nieruchomości, a także inne nieruchomości i składniki mienia pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (ppgr) oraz ich zjednoczeń i zrzeszeń.

Nieruchomości nieprzekazane do Zasobu ostatecznymi decyzjami w tym terminie stały się z mocy prawa własnością gmin, na terenie których były położone.

⁴ Zgodnie z ustawą z dnia 5 września 2008 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wejściem w życie Protokołu do Umowy między Wspólnotą Europejską i jej Państwami Członkowskimi, z jednej strony, a Konfederacją Szwajcarską, z drugiej strony, w sprawie swobodnego przepływu osób (Dz. U. z 2008 r. Nr 180, poz. 1112), do dowodów potwierdzających posiadanie kwalifikacji rolniczych zaliczono także odpowiednie dokumenty wydane przez właściwe organy lub instytucje państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Konfederacji Szwajcarskiej.

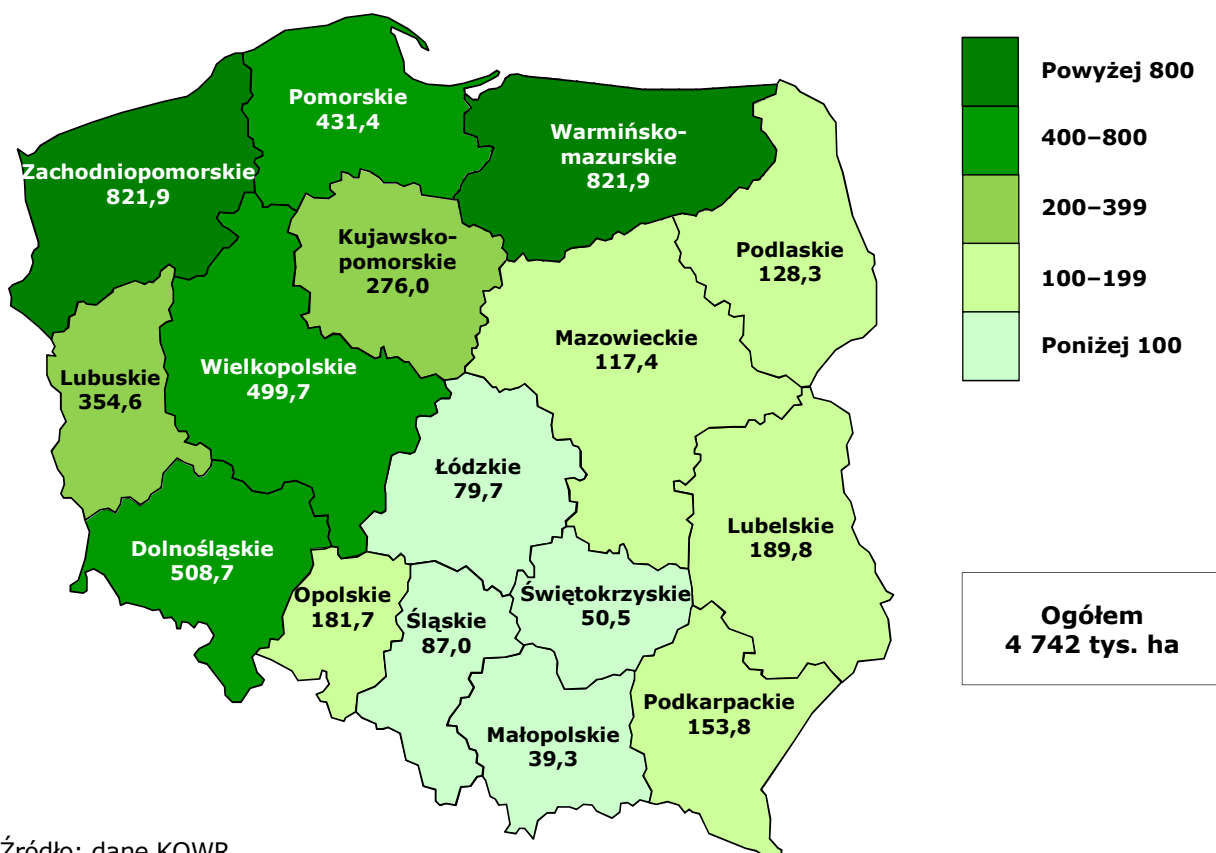
Do Zasobu wchodzi także nieruchomości rolne przejmowane na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisów szczególnych i nabywane na własność Skarbu Państwa przez państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, a także nabywane w trybie ukur i ugnrSP.

2.1. Przejmowanie mienia do Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

2.1.1. Przejmowanie mienia pochodzącego z byłych ppgr, Państwowego Funduszu Ziemi i innych gruntów rolnych Skarbu Państwa

Przejmowanie większości mienia pochodzącego z byłych ppgr zakończyło się w połowie lat 90. W kolejnych latach przejmowane były do Zasobu jedynie niewielkie powierzchnie – przeważnie lasy, grunty leśne i zadrzewione niewydzielone geodezyjnie oraz sporadycznie inne grunty przejmowane aneksami do wcześniejszych protokołów zdawczo-odbiorczych. Przejmowane były również grunty z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ) oraz inne grunty rolne Skarbu Państwa. Nieruchomości rolne Skarbu Państwa nieprzekazane do Zasobu ostatecznymi decyzjami do 30 czerwca 2000 r. z mocy prawa przeszły na własność jednostek samorządu terytorialnego⁵. **W 2017 r. przejęto do Zasobu WRSP grunty głównie w trybie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego i o ubezpieczeniu społecznym rolników, a także grunty pochodzące z odkupów realizowanych w trybie ugnrSP.**

Wykres 4. Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2017 r. w podziale na województwa (w tys. ha)

Źródło: dane KOWR.

⁵ Por. np. art. 60 ustawy z 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.).

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do końca 2017 r. przejęto ze wszystkich źródeł 4 741,8 tys. ha, w tym 80% z byłych państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej (ppgr) – 3 762,1 tys. ha. W 2017 r. saldo gruntów – w wyniku przejścia nieruchomości do Zasobu, zmian geodezyjnych (w tym nowych pomiarów) i korekt – zwiększyło się o 1 210 ha.

Przejęte do Zasobu nieruchomości (głównie w wyniku uwarunkowań lokalizacyjnych byłych ppgr z uwagi na ich przeważającą powierzchnię) położone są przede wszystkim w rejonach północnej i zachodniej Polski. Miało to swoje konsekwencje również w lokalizacji Zasobu w 2017 r., gdyż **na terenie 6 województw (warmińsko-mazurskiego, pomorskiego, zachodniopomorskiego, lubuskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego) nadal znajdowało się w Zasobie 1,02 mln ha gruntów (74%)**. Takie położenie zasobów państwowej ziemi rolnej w znacznym stopniu ogranicza możliwości KOWR w zakresie poprawy struktury obszarowej rolnictwa indywidualnego w centralnych, południowych i wschodnich rejonach kraju.

Od 1992 r. do 2000 r., poza gruntami do Zasobu, przejęto także pochodzący z byłych ppgr i innych podmiotów majątek trwały i obrotowy o wartości księgowej netto **8,6 mld zł** oraz blisko **2 mld zł** zobowiązań byłych ppgr, w tym zobowiązania z tytułu kredytów i pożyczek w kwocie 887,4 mln zł⁶. W wyniku prowadzonych działań na rzecz restrukturyzacji zobowiązań, w tym zwłaszcza w trybie bankowych postępowań ugodowych, **przejęty dług został w całości uregulowany do końca 2000 r.**

W rzeczowej strukturze przejętego majątku trwałego dominują budynki i budowle. Obok budynków gospodarczych, służących bezpośrednio produkcji rolniczej przejęto także 337,3 tys. mieszkań wraz z towarzyszącą infrastrukturą (m.in. kotłownie, hydrofornie i oczyszczalnie ścieków), jak również obiekty przemysłu rolno-przetwórczego, handlowe i usługowe, w tym m.in.⁷: **849 gorzelni, 6 winiarni, 3 browary, 269 masarni i rzeźni, 898 suszarni zbóż i zielonek, 717 mieszalni pasz, 31 młynów i kaszarni, 75 chłodni, a także 415 sklepów, 147 hoteli, zajazdów, restauracji i barów, 672 obiekty o charakterze socjalnym, kulturalnym i sportowym oraz 2 136 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych**⁸.

2.1.2. Przejmowanie mienia w wyniku realizacji ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP)

Stosunkowo niewielkie powierzchnie gruntów pozyskiwano w trybie art. 29 ust. 4 i 5 ugnrSP, gdzie zastosowano prawo pierwokupu na rzecz Skarbu Państwa przy odsprzedaży nieruchomości przez nabywcę w okresie 5 lat od jej nabycia od ANR/KOWR, a także prawa odkupu (na podstawie ugnrSP lub Kodeksu cywilnego) – również w okresie 5 lat, licząc od dnia nabycia od ANR/KOWR.

⁶ Stan na dzień przejmowania protokołami zdawczo-odbiorczymi.

⁷ Według stanów wymienionych w protokołach zdawczo-odbiorczych.

⁸ W Zasobie dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby, zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji, ewentualnie likwidacji. Co do przejętych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, podlegają one przeglądowi przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również są wprowadzane do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane już w Zasobie przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Łącznie notarialne oświadczenia woli skorzystania z prawa pierwokupu i odkupu zostały złożone:

- w 2017 r. w stosunku do 73 ha (dotyczyły jedynie odkupu),
- od początku działalności w 1992 r. do końca 2017 r. w stosunku do 2 522,7 ha.

2.2. Zagospodarowanie mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Przejęte do Zasobu nieruchomości, zwłaszcza pochodzące z większych obszarowo gospodarstw (zakładów, folwarków) pegeerowskich, przed ich dalszym rozdysponowaniem poddawano restrukturyzacji. Jej istotą było wydzielenie mniejszych jednostek gospodarczych, nie tylko zdolnych do samodzielnego, racjonalnego funkcjonowania, ale także „dopasowanych” do możliwości organizacyjnych i finansowych nowych użytkowników. Z uwagi na występujące pod wieloma względami zróżnicowanie ppgr (powierzchnia, rozłóg, ukierunkowanie produkcyjne, sposób organizacji gospodarstw itp.) dla każdego przedsiębiorstwa był opracowywany indywidualny program restrukturyzacji. W programach tych uwzględniano także potrzebę przygotowania możliwie szerokiej i zróżnicowanej oferty nieruchomości, w tym również niewielkich powierzchni, które – mimo że same nie tworzą gospodarstwa – mogłyby służyć poprawie struktury obszarowej już istniejących, okolicznych gospodarstw indywidualnych.

Dodatkowym efektem restrukturyzacji gospodarstw pegeerowskich było wyodrębnienie i wydzielenie majątku o charakterze „nieprodukcyjnym”, zwłaszcza budynków mieszkalnych wraz z towarzyszącą im infrastrukturą oraz obiektów służących działalności socjalnej (kulturalnej, oświatowej), obiektów sklepowych, hotelowych, zespołów dworskich i pałacowo-parkowych. Państwowe przedsiębiorstwa gospodarki rolnej w całym okresie swego istnienia spełniały szereg funkcji, także o charakterze społecznym i kulturalnym. Często w świadomości pracowników i okolicznych mieszkańców funkcjonowały, jako ośrodki wielokierunkowo aktywizujące lokalną społeczność. Ppgr-y prowadziły też działalność gospodarczą inną niż rolniczą, np. handlową, usługową lub wytwórczą, nierzadko w tematyce odległych branżach.

Wydzielenie składników mienia niezwiązanego z produkcją rolniczą, a zwłaszcza mienia „społeczno-socjalnego”, nie tylko odciążało finansowo „część gospodarczą”, ale było jednym z koniecznych warunków przygotowania tych nieruchomości do prywatyzacji. Równocześnie wyodrębnione obiekty najczęściej stanowiły przedmiot odrębnych transakcji trwałego rozdysponowania lub umów czasowego użytkowania (głównie dzierżawy). Zasób mieszkaniowy był trwale rozdysponowywany w osobnym trybie, przede wszystkim był sprzedawany dotychczasowym najemcom lub przekazywany nieodpłatnie uprawnionym podmiotom (gminom, spółdzielniom mieszkaniowym).

W stosunku do gospodarstw zajmujących się hodowlą roślin i zwierząt programy restrukturyzacji brały pod uwagę ocenę stopnia przydatności i potrzeby utrzymania tej działalności. W wyniku dokonanego przeglądu część ośrodków hodowlanych zlikwidowano, natomiast dla tych, które okazały się niezbędne dla rozwoju polskiej hodowli, ponownie określono zadania hodowlane (stosownie do aktualnych i przewidywanych potrzeb rolnictwa) oraz dostosowano powierzchnię i inny majątek do powierzonych zadań.

Pierwszy etap restrukturyzacji przejętego mienia zakończono w latach 90. Był to proces trudny, ale stosunkowo krótkotrwały. Natomiast znacznie bardziej długotrwałym procesem jest wykonywana tzw. wtórna restrukturyzacja. Dotyczy ona nieruchomości pozostających wprawdzie w Zasobie, ale w przeważającym stopniu rozdysponowanych w różnych formach czasowego zagospodarowania, nierzadko na podstawie wieloletnich umów – zwłaszcza umów dzierżawy. Restrukturyzacja takich nieruchomości musi być rozłożona w czasie. W tych przypadkach KOWR korzysta z prawa do wyłączania gruntów z większych obszarowo dzierżaw (zwłaszcza powyżej 300 ha) i przeznacza je do odrębnego zagospodarowania, przede wszystkim na potrzeby rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Ten etap restrukturyzacji polega także na dalszym racjonalizowaniu powierzchni gospodarstw spółek hodowlanych oraz przygotowywaniu kolejnych nieruchomości do prywatyzacji.

KOWR zagospodarowuje nieruchomości i inne mienie Zasobu w różnych formach przewidzianych przepisami prawa. Rozdysponowanie w sposób trwały, polegające na przeniesieniu prawa własności, obejmuje przede wszystkim: sprzedaż, nieodpłatne przekazanie uprawnionym podmiotom oraz wniesienie aportem do spółek prawa handlowego. Nieruchomości pozostające w Zasobie zagospodarowywane są również poprzez formy nietrwałego rozdysponowania, zwłaszcza dzierżawę. Część nieruchomości, które nie mogły być rozdysponowane również w tej formie (np. z powodu czasowego braku zainteresowania nimi), a także nieruchomości stanowiące zorganizowane gospodarstwa, które „wróciły” z dzierżawy, do czasu kolejnego rozdysponowania przekazywano okresowo w administrowanie. **Stosunkowo niewielkie powierzchnie pozostawały w takich formach rozdysponowania, jak zarząd i wieczyste użytkowanie.**

2.2.1. Przetargi ograniczone i nieograniczone

Poprawie struktury obszarowej, a zwłaszcza tworzeniu warunków dla powiększania części już istniejących gospodarstw rodzinnych, sprzyjają także uregulowania określone w ugrnSP oraz stosowanie przez KOWR przetargów ograniczonych. Przetargi ograniczone są organizowane przede wszystkim dla rolników indywidualnych powiększających gospodarstwa rodzinne. Od początku obowiązywania tego uprawnienia (tj. od połowy czerwca 1999 r.) rozstrzygnięto przetargi ograniczone dla rolników **na zakup 230,5 tys. ha** oraz **na dzierżawę 287,8 tys. ha.**

Sprzedaż i dzierżawa nieruchomości Zasobu są realizowane w trybie przetargów publicznych, organizowanych zgodnie z uregulowaniami określonymi w ugrnSP oraz w przepisach wykonawczych wydanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi^{9,10}.

⁹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowego trybu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa i ich części składowych, warunków obniżenia ceny sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz stawek szacunkowych gruntów (Dz. U. poz. 540).

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 1142).

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2017 r. odbyło się 1 372,2 tys. przetargów, z tego:

- **985,9 tys. przetargów na sprzedaż, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 3,7 mln ha, z tego rozstrzygnięto 324,9 tys. przetargów na powierzchnię 1,6 mln ha,**
- **386,3 tys. przetargów na dzierżawę, w których zaoferowano grunty o łącznej powierzchni 7,4 mln ha, z tego rozstrzygnięto 320,8 tys. przetargów w stosunku do łącznej powierzchni 4,5 mln ha¹¹.**

Skuteczność przetargów na sprzedaż mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych wyniosła w przypadku sprzedaży 33%, a w przypadku dzierżawy 83%.

W 2017 r. przeprowadzono 36,4 tys. przetargów, z tego 28,3 tys. przetargów na sprzedaż i 8,1 tys. przetargów na dzierżawę. W przetargach tych zaoferowano do nabycia 14,6 tys. ha oraz do dzierżawy 46,1 tys. ha. Rozstrzygnięto 4,2 tys. przetargów na sprzedaż 2,3 tys. ha oraz 5,8 tys. przetargów na dzierżawę 40,1 tys. ha¹².

W 2017 r. skuteczność przetargów na sprzedaż (ograniczonych i nieograniczonych) mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 15% (w 2016 r. – 14%), zaś skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży wyniosła 16% (w 2016 r. – 19%).

Skuteczność przetargów na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP, mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych w relacji do przetargów odbytych, wyniosła 72% (w 2016 r. – 73%). Skuteczność przetargów mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do powierzchni zaoferowanej do dzierżawy wyniosła 87% – tyle samo co w 2016 r.

Ustawa z dnia 6 maja 1999 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 49, poz. 484) i ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego umożliwiły ANR aktywne kształtowanie zmian struktury agrarnej, poprzez nadanie jej prawa organizowania przetargów ograniczonych, w których uczestniczyć mogą osoby wskazane w tej ustawie. Najliczniejszą grupą, dla której organizuje się przetargi ograniczone są rolnicy zamierzający powiększyć gospodarstwo rodzinne¹³.

Łącznie – od połowy 1999 r. do końca 2017 r. – w ponad 36,4 tys. przetargów ograniczonych zaoferowano do sprzedaży 317,6 tys. ha oraz w 29,3 tys. przetargów ograniczonych – 414 tys. ha do dzierżawy. Rozstrzygnięto 19 tys. przetargów na sprzedaż 232,7 tys. ha (w tym 230,4 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć

¹¹ Część gruntów była oferowana i wystawiana do przetargów więcej niż jeden raz.

¹² Należy zwrócić uwagę, że od momentu ogłoszenia przetargu do jego przeprowadzenia, a następnie do czasu zawarcia umowy, upływa pewien okres – w szczególnych okolicznościach nawet kilku miesięcy. W rezultacie zdarza się – zwłaszcza na przełomie roku – że w innym okresie sprawozdawczym przeprowadza się przetarg, a w innym zawierana jest umowa. Dotyczy to zarówno przetargów nieograniczonych, jak i ograniczonych i odnosi się do transakcji zarówno sprzedaży, jak i dzierżawy. Ponadto samo rozstrzygnięcie przetargu (tj. wyłonienie potencjalnego nabywcy lub dzierżawcy) nie gwarantuje zawarcia stosownej umowy, gdyż niekiedy, mimo wygrania przetargu, kontrahent nie przystępuje do jej zawarcia.

¹³ Ukur wprowadziła definicję gospodarstwa rodzinnego – jednym z kryteriów uznania gospodarstwa za gospodarstwo rodzinne jest jego powierzchnia użytków rolnych, która nie może przekraczać 300 ha UR.

gospodarstwo rodzinne) oraz 23,9 tys. przetargów na dzierżawę 355,7 tys. ha (w tym 320,1 tys. ha dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne).

W 2017 r. zorganizowano 5 424 przetargi ograniczone na sprzedaż 3 416 ha (w tym wszystkie przetargi dla rolników zamierzających powiększyć gospodarstwo rodzinne) i **6 406 przetargów na dzierżawę 40,3 tys. ha** (wszystkie przetargi zorganizowano dla rolników indywidualnych). **Rozstrzygnięto 1 079 przetargów na sprzedaż 999 ha** (wszystkie przetargi na rzecz rolników powiększających gospodarstwo rodzinne). Powierzchnia sprzedana w przetargach ograniczonych stanowiła 42% gruntów sprzedanych w przetargach ogółem w 2017 r. **Rozstrzygnięto 4 644 przetargi na dzierżawę 34,1 tys. ha** (wszystkie na rzecz rolników indywidualnych).

Skuteczność przetargów ograniczonych na sprzedaż mierzona liczbą przetargów rozstrzygniętych do przetargów odbytych wyniosła 19,8%, zaś skuteczność przetargów – mierzona powierzchnią rozstrzygniętych przetargów do zaoferowanej powierzchni do sprzedaży – wyniosła 29%. Analogiczny wskaźnik dla przetargów ograniczonych na dzierżawę wyniósł 72% i 84,6%. Średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych w przetargach ograniczonych wyniosła 0,9 ha i była o 0,35 ha niższa od średniej powierzchni wszystkich nieruchomości rolnych sprzedanych w trybie przetargowym i bezprzetargowym w 2017 r.

2.2.2. Sprzedaż nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Od początku gospodarowania Zasobem (tj. od 1992 r.) do końca 2017 r. z Zasobu WRSP sprzedano 2 707,7 tys. ha gruntów, tj. 57% powierzchni przejętej do Zasobu, w tym 2 609 tys. ha gruntów bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także grunty nierolne.

Od dnia wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (tj. od 30 kwietnia 2016 r.) **podstawową formą zagospodarowania państwowych gruntów stała się dzierżawa, a nie jak w ubiegłych latach sprzedaż.** Zgodnie z przepisami ww. ustawy sprzedaż nieruchomości lub ich części wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa została wstrzymana na 5 lat, z wyłączeniem:

- nieruchomości i ich części przeznaczonych w:
 - miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub
 - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy lub
 - ostatecznej decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na cele inne niż rolne, w szczególności na parki technologiczne, parki przemysłowe, centra biznesowo-logistyczne, składy magazynowe, inwestycje transportowe, budownictwo mieszkaniowe, obiekty sportowo-rekreacyjne lub
- nieruchomości położonych w granicach specjalnych stref ekonomicznych lub
- domów, lokali mieszkalnych, budynków gospodarczych i garaży wraz z niezbędnymi gruntami oraz ogródków przydomowych lub
- nieruchomości rolnych o powierzchni do 2 ha.

Przepisy art. 29 ww. ustawy w zakresie sprzedaży nieruchomości rolnych nałożyły na KOWR obowiązek przeprowadzania w pierwszej kolejności przetargów ograniczonych dla rolników

indywidualnych na powiększenie gospodarstw rodzinnych lub dla osób chcących je utworzyć. Mając powyższe na uwadze, w 2017 r. OT KOWR przygotowywały do sprzedaży głównie nieruchomości o powierzchniach do 2 ha. Niewielkie powierzchniowo nieruchomości rolne nie cieszyły się zainteresowaniem rolników, co miało wpływ na niską skuteczność ogłaszanych przetargów. Pomimo zaoferowania do sprzedaży gruntów rolnych w przetargach ograniczonych na rzecz rolników indywidualnych grunty znalazły nabywców jedynie w co piątym przypadku. W większości były to nieruchomości pochodzące z byłego Państwowego Funduszu Ziemi charakteryzujące się niską bonitacją gleb. W 2017 r. OT KOWR ogłosiły **28,3 tys. przetargów** na sprzedaż oferując **14,6 tys. ha**, ale rozstrzygniętych zostało **4,2 tys. przetargów**, w których wyłoniono nabywców na powierzchnię **2,3 tys. ha**. Skuteczność przeprowadzanych przetargów wyniosła 15%. Z informacji przekazanych przez OT KOWR wynika, że w wyniku realizowanej sprzedaży w ostatnich 25 latach rozdysponowano nieruchomości bardziej atrakcyjne pod względem przydatności rolniczej, zaś te, które pozostały są mniej przydatne rolniczo.

W 2017 r. zrealizowana sprzedaż nieruchomości Zasobu wyniosła 4 078 ha. Z tej powierzchni uprawnionym podmiotom sprzedano **bez przetargu 1 715 ha** (z czego 1 574 ha dzierżawcom w ramach przysługującego im prawa pierwszeństwa w nabyciu), a **2 363 ha sprzedano w trybie przetargowym.**

Niepełne wykonanie planu rzeczowego oraz spadek sprzedaży w 2017 r. o 77% w stosunku do 2016 r., były efektem wspomnianych wcześniej zmian ustawowych (ograniczenia sprzedaży nieruchomości rolnych), a w przypadku ich sprzedaży – konieczności ogłaszania w pierwszej kolejności przetargów ograniczonych oraz ich niskiej skuteczności.

Podobnie jak w latach ubiegłych w strukturze obszarowej gruntów sprzedanych w 2017 r. dominują – pod względem liczby zawartych umów – nieruchomości mniejsze obszarowo. Na ogólną liczbę **2 926 zawartych umów sprzedaży** (bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służące do wydobywania m.in. kopaliny, a także grunty nierolne¹⁴), 2 822 umowy (96,4%) stanowią umowy zawarte na zakup nieruchomości o powierzchni do 2 ha, a 72 umowy (2,5%) zawarto na zakup nieruchomości o powierzchni od 2 do 10 ha. Na nieruchomości o powierzchni od 10 do 100 ha zawarto 28 umów (1%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha zawarto 4 umowy (0,1%). W 2017 r. średnia powierzchnia sprzedanych nieruchomości na 1 umowę wyniosła 1,2 ha, w tym w grupach obszarowych do 100 ha – 0,95 ha, a powyżej 100 ha – 172,75 ha.

¹⁴ KOWR monitoruje zmiany cen i czynszów płaconych za grunty rolne przez nabywców i dzierżawców nieruchomości Zasobu. Z tego względu z obserwacji wyłączono transakcje dotyczące gruntów zabudowanych lub o specyficznym charakterze (np. pod wodami, samodzielnymi obiektami, służące do wydobywania kopaliny), a także gruntów nierolnych. Nie uwzględniono także transakcji charakteryzujących się ekstremalnymi cenami lub czynszami. W rezultacie obserwacja dotyczy około 97% gruntów sprzedanych i 98% gruntów wydzierżawionych. Monitorowanie obejmuje dane na moment zawarcia umowy, co oznacza, że nie wyłączono z niego umów anulowanych lub rozwiązanych, a w części dotyczącej dzierżawy nie uwzględniono także zmiany obszaru dzierżaw aneksami do wcześniej zawartych umów. Uzyskiwane w przetargach ceny transakcyjne gruntów rolnych Zasobu oraz poziomy czynszów w grupach obszarowych wynikają w pewnym stopniu z czynnika koniunktury oraz lokalnych różnic w popycie na zakup lub dzierżawę.

Tabela 1. Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.17 r.			W 2017 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa w ha do 2,00	128 388	126 301	2 087	1 557	1 527	30
2,01–4,99	146 420	142 744	3 676	138	134	4
5,00–9,99	181 414	175 129	6 285	170	164	5
10,00–19,99	289 137	274 651	14 486	224	198	26
20,00–49,99	692 894	623 038	69 857	265	139	126
50,00–99,99	220 834	188 309	32 524	425	276	148
100,00–499,99	701 759	471 785	229 974	691	588	103
100,00–299,99	x	x	x	383	279	103
300,00–499,99	x	x	x	308	308	-
500,00–999,99	187 484	89 437	98 047	-	-	-
1000,00 i więcej	60 639	16 622	44 017	-	-	-
Ogółem	2 608 968	2 108 014	500 953	3 469	3 027	443
w tym do 99,99	1 659 085	1 530 171	128 914	2 779	2 439	340
100,00 i więcej	949 882	577 844	372 039	691	588	103

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Tabela 2. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.17 r.			W 2017 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa w ha do 2,00	187 965	185 079	2 886	2 822	2 767	55
2,01–4,99	46 176	45 057	1 119	50	49	1
5,00–9,99	25 567	24 683	884	22	21	1
10,00–19,99	20 410	19 421	989	16	14	2
20,00–49,99	21 191	19 240	1 951	7	4	3
50,00–99,99	3 115	2 674	441	5	3	2
100,00–499,99	3 014	2 150	864	4	3	1
100,00–299,99	x	x	x	3	2	1
300,00–499,99	x	x	x	1	1	-
500,00–999,99	295	143	152	-	-	-
1000,00 i więcej	37	12	25	-	-	-
Ogółem	307 770	298 459	9 311	2 926	2 861	65
w tym do 99,99	304 424	296 154	8 270	2 922	2 858	64
100,00 i więcej	3 346	2 305	1 041	4	3	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

** W 2004 r. wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

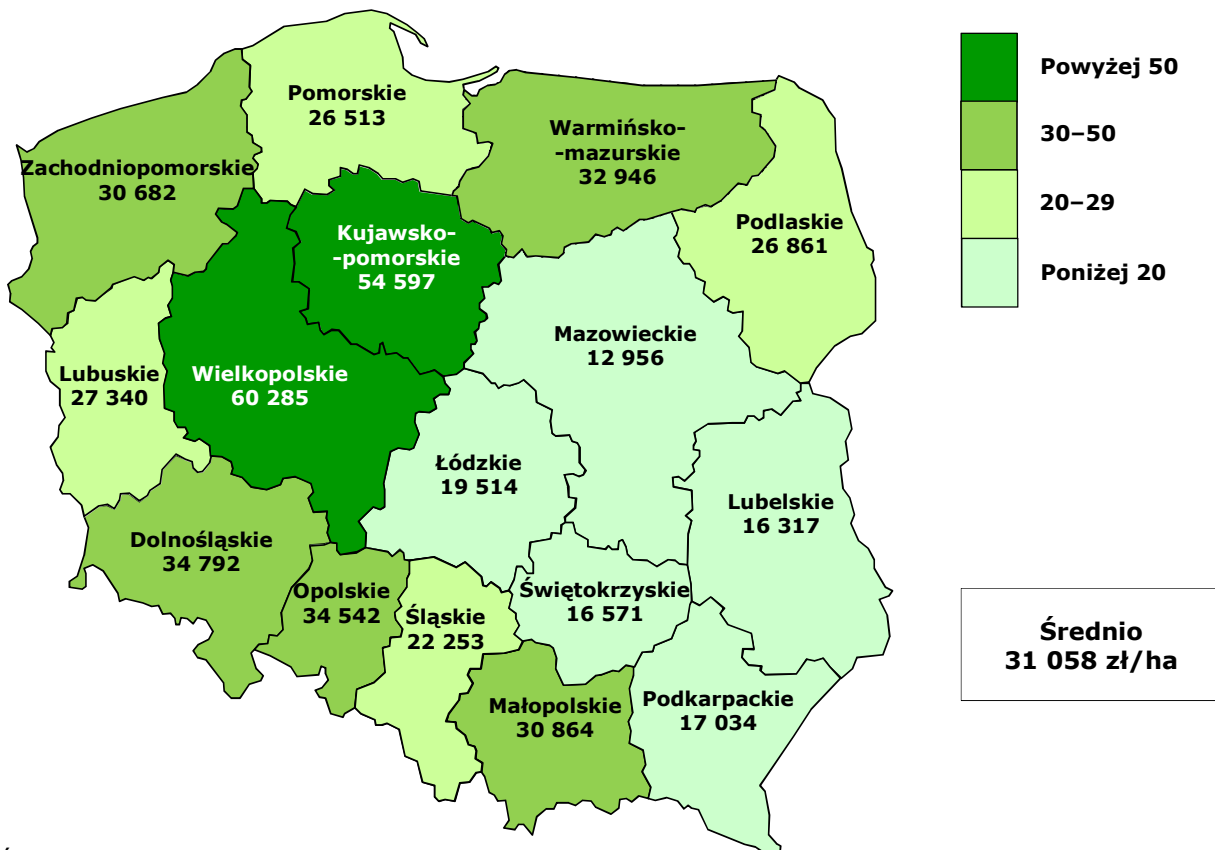
W całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2017), na ogólną liczbę 307,8 tys. umów sprzedaży (również bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, także mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, wodami, służącymi

do wydobywania kopalin, jak też grunty nierolne), 188 tys. umów (61,1%) dotyczy nieruchomości do 2 ha, a 71,7 tys. umów (23,3%) zawarto na sprzedaż gruntów w przedziale od 2 do 10 ha. Na sprzedaż gruntów o powierzchni od 10 do 100 ha zawarto 44,7 tys. umów (14,5%), a na sprzedaż nieruchomości o powierzchni przekraczającej 100 ha zawarto 3,3 tys. umów (1,1%).

Nabywcami nieruchomości Zasobu są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Struktura udziału obu tych grup nabywców wskazuje, że w całym okresie działania na Zasobie WRSP (w latach 1992–2017) osoby prawne stanowią około 3% ogółu nabywców (liczby zawartych umów), jak również są one zainteresowane nieruchomościami większymi obszarowo. W 2017 r. średnia powierzchnia nieruchomości sprzedanych na 1 umowę osobom prawnym wyniosła około 7 ha (47 ha – w 2016 r.), a osobom fizycznym – około 1 ha (7 ha – w 2016 r.).

W 2017 r. najwyższe średnie ceny za 1 ha uzyskano w województwach wielkopolskim (60 285 zł/ha) i kujawsko-pomorskim (54 597 zł/ha). W transakcjach sprzedaży gruntów rolnych zawartych przez KOWR/ANR w 2017 r. uzyskano za 1 ha średnią cenę w wysokości **31 058 zł**. Od 2004 r. średnie roczne ceny uzyskiwane za grunty rolne miały wyraźną tendencję rosnącą. Dotyczyło to wszystkich grup obszarowych i regionów kraju. W 2017 r. nastąpił nieznaczny spadek cen (o 4% w porównaniu z 2016 r.).

Wykres 5. Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2017 r. (w zł/ha)

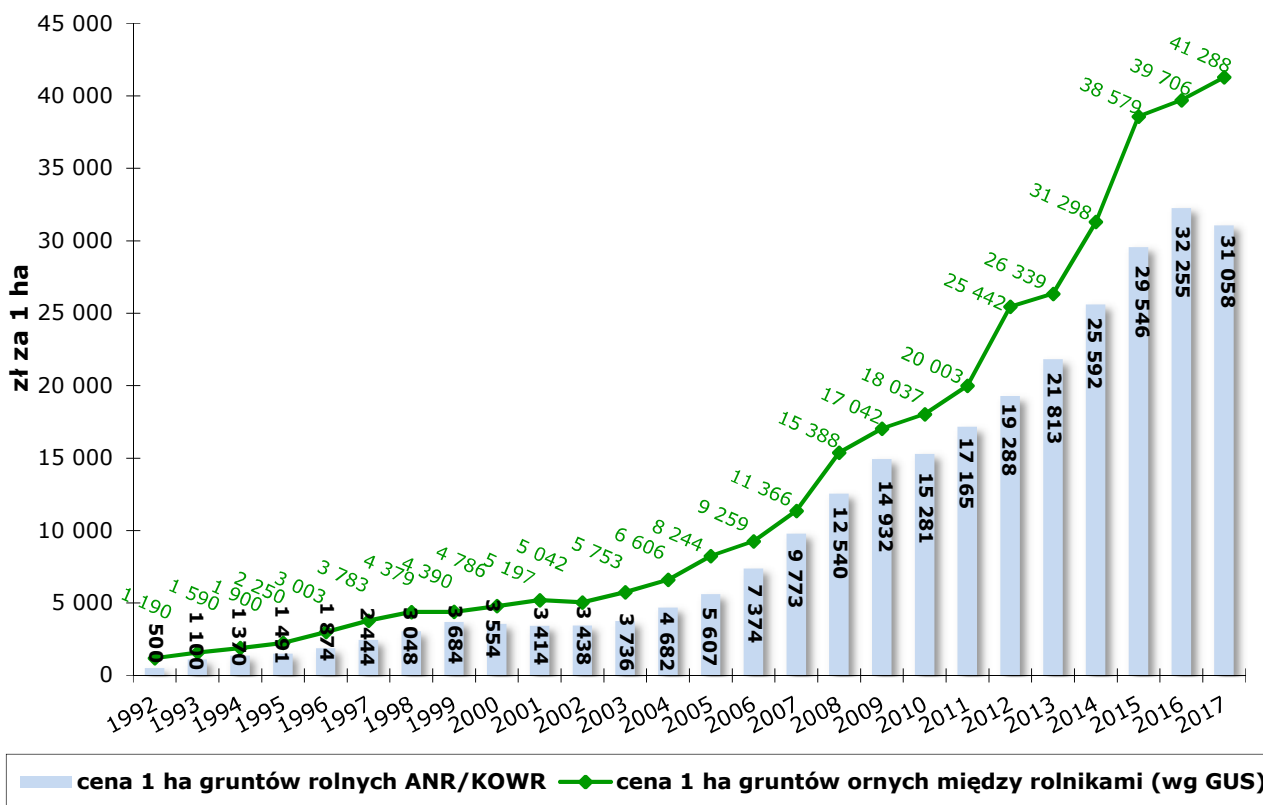

Źródło: dane KOWR.

Tendencje wzrostowe ceny gruntów rolnych występują także w obrocie prywatnym. Jak wynika z informacji GUS przeciętne ceny gruntów ornych – średnio w kraju – wynosiły w 2017 r. od 29 277 zł za 1 ha gruntów słabych do 52 586 zł za 1 ha gruntów dobrych, przy średniej cenie

41 288 zł za 1 ha. Dla porównania w 2016 r. średnia cena za grunty orne w obrocie prywatnym wyniosła 39 706 zł za 1 ha. Wzrost cen sprzedaży gruntów orných w obrocie prywatnym w 2017 r., porównując z 2016 r., wyniósł 4%.

Wykres 6. **Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów orných w obrocie prywatnym wg GUS**

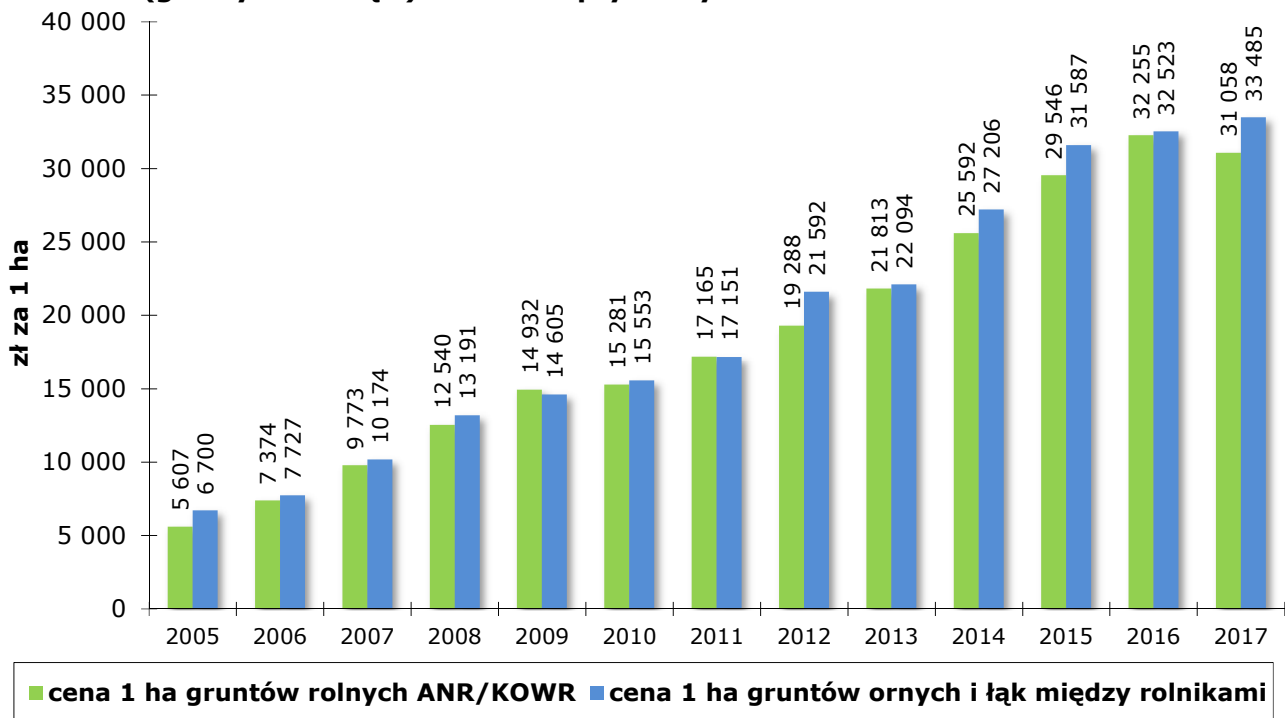

Źródło: dane KOWR i GUS.

Z porównania danych GUS i ANR wynika, że średnie ceny gruntów orných w obrocie prywatnym w latach 1992–2005 były o 40–50% wyższe niż średnie ceny gruntów rolných uzyskiwane przez ANR. Od 2006 r. różnica ta zmalała i utrzymuje się na poziomie 20–30%. Przy analizie powyższych danych należy mieć na uwadze, że w skład średniej ceny gruntów rolných, uzyskiwanej przez ANR wchodziły ceny gruntów orných, łąk, pastwisk i nieużytków. Natomiast GUS do 2004 r. podawał dane dotyczące średnich cen tylko gruntów orných, a od 2005 r. podaje średnie ceny oddzielnie dla gruntów orných i łąk, co umożliwia porównanie ze sobą zbieżnych danych dotyczących średnich cen gruntów rolných w obrocie KOWR/ANR i prywatnym.

Z porównania wynika, że średnie ceny gruntów rolných (tj. łącznie gruntów orných i łąk) w obrocie prywatnym w latach 2005–2015 były wyższe niż średnie ceny gruntów rolných, uzyskiwane przez ANR o 4–6%. W 2016 r. różnica ta zmalała do 1%, natomiast w 2017 r. średnie ceny gruntów rolných (tj. łącznie gruntów orných i łąk) w obrocie prywatnym były wyższe od średnich cen uzyskanych przez KOWR/ANR o 8%. W roku 2009 i 2011 zanotowano niższą cenę gruntów rolných uzyskaną w obrocie prywatnym niż cenę gruntów rolných uzyskaną przez ANR. Wzrost cen sprzedaży gruntów rolných w obrocie prywatnym w 2017 r. w porównaniu z 2016 r. wyniósł 4%, jednocześnie wśród cen uzyskanych przez KOWR/ANR nastąpił spadek o 4%.

Wykres 7. **Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów rolnych (grunty orne i łąki) w obrocie prywatnym**

Źródło: dane z obliczeń własnych KOWR. Wartość średnich cen gruntów rolnych w obrocie prywatnym jest wyliczona przez KOWR średnią arytmetyczną cen gruntów ornych i łąk podawanych przez GUS.

Oprócz nieruchomości Zasobu WRSP sprzedawano także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe i handlowe oraz zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, jak również jeziora mające charakter wód stojących i stawy. Do końca 2017 r. sprzedano m.in.: 606 gorzelni, winiarni i browarów (72%), 579 suszarni zbóż i zielonek (66%), 382 mieszalnie pasz (62%). Sprzedano także 83 obiekty hotelowo-restauracyjne (67%), 303 sklepy (83%) oraz 1 446 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych (62%)¹⁵. W 2017 r. sprzedano 4 nieruchomości wpisane do rejestru zabytków, z zastosowaniem obniżenia ceny sprzedaży¹⁶.

Z przejętych **272,8 tys. ha** gruntów pod jeziorami¹⁷ przekazano na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019, z późn. zm.) regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw **230 tys. ha** i sprzedano **2,2 tys. ha** (dotyczy jezior o wodach stojących). Z powierzchni **48,3 tys. ha** przejętych stawów sprzedano 22,4 tys. ha, przekazano nieodpłatnie 7,5 tys. ha, w tym wniesiono aportem 6,3 tys. ha (stawy Milickie), w dzierżawie pozostawało 17,1 tys. ha, zaś w zarządzie i wieczystym użytkowaniu znajdowało się 2,3 tys. ha.

Równolegle prowadzona była sprzedaż gruntów o charakterze inwestycyjnym. W 2017 r. powierzchnia sprzedaży gruntów nierolnych wyniosła **591 ha**, dokonano **926 transakcji sprzedaży**, a średnia cena sprzedaży 1 ha gruntów wyniosła **348,6 tys. zł**.

Na wyżej wymienioną cenę najbardziej rzutowały transakcje sprzedaży w OT Opole, OT Wrocław i OT Łódź. Najwięcej gruntów nierolnych w 2017 r. sprzedano w OT Pruszcz Gdański – 103 ha,

¹⁵ Procentowy udział sprzedanych obiektów odnosi się do ich stanu po weryfikacji.

¹⁶ Zgodnie z art. 30 ust. 4 ugnrSP.

¹⁷ Po uwzględnieniu zmian klasyfikacyjnych wód.

OT Olsztyn – 84 ha, OT Rzeszów – 70 ha i OT Warszawa – 65 ha. Wśród nabywców gruntów nierolnych przeważały osoby fizyczne, które stanowiły 84% nabywców ogółem.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami¹⁸ nieruchomości Zasobu mogą także nabywać cudzoziemcy po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Od początku gospodarowania Zasobem do końca 2017 r. **cudzoziemcy zakupili 2 054 ha** (tj. około 0,1% wszystkich sprzedanych gruntów) na podstawie **326 zawartych umów. W 2017 r. cudzoziemcy zakupili 70,6 ha na podstawie 21 zawartych umów.** Były to w większości grunty o charakterze nierolnym. Niezmiennie od kilku lat głównymi (pod względem liczby zawartych umów) nabywcami gruntów Zasobu są inwestorzy niemieccy, holenderscy i duńscy, a nieruchomości nabywane przez cudzoziemców znajdują się głównie na terenie województw: warmińsko-mazurskiego, śląskiego, dolnośląskiego, zachodniopomorskiego i lubuskiego.

Nabywcami nieruchomości Zasobu mogą być również podmioty polskie z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami. Ponieważ od 1 stycznia 2001 r. nie jest wymagana zgoda organów administracji państwowej na zawarcie umowy sprzedaży nieruchomości Zasobu podmiotom z udziałem zagranicznym, nie będącym cudzoziemcami (jak również dla umów dzierżawy – także przez cudzoziemców), brak jest możliwości dokładnej identyfikacji tych podmiotów¹⁹. Można zatem jedynie szacować, że do końca grudnia 2017 r. podmioty te kupiły z Zasobu nieruchomości o powierzchni **65,6 tys. ha**, tj. 2,4% wszystkich sprzedanych przez KOWR (wcześniej ANR) gruntów, z czego w 2017 r. – 0,2 ha na podstawie jednej zawartej umowy²⁰.

Szczególną grupę nabywców nieruchomości Zasobu stanowią osoby fizyczne, określane jako **Zabużanie**. Nabywanie nieruchomości Zasobu przez Zabużan uregulowała ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016 r. poz. 2042, z późn. zm.), a przed jej wejściem w życie – ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o zaliczaniu na poczet ceny sprzedaży albo opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości Skarbu Państwa wartości nieruchomości pozostawionych poza obecnymi granicami państwa polskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 6, poz. 39, z późn. zm.).

Osoby z uprawnieniami zabużańskimi mogą uczestniczyć w organizowanych przetargach na sprzedaż nieruchomości Zasobu. Do końca 2017 r. Zabużanie zakupili z Zasobu 5,5 tys. ha za łączną kwotę 80,3 mln zł, z czego „uprawnieniami” zapłacili 74,8 mln zł (około 93%).

Niezależnie od sprzedaży nieruchomości Zasobu Zabużanom, KOWR/ANR został ustawowo zobowiązany do przeznaczania na **Fundusz Rekompensacyjny** (utworzony w celu wypłaty Zabużanom rekompensat w postaci pieniężnej) wpływów ze sprzedaży nieruchomości Zasobu WRSP z ich częściami składowymi, realizowanej w trybach przetargowych o łącznej powierzchni nie mniejszej niż 400 tys. ha oraz wpływów z tytułu odpłatnego korzystania z mienia Zasobu WRSP.

¹⁸ Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (Dz. U. z 2017 r. poz. 2278).

¹⁹ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101, poz. 1178, z późn. zm.) uchyliła ustawę z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym m.in. w części dotyczącej uzyskiwania przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego zgody Ministra Skarbu Państwa na przeniesienie własności lub używanie mienia państwowej osoby prawnej.

²⁰ Liczba umów i powierzchnia obejmuje korektę z wcześniejszych okresów.

Sposób naliczania zobowiązania wobec funduszu określił Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w drodze rozporządzenia²¹.

W 2017 r. do Funduszu Rekompensacyjnego została przekazana kwota 205,9 mln zł.

Łącznie od 2006 r. do końca 2017 r. Fundusz Rekompensacyjny został zasilony kwotą 4 785,4 mln zł.

2.2.3. Inne formy trwałego rozdysponowania mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Ustawa z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, a także inne przepisy upoważniają, bądź zobowiązują KOWR do nieodpłatnego przekazywania części gruntów Zasobu uprawnionym podmiotom.

W latach 1992–2017 przekazano nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego z różnych tytułów (głównie gminom) – 58,2 tys. ha gruntów, Lasom Państwowym – 154,2 tys. ha, kościelnym osobom prawnym różnych wyznań – 89,8 tys. ha, jak również innym uprawnionym podmiotom – 63 tys. ha.

Nieodpłatne przekazywanie gruntów Zasobu na rzecz jednostek samorządu terytorialnego (gmin, powiatów, województw) realizowane jest w szczególności na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi wykonywanymi przez te jednostki w ramach zadań własnych, przy czym majątek przekazywany jest gminom z niezbędnymi gruntami, służącymi wykonywaniu innej działalności niż gospodarcza (np. parki, przedszkola, świetlice).

Tabela 3. **Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu**

Nieodpłatne przekazanie gruntów z Zasobu	Od 1992 r. do 31.12.2017 r. (w ha)	W tym w 2017 r. (w ha)
– jednostkom samorządu terytorialnego	58 242	645
– Lasom Państwowym	154 247	216
– na rzecz kościelnych osób prawnych	89 793	341
– innym uprawnionym podmiotom (parkom narodowym spółdzielniom mieszkaniowym, Polskiej Akademii Nauk, Izbowi Rolniczym, Krajowej Radzie Izb Rolniczych, państwowym szkołom wyższym lub państwowym jednostką badawczo-rozwojowym, fundacjom i organizacjom pożytku publicznego, nadanie na własność osobom – dożywotnim użytkownikom itp.)	63 000	1 026
Ogółem nieodpłatne przekazywanie gruntów	365 283	2 229
Przekazanie gruntów z Zasobu w innych formach		
– grunty pod wodami, przekazane do RZGW lub Marszałka województwa	233 072	3 459
– wniesione jako aport do Spółek	24 480	132
– rozdysponowane trwale w pozostałych formach	36 081	137
Ogółem przekazanie gruntów w innych formach	293 632	3 728
Ogółem nieodpłatne przekazanie i trwałe rozdysponowanie w innych formach	658 915	5 957

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

²¹ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 8 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1746).

Nieruchomości wchodzące w skład Zasobu mogą zostać w drodze umowy nieodpłatnie przekazane na własność jednostce samorządu terytorialnego:

- na cele związane z realizacją inwestycji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 8 lipca 2010 r. o szczególnych zasadach przygotowania do realizacji inwestycji w zakresie budowy przeciwpowodziowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 966, z późn. zm.),
- w celu umożliwienia realizacji miejscowego planu odbudowy, o którym mowa w ustawie z dnia 11 sierpnia 2001 r. o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu (Dz. U. z 2016 r. poz. 1067, z późn. zm.),
- nieruchomości przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy na cele związane z realizacją inwestycji infrastrukturalnych służących wykonywaniu zadań własnych w zakresie wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwienia odpadów komunalnych, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji publicznej, kultury i kultury fizycznej, zakładania i rozszerzania cmentarzy komunalnych albo, jeżeli położony jest na nich cmentarz (zgodnie z art. 24 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa),
- nieruchomości zabudowane obiektami infrastruktury technicznej towarzyszącej budynkom mieszkalnym wraz z mieniem niezbędnym do korzystania z tej infrastruktury (zgodnie z art. 44 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa).

Zapis ustawy dotyczy tylko części zadań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Przejęciu przez jednostki samorządu terytorialnego podlegały nieruchomości z Zasobu na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872, z późn. zm.). W związku z art. 60 ww. ustawy mienie Skarbu Państwa będące we władaniu instytucji i państwowych jednostek organizacyjnych przejmowanych z dniem 1 stycznia 1999 r. przez jednostki samorządu terytorialnego (na podstawie tej ustawy oraz tzw. ustawy kompetencyjnej²²) z tym dniem stało się z mocy prawa mieniem właściwych jednostek samorządu terytorialnego. Przepis ten dotyczy także mienia Zasobu będącego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych, które z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego (domy opieki społecznej i średnie szkoły rolnicze przejęte przez starostów).

Przekazywanie nieruchomości na rzecz Lasów Państwowych odbywało się z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2017 r. poz. 788)²³ oraz założeń „Krajowego programu zwiększania lesistości”. Lasy przejęte do Zasobu, po ich geodezyjnym wydzieleniu, przekazano nieodpłatnie Państwowemu Gospodarstwu Leśnemu – Lasy Państwowe.

²² Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa (Dz. U. Nr 106, poz. 668, z późn. zm.).

²³ Ustawa z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578, z późn. zm.) uchyliła art. 24 ust. 4a ugnrSP w brzmieniu: „Agencja może nieodpłatnie przekazywać Lasom Państwowym wydzielone geodezyjnie lasy, a także grunty nadające się do zalesienia, inne niż określone w ust. 4. Przekazanie następuje w drodze umowy zawartej między Prezesem Agencji a Dyrektorem Generalnym Lasów Państwowych.”

Grunty wchodzące w skład Zasobu mogły być również przekazane nieodpłatnie Lasom Państwowym – do zalesienia. Przekazanie gruntów wydzielonych geodezyjnie przeznaczonych do zalesienia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (albo w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następuje na wniosek KOWR/ANR w drodze decyzji starosty. Inne grunty nadające się do zalesienia, ale nie przewidziane na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, można było przekazywać nieodpłatnie Lasom Państwowym w drodze umowy.

Od początku działania (tj. od 1992 r.) do końca 2017 r. przejęto do Zasobu łącznie ponad 170 tys. ha lasów, gruntów leśnych i zadrzewionych, w tym około 109 tys. ha lasów. Niezależnie od ich sukcesywnego przekazywania Lasom Państwowym są one rozdysponowywane w takich samych formach jak pozostałe grunty, tj. są sprzedawane, przekazywane w dzierżawę lub przekazywane nieodpłatnie innym uprawnionym podmiotom.

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. w Zasobie pozostawało **28,5 tys. ha lasów**, z czego prawie 14 tys. ha rozdysponowano nietrwale w formie dzierżawy. Pozostała powierzchnia znajduje się na działkach nierozdysponowanych, rozdrobionych, położonych w większości w Polsce północno-zachodniej.

Do końca 2017 r. zgłoszono Lasom Państwowym około **181 tys. ha gruntów do zalesienia**, z czego 168,7 tys. ha objęto przeglądami, w wyniku których zakwalifikowano do przekazania około 134 tys. ha. Faktycznie przekazano protokolarnie około 134,2 tys. ha. Przekazania dotyczą w dużej mierze gruntów klas VI i VIz położonych na wododziałach i zbiornikach wód podziemnych oraz stanowiących enklawy i półenklawy wśród lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe oraz przylegające do takich lasów.

Rozpatrywanie wniosków kościelnych osób prawnych²⁴ o zaspokojenie roszczeń z tytułu utraty własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa następuje w postępowaniu regulacyjnym. Regulowanie tych roszczeń może polegać na:

- przywróceniu własności upaństwowionych nieruchomości rolnych i nierolnych lub ich części, wówczas, gdy znajdują się one w Zasobie;
- wydzieleniu z Zasobu odpowiednich nieruchomości zamiennych w przypadku braku możliwości przywrócenia utraconej nieruchomości rolnej oraz w razie jednoznacznego stwierdzenia braku możliwości zrealizowania uprawnień kościelnych osób prawnych z mienia innych jednostek niż KOWR, które władają upaństwowionymi nieruchomościami rolnymi.

Niezależnie od możliwości zaspokojenia roszczeń kościelnych osób prawnych w postępowaniach regulacyjnych mogą one także występować o nieodpłatne przyznanie nieruchomości na utworzenie lub powiększenie gospodarstw rolnych albo na cele sprawowania kultu religijnego lub działalności w zakresie m.in. charytatywno-opiekuńczym i oświatowo-wychowawczym.

Do 31 grudnia 2017 r. przekazano z Zasobu kościelnym osobom prawnym łącznie około 89,8 tys. ha, z tego 341 ha w 2017 r. Zdecydowana większość postępowań dotyczyła nieodpłatnych przekazania nieruchomości osobom prawnym Kościoła Katolickiego (ponad 90% przekazanej powierzchni).

²⁴ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2013 r. poz. 1169, z późn. zm.).

Niezależnie od wymienionych głównych tytułów nieodpłatnych przekazania gruntów **KOWR przekazuje nieruchomości Skarbu Państwa innym podmiotom uprawnionym w trybie ugnrSP lub w trybie innych przepisów**. Z łącznej powierzchni **63 tys. ha** największy areał został przekazany **parkom narodowym** w związku z utworzeniem parku lub zmianą jego granic (13,4 tys. ha) oraz na rzecz osób – dożywotnich użytkowników (około 18,3 tys. ha). Blisko 9,5 tys. ha przekazano też byłym właścicielom w trybie przywracania własności nieruchomości.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2017 r. w aportach do spółek prawa handlowego wniesiono 24,5 tys. ha (w 2017 r. – 132 ha). Przedmiotem wniesienia aportem było również: 148 zabytkowych zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 176 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych, 66 mieszalni pasz, 50 gorzelnii, 1 winiarnia, 40 suszarni zbóż i zielonek. Do spółek wniesiono także w formie aportów 1 760 mieszkań.

Wykonując zapisy ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, **przekazano wody i grunty pokryte wodami**, które z mocy prawa przeszły w trwałe zarząd wymienionych w tej ustawie podmiotów. Od 1992 r. do 31 grudnia 2017 r. podmiotom tym (regionalnym zarządom gospodarki wodnej i marszałkom województw) zostało przekazane 233,1 tys. ha, w tym 3,5 tys. ha w 2017 r. Według stanu na 31 grudnia 2017 r. do przekazania pozostawało jeszcze około 42 tys. ha gruntów. Tempo przekazywania gruntów pod wodami nie zależy od KOWR, gdyż zgodnie z zapisami ustawy ich przejście stwierdza na wniosek zainteresowanego właściwy starosta.

Od 1992 r. do 31 grudnia 2017 r. z Zasobu trwale rozdysponowano także na pozostałe cele **36,1 tys. ha** (przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności, rozdysponowanie w trybie przepisów o scalaniu i wymianie gruntów oraz zniesienie współwłasności). W 2017 r. w tej grupie rozdysponowań przekazano z Zasobu 122 ha.

Zgodnie z art. 24 ust. 7a ugnrSP Prezes Agencji Nieruchomości Rolnych, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju wsi w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki, mógł do końca 2010 r. nieodpłatnie (w drodze umowy) przekazać na własność zarządzającemu **specjalną strefą ekonomiczną** w rozumieniu ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 282, z późn. zm.) nieruchomości wchodzące w skład Zasobu **przeznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na cele inwestycyjne**. Przekazano podmiotom zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi łącznie prawie **300 ha**.

Nieodpłatne przekazania pomniejszają wpływy finansowe ANR/KOWR z tytułu zagospodarowania gruntów Zasobu, ale służą rozwojowi lokalnych społeczności.

W wyniku wprowadzenia ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej zakończyła się możliwość nieodpłatnego przekazania nieruchomości zarządzającym specjalnymi strefami ekonomicznymi.

Ogółem w wyniku sprzedaży oraz nieodpłatnego przekazania z różnych tytułów uprawnionym podmiotom od 1992 r. do końca grudnia 2017 r. z Zasobu ubyło 3 367 tys. ha (71% powierzchni przejętej), w tym 10 tys. ha w 2017 r.

2.2.4. Dzierżawa nieruchomości ZWRSP

Głównym kierunkiem nietrwałego rozdysonowania i zagospodarowania nieruchomości Zasobu jest dzierżawa. Od początku gospodarowania Zasobem w 1992 r. dzierżawa nieruchomości rolnych była dogodnym sposobem użytkowania znacznych powierzchni, nie wymagającym angażowania dużych środków finansowych, jak ma to miejsce przy nabywaniu nieruchomości. Wykupowi podlegały tylko ruchome środki trwałe i majątek obrotowy (głównie produkcja w toku), a płatność była często rozkładana na raty.

Zgodnie z ustawą o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, **umowy dzierżawy zawierane są na czas oznaczony.** Długość okresu zależy od charakteru i przeznaczenia nieruchomości (rolna zabudowana albo niezabudowana, pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych oraz wydobycie kruszyw). **Przy ustalaniu okresu dzierżawy, który w przypadku rolników indywidualnych, aby zapewnić stabilność funkcjonowania ich gospodarstw rodzinnych, co do zasady wynosi 10 lat, uwzględniana jest możliwość udziału dzierżawcy w programach finansowanych albo współfinansowanych ze środków pomocowych.** Wyzierżawienie nieruchomości rolnych na okres dłuższy niż 10 lat, z wyjątkiem nieruchomości pod budowę i eksploatację elektrowni wiatrowych, może nastąpić w szczególnych sytuacjach, np. gdy:

- nieruchomość wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych, aby możliwe było prowadzenie na niej działalności,
- przedmiotem dzierżawy są nieruchomości stawowe lub też grunty, na których znajdują się plantacje kultur wieloletnich,
- przemawiają za tym względy społeczno-gospodarcze (np. możliwość stworzenia nowych miejsc pracy, profil produkcji).

Tabela 4. Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych**

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2017 r.			W 2017 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa w ha do 1,00	74 170	73 865	305	535	529	5
1,01–1,99	90 342	89 727	614	876	869	7
2,00–4,99	160 751	158 677	2 074	3 711	3 683	28
5,00–9,99	187 280	183 264	4 016	6 690	6 633	56
10,00–19,99	291 665	282 935	8 730	19 232	19 232	-
20,00–49,99	499 081	468 999	30 082	16 820	16 735	85
50,00–99,99	341 457	303 402	38 055	2 999	2 999	-
100,00–499,99	1 323 185	909 233	413 952	1 590	1 307	283
100,00–299,99	x	x	x	1 590	1 307	283
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	977 331	417 536	559 795	521	-	521
1000,00 i więcej	940 203	180 090	760 113	-	-	-
Ogółem	4 885 465	3 067 727	1 817 738	52 975	51 989	986
w tym do 99,99	1 644 746	1 560 869	83 877	50 864	50 682	182
100,00 i więcej	3 240 719	1 506 859	1 733 860	2 111	1 307	804

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalni i pod wodami), a także grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Działania Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa pozytywnie wspierają poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wydłużanie dotychczas zawartych umów dzierżawy. W procedurze przedłużania dzierżawy wprowadzono stosowne preferencje korespondujące z obowiązującą polityką państwa w zakresie rozwoju gospodarstw rodzinnych. Co do zasady umowy dzierżawy zawarte z rolnikami indywidualnymi, w rozumieniu ustawy ukur, są wydłużane na okres do 15 lat. Umowy dzierżawy zawarte z innymi podmiotami niż rolnicy indywidualni w myśl przyjętych zasad mogą być wydłużane do 8 lat.

Od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2017 r. zaoferowano dzierżawcom blisko 7,5 mln ha (w tym część gruntów więcej niż jednokrotnie), a wydzierżawiono (dane narastające) prawie 4,9 mln ha (również część gruntów więcej niż jednokrotnie), podpisując około 342 tys. umów.

W 2017 r. wydzierżawiono ogółem prawie 53 tys. ha na podstawie 5,8 tys. zawartych umów²⁵.

W całym okresie rozdysponowania ZWRSP (w latach 1992–2017) dominowały umowy zawierane na dzierżawę działek rolnych do 1 ha (stanowiły prawie 44% liczby wszystkich umów). Natomiast w umowach zawieranych w 2017 r. dzierżawy tak małych nieruchomości stanowiły 19% ogólnej liczby zawartych umów (w 2016 r. – 26%). W 2017 r. w grupie obszarowej od 1 do 10 ha liczba zawieranych umów dzierżawy kształtowała się na poziomie 46,1% (50,4% w 2016 r.), a udział umów w grupie obszarowej 10–100 ha wyniósł 34,5% (w 2016 r. – 23,4%).

Tabela 5. **Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP* wg grup obszarowych****

Wyszczególnienie	Od 1992 r. do 31.12.2017 r.			W 2017 r.		
	Ogółem	z tego		Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa w ha do 1,00	149 017	148 404	613	1 115	1 102	13
1,01–1,99	64 553	64 166	387	603	598	5
2,00–4,99	51 902	51 310	592	1 176	1 167	9
5,00–9,99	26 425	25 870	555	901	893	8
10,00–19,99	20 863	20 274	589	1 335	1 335	-
20,00–49,99	16 296	15 376	920	629	626	3
50,00–99,99	4 948	4 419	529	43	43	-
100,00–499,99	5 560	4 081	1 479	11	9	2
100,00–299,99	x	x	x	11	9	2
300,00–499,99	x	x	x	-	-	-
500,00–999,99	1 411	630	781	1	-	1
1000,00 i więcej	561	135	426	-	-	-
Ogółem	341 536	334 665	6 871	5 814	5 773	41
w tym do 99,99	334 004	329 819	4 185	5 802	5 764	38
100,00 i więcej	7 532	4 846	2 686	12	9	3

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalini pod wodami), a także grunty nierolne.

** W roku 2004 wprowadzono dodatkowe przedziały obszarowe 100,00–299,99 ha i 300,00–499,99 ha w związku z ustanowieniem obszaru gospodarstwa rodzinnego na 300 ha.

Źródło: dane KOWR.

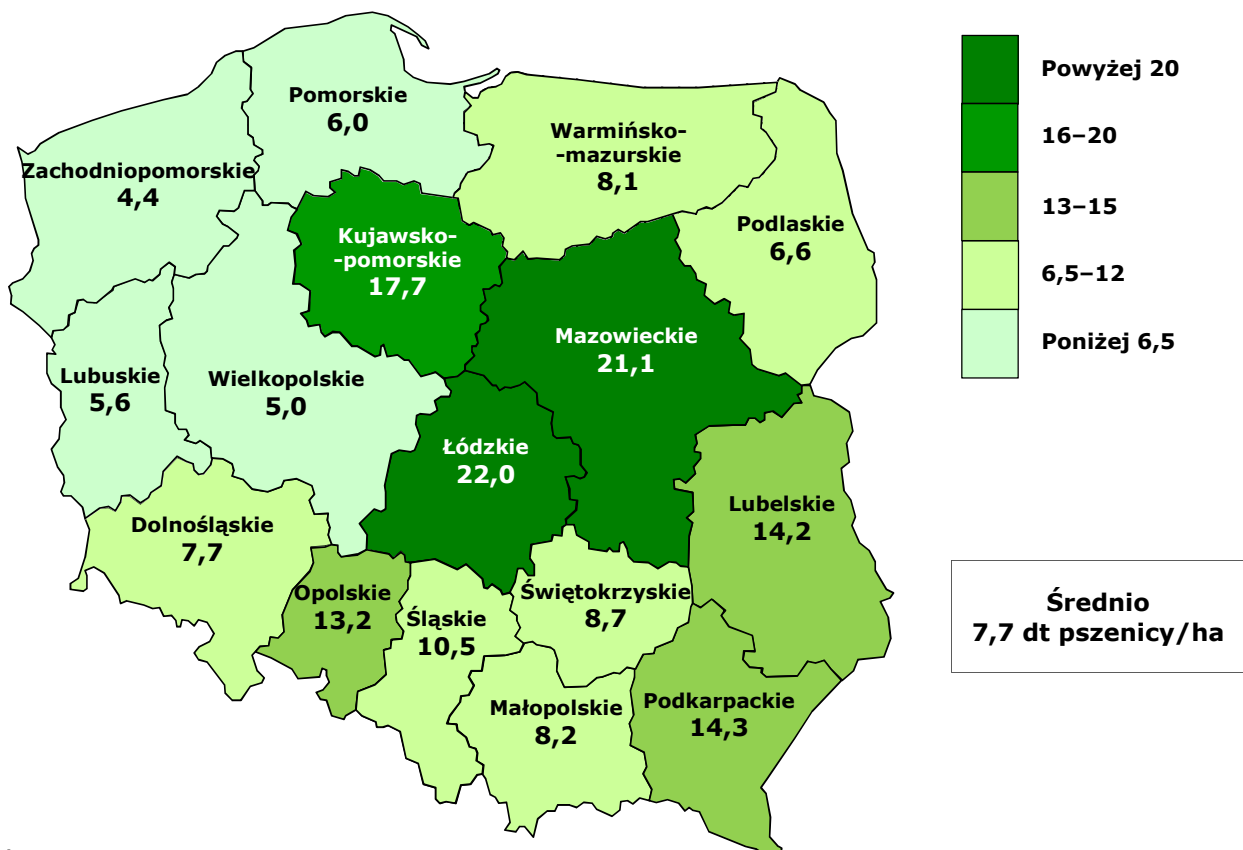
²⁵ Bez umów przedłużanych lub przywróconych.

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Od początku działalności w 1992 r. do 31 grudnia 2017 r. osoby fizyczne zawarły (narastająco) 98% ogólnej liczby umów dzierżawy, które obejmowały 63% wydzierżawionej powierzchni. Dzierżawcy będący osobami fizycznymi, dzierżawili najczęściej nieruchomości o małych obszarach, zwłaszcza do 1 ha (44% umów zawartych przez osoby fizyczne). Osoby prawne natomiast częściej dzierżawiły nieruchomości duże, głównie w przedziale 100–500 ha (22% zawartych umów).

Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego stanowią niewielką grupę dzierżawców.

Z uwagi na brak możliwości bieżącego monitorowania zmian w strukturze własności kapitału w spółkach prawa handlowego, dane w tym zakresie mogą mieć jedynie charakter szacunkowy. Na 31 grudnia 2017 r. w dzierżawie przez cudzoziemców znajdowało się **71,6 tys. ha**, a w dzierżawie przez podmioty z udziałem kapitału zagranicznego, niebędące cudzoziemcami, **22,6 tys. ha** nieruchomości Zasobu. Wśród dzierżawców będących cudzoziemcami dominują (pod względem liczby zawartych umów) inwestorzy niemieccy, duńscy i holenderscy – 63%, a według powierzchni podmioty brytyjskie, niemieckie i duńskie (około 56 tys. ha, tj. blisko 78% powierzchni pozostającej w dzierżawie przez cudzoziemców).

Wykres 8. **Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2017 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach**

Źródło: dane KOWR.

Czynsze uzyskiwane za grunty rolne oscylowały przez początkowe lata funkcjonowania Zasobu WRSP wokół równowartości 2 dt pszenicy rocznie za 1 ha mimo wahań wynikających przeważnie z indywidualnych cech dzierżawionych nieruchomości (jakość gruntów, rozłóg i lokalizacja), a także powodowanych czynnikami koniunkturalnymi oraz mimo różnic w lokalnym popycie na dzierżawę. W umowach dzierżawy zawieranych od 2003 r. poziom czynszu za grunty rolne systematycznie

wzrastał. **W 2017 r. czynsz za 1 ha gruntów wynosił 7,7 dt pszenicy.** Ocenia się, że jest to wynik przeważającego udziału ograniczonych przetargów ofertowych w procesie rozdysponowania gruntów Zasobu WRSP. Ten typ przetargów był najczęściej stosowany w Polsce północno-zachodniej. Co do zasady przetargi ograniczone ofertowe były organizowane na wniosek rolników i organizacji rolniczych. W odróżnieniu do przetargów licytacyjnych czynsz dzierżawny w trybie przetargu ofertowego jest niezmienny i ustalany na podstawie rozporządzenia MRiRW z 1 sierpnia 2016 roku²⁶.

W 2017 r. średni czynsz w równowartości pszenicy oferowany przez dzierżawców za 1 ha gruntów rolnych wyniósł **7,7 dt**, podczas gdy w umowach zawieranych w 2016 r. – 12,6 dt, a w 2015 r. – 11,5 dt. Średni czynsz za grunty rolne (bez czynszu za części składowe) dla wszystkich trwających umów dzierżawy na 31 grudnia 2017 r. wyniósł równowartość **4,8 dt pszenicy.**

Najwyższe czynsze w 2017 r. uzyskano w województwie łódzkim (22 dt/ha), mazowieckim (21,1 dt/ha) i kujawsko-pomorskim (17,7 dt/ha), a najniższe w województwie zachodniopomorskim (4,4 dt/ha), wielkopolskim (5 dt/ha) oraz lubuskim (5,6 dt/ha).

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. w dzierżawie znajdowały się nieruchomości Zasobu o powierzchni 1 033,8 tys. ha, tj. o ponad 12 tys. ha więcej²⁷ niż wynosiła powierzchnia będąca w dzierżawie na koniec grudnia 2016 r. (1 021,7 tys. ha).

Wśród gruntów pozostających na 31 grudnia 2017 r. w dzierżawie znajdowały się m.in. grunty pod stawami rybnymi – 17,1 tys. ha i jeziorami o wodach stojących – 1,8 tys. ha.

Tabela 6. **Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2017 r.**

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2017 r.		
	Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa w ha			
do 1,00	8 579	8 460	119
1,01–1,99	13 500	13 293	207
2,00–4,99	33 559	32 752	806
5,00–9,99	46 269	45 038	1 231
10,00–19,99	87 689	85 411	2 279
20,00–49,99	134 874	126 411	8 463
50,00–99,99	91 083	76 617	14 466
100,00–299,99	191 811	115 388	76 423
300,00–499,99	153 593	57 473	96 120
500,00–999,99	98 028	13 842	84 187
1000,00 i więcej	174 815	3 389	171 425
Ogółem	1 033 799	578 075	455 725
w tym do 99,99	415 552	387 982	27 570
100,00 i więcej	618 247	190 092	428 155

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.
Źródło: dane KOWR.

Dzierżawcami nieruchomości są zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Według stanu na 31 grudnia 2017 r. liczba umów dzierżawy z osobami fizycznymi wyniosła **56,2 tys.** i stanowiła

²⁶ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz. U. poz. 1186).

²⁷ Z uwzględnieniem korekty stanów i umów zawartych w 2017 r.

96% wszystkich umów dzierżawy (58,6 tys.). Natomiast z pozostającej w dzierżawie powierzchni **1 033,8 tys. ha**, osoby fizyczne dzierżawiły ponad połowę powierzchni (56%), tj. prawie 578,1 tys. ha. W 2017 r. liczba umów dzierżawy wzrosła o 1,3 tys. w stosunku do umów dzierżawy na koniec 2016 r.

W dzierżawie znajdowały się także obiekty rolno-przemysłowe, usługowe, handlowe i obiekty zabytkowe, w tym m.in. 314 zespołów dworskich i pałacowo-parkowych, 134 gorzelnie, 243 suszarnie zbóż i zielonek, 150 mieszalni pasz, 44 masarnie i rzeźnie, 27 obiektów socjalnych, kulturalnych i sportowych oraz inne obiekty.

Dzierżawa, jako sposób użytkowania czasowego, z założenia posiada cechę rotacji. Wraz z upływem czasu część wcześniej wydzierżawionych nieruchomości wraca do ponownego rozdysponowania. Wiąże się to zarówno z wygasaniem umów dzierżawy w związku z upływem terminów na jakie zostały zawarte, jak również z rozwiązywaniem umów²⁸, a także wyłączaniem części nieruchomości z trwających umów dzierżawy. **W 2017 r. z dzierżawy powróciło około 41 tys. ha.** W 2017 r. nastąpił wzrost poziomu dzierżawy o 12 tys. ha w porównaniu z 2016 r.

Tabela 7. **Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2017 r.**

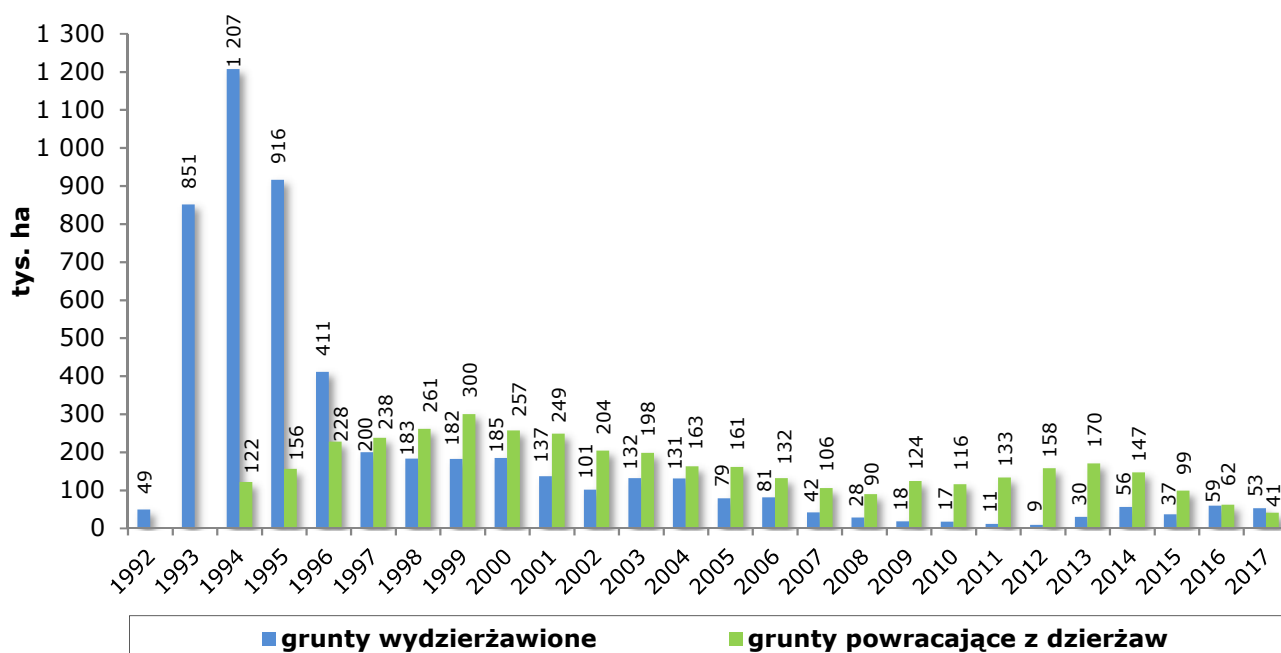
Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2017 r.		
	Ogółem	z tego	
		Osoby fizyczne	Osoby prawne
Grupa obszarowa w ha			
do 1,00	18 234	17 942	292
1,01–1,99	9 506	9 361	145
2,00–4,99	10 604	10 391	213
5,00–9,99	6 491	6 296	195
10,00–19,99	6 156	6 000	156
20,00–49,99	4 534	4 269	265
50,00–99,99	1 314	1 113	201
100,00–299,99	1 097	681	416
300,00–499,99	402	153	249
500,00–999,99	145	21	124
1000,00 i więcej	83	3	80
Ogółem	58 566	56 230	2 336
w tym do 99,99	56 839	55 372	1 467
100,00 i więcej	1 727	858	869

Źródło: dane KOWR.

Wzrost powierzchni dzierżawionych gruntów w 2017 r. był możliwy dzięki zaoferowaniu do dzierżawy znacznej powierzchni gruntów, poprzedzonej przeglądem nieruchomości przeznaczonych do dzierżawy. Analiza struktury nieruchomości będących w dzierżawie wskazuje, że na 31 grudnia 2017 r. około 31% umów „czynnych” (18,2 tys. umów – 8,6 tys. ha) nadal dotyczyło nieruchomości o powierzchni do 1 ha, a około 3% liczby wszystkich umów „czynnych” (1,7 tys. umów – 618 tys. ha) dotyczyło nieruchomości przekraczających 100 ha.

²⁸ Pod pojęciem „rozwiązanie umowy” rozumie się także sytuacje, gdy umowy kończą się przed terminem, na skutek skorzystania przez dzierżawcę z pierwszeństwa nabycia.

Wykres 9. **Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2017**

Źródło: dane KOWR.

Największa liczba umów dzierżawy wygasła lub została rozwiązana w grupach obszarowych do 10 ha (87,3% wszystkich umów wygasłych lub rozwiązanych i 72,3% wszystkich umów zawartych), umowy te dotyczyły tylko 10,7% powierzchni. Umowy na dzierżawę relatywnie małych powierzchni często były zawierane na stosunkowo krótkie okresy.

Tabela 8. **Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych***

Wyszczególnienie	Wydierżawiono od 1992 r. do 31.12.2017 r.		Wygasło lub rozwiązano** od 1992 r. do 31.12.2017 r.		Stan na 31.12.2017 r.	
	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia	Liczba umów	Powierzchnia
do 1,00 ha	149 017	74 170	130 783	65 591	18 234	8 579
1,01–1,99 ha	64 553	90 342	55 047	76 842	9 506	13 500
2,00–4,99 ha	51 902	160 751	41 298	127 192	10 604	33 559
5,00–9,99 ha	26 425	187 280	19 934	141 011	6 491	46 269
10,00–19,99 ha	20 863	291 665	14 707	203 976	6 156	87 689
20,00–49,99 ha	16 296	499 081	11 762	364 208	4 534	134 874
50,00–99,99 ha	4 948	341 457	3 634	250 374	1 314	91 083
100,00–499,99 ha	5 560	1 323 185	4 061	977 781	1 499	345 404
500,00–999,99 ha	1 411	977 331	1 266	879 303	145	98 028
1000,00 i więcej ha	561	940 203	478	765 388	83	174 815
Ogółem	341 536	4 885 465	282 970	3 851 666	58 566	1 033 799

* Liczba umów – w szt., powierzchnia – w ha, bez gruntów pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, gruntów o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin i pod wodami), a także gruntów nierolnych. Zestawienie nie obejmuje także przypadków wyłączonych z analiz z uwagi na ekstremalnie wysokie koszty.

** Łącznie z gruntami wyłączonymi z dzierżawy. Pozycja „wygasło lub rozwiązano” ma charakter wynikowy w grupach obszarowych („wydzierżawiono” minus „stan”). Pozycja „stan” zawiera przesunięcia w grupach, w wyniku wyłączeń lub zmian obszaru aneksami oraz jako skutek zmian geodezyjno-gruntowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Największe powierzchnie gruntów pochodziły z grup obszarowych powyżej 100 ha – ogółem 68,1% powierzchni (łącznie z gruntami wyłączanymi z trwających umów).

Na 31 grudnia 2017 r. umowy na dzierżawę nieruchomości do 1 ha obejmowały powierzchnię 8,6 tys. ha (0,8% powierzchni Zasobu pozostającej w dzierżawie), zaś umowy na dzierżawę nieruchomości przekraczających 100 ha dotyczyły 618 tys. ha (60% powierzchni aktualnych dzierżaw).

2.2.4.1. Działania dotyczące realizacji ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ugrnrSP oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zakresie wyłączeń 30% powierzchni dzierżawionej

Na podstawie przepisów ww. ustawy uchwalonej przez Sejm 16 września 2011 r., która weszła w życie 3 grudnia 2011 r., zaproponowano dzierżawcom użytkującym grunty Zasobu o powierzchni ponad 428,5714 ha użytków rolnych, wyłączenie 30% dzierżawionej powierzchni użytków rolnych. Na 1 085 zawiadomień wysłano propozycje wyłączenia **135 753 ha**. Dzierżawcy wyrazili zgodę na wyłączenie **77 453 ha**.

W stosunku do 410 umów o łącznej powierzchni 58 351 ha dzierżawcy odrzucili zaproponowane warunki wyłączenia gruntów. Dzierżawcy tych gruntów, zgodnie z zapisami ustawy, nie mają możliwości przedłużenia umowy. Utracili oni także pierwszeństwo w nabyciu dzierżawionych gruntów.

Grunty, na wyłączenie których dzierżawcy wyrazili zgodę, są systematycznie przejmowane przez KOWR. W stosunku do tych gruntów, których dalsza dzierżawa jest niezbędna do wykonania obowiązków lub zobowiązań wynikających z realizowanych programów pomocowych finansowanych z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich lub Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, wyłączenie ich z umów dzierżawy będzie następowało po wykonaniu tych obowiązków lub zobowiązań, stosownie do art. 4 ust. 12 ww. ustawy.

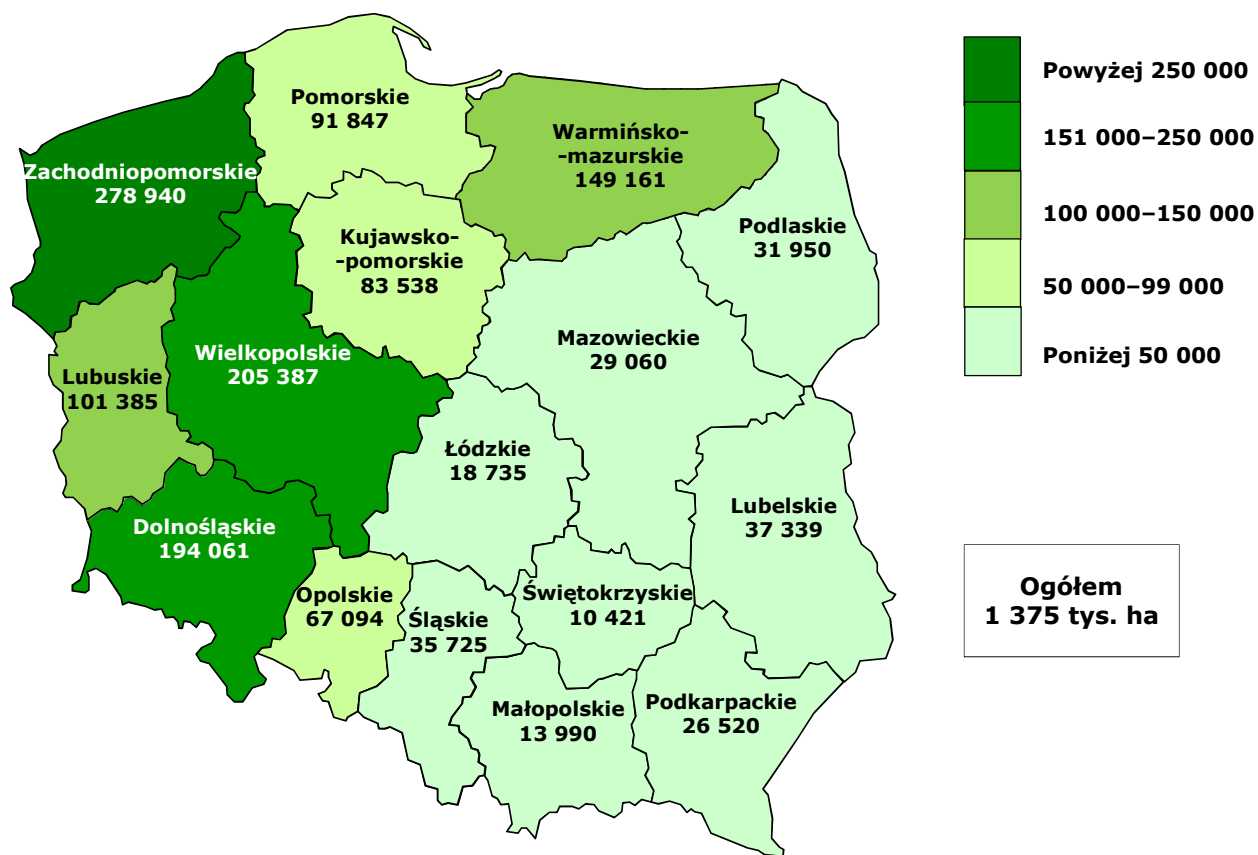
Od początku obowiązywania ww. ustawy (tj. od 3 grudnia 2011 r.) do końca 2017 r. z umów dzierżaw wyłączono łącznie 71,5 tys. ha.

2.3. Grunty pozostające w Zasobie WRSP i ich rozdysponowanie

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. w Zasobie znajdowały się nieruchomości Skarbu Państwa o powierzchni 1 375 153 ha.

Powierzchnia obejmowała także 38,8 tys. ha gruntów określanych jako „obce grunty w Zasobie” (są to grunty, które z mocy prawa przeszły w zarząd lub na własność innych podmiotów, lecz nie zostały jeszcze protokolarnie przejęte – w powierzchni tej dominują grunty pokryte wodami płynącymi, fizycznie nie przejęte jeszcze z Zasobu przez regionalne zarządy gospodarki wodnej i marszałków województw). Traktując te grunty jako faktycznie trwale rozdysponowane, ogółem z Zasobu ubyło **3 405 tys. ha, tj. około 72% powierzchni gruntów przejętych.**

Wykres 10. Grunty pozostające w Zasobie wg stanu na 31 grudnia 2017 r. (w ha)

Źródło: dane KOWR.

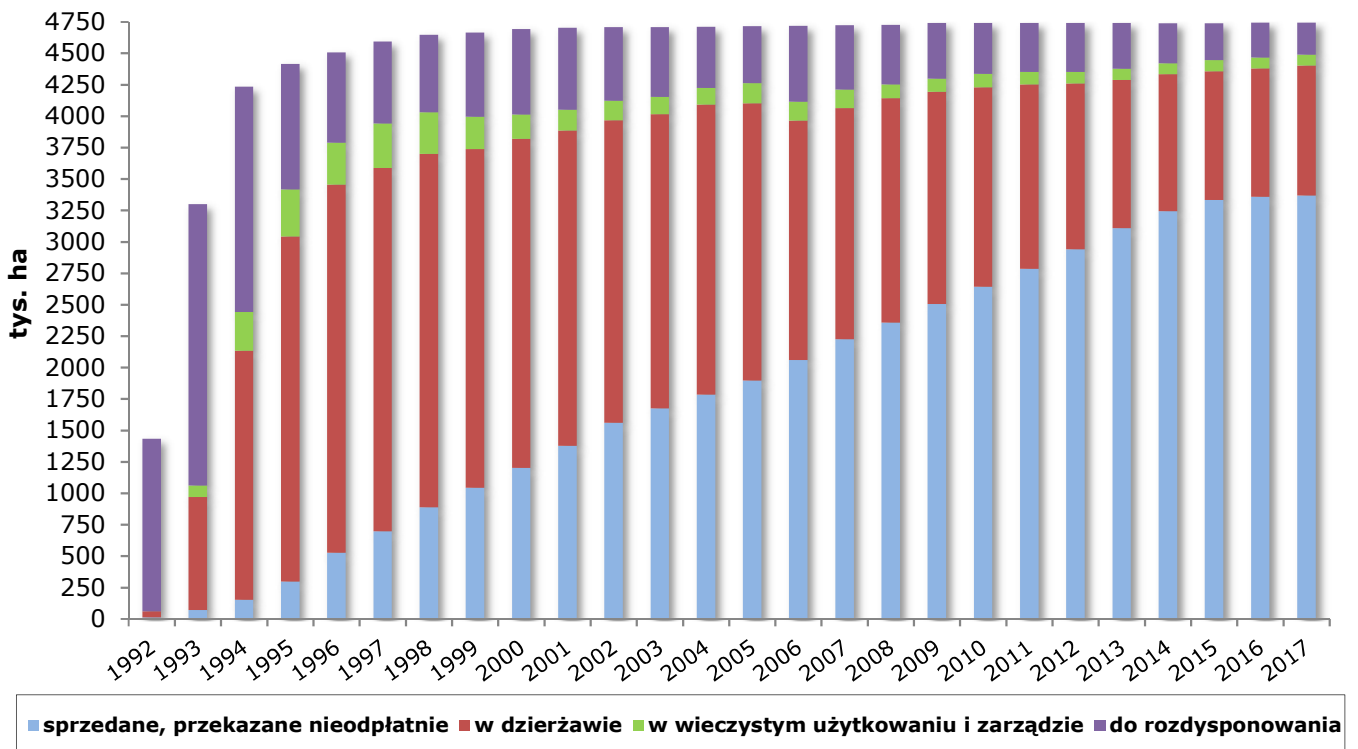
Tabela 9. Stan zagospodarowania gruntów Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2017 r. (w tys. ha)

Grunty przejęte do Zasobu	4 741,8
Rozdysponowano trwale, z tego:	3 366,6
– sprzedano	2 707,7
– przekazano, w tym nieodpłatnie	658,9
Pozostaje w Zasobie – razem, z tego:	1 375,2
– w dzierżawie	1 033,8
– w trwałym zarządzie	19,4
– w wieczystym użytkowaniu	53,2
– w innych formach rozdzysponowania „nietrwałego” (dożywotnie i bezumowne użytkowanie itp.)	15,7
Pozostaje do rozdzysponowania:	214,3
– „obce grunty w Zasobie” (grunty, które z mocy prawa przeszły w gestię innych podmiotów, lecz pozostają w ewidencji Zasobu, do czasu ich protokólnego przekazania tym podmiotom)	38,8
Pozostaje do rozdzysponowania po odjęciu „gruntów obcych”	175,5

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

Wykres 11. **Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2017**

Źródło: dane KOWR.

2.4. Inne zagadnienia związane z zagospodarowaniem mienia Zasobu

2.4.1. Zarząd i wieczyste użytkowanie nieruchomości ZWRSP

Formami użytkowania mienia Skarbu Państwa są: zarząd (trwały zarząd) i wieczyste użytkowanie. Obserwowany jest proces wygaszania zarządu (trwałego zarządu) oraz wieczystego użytkowania (zrzeczenie, wygaśnięcie, zamiana na prawo własności lub przekształcenie w prawo własności, sprzedaż wieczystemu użytkownikowi). Na 31 grudnia 2017 r. w obu tych formach znajdowało się **72,6 tys. ha**, z tego w zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej – 19,4 tys. ha, a w wieczystym użytkowaniu – 53,2 tys. ha.

2.4.2. Mieszkania i infrastruktura mieszkaniowa

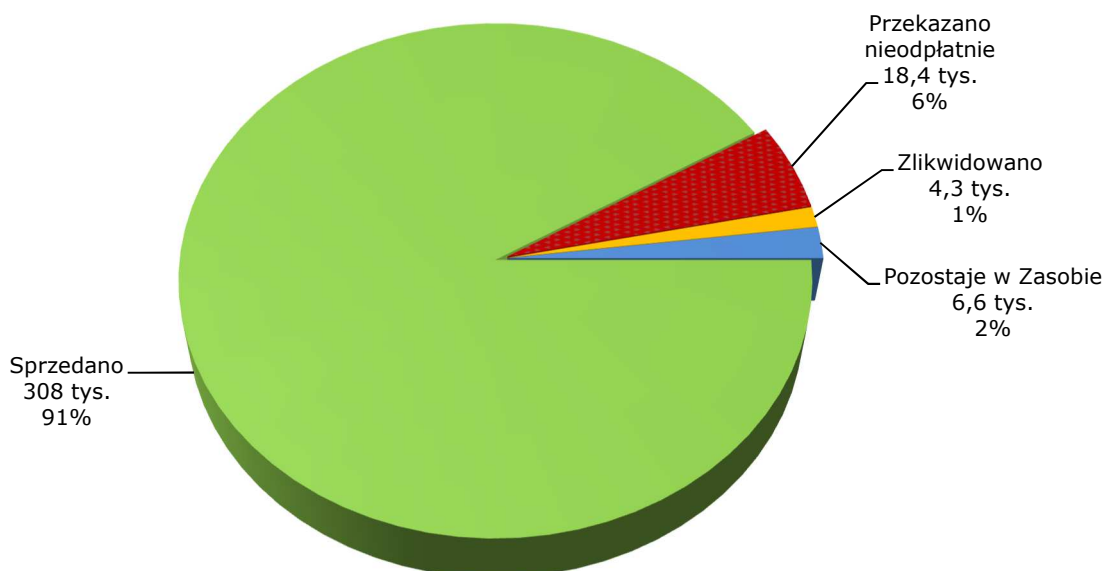
W wyniku restrukturyzacji mienia przejętego do Zasobu, głównie po zlikwidowanych ppgr, został wyodrębniony **majątek służący celom socjalnym**, w tym także mieszkania, które najemcy mogą wykupić na preferencyjnych warunkach.

Do 31 grudnia 2017 r. do Zasobu przejęto **337,3 tys. mieszkań**²⁹. W 2017 r., przede wszystkim z ujawnienia w wyniku przeprowadzonych inwentaryzacji, podziału lokali i korekty stanów ewidencyjnych, wprowadzono do ewidencji 31 mieszkań. Od początku działalności w 1992 r. do końca 2017 r. sprzedano **308 tys. mieszkań (91% przejętych)**, z tego 255 mieszkań sprzedano w 2017 r. Od początku działalności trwale rozdysponowano w wyniku nieodpłatnego przekazania i wniesienia aportem ponad 18,4 tys. mieszkań, w tym 114 mieszkań w 2017 r.

²⁹ Z uwzględnieniem 2,2 tys. mieszkań, które powstały w Zasobie (na skutek zakończenia inwestycji rozpoczętych, adaptacji na mieszkania innych pomieszczeń i podziału lokali), a także korekt stanów ewidencyjnych.

Nieodpłatne przekazania dotyczyły uprawnionych podmiotów – spółdzielni i gmin. Ponadto 1 760 mieszkań wniesiono aportami do spółek oraz zlikwidowano 4,3 tys. mieszkań. Według stanu na 31 grudnia 2017 r. w Zasobie pozostawało **6,6 tys. mieszkań** (tj. 2% mieszkań przejętych).

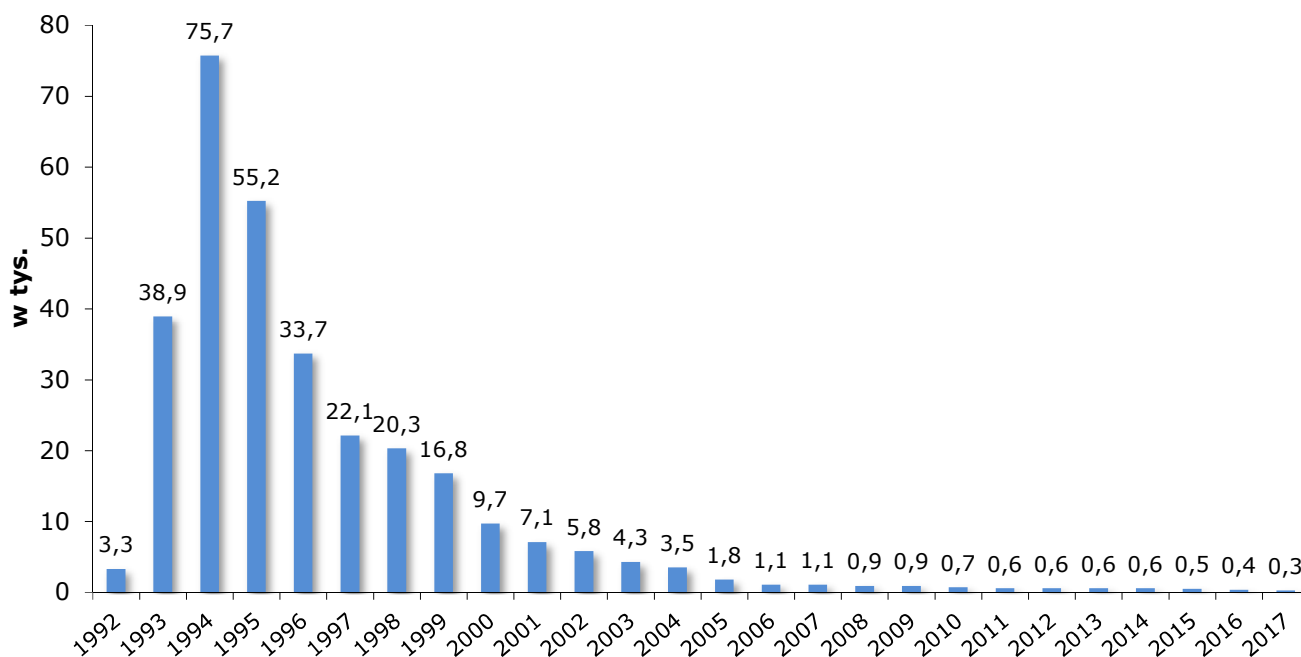
Wykres 12. **Rozdysponowanie mieszkań ZWRSP wg stanu na 31 grudnia 2017 r.**

Źródło: dane KOWR.

Liczba mieszkań sprzedawanych najemcom od 1994 r. – w którym sprzedano blisko 80 tys. mieszkań – systematycznie obniża się. Pomimo przysługujących nabywcom bonifikat, a także szeroko stosowanej praktyki rozkładania ceny na raty, spadek zainteresowania nabywaniem mieszkań na własność jest bardzo wyraźny. W 2017 r. sprzedano 255 mieszkań, w 2016 r. – 364 mieszkania, a w 2015 r. – 470 mieszkań.

Wykres 13. **Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2017**

Źródło: dane KOWR.

Do ważniejszych powodów spadku zainteresowania nabywaniem mieszkań na własność należą:

- wyczerpywanie się w Zasobie mieszkań o stosunkowo dobrym standardzie oraz atrakcyjnie zlokalizowanych, o czym może świadczyć fakt, iż część najemców nie skorzystała w ostatnich latach z przedstawionej oferty nabycia, mimo że wielokrotnie tę ofertę ponawiano,
- konieczność ponoszenia przez nabywców wszystkich kosztów utrzymania mieszkań wykupionych,
- część najemców, nie posiadających spadkobierców zainteresowanych takimi mieszkaniami, nie zgłasza chęci zakupu mieszkań na własność, niezależnie od ceny zakupu.

Nie wszystkie mieszkania pozostające nadal w Zasobie mogą zostać zaoferowane najemcom do nabycia. Szacuje się, że około 3 tys. mieszkań, które są położone w obiektach zabytkowych lub w budynkach nie służących wyłącznie zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych albo funkcjonalnie związanych z działalnością gospodarczą, nie będzie przeznaczonych do sprzedaży najemcom z przyczyn formalnoprawnych.

Pomimo że większość mieszkań przejętych do Zasobu została sprzedana najemcom lub przekazana uprawnionym podmiotom (zwłaszcza gminom i spółdzielniom mieszkaniowym), pozostające w Zasobie mieszkania nadal stanowią problem organizacyjny i finansowy, ponieważ największe wydatki wiążą się z koniecznością dokonywania konserwacji i remontów mieszkań pozostających w Zasobie i związanej z nimi infrastruktury, pokrywaniem części kosztów związanych z utrzymaniem mieszkań, których najemcami są emeryci i renciści zwolnieni z opłacania czynszu najmu³⁰ oraz faktem, że pewna liczba lokatorów uchyla się od płacenia czynszu lub ponoszenia opłat za świadczone usługi (np. kanalizacja, wywóz śmieci, utrzymywanie porządku na terenie).

2.4.3. Grunty do rozdysponowania

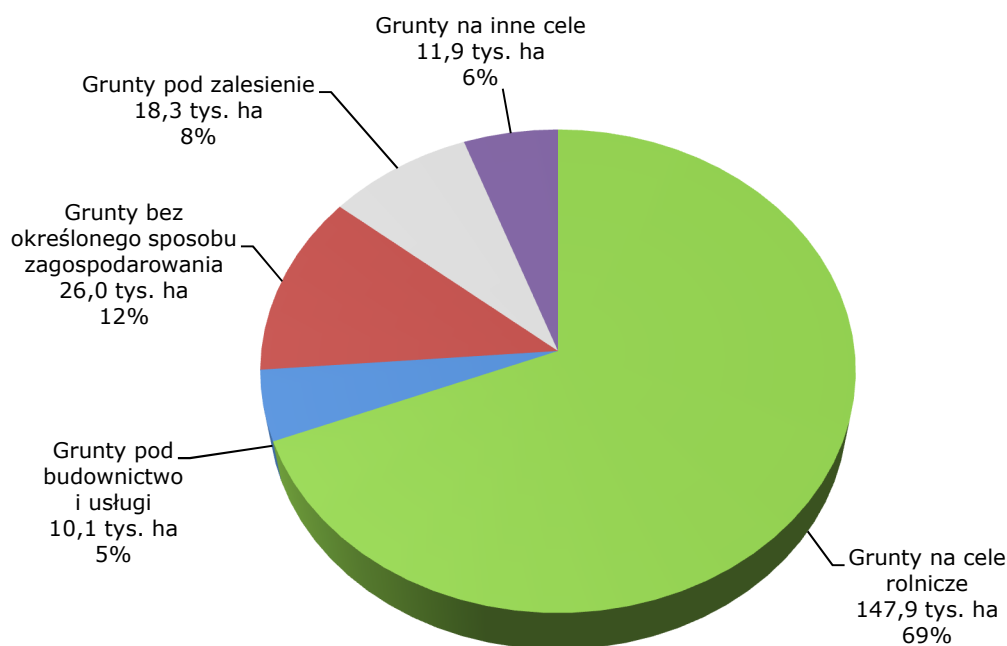
Na 31 grudnia 2017 r. w ogólnej powierzchni gruntów Zasobu pozostawało do rozdysponowania **214,3 tys. ha**, tj. o 20,9 tys. ha mniej niż na koniec 2016 r. Dokonana w jednostkach terenowych KOWR szacunkowa ocena przydatności tych gruntów do różnych celów wskazuje, że większość – 147,9 tys. ha (69%) – może być sprzedana lub wdzierżawiona na cele związane z produkcją rolną, z tym że większość z tych gruntów posiada niską przydatność rolniczą i jest znacznie rozdrobniona. Kolejne 40,3 tys. ha (19%) określono jako kwalifikujące się do wykorzystania w celach nierolniczych – zwłaszcza pod zalesienia i budownictwo, a także na cele rekreacji i związane z ochroną przyrody.

Do rozdysponowania zostaje 26 tys. ha gruntów określanych jako „pozostałe”, dla których nie zdefiniowano możliwych kierunków ewentualnego wykorzystania. Znaczna część tych gruntów charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem oraz innymi niekorzystnymi cechami (np. nieuregulowane stosunki wodne, zakamienione, położone na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi).

Według szacunków na koniec 2017 r. w użytkowaniu osób trzecich (bez tytułu prawnego) znajdowało się **12,7 tys. ha**. Największa część areału (93%) dotyczyła gruntów nie wydanych przez dotychczasowych dzierżawców po rozwiązaniu umów dzierżawy. Niewielka część dotyczyła gruntów samowolnie zajętych przez bezumownych użytkowników.

³⁰ Na podstawie art. 47 ugnrSP.

Wykres 14. **Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2017 r.)**

Źródło: dane KOWR.

2.4.4. Pozostałe zagadnienia

W obszarze gospodarowania Zasobem WRSP wpływ na realizację powierzonych zadań KOWR mają m.in.:

- **brak w wielu gminach obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także wieloznaczność (alternatywność) zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz związana z tym niepewność co do faktycznej, przyszłej funkcji nieruchomości.** Może to utrudniać identyfikację gruntów, które są i mają być w przyszłości przeznaczone na cele rolne. Przykładem może być uwzględnianie w studiach dla terenu całych gmin, bądź ich znacznej części, możliwości np. lokalizacji siłowni wiatrowych, rekreacji i turystyki lub aktywizacji gospodarczej. Przy ograniczonej możliwości ustalenia, które tereny będą w przyszłości służyć wyłącznie produkcji rolniczej, a które można wykorzystać w inny, alternatywny sposób, trudno jest określić wartość rynkową gruntów, a na jej podstawie właściwą cenę sprzedaży. W takich sytuacjach podejmowanie decyzji o sprzedaży przez KOWR było utrudnione.
- **trudności w odzyskaniu władania nieruchomością od byłych dzierżawców oraz innych bezumownych użytkowników (w wypadku odmowy dobrowolnego wydania nieruchomości).** Z problemem bezumownego korzystania i odmowy wydania nieruchomości Zasobu WRSP KOWR spotyka się w skali całego kraju od lat. Podejmowane są także działania systemowe, których celem jest wyeliminowanie lub znaczące ograniczenie skali tego zjawiska. Według stanu na 31 grudnia 2017 r. w bezumownym użytkowaniu znajdowały się nieruchomości Zasobu o powierzchni 12,7 tys. ha. Odmowa wydania nieruchomości dotyczyła w większości byłych dzierżawców (około 93%).

KOWR kontynuuje współpracę z ARiMR w zakresie wymiany informacji, dotyczącej bezumownych użytkowników. Dzięki współpracy istnieje możliwość bieżącego identyfikowania osób, które bez tytułu prawnego użytkują grunty ZWRSP.

W przypadkach, w których stwierdzono bezprawne zajęcie gruntów Zasobu, a użytkownicy odmawiają ich wydania, KOWR powiadamia odpowiednie instytucje o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Niezależnie od tego bezumowni użytkownicy (zarówno byli dzierżawcy, jak i osoby samowolnie zajmujące grunty Zasobu) wzywani są do wydania nieruchomości. W przypadku odmowy wydania w określonym terminie lub uchylania się od wydania KOWR występuje z pozwami do sądów, a tam gdzie jest to możliwe kierowane są wnioski bezpośrednio do komornika. Za okres bezumownego korzystania z nieruchomości naliczane jest wynagrodzenie, które od 3 grudnia 2011 r. stanowi równowartość pięciokrotności wywoławczej wysokości czynszu, który byłby należny od tej nieruchomości, gdyby była ona przedmiotem umowy dzierżawy po przeprowadzeniu przetargu.

- **ocenia się, że znaczna część gruntów do rozdysponowania charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem (zajmują około 431 tys. działek) oraz innymi niekorzystnymi cechami (np. nieuregulowane stosunki wodne, zakamienione, położone na skarpach, urwiskach i między wałami przeciwpowodziowymi).** Średnia powierzchnia działki nierozdysponowanej wynosi 0,51 ha. W poszczególnych oddziałach terenowych KOWR średnia powierzchnia waha się od 0,20 ha w centralnej i wschodniej Polsce do 1 ha w części północno-zachodniej. Tak duża liczba nieruchomości wymaga poniesienia znacznych nakładów pracy, aby w przyszłości dokonać ich rozdysponowania. Wiele nieruchomości w Zasobie WRSP nadal posiada nieuregulowany stan geodezyjno-prawny.

2.5. Nadzór właścicielski

2.5.1. Nadzór właścicielski nad mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa

Rozdysponowanie większości mienia Zasobu w różnych formach powoduje, że istotnym zadaniem jest nadzór właścicielski sprawowany przez KOWR. Jednym z głównych celów nadzoru jest zapewnienie prawidłowego wykorzystywania majątku Skarbu Państwa przez jego użytkowników, w tym także zgodności sposobu jego użytkowania z zapisami zawartymi w umowach oraz z wymogami wynikającymi z przepisów szczególnych. Nadzór właścicielski nad sposobem wykorzystywania mienia Zasobu przekazanego użytkownikom, KOWR sprawuje poprzez wszystkie swoje komórki organizacyjne, zwłaszcza przez oddziały terenowe.

Pomimo zmniejszającej się liczby obiektów budowlanych pozostających w Zasobie, w 2017 r. KOWR nadal przeznaczzał środki finansowe na ich remonty, konserwację i modernizację.

Nadzór właścicielski prowadzony nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu jest niezbędny głównie dla oceny prawidłowego, zgodnego z przeznaczeniem, wykorzystania nieruchomości na zasadach określonych w umowie (decyzji).

W ramach realizowanego nadzoru właścicielskiego w 2017 r. przeprowadzono między innymi kontrolę wykonywania obowiązków wynikających z umów lub decyzji dokonując lustracji w terenie. Przeprowadzone kontrole (planowe i pozaplanowe) dotyczyły:

- **7 412 umów dzierżawy** (co stanowi 87,8% wszystkich skontrolowanych umów) – wśród skontrolowanych umów dzierżawy, 92% dotyczyło umów dzierżawy samych gruntów,
- **66 umów sprzedaży nieruchomości**, których cena rozłożona została na raty (0,7%),
- **43 umowy sprzedaży nieruchomości**, które w części lub całości stanowiły obiekty wpisane do rejestru zabytków, których cena została obniżona pod warunkiem, że nabywca poniesie określone nakłady (0,5%),
- **518 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości** na własność jednostkom samorządu terytorialnego i innym uprawnionym podmiotom, w związku z art. 24 ust. 5 pkt 1 i 2 ugnrSP na cele związane z inwestycjami infrastrukturalnymi służącymi wykonywaniu zadań własnych lub wykonywaniem zadań statutowych (6%),
- **411 innych umów (decyzji)**, w których określone są obowiązki związane z realizacją umowy lub decyzji i trwałego zarządu (5%).

Dzierżawa nieruchomości ZWRSP

W wyniku przeprowadzonych kontroli w odniesieniu do 6 182 umów dzierżawy (83% wszystkich umów dzierżawy) nie stwierdzono żadnych uchybień i nieprawidłowości w wywiązywaniu się dzierżawców z postanowień zawartej umowy. W pozostałych 1 230 umowach stwierdzono ogółem 1 745 uchybień, z czego 698 uchybień dotyczyło 290 umów dzierżawy nieruchomości zabudowanych, a 1 047 uchybień – 940 umów dzierżawy gruntów niezabudowanych. Wśród tych uchybień ponad 60% dotyczyło zagospodarowania gruntów, 30% – gospodarki budynkami, 9% zaś – niewywiązywania się z innych obowiązków, w tym związanych z regulowaniem zobowiązań finansowych. W celu wyeliminowania stwierdzonych uchybień były wysyłane do dzierżawców stosowne zalecenia pokontrolne z podaniem terminów ich usunięcia. W stosunku do 50 umów dzierżawy podjęte zostały czynności zmierzające do ich wypowiedzenia.

Sprzedaż nieruchomości ZWRSP

W wyniku kontroli 66 umów sprzedaży nieruchomości, których cena została rozłożona na raty lub w umowach sprzedaży zapisano inne zobowiązania nabywcy oraz 43 umów sprzedaży nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stwierdzono, że w 14 przypadkach nabywcy nie wywiązywali się z przyjętych zobowiązań. W związku z tym wydano stosowne zalecenia pokontrolne.

Nieodpłatne przekazanie nieruchomości ZWRSP

W 2017 r. przeprowadzono kontrole 518 umów nieodpłatnego przekazania nieruchomości na własność. W 110 przypadkach wykazały one nieprawidłowości w sposobie użytkowania nieruchomości przekazanych nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego i w związku z tym w odniesieniu do 44 umów zażądano zwrotu aktualnej wartości pieniężnej tych nieruchomości.

Inne umowy (decyzje)

Podczas kontroli 411 innych umów (decyzji) stwierdzono, iż w 374 przypadkach realizacja przebiega prawidłowo, w pozostałych 37 umowach zaś stwierdzono uchybienia i podjęto stosowne czynności pokontrolne.

2.6. Gospodarka finansowa Zasobu WRSP w 2017 r.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 ugnrSP prowadzono odrębnie własną gospodarkę finansową ANR i KOWR oraz gospodarkę finansową Zasobu.

Koszty związane z wykonywaniem zadań wynikających z ugnrSP pokrywane są z przychodów uzyskiwanych z rozdzysponowania mienia Zasobu i gospodarowania nim.

2.6.1. Wpływy i wydatki związane z gospodarowaniem mieniem Zasobu w 2017 r.

Wpływy z gospodarowania mieniem Zasobu w 2017 r. wyniosły **1 565 896 tys. zł**. Główną pozycję stanowiły wpływy ze sprzedaży mienia Zasobu, które wyniosły 1 153 608 tys. zł (tj. 74% wpływów z gospodarowania mieniem Zasobu) i wpływy z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu w kwocie 383 035 tys. zł (24% wpływów ogółem). Wpływy z odsetek od środków na rachunkach bankowych wyniosły 14 091 tys. zł. Pozostałymi wpływami były wpływy z oprocentowania pożyczek oraz wpływy z innych źródeł (np. odsetki za zwłokę w zakresie wpływów z rozdzysponowania mienia Zasobu i wadła przypadające na rzecz Zasobu).

Wydatki ogółem w 2017 r. wyniosły łącznie **1 787 729 tys. zł**, z tego:

- **1 309 182 tys. zł** przekazy zewnątrzne w 2017 r., które stanowiły 73% wydatków ogółem, na które złożyły się:
 - 1 103 237 tys. zł – zrealizowany w 2017 r. przekaz do budżetu państwa (z tego 1 083 237 tys. zł jest różnicą między wysokością zobowiązania wobec budżetu ustaloną za 2016 r., a kwotą odprowadzonych zaliczek za ten rok; 20 000 tys. zł to zaliczkowe wpłaty do budżetu tytułem rozliczenia za 2017 r.),
 - 205 945 tys. zł – środki, które ANR przekazała do Funduszu Rekompensacyjnego (w styczniu 2018 r. przekazana została kolejna płatność za IV kwartał 2017 r. w wysokości 126 400 tys. zł). Łącznie od 2006 r. do 31 grudnia 2017 r. ANR zasilila Fundusz Rekompensacyjny kwotą 4 785 420 tys. zł;
- **188 985 tys. zł** – wydatki na koszty funkcjonowania ANR (11% wydatków ogółem);
- **78 615 tys. zł** – wydatki na koszty funkcjonowania KOWR (4% wydatków ogółem);
- **210 947 tys. zł** – wydatki związane z działalnością w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu (12% ogółu wydatków). Były to m.in. wydatki na inwestycje i remonty mienia Zasobu, bezzwrotną pomoc finansową dla gmin i spółdzielni mieszkaniowych na budowę, remonty oraz przebudowę budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku przekazanego przez ANR bez uprzedniego doprowadzenia do należytego stanu technicznego, a także wydatki związane z rozdzysponowaniem mienia.

2.6.2. Windykacja należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Na mocy art. 46 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. wprowadzającej ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa z dniem 1 września 2017 r. w ogół praw i obowiązków znoszonej Agencji Nieruchomości Rolnych wstąpił Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Wierzytelności i zobowiązania Agencji Nieruchomości Rolnych stały się wierzytelnościami i zobowiązaniami KOWR. W rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych KOWR wykonuje zadania jako agencja wykonawcza. Skarb Państwa powierzył KOWR wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (ugnrSP).

Głównym źródłem wpływów KOWR, z których są finansowane nałożone ustawowo na KOWR zadania związane z gospodarowaniem nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, są wpływy uzyskiwane z dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Zasady, warunki oraz tryb dzierżawy i sprzedaży mienia regulują przepisy ugnrSP oraz akty wykonawcze w postaci odpowiednich rozporządzeń Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Na podstawie wyżej wymienionych przepisów ustawowych, przepisów ustawy o finansach publicznych oraz wynikających z Kodeksu cywilnego, prowadzona jest windykacja należności oraz stosowana restrukturyzacja należności w formie odraczania, rozkładania na raty i umarzania należności KOWR. Prowadzony jest monitoring spłacalności należności z tytułu sprzedaży nieruchomości rolnych, majątku obrotowego oraz ruchomych środków trwałych oraz dzierżawy mienia ZWRSP. Dodatkowo zostały uruchomione procedury monitorowania windykacji należności z tytułu bezumownego użytkowania nieruchomości bez tytułu prawnego.

W ramach realizacji zadań związanych z monitorowaniem i nadzorowaniem procesów windykacji należności z tytułu rozdysponowania mienia Zasobu WRSP na podstawie zawartych umów dzierżawy, sprzedaży i użytkowania wieczystego, a także z tytułu opłat za użytkowanie nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego KOWR dokonuje okresowego badania wskaźników spłacalności należności bieżących oraz poziomu odzyskiwania zaległych należności, których termin płatności zapadał w okresach poprzednich. Procedury nadzorowania procesów windykacyjnych dotyczą monitorowania spłaty należności z tytułu ponad **140 tys. umów**, w tym 60 tys. umów dzierżawy i ponad 25 tys. umów sprzedaży nieruchomości rolnych zawartych do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw.

2.6.3. Spłacalność należności bieżących z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Należności bieżące z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży, których termin płatności przypadał w 2017 r. wynosiły 1 447 715 tys. zł. Na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono czynsz dzierżawny o kwotę 2 907 tys. zł.

Tabela 10. **Struktura należności bieżących**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2017 r. (tys. zł)	Udział (%)	Uregulowane w 2017 r. (tys. zł)	Udział (%)
- z tytułu dzierżawy	323 120	22,36	293 414	21,84
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	1 119 421	77,48	1 048 086	78,00
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	2 267	0,16	2 208	0,16
Ogółem	1 444 808	100,00	1 343 708	100,00

Źródło: dane KOWR.

Dzierżawcy i nabywcy nieruchomości byli zobowiązani do zapłaty kwoty 1 444 808 tys. zł, z czego w terminie uregulowano 1 343 708 tys. zł. Odroczone została płatność należności w kwocie 19 119 tys. zł, rozłożono do spłaty w ratach należności na kwotę 7 285 tys. zł oraz umorzono 172 tys. zł. Ogółem kontrahenci nie uregulowali w terminie 74 524 tys. zł wymagalnych bieżących należności ogółem.

Tabela 11. **Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %)**

Wyszczególnienie	Spłaty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	90,81	0,57	0,10	0,05
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	93,63	1,54	0,62	0,00
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	97,41	0,03	0,33	0,01
Ogółem	93,00	1,32	0,50	0,01

Źródło: dane KOWR.

Wskaźnik spłacalności należności bieżących ogółem w 2017 r. wyniósł 93%, wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu dzierżawy – 90,81%, a wskaźnik spłacalności należności bieżących z tytułu sprzedaży nieruchomości ZWRSP – 93,63%.

2.6.4. Windykacja należności zaległych z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia Zasobu WRSP

Zaległe należności, których termin płatności przypadał w okresach poprzednich wynosiły 1 344 352 tys. zł, z czego na podstawie art. 700 Kodeksu cywilnego obniżono należności z tytułu czynszu dzierżawnego w kwocie 581 tys. zł. Dzierżawcy i nabywcy mienia ZWRSP zobowiązani byli do uregulowania 1 343 771 tys. zł należności zaległych. W 2017 r. spłacono 100 523 tys. zł, odroczone spłatę 334 tys. zł, rozłożono na raty 11 618 tys. zł.

Tabela 12. **Struktura należności zaległych wg rodzaju umów**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2017 r. (tys. zł)	Udział (%)	Uregulowane w 2017 r. (tys. zł)	Udział (%)
- z tytułu dzierżawy	533 023	39,67	18 646	18,55
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	403 126	30,00	81 166	80,74
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	407 622	30,33	711	0,71
Ogółem	1 343 771	100,00	100 523	100,00

Źródło: dane KOWR.

W stosunku do 118 963 tys. zł należności nieściągalnych podjęto decyzję o umorzeniu, z czego umorzenie należności w łącznej kwocie 1 631 tys. zł nastąpiło na podstawie zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Ponadto w kwocie należności umorzonych w 2017 r. ujęte zostały należności z tytułu rozwiązanych i wypowiedzianych umów, które wygasły z dniem 1 stycznia 2017 r. z mocy prawa na podstawie art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. z 1997 r. Nr 121, poz. 770, z późn. zm.). Powyższy przepis dotyczy wygaśnięcia z mocy prawa należności od podmiotów, które w ustawowo przewidzianym terminie nie złożyły wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego i tym samym zostały wykreślone z rejestru. Jednocześnie nie pozostawiły one majątku podlegającego przejęciu przez Skarb Państwa, z którego możliwe byłoby dalsze dochodzenie należności. Ogółem wygasłe należności z tytułu umów sprzedaży i dzierżawy wyniosły 116 322 tys. zł. Dłużnicy KOWR nie uregulowali zaległych należności, które powstały w latach ubiegłych, w kwocie ogółem 1 112 333 tys. zł.

Tabela 13. **Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %)**

Wyszczególnienie	Spląty należności	Odroczenia	Rozłożenia na raty	Umorzenia
- z tytułu dzierżawy	3,50	0,00	0,18	11,99
- z tytułu sprzedaży nieruchomości	20,13	0,08	2,56	1,82
- z tytułu sprzedaży ruchomych środków trwałych i majątku obrotowego	0,17	0,00	0,08	11,71
Ogółem	7,48	0,02	0,86	8,85

Źródło: dane KOWR.

Z kwoty 1 343 771 tys. zł wymagalnych w 2017 r. zaległości ogółem:

- 107 782 tys. zł (8,02%) stanowiły zaległe należności w umowach czynnych,
- 1 235 989 tys. zł (91,98%) stanowiły zaległe należności w rozwiązanych umowach dzierżawy i umowach sprzedaży, w których wypowiedziano warunki rozłożenia ceny sprzedaży na raty.

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. zaległe należności z tytułu umów dzierżawy i sprzedaży mienia ZWRSP, które nie zostały uregulowane w terminie, wynosiły 1 186 856 tys. zł i zmniejszyły się w stosunku do końca 2016 r. o 47 684 tys. zł (o 3,86%). Na kwotę nieuregulowanych zaległości składały się należności z tytułu kapitału w kwocie 533 010 tys. zł (44,91% zaległości ogółem) oraz z tytułu oprocentowania i odsetek ustawowych za zwłokę w kwocie 653 846 tys. zł (55,09% zaległości ogółem).

Tabela 14. **Struktura należności zaległych wg stanu prawnego umowy**

Wyszczególnienie	Wymagalne w 2017 r. (tys. zł)	Uregulowane w 2017 r. (tys. zł)	Wskaźnik windykacji (%)
- w umowach czynnych	107 782	67 639	62,76
- w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych	1 235 989	32 884	2,66
Ogółem	1 343 771	100 523	7,48

Źródło: dane KOWR.

Struktura zaległych należności przy 55% udziale należności z tytułu odsetek odzwierciedlają niską efektywność zarówno postępowań sądowych, jak i komorniczych (w takim trybie dochodzonych jest ponad 95% zaległości), przy wykorzystaniu w pełni przyjętych w umowach zabezpieczeń. Konieczność naliczania odsetek ustawowych na poziomie 7% w skali roku skutkuje corocznym przyrostem należności, których nieściągalność została już wcześniej stwierdzona w prowadzonych postępowaniach windykacyjnych.

Wskaźnik windykacji należności zaległych ogółem w 2017 r. wyniósł 7,48%, przy czym wskaźnik windykacji zaległości w umowach czynnych kształtował się na poziomie 62,76%, natomiast w umowach rozwiązanych i wypowiedzianych na poziomie 2,66%.

2.6.5. Windykacja należności z tytułu użytkowania nieruchomości Zasobu WRSP bez tytułu prawnego

W 2017 r. wymagalne należności z tytułu bezumownego użytkowania, powstałe w związku z użytkowaniem nieruchomości ZWRSP bez tytułu prawnego przez osoby trzecie, wynosiły 247 252 tys. zł. Znaczący wpływ na kształtowanie się poziomu tych należności miały wprowadzone ustawowo w 2011 r. zmiany w sposobie ustalania wynagrodzenia z tego tytułu. Od grudnia

2011 r., opłaty naliczane są w wysokości 5-krotności wywoławczego czynszu dzierżawnego. Bezumowni użytkownicy uregulowali łącznie 9 751 tys. zł należności wymagalnych. Odroczone termin płatności należności w kwocie 2 tys. zł, rozłożono na raty – 1 967 tys. zł należności. W stosunku do należności nieściągalnych w kwocie 6 464 tys. zł podjęto decyzję o umorzeniu (łącznie z należnościami wygasłymi na podstawie art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym w kwocie 4 554 tys. zł). Ogółem dłużnicy KOWR nie uregulowali należności z tytułu bezumownego użytkowania w kwocie 229 068 tys. zł. Wskaźnik windykacji należności z tytułu bezumownego użytkowania ogółem w 2017 r. wyniósł 3,94%.

Wśród bezumownych użytkowników nieruchomości Zasobu WRSP można wyróżnić dwie grupy. Pierwszą stanowią byli dzierżawcy uchylający się od wydania nieruchomości po wygaśnięciu bądź rozwiązaniu umów dzierżawy, m.in. z uwagi na zachowanie przez nich do końca 2015 r. prawa do pobierania dopłat obszarowych. Drugą grupą są osoby, które użytkowały zwłaszcza w dobrej wierze niewielkie działki sąsiadujące z ich nieruchomościami, które często nie miały uregulowanego w przeszłości stanu prawnego. Przymusowe dochodzenie tej grupy należności wiąże się z koniecznością wszczęcia długotrwałej procedury sądowej o wydanie nieruchomości, a następnie o zapłatę należności z tytułu bezumownego użytkowania. Dopiero po uzyskaniu prawomocnego tytułu wykonawczego możliwe jest skierowanie sprawy do egzekucji.

2.7. Bezzwrotna pomoc finansowa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa realizuje zadania, o których mowa w art. 24 ust. 10 ugrnSP, między innymi w formie bezzwrotnej pomocy finansowej. Udzielana przez KOWR bezzwrotna pomoc finansowa może dotyczyć:

- budowy, remontu oraz przebudowy budynków i lokali, obiektów infrastruktury technicznej oraz innego majątku, przekazanych na podstawie art. 43 ust. 2 i art. 44 ugrnSP, bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 1 ugrnSP),
- działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w zakresie zadań Krajowego Ośrodka (art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP),
- budowy, remontu oraz przebudowy urządzeń, obiektów i sieci energetycznych, wodno-kanalizacyjnych, ciepłowniczych oraz telekomunikacyjnych, przekazanych na podstawie art. 24 ust. 6 ugrnSP bez uprzedniego doprowadzenia ich do należytego stanu technicznego (art. 24 ust. 12 pkt 3 ugrnSP),
- przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich (art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP).

Beneficjentami bezzwrotnej pomocy finansowej mogą być:

- gminy, spółdzielnie mieszkaniowe oraz jednostki państwowe i komunalne (przejmujące urządzenia, obiekty i sieci w trybie art. 24 ust. 6 ugrnSP, prowadzące działalność w tym zakresie), na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 1 i 3 (tj. na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację),
- jednostki samorządu terytorialnego, nie posiadające osobowości prawnej państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, fundacje, stowarzyszenia, zrzeszenia, związki zawodowe, związki pracowników, organizacje społeczno-zawodowe rolników, kościoły i związki

wyznaniowe, a także szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe – na cele, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 i 4 ugrnSP, tj. w zakresie działalności wydawniczej, prowadzenia badań naukowych, szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów w ramach zadań, o których mowa w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP, a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP.

W 2017 r. udzielono bezzwrotnej pomocy finansowej w kwocie 29 707,6 tys. zł, z tego:

- **28 394,9 tys. zł wypłacono gminom i spółdzielniom mieszkaniowym** na doprowadzenie mienia nieodpłatnie przekazanego tym jednostkom do stanu technicznego umożliwiającego jego sprawną eksploatację (z tego gminy otrzymały 26 379,1 tys. zł, a spółdzielnie mieszkaniowe 2 015,8 tys. zł),
- **1 312,7 tys. zł przekazano na realizację zadań określonych w art. 24 ust. 12 pkt 2 ugrnSP, tj. na działalność wydawniczą, prowadzenie badań naukowych, organizację szkoleń, konferencji, seminariów i konkursów** w zakresie zadań, o których mowa w art. 6 ugrnSP, a także przedsięwzięć edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych realizowanych na obszarach wiejskich zgodnie z art. 24 ust. 12 pkt 4 ugrnSP.

W ramach pomocy bezzwrotnej w kwocie 28 394,9 tys. zł, która została udzielona gminom i spółdzielniom mieszkaniowym na doprowadzenie przekazanego im mienia do należytego stanu technicznego 75% bezzwrotnej pomocy finansowej dotyczyło inwestycji w zakresie budowy i remontu dróg i chodników – 21 290,6 tys. zł, a 18% związane było z finansowaniem infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej (sieci wodociągowe i kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków, stacje uzdatniania wody, hydrofornie) – 5 157,7 tys. zł. Pozostała bezzwrotna pomoc finansowa w kwocie 1 946,6 tys. zł (7% pomocy ogółem) dotyczyła m.in. remontów budynków i lokali, sieci ciepłowniczych, kotłowni.

Szczegółowe tabele dotyczące gospodarowania przez ANR/KOWR Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa zamieszczono w aneksie nr 2.

3. REALIZACJA ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY O KSZTAŁTOWANIU USTROJU ROLNEGO

W myśl art. 23 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej gospodarstwa rodzinne stanowią podstawę ustroju rolnego państwa³¹. Pojęcie „gospodarstwo rodzinne” zostało prawnie zdefiniowane **ustawą z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego** (Dz. U. z 2017 r. poz. 2196, z późn. zm.). Zgodnie z obowiązującymi przepisami za gospodarstwo rodzinne uważa się prowadzone przez rolnika indywidualnego gospodarstwo rolne, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych jest nie większa niż 300 ha.

Wprowadzenie w życie uregulowań objętych ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego jest jednym z elementów polityki rolnej państwa prowadzonej m.in. w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego obywateli oraz sprzyjanie rozwojowi obszarów wiejskich. Przepisy ww. ustawy, wraz z kolejnymi jej nowelizacjami, mają na celu zapewnienie właściwego zagospodarowania ziemi rolnej w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wspieranie zrównoważonego rolnictwa prowadzonego w zgodzie z wymogami dobrej praktyki rolniczej i ochrony środowiska. Zadania określone w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego związane z:

- poprawą struktury obszarowej gospodarstw rolnych,
- przeciwdziałaniem nadmiernej koncentracji nieruchomości rolnych,
- zapewnieniem prowadzenia działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach,

realizowane były w 2017 r. przez **Agencję Nieruchomości Rolnych**, a następnie – od 1 września 2017 r. – przez **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa**.

W odróżnieniu od zadań określonych ustawą z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2018 r. poz. 91), związanych z gospodarowaniem mieniem Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (w tym powierzonymi gruntami państwowymi), **działania w zakresie kształtowania ustroju rolnego dotyczą głównie nieruchomości rolnych na rynku prywatnym**.

Na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego ANR oraz KOWR mogły m.in. nabywać nieruchomości rolne na rynku prywatnym. Nabyte nieruchomości rolne wchodziły w skład Zasobu WRSP, a następnie przeznaczane są głównie na powiększanie przez rolników indywidualnych gospodarstw rodzinnych.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego, dając prawne podstawy nabywania nieruchomości rolnych do Zasobu WRSP, spowodowała zwiększenie zakresu oddziaływania państwa na politykę rolną kraju. Przepisy tej ustawy umożliwiają m.in. wykorzystanie gruntów rolnych pochodzących z obrotu prywatnego do wspierania pozytywnych przemian strukturalnych w rolnictwie oraz wprowadzają mechanizmy wspierające rozwój gospodarstw rodzinnych.

Przedmiotowa ustawa, regulując m.in. obrót określonymi nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym (tj. pomiędzy osobami fizycznymi oraz osobami prawnymi), definiuje pojęcie „nabycia nieruchomości rolnej”. Obejmuje ono przeniesienie własności nieruchomości rolnej lub nabycie własności nieruchomości rolnej w wyniku dokonania czynności prawnej lub orzeczenia sądu albo organu administracji publicznej, a także innego zdarzenia prawnego. Do nabycia nieruchomości

³¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

rolnej może dochodzić zatem m.in. w wyniku: sprzedaży, zamiany, darowizny, zasiedzenia, zniesienia współwłasności, stwierdzenia nabycia spadku, działu spadku, podziału majątku wspólnego, przysądzenia własności, wniesienia nieruchomości jako aport do spółki prawa handlowego, podziału spółki, przekształcenia spółki cywilnej w spółkę kapitałową lub łączenia spółek kapitałowych.

Przepisy ww. ustawy dotyczące nabycia nieruchomości rolnej stosuje się odpowiednio do nabycia:

- użytkownika wieczystego nieruchomości rolnej albo udziału lub części udziału w użytkowaniu wieczystym nieruchomości rolnej,
- udziału lub części udziału we współwłasności nieruchomości rolnej,
- gospodarstwa rolnego.

3.1. Istotne zmiany przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, w tym wprowadzone w życie z dniem 30 kwietnia 2016 r.

Pierwotnie ustawodawca określił zakres interwencji Agencji Nieruchomości Rolnych na rynku prywatnych nieruchomości rolnych do możliwości korzystania przez ANR z prawa pierwokupu i tzw. wykupu, w przypadkach określonych ustawą, w odniesieniu do wszystkich nieruchomości rolnych. Następnie, w dniu 8 lipca 2010 r., weszła w życie nowelizacja ww. ustawy, z której wynikało m.in., że prawo pierwokupu i prawo nabycia przysługiwało ANR tylko w odniesieniu do nieruchomości rolnych o powierzchni nie mniejszej niż 5 ha. Od dnia 30 kwietnia 2016 r., wyżej wymienione prawa przysługiwały w odniesieniu do nieruchomości rolnych o powierzchni nie mniejszej niż 0,3 ha, przy czym nie jest to jedyna zmiana wprowadzona nowelizacją ww. ustawy.

W zakresie stosowania przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego datą przełomową jest 30 kwietnia 2016 r. Z tym dniem weszła w życie ustawa o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 585, z późn. zm.), która w istotny sposób zmieniła m.in. ustawę o kształtowaniu ustroju rolnego. Istotą wprowadzonych zmian ustawowych w zakresie kształtowania przez państwo polityki rolnej jest **preferowanie nabywania nieruchomości rolnych przez rolników indywidualnych posiadających odpowiednie kwalifikacje i prowadzących gospodarstwa rodzinne** (tj. o powierzchni nie przekraczającej 300 ha użytków rolnych). Wobec tego transakcje dotyczące obrotu nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym (poza wyjątkami określonymi w ustawie) objęte są kontrolą państwa. W tym celu ustawodawca przededefiniował dotychczasowe podejście w zakresie instrumentów pozwalających na działania związane z interwencją na rynku prywatnych nieruchomości rolnych.

Wprowadzenie powyższego ograniczenia spowodowało m.in., że napływa dużo mniej umów warunkowych, czyli znacząco ograniczone zostały możliwości w zakresie skorzystania z prawa pierwokupu nieruchomości rolnych. W przypadku nabywania nieruchomości rolnej przez rolnika indywidualnego, KOWR (wcześniej ANR) przysuguje prawo pierwokupu jedynie w sytuacji, gdy nabywana nieruchomość nie jest położona w gminie, w której ma miejsce zamieszkania nabywca lub w gminie graniczącej z tą gminą.

Równoległe ustawodawca rozszerzył zakres przysługującego KOWR (wcześniej ANR) prawa nabycia nieruchomości rolnych. W myśl znowelizowanych przepisów **prawo nabycia nieruchomości rolnej przysuguje również w przypadku zmiany współnika lub przystąpienia nowego współnika do spółki osobowej**, która jest właścicielem nieruchomości rolnej (poza wyjątkami

określonymi ustawą, tj. gdy dotyczy to osób bliskich). Specyfika tego uprawnienia polega na możliwości nabycia nieruchomości rolnej, mimo że nieruchomość ta nie jest przedmiotem obrotu. Powyższe powoduje m.in. konieczność określenia wartości rynkowej takiej nieruchomości.

Ponadto ustawodawca **wprowadził prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów i akcji w spółce prawa handlowego**, która jest właścicielem nieruchomości rolnej (poza wyjątkami określonymi ustawą – np. zbyciem udziałów i akcji na rzecz osoby bliskiej). W określonych ustawą przypadkach KOWR (wcześniej ANR) może nabyć udziały lub akcje w spółkach prawa handlowego. Do wykonania tego prawa stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące skorzystania przez KOWR (wcześniej ANR) z prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnej.

Nabyte udziały (akcje) wchodziły w skład Zasobu WRSP. Równolegle zmienione zostały dotychczasowe przepisy precyzujące dalsze postępowanie z takimi udziałami (akcjami). Przed nowelizacją dokonaną 30 kwietnia 2016 r. ANR zobowiązana była w terminie 14 dni przekazać je ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa. Po nowelizacji zadania związane z wykonywaniem praw z nabytych udziałów i akcji powierzone zostały ANR (obecnie KOWR).

Kolejną istotną zmianą w zakresie nowelizacji przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego jest **wyposażenie KOWR (wcześniej ANR) w instrumenty administracyjnego oddziaływania na rynku prywatnych nieruchomości rolnych**. Zgodnie z postanowieniami ww. ustawy nabycie nieruchomości rolnej przez podmioty inne niż rolnik indywidualny oraz podmioty uprawnione wymienione w ustawie (m.in. osoby bliskie zbywcy) lub w przypadkach innych niż ustawowo określone (np. w wyniku dziedziczenia) **może nastąpić jedynie za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ANR)**, wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej. Wydanie takiej decyzji następuje na wniosek zbywcy albo osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne (nabywcy). Ustawodawca określił, że przy wydawaniu zgód głównymi przesłankami mają być zapewnienie należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych w rękach jednego podmiotu.

Jednocześnie, uwzględniając możliwości niewyrażenia zgody (tj. wydania decyzji administracyjnej negatywnej dla zbywcy), ustawodawca **nałożył na KOWR (wcześniej ANR) obowiązek nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy**. W takim przypadku KOWR (wcześniej ANR) obowiązany jest do złożenia oświadczenia o nabyciu nieruchomości rolnej za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej przy zastosowaniu sposobów ustalenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (tj. na podstawie operatu szacunkowego sporządzonego przez rzeczoznawcę majątkowego).

Wprowadzając dla nabywcy nieruchomości rolnej obowiązek prowadzenia gospodarstwa rolnego w okresie 10 lat od nabycia tej nieruchomości, ustawodawca jednocześnie **nałożył na KOWR (wcześniej ANR) obowiązki związane ze sprawowaniem nadzoru** nad spełnianiem m.in. ww. obowiązku.

W znowelizowanej ustawie wprowadzono także postanowienia dotyczące **nieważności z mocy prawa czynności prawnych** dokonanych niezgodnie z przepisami omawianej ustawy. Wobec tego nabycie nieruchomości rolnej, udziału bądź części udziału we współwłasności nieruchomości

rolnej, nabycie akcji i udziałów w spółce prawa handlowego będącej właścicielem nieruchomości rolnej dokonane niezgodnie z przepisami ustawy jest nieważne. Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn określonych ustawą, oprócz osób mających w tym interes prawny, może wystąpić KOWR (wcześniej ANR).

Wprowadzona w 2016 r. zmiana przepisów spowodowała przesunięcie „ciężaru” interwencji państwa na rynku prywatnych nieruchomości rolnych, z oddziaływań w sferze finansowo-rzeczowej (prawo pierwokupu i prawo nabycia nieruchomości rolnych) na działania czysto administracyjne (wydawanie zgód na nabycie nieruchomości rolnych) oraz dodatkowe regulacje prawne (ograniczenie możliwości nabycia nieruchomości rolnych przez inne podmioty niż rolnik indywidualny, czasowe ograniczenie możliwości rozporządzania nabytą nieruchomością, nadzór nad wywiązywaniem się nabywców z obowiązków określonych ustawą, nowe uprawnienia sądów).

Podsumowując, obecnie – zgodnie ze znowelizowaną ustawą o kształtowaniu ustroju rolnego – nabywcami nieruchomości rolnych mogą być zasadniczo tylko rolnicy indywidualni. Określone ustawą wyjątki od powyższej reguły m.in. dotyczą: osób bliskich zbywcy, jednostek samorządu terytorialnego oraz Skarbu Państwa. Inne podmioty mogą nabywać nieruchomości rolne po uzyskaniu stosownej zgody Dyrektora Generalnego KOWR, wyrażonej w drodze decyzji administracyjnej. W tych sprawach organem wyższego stopnia jest minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

Wprowadzając kolejne zmiany w przepisach o kształtowaniu ustroju rolnego, ustawodawca określił jednocześnie jakich nieruchomości rolnych nie będą one dotyczyły. Spod działania ustawy **wyłączone zostały:**

- nieruchomości rolne o powierzchni mniejszej niż 0,3 ha,
- nieruchomości rolne będące drogami wewnętrznymi,
- nieruchomości rolne położone na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego w całości na cele inne niż rolne,
- grunty rolne zabudowane o powierzchni nieprzekraczającej 0,5 ha, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. zajęte były pod budynki mieszkalne oraz budynki, budowle i urządzenia niewykorzystywane obecnie do produkcji rolniczej wraz z gruntami do nich przyległymi umożliwiającymi ich właściwe wykorzystanie oraz zajęte na urządzenie ogródka przydomowego – jeżeli grunty te tworzyły zorganizowaną całość gospodarczą oraz nie zostały wyłączone z produkcji rolnej w rozumieniu ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- nieruchomości rolne, które w dniu 30 kwietnia 2016 r. w ostatecznych decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu przeznaczone były w całości na cele inne niż rolne, a decyzje te: nie wygasły, nie zostały zmienione albo nie zostały uchylone,
- nieruchomości rolne wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, o którym mowa w ustawie o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa.

Ponadto należy podkreślić, że ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego nie dotyczy także nieruchomości gruntowych innych niż rolne (tj. budowlanych, przemysłowych i leśnych) oraz nieruchomości lokalowych (samodzielnych lokali wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej). Przepisy ww. ustawy dotyczą natomiast nieruchomości tzw. mieszanych, tj. takich nieruchomości gruntowych, gdzie tylko część jest rolna (przy czym określony w ustawie limit „mniej niż 0,3 ha” odnosi się do powierzchni całej nieruchomości, a nie do powierzchni części rolnej).

Ustawodawca **przyznał KOWR (wcześniej ANR) uprawnienia**, służące do realizacji wyżej wymienionych zadań ustawowych, w zakresie:

- wydawania decyzji administracyjnych dotyczących zgód na nabycie nieruchomości rolnych – na wniosek zbywcy lub na wniosek osoby fizycznej posiadającej kwalifikacje rolnicze zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne (nabywcy),
- prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania nieruchomości rolnej,
- prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych – w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki,
- prawa pierwokupu oraz prawa nabycia udziałów i akcji spółek prawa handlowego, które są właścicielami nieruchomości rolnych – w przypadku zbywania udziałów lub akcji takich spółek,
- wnioskowania do sądu o orzeczenie nabycia własności nieruchomości rolnej przez KOWR działający na rzecz Skarbu Państwa – w przypadku niewywiązania się nabywcy z obowiązków określonych ustawą,
- występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej – jeżeli została ona dokonana niezgodnie z przepisami ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego.

Równolegle ustawodawca **nałożył na KOWR (wcześniej ANR) obowiązki**, które zostały skorelowane z wprowadzonymi w 2016 r. zmianami przepisów ww. ustawy. Do obowiązków tych należy przede wszystkim:

- nabycie przez KOWR nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy – w przypadku niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej,
- sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie, tj.:
 - zobowiązania do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy,
 - obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 10 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
 - przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom – w okresie 10 lat od nabycia tej nieruchomości rolnej.

3.2. Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych oraz decyzje administracyjne wydawane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Znowelizowane w 2016 r. przepisy ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego ograniczyły możliwości obrotu nieruchomościami rolnymi na rynku prywatnym poprzez wprowadzenie instrumentów administracyjnego oddziaływania państwa. Zgodnie z postanowieniami art. 2a ust. 4 ww. ustawy nabycie nieruchomości rolnej przez podmioty inne niż rolnik indywidualny (oraz podmioty wymienione w art. 2a ust. 3 pkt 1 ww. ustawy, m.in. osoby bliskie zbywcy) lub w przypadkach innych niż ustawowo określone (art. 2a ust. 3 pkt 2–4 ww. ustawy – w tym w wyniku

dziedziczenia) **może nastąpić jedynie za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ANR), wyrażoną w drodze decyzji administracyjnej.** Wydanie takiej decyzji następuje na wniosek zbywcy albo osoby fizycznej zamierzającej utworzyć gospodarstwo rodzinne (art. 2a ust. 4 ww. ustawy). Ustawodawca określił, że przy wydawaniu ww. zgód priorytetem ma być zapewnienie należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz przeciwdziałanie nadmiernej koncentracji gruntów rolnych w rękach jednego podmiotu. Stąd też ustawowe warunki jakie muszą zostać spełnione, aby otrzymać ww. zgodę, dotyczą w głównej mierze osoby nabywcy.

Jeżeli **z wnioskiem występuje zbywca** nieruchomości rolnej – zgoda Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ANR) jest wydawana, jeśli:

- wykaże on, że nie było możliwości nabycia przedmiotowej nieruchomości przez podmioty ustawowo uprawnione (w tym: rolnika indywidualnego, osoby bliskie zbywcy, jednostkę samorządu terytorialnego) oraz
- nabywca daje rękojmię należytego prowadzenia działalności rolniczej oraz
- w wyniku nabycia nie dojdzie do nadmiernej koncentracji gruntów rolnych.

Na wniosek zbywcy nieruchomość rolną **może nabyć każdy podmiot**, zarówno osoba fizyczna, jak i prawna, za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ANR) wydawaną, jeżeli spełnione będą ww. warunki.

Ponadto **z wnioskiem może wystąpić również osoba fizyczna zamierzająca utworzyć gospodarstwo rodzinne** – nabywca. Wówczas uzyskanie zgody Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ANR) na nabycie nieruchomości rolnej jest możliwe przez osobę, która:

- posiada kwalifikacje rolnicze albo której, pod warunkiem uzupełnienia kwalifikacji zawodowych, przyznano pomoc, o której mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 (Dz. U. z 2017 r. poz. 1856, z późn. zm.) albo w art. 3 ust. 1 pkt 6 lit. a ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2018 r. poz. 627), a termin na uzupełnienie tych kwalifikacji jeszcze nie upłynął,
- daje rękojmię należytego prowadzenia działalności rolniczej,
- zobowiąże się do zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego.

Ustawowe warunki uzyskania ww. zgody wiążą się nierozzerwalnie zarówno z przedmiotem nabycia, jak również z osobą nabywcy. Stosowne wnioski o wyrażenie zgody na nabycie konkretnej nieruchomości rolnej przez określoną osobę składa się w oddziale terenowym KOWR (wcześniej ANR) właściwym ze względu na położenie nieruchomości rolnej.

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. do OT ANR, wpłynęło łącznie 11 630 wniosków o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych. Wydano łącznie **9 348 decyzji administracyjnych**, które dotyczyły nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni ponad **28,8 tys. ha**, z tego:

- 8 618 decyzji pozytywnych (dla nieruchomości o łącznej powierzchni 24,2 tys. ha – średnio około 2,81 ha), co stanowi 92,2% wszystkich wydanych decyzji,
- 153 decyzje negatywne (dla nieruchomości o łącznej powierzchni 2 264 ha),
- 577 decyzji o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o łącznej powierzchni 2 375 ha).

W okresie od września do grudnia 2017 r. do OT KOWR wpłynęło łącznie **6 086 wniosków** o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych dla nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **16,9 tys. ha** (średnio 2,78 ha na jeden wniosek). Wydano łącznie **5 828 decyzji administracyjnych**, które dotyczyły nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **15,6 tys. ha**, z tego:

- 5 357 decyzji pozytywnych (dla nieruchomości o łącznej powierzchni 13,9 tys. ha – średnio około 2,59 ha), co stanowi 91,9% wszystkich wydanych decyzji,
- 93 decyzje negatywne (dla nieruchomości o łącznej powierzchni 301 ha),
- 378 decyzji o umorzeniu postępowania (dla nieruchomości o łącznej powierzchni 1,3 tys. ha).

W 2017 r. spośród wydanych decyzji pozytywnych tylko 370 dotyczyło zgody na nabycie nieruchomości rolnych przez osoby prawne, co stanowi niecałe 3% wszystkich pozytywnych decyzji. **Ponad 97% udzielanych w 2017 r. zgód dotyczyło nabycia nieruchomości rolnych przez osoby fizyczne.**

Od wydanej decyzji Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ANR) dotyczącej nabycia nieruchomości rolnej stronom przysługuje odwołanie do organu wyższego stopnia w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, którym jest w takich przypadkach minister właściwy do spraw rozwoju wsi.

W okresie od września do grudnia 2017 r. wniesiono łącznie 24 odwołania do organu wyższego stopnia od decyzji dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 171 ha. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jako organ II instancji, utrzymał w mocy 10 decyzji Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

Osobie niezadowolonej z rozstrzygnięć organu odwoławczego w powyższym zakresie przysługuje prawo wniesienia skargi do sądu administracyjnego. W okresie od września do grudnia 2017 r. 2 decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych (o łącznej powierzchni 2 ha) zostały zaskarżone do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Tabela 15. **Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r.**

Oddział terenowy (filia) ANR	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych, które wpłynęły do ANR	Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych							
		Ogółem		w tym					
				Decyzje pozytywne		Decyzje negatywne		Decyzje o umorzeniu postępowania	
		Liczba	Pow. nieruch.	Liczba	Pow. nieruch.	Liczba	Pow. nieruch.	Liczba	Pow. nieruch.
(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)
Bydgoszcz	475	425	2 339,9149	348	2 192,4383	9	20,1279	68	127,3487
Gdańsk	479	343	2 602,3410	283	919,7801	10	1 530,2543	50	152,3066
Gorzów Wlkp.	121	116	591,5468	98	493,0969	11	78,3303	7	20,1196
Koszalin	307	251	821,9934	240	807,5025	1	1,9537	10	12,5372
Lublin	1 878	1 723	2 872,4632	1 682	2 828,6451	6	10,2875	35	33,5306
Łódź	856	684	1 578,5512	668	1 548,5194	5	22,2930	11	7,7388
Olsztyn	682	572	4 202,0036	528	3 237,6351	15	257,9655	29	706,4030
Opole	779	598	1 389,4757	503	1 278,5324	15	31,2475	80	79,6958
Poznań	735	612	2 283,1679	516	1 714,6211	28	99,5053	68	469,0415
Rzeszów	1 942	1 453	2 823,0253	1 342	2 595,9120	20	31,8625	91	195,2508
Suwałki	742	598	1 929,2115	563	1 574,4624	3	87,4683	32	267,2808
Szczecin	321	250	914,6657	233	838,2168	12	63,8803	5	12,5686
Warszawa	1 632	1 345	3 277,3281	1 301	3 190,3028	6	9,9409	38	77,0844
Wrocław	531	270	716,5258	212	504,4357	7	9,2715	51	202,8186
Zielona Góra	150	108	499,5926	101	478,7807	5	9,3500	2	11,4619
Ogółem	11 630	9 348	28 841,8067	8 618	24 202,8813	153	2 263,7385	577	2 375,1869

Źródło: dane KOWR.

Tabela 16. **Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 września do 31 grudnia 2017 r.**

Oddział terenowy KOWR	Wnioski o wyrażenie zgody na nabycie nieruchomości rolnych, które wpłynęły do KOWR		Decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych							
			Ogółem		w tym					
	Liczba wniosków (w szt.)	Pow. nieruch. (w ha)			Liczba (w szt.)	Pow. nieruch. (w ha)	Decyzje pozytywne		Decyzje negatywne	
			Liczba (w szt.)	Pow. nieruch. (w ha)			Liczba (w szt.)	Pow. nieruch. (w ha)	Liczba (w szt.)	Pow. nieruch. (w ha)
Białystok	267	753	270	643	238	607	0	0	32	36
Bydgoszcz	240	636	216	465	188	444	7	7	21	14
Gorzów Wlkp.	146	1 309	133	580	116	486	0	0	17	94
Kielce	363	1 152	397	1 193	375	1 173	3	4	19	16
Koszalin	199	467	209	667	198	641	0	0	11	26
Kraków	355	652	315	416	283	361	2	2	30	53
Lublin	960	1 636	945	2 077	918	1 614	2	12	25	451
Łódź	428	817	402	790	395	779	5	3	2	8
Mikołów	119	176	24	30	18	17	1	1	5	12
Olsztyn	424	1 921	401	1 648	379	1 513	2	5	20	130
Opole	333	741	393	971	346	881	11	14	36	76
Poznań	377	1 267	349	1 144	289	920	26	47	34	177
Pruszcz Gdański	302	1 402	280	1 214	239	977	7	143	34	94
Rzeszów	400	541	379	479	351	439	6	21	22	19
Szczecin	136	750	131	615	125	607	4	7	2	1
Warszawa	768	1 733	771	1 668	732	1 602	11	10	28	56
Wrocław	269	942	213	969	167	866	6	25	40	78
Ogółem	6 086	16 895	5 828	15 569	5 357	13 927	93	301	378	1 341

Źródło: dane KOWR.

3.3. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia nieruchomości rolnych przysługujące na podstawie art. 3 ust. 4 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Dokonana w 2016 r. nowelizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego, wzmacniając pozycję rolnika indywidualnego jako nabywcy nieruchomości rolnych na rynku prywatnym oraz wprowadzając instrumenty administracyjnego oddziaływania, ograniczyła równocześnie możliwości interwencji KOWR (wcześniej ANR) w przypadkach zbywania nieruchomości rolnych. Obecnie **napływa dużo mniej umów warunkowych i zawiadomień**, tym samym ograniczone zostały możliwości w zakresie korzystania z prawa pierwokupu i prawa nabycia nieruchomości rolnych (tj. praw określonych w art. 3 ust. 4 oraz w art. 4 ust. 1 ww. ustawy). Po nowelizacji ustawy, **w przypadku nabycia nieruchomości rolnej przez rolnika indywidualnego**, KOWR (wcześniej ANR) przysługują powyższe uprawnienia (tj. prawo pierwokupu lub prawo nabycia) jedynie w sytuacji, gdy nabywana nieruchomość nie jest położona w gminie, **w której ma miejsce zamieszkania nabywca lub w gminie graniczącej z tą gminą** (art. 3 ust. 7 ww. ustawy). Ponadto ustawodawca określił katalog wyłączeń w zakresie ww. uprawnień. Wobec tego KOWR (wcześniej ANR) nie przysługują uprawnienia w zakresie prawa pierwokupu lub prawa nabycia m.in. w sytuacjach, gdy nabycie nieruchomości rolnej następuje:

- przez osobę bliską zbywcy,
- za zgodą Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ANR), o której mowa w art. 2a ust. 4 ustawy.

Tabela 17. **Informacja o umowach warunkowych, powiadomieniach i zawiadomieniach dotyczących prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych przysługującego ANR na podstawie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r.**

Oddział terenowy (filia) ANR	Pierwokup nieruchomości rolnych (art. 3 ust. 4 ustawy)		Nabycie nieruchomości rolnej w razie zmiany lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki osobowej (art. 3b ust. 1 ustawy)		Nabycie nieruchomości rolnej (4 ust. 1 ustawy)	
	Liczba warunkowych umów sprzedaży	Powierzchnia nieruchomości rolnych, wymieniona w umowach warunkowych	Liczba złożonych powiadomień	Powierzchnia nieruchomości rolnych, wymieniona w powiadomieniach	Liczba złożonych zawiadomień	Powierzchnia nieruchomości rolnych, wymieniona w zawiadomieniach
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)
Bydgoszcz	19	148,7083	0	0	4	3,6471
Gdańsk	21	70,6679	1	3,7400	1	1,2300
Gorzów Wlkp.	5	89,0762	0	0	0	0
Koszalin	16	102,2379	0	0	1	0,3387
Lublin	75	284,8448	1	0,6220	5	16,4156
Łódź	52	134,7637	2	2,8333	25	75,5977
Olsztyn	22	165,3928	1	11,6990	18	120,9735
Opole	47	107,0833	1	18,4081	1	2,2021
Poznań	47	193,1660	2	11,0475	12	64,8742
Rzeszów	189	349,9663	9	26,3555	21	24,1926
Suwałki	51	313,6723	0	0	2	3,1585
Szczecin	15	60,9582	0	0	11	36,8504
Warszawa	79	198,3637	8	135,5792	4	54,6920
Wrocław	45	286,8820	1	10,1511	4	37,8177
Zielona Góra	10	137,4700	1	9,0500	2	18,0648
Ogółem	693	2 643,2534	27	229,4857	111	460,0549

Źródło: dane KOWR.

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. do OT ANR wpłynęły:

- **693 warunkowe umowy sprzedaży** dotyczące nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **2 643 ha**, w stosunku do których ANR przysługiwało prawo pierwokupu na podstawie art. 3 ust. 4 ww. ustawy,
- **111 zawiadomień** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **460 ha**, w stosunku do których ANR przysługiwało prawo nabycia na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy.

ANR złożyła jedno oświadczenie o skorzystaniu z prawa pierwokupu w stosunku do nieruchomości rolnej o powierzchni 6,9083 ha. Nie złożono natomiast żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych.

Tabela 18. **Informacja o umowach warunkowych, powiadomieniach i zawiadomieniach dotyczących prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych przysługującego KOWR na podstawie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 września do 31 grudnia 2017 r.**

Oddział terenowy KOWR	Pierwokup nieruchomości rolnych (art. 3 ust. 4 ustawy)		Nabycie nieruchomości rolnej w razie zmiany lub przystąpienia nowego współnika do spółki osobowej (art. 3b ust. 1 ustawy)		Nabycie nieruchomości rolnej (4 ust. 1 ustawy)	
	Liczba warunkowych umów sprzedaży	Powierzchnia nieruchomości rolnych, wymieniona w umowach warunkowych	Liczba złożonych powiadomień	Powierzchnia nieruchomości rolnych, wymieniona w powiadomieniach	Liczba złożonych zawiadomień	Powierzchnia nieruchomości rolnych, wymieniona w zawiadomieniach
	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)	(w szt.)	(w ha)
Białystok	17	44	0	0	1	6
Bydgoszcz	41	264	0	0	6	4
Gorzów Wlkp.	5	190	0	0	1	3
Kielce	25	27	0	0	1	1
Koszalin	5	85	0	0	0	0
Kraków	43	68	0	0	2	2
Lublin	60	149	0	0	1	1
Łódź	29	53	0	0	12	23
Mikołów	0	0	0	0	0	0
Olsztyn	17	140	0	0	8	15
Opole	29	138	0	0	0	0
Poznań	26	115	3	9	8	37
Pruszcz Gdański	11	43	0	0	5	43
Rzeszów	34	150	2	4	1	1
Szczecin	7	129	0	0	5	10
Warszawa	57	155	2	17	0	0
Wrocław	22	63	0	0	0	0
Ogółem	428	1 813	7	30	51	146

Źródło: dane KOWR.

W okresie od września do grudnia 2017 r. do OT KOWR wpłynęło:

- **428 warunkowych umów sprzedaży** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 1 813 ha, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu na podstawie art. 3 ust. 4 ww. ustawy,
- **51 zawiadomień** dotyczących nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 146 ha, w stosunku do których KOWR przysługiwało prawo nabycia na podstawie art. 4 ust. 1 ww. ustawy.

KOWR złożył 3 oświadczenia o skorzystaniu z prawa pierwokupu w stosunku do nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 82,1381 ha. Nie złożono natomiast żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych.

Złożenie przez KOWR (wcześniej ANR) notarialnego oświadczenia o nabyciu nieruchomości w trybie ww. ustawy nie jest równoznaczne z faktycznym przejęciem nieruchomości przez KOWR. Przejęcie nieruchomości od dotychczasowego właściciela następuje na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego lub w razie sporu z zainteresowanym, na drodze postępowania sądowego.

3.4. Prawo nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych przysługujące na podstawie art. 3b ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Jednocześnie, w myśl wprowadzonego w 2016 r. przepisu (art. 3b ust. 1 ww. ustawy), KOWR (wcześniej ANR) przysługuje **prawo nabycia nieruchomości rolnej, w przypadku zmiany wspólnika lub przystąpienia nowego wspólnika do spółki osobowej** (z wyjątkami określonymi w art. 3b ust. 6 ww. ustawy, tj. gdy zmiany te dotyczą osób bliskich). Powyższe prawo jest nowym, specyficznym uprawnieniem różniącym się od prawa nabycia nieruchomości rolnej, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ww. ustawy. KOWR (wcześniej ANR), wykonując swoje uprawnienie, może nabyć nieruchomość rolną, mimo że nie była ona przedmiotem obrotu. W takich przypadkach zachodzi konieczność określenia równowartości pieniężnej odpowiadającej wartości rynkowej nabywanej nieruchomości rolnej. Określenia równowartości dokonuje się przy zastosowaniu sposobów ustalenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (art. 3b ust. 2 ww. ustawy), tj. na podstawie operatu szacunkowego sporządzonego przez rzeczoznawcę majątkowego.

W przypadku otrzymania powiadomienia, o którym mowa w art. 3b ust. 3 ww. ustawy, KOWR (wcześniej ANR) może złożyć oświadczenie o nabyciu nieruchomości rolnej tej spółki za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej. Zgodnie z przepisami KOWR (wcześniej ANR) musi wykonać powyższe czynności (tj. określić równowartość i złożyć oświadczenie) w terminie miesiąca od otrzymania ww. powiadomienia.

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. do OT ANR wpłynęło **27 powiadomień** o zmianie lub przystąpieniu nowego wspólnika do spółki osobowej. Na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy ANR przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 230 ha. ANR nie złożyła żadnego oświadczenia o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych.

W okresie od września do grudnia 2017 r. do OT KOWR wpłynęło **7 powiadomień** o zmianie lub przystąpieniu nowego wspólnika do spółki osobowej, która jest właścicielem nieruchomości rolnej. Na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy KOWR przysługiwało prawo nabycia nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 30 ha. KOWR nie złożył żadnych oświadczeń o skorzystaniu z prawa nabycia nieruchomości rolnych od spółek osobowych, na podstawie art. 3b ust. 1 ww. ustawy.

3.5. Prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce prawa handlowego, która jest właścicielem nieruchomości rolnej, przysługujące na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Dokonana w 2016 r. nowelizacja przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego wprowadziła też nowe uprawnienia w zakresie finansowo-rzeczowych mechanizmów oddziaływania na rynek

związany z nieruchomościami rolnymi. **Ustawodawca rozszerzył zakres prawa pierwokupu oraz prawa nabycia, obejmując tymi uprawnieniami również nabycie udziałów i akcji w spółkach prawa handlowego, które są właścicielami nieruchomości rolnych.** W przypadku zbywania udziałów w takich spółkach lub ich akcji, KOWR może nabyć te udziały lub akcje.

Zgodnie z wprowadzonymi w 2016 r. przepisami ww. ustawy (art. 3a ust. 1 oraz art. 4 ust. 6) KOWR (wcześniej ANR) przysługuje prawo pierwokupu oraz prawo nabycia udziałów/akcji w spółce prawa handlowego, która jest właścicielem nieruchomości rolnej (poza wyjątkami określonymi w ustawie, np. zbyciem udziałów lub akcji na rzecz osoby bliskiej). Prawo pierwokupu przysługujące KOWR (wcześniej ANR) dotyczy sytuacji, gdy sprzedawane są udziały oraz akcje spółek prawa handlowego określonych ww. ustawą. Z kolei z prawem nabycia przysługującym KOWR (wcześniej ANR) mamy do czynienia w sytuacji, gdy doszło do nabycia udziałów oraz akcji w takiej spółce na podstawie innego tytułu niż sprzedaż. Przed nabyciem udziałów i akcji spółki KOWR (wcześniej ANR) przysługuje prawo przeglądania ksiąg i dokumentów spółki. Uzyskane przez KOWR (wcześniej ANR) informacje stanowią w takich przypadkach tajemnicę przedsiębiorstwa w rozumieniu ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Do wykonania ww. praw stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące skorzystania przez KOWR (wcześniej ANR) z prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnej. Od wpływu warunkowej umowy sprzedaży udziałów/akcji lub stosownego zawiadomienia, KOWR (wcześniej ANR) przysługuje **miesiąc czasu** na złożenie notarialnego oświadczenia o skorzystaniu z przysługującego mu prawa pierwokupu lub prawa nabycia udziałów/akcji.

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. do OT ANR wpłynęło od spółek prawa handlowego, które są właścicielami nieruchomości rolnych, **907 zawiadomień**, z tego:

- 897 zawiadomień dotyczyło sprzedaży udziałów/akcji,
- 10 zawiadomień dotyczyło nabycia udziałów/akcji.

Kwota wymieniona w ww. zawiadomieniach wyniosła łącznie ponad **1 327 mln zł**.

ANR złożyła 2 oświadczenia o skorzystaniu z prawa pierwokupu udziałów/akcji oraz nie złożyła żadnego oświadczenia o skorzystaniu z prawa nabycia udziałów/akcji.

W okresie od września do grudnia 2017 r. do OT KOWR od spółek prawa handlowego, które są właścicielami nieruchomości rolnych, wpłynęły **584 zawiadomienia**, z tego:

- **535 zawiadomień** dotyczyło sprzedaży udziałów/akcji na łączną kwotę 2 483 mln zł (przy czym jedno z tych zawiadomień odnosiło się do sprzedaży akcji za kwotę 1 920 mln zł) – tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo pierwokupu udziałów/akcji (art. 3a ust. 1 ww. ustawy),
- **49 zawiadomień** dotyczyło nabycia udziałów/akcji na łączną kwotę ponad 96 mln zł – tj. przypadków, w których KOWR przysługiwało prawo nabycia udziałów/akcji (art. 4 ust. 6 ww. ustawy).

KOWR złożył 136 oświadczeń o skorzystaniu z prawa pierwokupu akcji na łączną kwotę 412,6 tys. zł oraz jedno oświadczenie o skorzystaniu z prawa nabycia udziałów za kwotę 2 mln zł.

3.6. Realizacja obowiązku nabycia nieruchomości rolnych na pisemne żądanie zbywcy określonego w art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego

Ustawodawca, dopuszczając możliwości niewyrażenia zgody na nabycie nieruchomości rolnej, nałożył na KOWR (wcześniej ANR) **obowiązek nabycia nieruchomości rolnej na pisemne żądanie zbywcy**. Podkreślić należy, iż żądanie takie dotyczy przypadków, gdy decyzja negatywna wydana została po przeprowadzeniu postępowania wszczętego na wniosek zbywcy. Ustawodawca, ograniczając właścicielowi nieruchomości rolnej możliwości zbycia swojej własności, jednocześnie dał mu możliwość żądania, aby KOWR (wcześniej ANR) nabył tę nieruchomość. Powyższe dotyczy sytuacji, gdy nie było chętnych do nabycia danej nieruchomości rolnej wśród podmiotów ustawowo uprawnionych (przede wszystkim rolników indywidualnych) oraz gdy nie została wyrażona zgoda na nabycie tej nieruchomości przez osoby wskazane przez zbywcę w jego wniosku. Nałożony na KOWR (wcześniej ANR) obowiązek nabycia nieruchomości rolnej w ww. okolicznościach jest więc swoistego rodzaju rekompensatą dla właściciela, który tym samym „zachowuje” jeden z podstawowych atrybutów swojego prawa własności, tj. prawo do rozporządzania nieruchomością. Jeżeli właściciel chce zbyć swoją nieruchomość, to ma taką możliwość.

W przypadku wpłynięcia ww. żądania KOWR obowiązany jest do złożenia oświadczenia o nabyciu nieruchomości rolnej za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej określonej przy zastosowaniu sposobów ustalenia wartości nieruchomości przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami (art. 2a ust. 6 ww. ustawy). KOWR powiadamia zbywcę o wysokości równowartości pieniężnej w terminie miesiąca od otrzymania od niego żądania (art. 2a ust. 7 ww. ustawy). Zbywca może wówczas, w terminie miesiąca, wystąpić do sądu o ustalenie ww. równowartości lub złożyć pisemne oświadczenie o cofnięciu żądania nabycia tej nieruchomości przez KOWR – art. 2a ust. 8 ww. ustawy.

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. do OT ANR wpłynęło **35 żądań zbywców** o nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni **1 542 ha** (art. 2a ust. 6 ww. ustawy). W wyżej wymienionym okresie żaden zbywca nie złożył oświadczenia o cofnięciu swojego żądania, natomiast w jednym przypadku zbywca wystąpił do sądu o ustalenie równowartości pieniężnej nieruchomości rolnej (art. 2a ust. 8 pkt 1 ww. ustawy).

W wyniku złożonych na podstawie art. 2a ust. 6 ww. ustawy żądań **nabytych zostało przez ANR 27 nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 101 ha, za kwotę około 1,9 mln zł.**

W okresie od września do grudnia 2017 r. do OT KOWR wpłynęło **19 żądań zbywców** o nabycie nieruchomości rolnych o łącznej powierzchni 224 ha. W wyżej wymienionym okresie 1 zbywca złożył oświadczenie o cofnięciu swojego żądania, natomiast w 9 przypadkach zbywcy wystąpili do sądu o ustalenie równowartości pieniężnej nieruchomości rolnej nabywanej przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa.

Na podstawie art. 2a ust. 6 ww. ustawy **nabytych zostało przez KOWR 12 nieruchomości rolnych o powierzchni około 976 ha, za kwotę ponad 39,8 mln zł** (w 8 przypadkach stanowiło to realizację obowiązków wynikających z żądań, które w 2017 r. wpłynęły do ANR).

3.7. Sprawowanie nadzoru nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych zobowiązań określonych w ustawie (art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Stosownie do postanowień art. 8a ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego KOWR (wcześniej ANR) sprawuje nadzór nad spełnianiem przez nabywców nieruchomości rolnych:

- zobowiązania, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 2 lit. c ustawy (tj. zamieszkiwania w okresie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, na obszarze której położona jest jedna z nieruchomości rolnych, która wejdzie w skład tworzonego gospodarstwa rodzinnego) – jeżeli nabycie nieruchomości rolnej nastąpiło za zgodą Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (Prezesa ANR) wyrażoną w formie decyzji administracyjnej wydanej na wniosek nabywcy oraz
- warunków, o których mowa w art. 2b ust. 1 i 2 ustawy, tj.:
 - obowiązku prowadzenia przez nabywcę nieruchomości rolnej gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, przez okres co najmniej 10 lat od dnia nabycia przez niego tej nieruchomości, a w przypadku osoby fizycznej – prowadzenia tego gospodarstwa osobiście,
 - przestrzegania zakazu zbycia nabytej nieruchomości rolnej oraz zakazu oddania jej w posiadanie innym podmiotom.

Należy podkreślić, że **obowiązek spełnienia przez nabywców warunków**, o których mowa w art. 2b ust. 1 i 2 ustawy, **dotyczy nieruchomości rolnych nabytych po 30 kwietnia 2016 r.**

Zgodnie z postanowieniami art. 2b ust. 4 ustawy, przepisów zawartych w art. 2b ust. 1 i 2 nie stosuje się do podmiotów, o których mowa w art. 2a ust. 3 pkt 1 oraz do nabywców nieruchomości rolnej w przypadkach, o których mowa w art. 2a ust. 3 pkt 2 i 3 ustawy. Ponadto sąd, na wniosek nabywcy nieruchomości rolnej, może wyrazić zgodę na zbycie nieruchomości lub oddanie jej w posiadanie innej osobie przed upływem okresu 10 lat od dnia przeniesienia własności tej nieruchomości, jeżeli konieczność dokonania takiej czynności wynika z przyczyn losowych, niezależnych od nabywcy.

W ramach sprawowania ww. nadzoru jednostki terenowe KOWR (wcześniej ANR) przeprowadzają kontrole zgodnie z przyjętym i zatwierdzonym planem kontroli. Kontrole te są przeprowadzane przez pracowników oddziałów terenowych na podstawie imiennych upoważnień. W ramach prowadzonej kontroli osoby upoważnione do jej przeprowadzenia mają prawo wstępu na teren nieruchomości rolnych kontrolowanych podmiotów oraz prawo żądania: pisemnych lub ustnych informacji oraz okazania i udostępniania dokumentów związanych z przedmiotem kontroli. Z przebiegu kontroli sporządzany jest protokół, **który przedstawia się osobie kontrolowanej**. Osoba kontrolowana ma prawo wnieść uwagi do protokołu. Protokół kontroli podpisuje osoba kontrolowana oraz kontrolujący.

Sankcje, jakie przewidział ustawodawca za niewywiązywanie się z ww. obowiązków, mogą być dotkliwe. W określonych ustawą przypadkach **sąd, na wniosek KOWR (wcześniej ANR), może orzec o nabyciu własności danej nieruchomości rolnej przez KOWR (wcześniej ANR) działający na rzecz Skarbu Państwa**, za zapłatą równowartości pieniężnej odpowiadającej jej wartości rynkowej ustalonej stosownie do przepisów o gospodarce nieruchomościami.

KOWR (wcześniej ANR) występuje do sądu ze stosownym wnioskiem, jeżeli nabywca nieruchomości rolnej:

- w okresie, o którym mowa w art. 2b ust. 1 ustawy, nie podjął lub zaprzestał prowadzenia gospodarstwa rolnego, a w przypadku osoby fizycznej osobistego prowadzenia gospodarstwa rolnego, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna,
- nie wykonuje zobowiązania, o którym mowa w art. 2a ust. 4 pkt 2 lit. c ustawy.

Z kolei sąd orzeka o nabyciu własności tej nieruchomości, chyba że ważne względy gospodarcze, społeczne lub losowe stoją temu na przeszkodzie.

W 2017 r. **przeprowadzono ponad 200 kontroli** w zakresie wywiązywania się przez nabywców nieruchomości rolnych z ww. zobowiązań ustawowych. W wyniku kontroli **nie stwierdzono uchybień**, tj. ustalono, że kontrolowani nabywcy nieruchomości rolnych prawidłowo realizują zobowiązanie do zamieszkania w terminie 5 lat od dnia nabycia nieruchomości na terenie gminy, w której położona jest jedna z nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rodzinnego, oraz osobiście prowadzą gospodarstwo rolne, w skład którego weszła nabyta nieruchomość rolna, i jednocześnie respektują zakaz, o którym mowa w art. 2b ust. 2 ustawy.

3.8. Uprawnienie w zakresie występowania do sądu z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (art. 9 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego nabycie nieruchomości rolnej, udziału bądź części udziału we współwłasności nieruchomości rolnej, nabycie akcji i udziałów w spółce prawa handlowego będącej właścicielem nieruchomości rolnej dokonane niezgodnie z przepisami ustawy **jest nieważne**. W szczególności nieważne jest:

- dokonanie czynności prawnej bez zawiadomienia uprawnionego do prawa pierwokupu lub bez powiadomienia KOWR (wcześniej ANR) – w przypadku określonym w art. 3b i art. 4 ust. 1 ustawy,
- zbycie albo oddanie w posiadanie nieruchomości rolnej bez zgody sądu, o której mowa w art. 2b ust. 3 ustawy,
- nabycie nieruchomości rolnej w oparciu o nieprawdziwe oświadczenia albo fałszywe lub potwierdzające nieprawdę dokumenty.

Z powództwem o stwierdzenie nieważności czynności prawnej z przyczyn, o których mowa wyżej – oprócz osób mających w tym interes prawny – **może wystąpić Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa**.

4. NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓLKAMI

4.1. Nadzór właścicielski nad spółkami hodowlanymi

Przejmowane do Zasobu WRSP nieruchomości po byłych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej – przed objęciem ich procesami prywatyzacji – podlegały daleko idącej restrukturyzacji, m.in. w celu wyodrębnienia z nich jednostek gospodarczych zajmujących się działalnością hodowlaną. W części tych jednostek zlikwidowano działalność hodowlaną i przeznaczono je do prywatyzacji. Natomiast na bazie majątku tych gospodarstw, w których prowadzona była działalność hodowlana (uznana przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej³² za szczególnie ważną dla postępu biologicznego w całym rolnictwie) oraz tych gospodarstwach, które charakteryzowały się dużym i trudno podzielonym majątkiem (gdzie podział mógłby prowadzić do spadku efektywności ekonomicznej, np. gospodarstw rybackich i szklarniowych), tworzone były **jednoosobowe spółki Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (obecnie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa)**. Łącznie utworzono 150 jednoosobowych spółek, w tym 104 spółki specjalizujące się w hodowli roślin (38) lub zwierząt (66) oraz 3 spółki związane z treningiem koni³³. Pozostałe (tzw. komercyjne) spółki (43) zajmowały się działalnością produkcyjną, w tym rolniczą w zakresie przetwórstwa rolnego, handlu i usług.

Zgodnie z ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 64, z późn. zm.)³⁴ akcje i udziały w spółkach nabyte przez Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa, jako mienie Skarbu Państwa oraz pozostałe po likwidacji państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, zostały przekazane ministrowi właściwemu do spraw Skarbu Państwa. Jednocześnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi określił w drodze rozporządzenia wykaz spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich „o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej”, których prawa z akcji lub udziałów wykonywać miała Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa, biorąc pod uwagę strategiczne znaczenie tych spółek w pracach na rzecz postępu biologicznego w rolnictwie. Zbycie udziałów w tych spółkach wymagało zgody Rady Ministrów.

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wykonywał prawo własności w stosunku do 41 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej. Na koniec 2017 r.³⁵ ww. spółki dysponowały powierzchnią gruntów własnych wynoszącą **4,87 tys. ha** oraz dzierżawiły grunty o powierzchni **108,1 tys. ha**. Łączna nominalna wartość udziałów w spółkach, zgodnie z Krajowym Rejestrem Sądowym, wyniosła **664 169,4 tys. zł**.

³² Obecnie – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

³³ Były to: Tory Wyścigów Konnych (w Warszawie), Centrum Wyszkolenia Jeździeckiego – Hipodrom Wola (w Poznaniu) i Hipodrom Sopot (w Sopocie).

³⁴ Ustawa weszła w życie 6 lutego 2003 r.

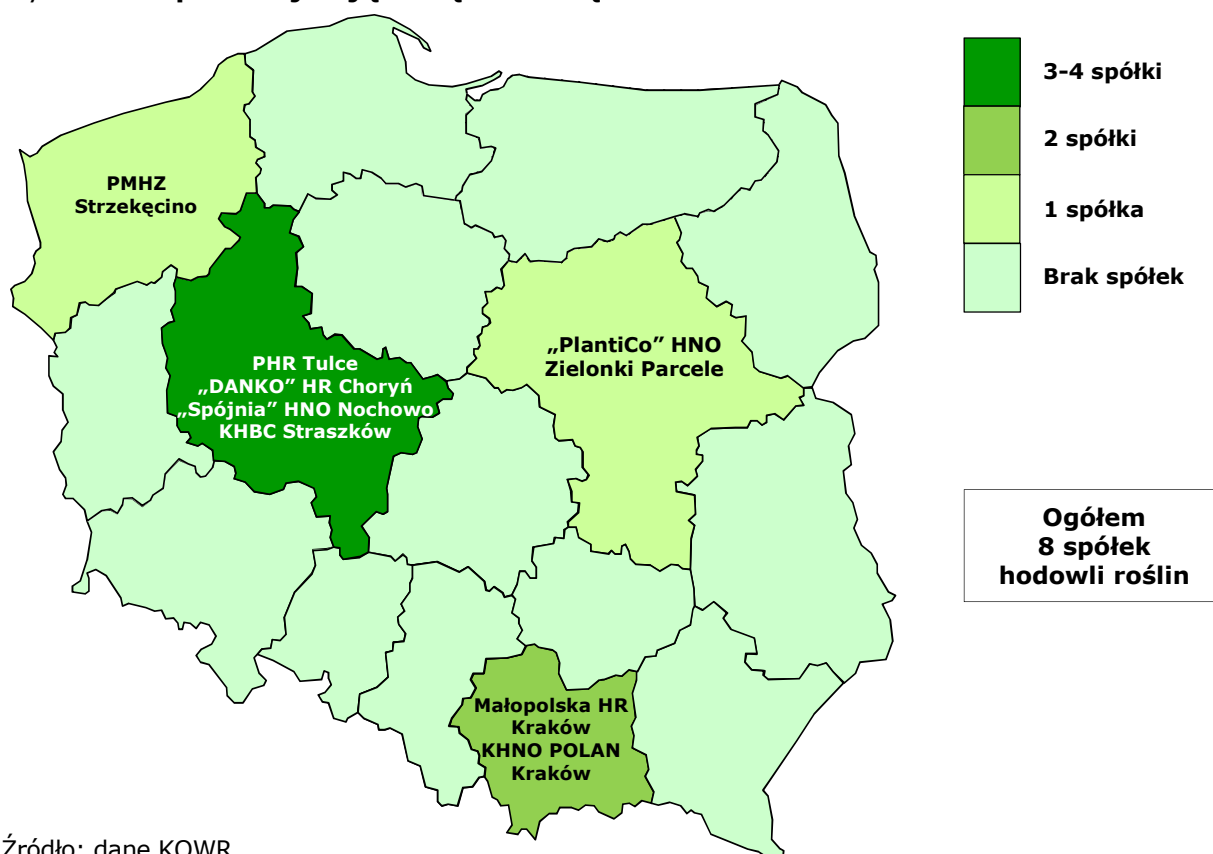
³⁵ Dane finansowe dotyczące spółek o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów wykonuje KOWR, pochodzą z formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2017 r. Informacje ekonomiczno-finansowe spółek za rok obrachunkowy 2017 mogą ulec zmianie po zatwierdzeniu przez Zgromadzenia Wspólników wszystkich sprawozdań finansowych spółek KOWR.

Łączny majątek spółek w 2017 r., zgodnie z informacjami pochodzącymi z formularzy sprawozdawczych GUS F-01, wyniósł **2 116 539,1 tys. zł** i **wzrósł o 3,5%** w stosunku do 2016 r., z tego majątek trwały wzrósł o 3,2% (do kwoty 1 372 464,2 tys. zł), a majątek obrotowy – o 3,9% (do wartości 744 074,9 tys. zł). Jednocześnie łączna wartość zobowiązań wraz z rezerwami i rozliczeniami wzrosła w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego o 8% (do 298 438,3 tys. zł), z tego zobowiązania długoterminowe wzrosły o 9,4% (do kwoty 43 110,5 tys. zł), natomiast zobowiązania krótkoterminowe – o 10,4% (do 185 698,33 tys. zł – w tym kredyty krótkoterminowe wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 3,2% i wyniosły 45 658,3 tys. zł).

Łączny wynik finansowy netto za 2017 r. (wg formularzy sprawozdawczych GUS F-01 za IV kwartał 2017 r.) osiągnął wartość **48 950,97 tys. zł** i był o 60,4% wyższy od ubiegłorocznego. W wyżej wymienionym okresie suma przychodów osiągnęła wartość 1 141 923,3 tys. zł, natomiast suma kosztów – 1 092 972,4 tys. zł. W 2017 r. spółki poprawiły rentowność netto (zysku do przychodów) o 0,8% w stosunku do 2016 r. (tj. do poziomu 4,3%).

Wykaz spółek hodowlanych nadzorowanych przez KOWR zamieszczono w aneksie nr 3, natomiast szczegółowe informacje o działalności hodowlanej spółek w 2017 r. znajdują się w aneksie nr 4.

Wykres 15. Spółki zajmujące się hodowlą roślin

Źródło: dane KOWR.

Hodowla roślin

Porównanie danych z rachunków zysków i strat w 8 spółkach hodowli roślin w IV kwartale 2017 r., w stosunku do analogicznego okresu 2016 r., pozwoliło ustalić zmiany wyniku finansowego w poszczególnych podmiotach. Wynik finansowy netto spółek hodowli roślin za IV kwartał 2017 r.

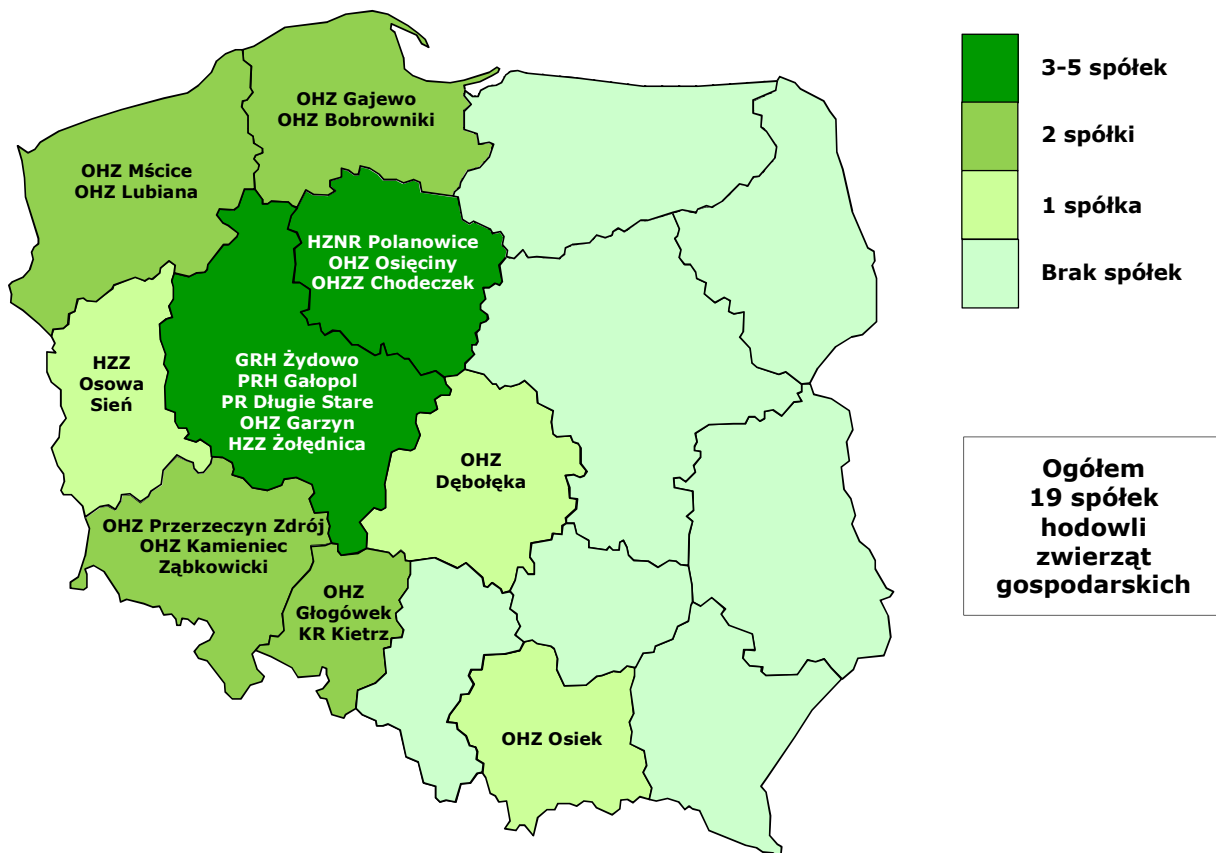
wykazał zysk na poziomie **14 943,59 tys. zł** (wobec 12 945,44 tys. zł w analogicznym okresie poprzedniego roku) i wzrósł o **15,4%**.

Przychody ogółem w grupie spółek hodowli roślin wyniosły 388 698,3 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 373 754,9 tys. zł.

Hodowla zwierząt

Według danych za IV kwartał 2017 r. wszystkie 19 spółek hodowli zwierząt uzyskało dodatni wynik finansowy, który wyniósł łącznie **29 748,24 tys. zł**. Wynik ten był nominalnie wyższy od ubiegłorocznego o 70,5% (wynik 2016 r. wyniósł 17 443,84 tys. zł).

Wykres 16. **Spółki zajmujące się hodowlą zwierząt gospodarskich (świń, bydła i owiec)**

Źródło: dane KOWR.

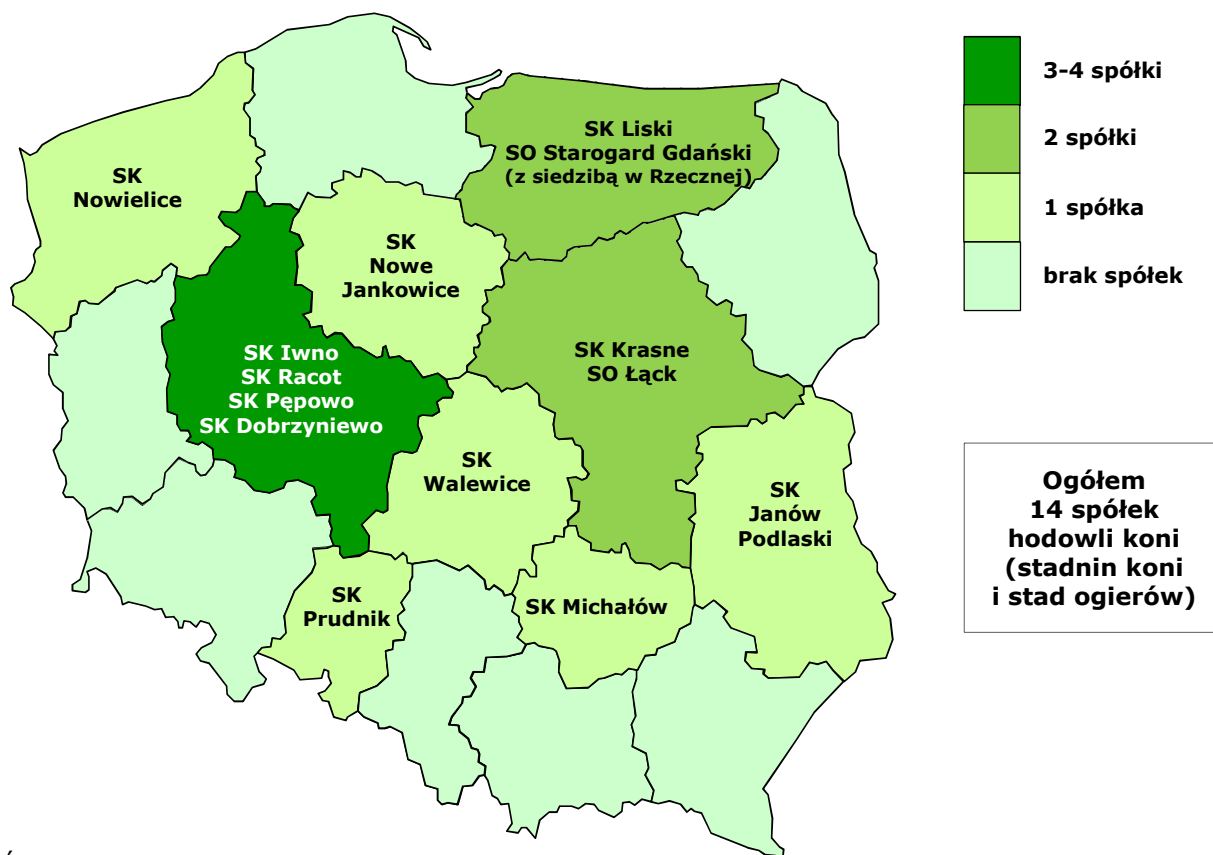
Przychody ogółem w grupie spółek hodowli zwierząt gospodarskich w 2017 r. wyniosły 540 739,4 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 510 991,1 tys. zł.

Stadniny koni i stada ogierów

Bardzo dobre wyniki osiągnęły również spółki hodowli koni. Uzyskany w 2017 r. łączny wynik finansowy netto (wg formularzy sprawozdawczych F-01 GUS) wyniósł **4 259,23 tys. zł** i był 33-krotnie wyższy od uzyskanego w roku poprzednim (tj. 130,45 tys. zł).

Przychody ogółem w grupie spółek hodowli koni wyniosły 212 485,5 tys. zł, natomiast koszty ogółem osiągnęły poziom 208 226,3 tys. zł.

Wykres 17. Spółki zajmujące się hodowlą koni

Źródło: dane KOWR.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Nieruchomości Rolnych oraz w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, w zakresie nadzoru i wykonywania praw z posiadanych udziałów w stosunku do 41 spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, zrealizowały następujące zadania:

- przeprowadzono analizy i zaopiniowano dla Zgromadzenia Wspólników biznesplany oraz wieloletnie programy inwestycyjne 41 spółek,
- sporządzono analizy wyników w zakresie hodowli roślin i zwierząt gospodarskich uzyskanych w 2016 r. Na tej podstawie przygotowano coroczną „Informację o stanie hodowli roślin i nasiennictwa oraz hodowli zwierząt w spółkach ANR w 2016 r.”,
- przeprowadzono 41 Zwyczajnych Zgromadzeń Wspólników, podczas których zatwierdzono sprawozdania finansowe spółek oraz sprawozdania z działalności zarządów w 2016 r.,
- na podstawie zatwierdzonych sprawozdań finansowych spółek sporządzono „Analizę działalności hodowlanej oraz sytuacji ekonomiczno-finansowej Spółek Agencji Nieruchomości Rolnych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. po zatwierdzeniu sprawozdań finansowych”,
- przeprowadzono Nadzwyczajne Zgromadzenia Wspólników, w wyniku których podjęto 359 uchwał w sprawach wynikających z postanowień aktów założycielskich spółek,
- przeprowadzono 25 kontroli planowych zgodnie z zatwierdzonym „Planem kontroli na rok 2017”. W stadninach koni oraz stadach ogierów przeprowadzono przeglądy hodowlane oraz dodatkowo przeprowadzano kontrole doraźne,

- prowadzono działania restrukturyzacyjne, m.in. w zakresie podwyższania kapitałów zakładowych spółek w drodze wnoszenia aportem nieruchomości z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, przeznaczonych na cele inwestycyjne, rozwojowe i hodowlane,
- uczestniczono w działaniach promocyjnych inicjowanych przez nadzorowane spółki, tj. w wydarzeniach związanych z hodowlą roślin i zwierząt oraz rolnictwem.

4.2. Inicjatywa utworzenia konsorcjum „Grupa Polska Genetyka” i konsorcjum „Grupa Polskie Nasiona”

W listopadzie 2017 r. zostało podpisane porozumienie przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa i Instytut Zootechniki – Państwowy Instytut Badawczy (IZ – PIB) dotyczące powstania **konsorcjum „Grupa Polska Genetyka”**, które ma za zadanie wykorzystanie potencjału genetycznego zwierząt znajdujących się w posiadaniu spółek hodowlanych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, nadzorowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, oraz potencjału naukowego i badawczego Instytutu Zootechniki w celu przyspieszenia uzyskiwanego w spółkach postępu hodowlanego. Spółki o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej dysponują populacją zwierząt o najwyższej wartości hodowlanej, która od lat wykorzystywana jest do doskonalenia populacji zwierząt gospodarskich w Polsce.

Działania konsorcjum „Grupa Polska Genetyka” mają w przyszłości przyczynić się do uzyskania zdecydowanej dominacji krajowych zasobów genetycznych na rodzimym rynku hodowlanym poprzez dokonanie „jakościowego przeskoku” w postępie hodowlanym, co przyczyni się do wzrostu efektywności produkcji i wartości sektora hodowli. Będzie to możliwe przez:

- prowadzenie systemu informatycznego „Grupa Polska Genetyka” w zakresie produkcji zwierzęcej i roślinnej,
- wdrożenie programów zwalczania chorób zwierząt,
- upowszechnianie wiedzy z zakresu hodowli zwierząt,
- upowszechnianie programów żywieniowych w chowie i hodowli bydła.

W 2017 r. zainicjowane zostały również prace nad powołaniem wraz z Instytutem Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – PIB (IHAR – PIB), spółkami grupy IHAR – PIB oraz Instytutem Ogrodnictwa **konsorcjum pn. „Grupa Polskie Nasiona”**, które będzie prowadziło działania dotyczące wspólnej promocji polskich nasion roślin rolniczych i ogrodniczych w kraju oraz za granicą w celu:

- zwiększenia udziału odmian polskiej hodowli w poszczególnych gatunkach na rynkach nasiennych krajowych i zagranicznych,
- zwiększania wykorzystania przez polskich rolników kwalifikowanego materiału siewnego,
- poszukiwania nowych rynków zagranicznych, na których materiał siewny odmian polskiej hodowli mógłby być konkurencyjny.

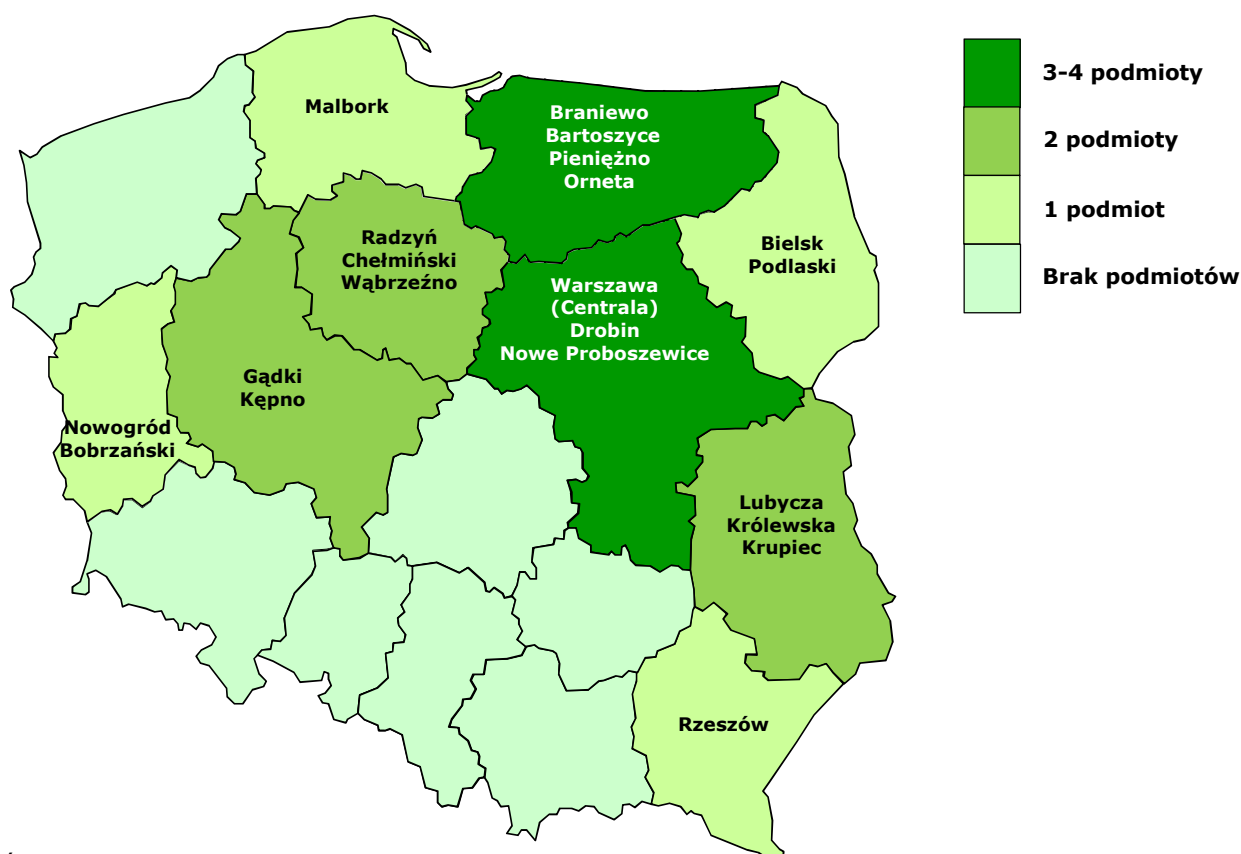
Docelowo planuje się utworzenie **marki „Polskie Nasiona”**, która zostanie wprowadzona na rynek i ma być znakiem najwyższej jakości krajowych produktów. Jest to przede wszystkim odpowiedź na szeroką gamę nasion odmian roślin rolniczych i ogrodniczych oferowanych przez koncerny zagraniczne, których cena i jakość nie zawsze spełniają oczekiwania polskich rolników.

4.3. ELEWARR Sp. z o.o.

Od 1 września 2017 r. KOWR realizuje nadzór właścicielski i jest zaangażowany kapitałowo w spółkę prawa handlowego ELEWARR Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie, w której posiada 100% udziałów. ELEWARR Sp. z o.o. zajmuje się głównie obrotem i przechowywaniem zbóż. Spółka tworzy wraz z czterema innymi spółkami prawa handlowego grupę kapitałową ELEWARR, w której skład wchodzi następujące podmioty:

- ELEWARR Sp. z o.o. (podmiot dominujący),
- TDM ARRTRANS S.A. w Łodzi (100% akcji w posiadaniu spółki ELEWARR),
- Zamojskie Zakłady Zbożowe Sp. z o.o. w Zamościu (100% udziałów ELEWARR Sp. z o.o.),
- Elewator w Koronowie Sp. z o.o. w Koronowie (100% udziałów w kapitale zakładowym w posiadaniu ELEWARR Sp. z o.o.),
- Elewator Sieradz Sp. z o.o. w Sieradzu (26,7% udziałów w posiadaniu ELEWARR Sp. z o.o.).

Wykres 18. **ELEWARR Sp. z o.o. (Centrala i oddziały)**

Źródło: dane KOWR.

ELEWARR Sp. z o.o. przechowuje oraz regularnie rotuje strategiczne zapasy Agencji Rezerw Materiałowych, jak również przechowuje odtłuszczone mleko w proszku w ramach zapasów interwencyjnych UE. Usługi składowania świadczy natomiast głównie na rzecz działających na rynku skupu zbóż dużych podmiotów z kapitałem prywatnym, kierując także ofertę składowania zbóż na preferencyjnych warunkach do producentów i grup producentów rolnych. ELEWARR Sp. z o.o., w efekcie przeprowadzonej w 2017 r. konsolidacji grupy kapitałowej, nabyła od pozostałych wspólników pakiety udziałów w kapitale zakładowym Elewator w Koronowie Sp. z o.o., które pozwoliły jej uzyskać status jedyne go wspólnika tej spółki oraz zwiększyć potencjał ekonomiczny i przechowalniczy grupy ELEWARR.

5. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE W CELU STABILIZACJI RYNKÓW ROLNYCH

W celu przeciwdziałania niestabilnej sytuacji na rynkach rolnych, zapewnienia stabilizacji cen rynkowych oraz równowagi na rynku w państwach członkowskich UE stosowany jest **zakup oraz sprzedaż produktów zgromadzonych w magazynach interwencyjnych** (głównie odtłuszczonego mleka w proszku, masła i pszenicy zwyczajnej) oraz uruchamiane są przez Komisję Europejską **dopłaty do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych**. **Interwencja publiczna i dopłaty do prywatnego przechowywania** są elementem tzw. **siatki bezpieczeństwa**³⁶.

Zgodnie z art. 13 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 **interwencja publiczna** jest stała dla pszenicy zwyczajnej, masła i odtłuszczonego mleka w proszku (OMP). Dla pozostałych kwalifikujących się towarów³⁷ ma charakter fakultatywny. Zgodnie z art. 16 ust. 2 ww. rozporządzenia istnieje możliwość przekazywania zapasów interwencyjnych do wykorzystania w unijnym programie pomocy najbardziej potrzebującym w UE (w Polsce – Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020).

Możliwość stosowania **dopłat do prywatnego przechowywania towarów rolno-żywnościowych** przewiduje art. 17 ww. rozporządzenia. Od 2014 r. dopłaty są uruchamiane przez KE po zaistnieniu warunków rynkowych wymaganych przepisami unijnymi (tj. w przypadku wystąpienia trudnej sytuacji rynkowej i spadku cen). Dopłaty do prywatnego przechowywania mogą być przyznawane w UE w odniesieniu do: masła (wyprodukowanego ze śmietanki uzyskanej bezpośrednio i wyłącznie z mleka krowiego), odtłuszczonego mleka w proszku (wyprodukowanego z mleka krowiego), serów – objętych chronioną nazwą pochodzenia lub chronionym oznaczeniem geograficznym na mocy rozporządzenia 1151/2012, wieprzowiny, świeżego lub schłodzonego mięsa z bydła w wieku ośmiu miesięcy i więcej, mięsa baraniego i koziego, cukru białego, włókna lnianego i oliwy z oliwek.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. interwencja publiczna i dopłaty do prywatnego przechowywania są zadaniami delegowanymi z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

5.1. Interwencyjne zakupy i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku

Zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 zakupy interwencyjne OMP mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września³⁸ danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013³⁹ – wynosi 109 tys. ton. Zakupy OMP w ramach ww. ograniczenia mogą odbywać się po cenie interwencyjnej równej progowi referencyjnemu

³⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 utrzymało funkcjonowanie w latach 2014-2020 mechanizmów interwencji publicznej (art. 8-16), prywatnego przechowywania (art. 17-18) i handlu z państwami trzecimi (art. 176-205), jednocześnie wzmacniając je przez wprowadzenie dodatkowych przepisów regulujących postępowanie w sytuacjach kryzysowych na rynkach rolno-żywnościowych (art. 219-222).

³⁷ Pszenica durum, jęczmień, kukurydza, ryż niełuskany, świeża lub schłodzona wołowina i cielęcina objęte kodami CN 0201 10 00 oraz od 0201 20 20 do 0201 20 50.

³⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

³⁹ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych, z późn. zm.

wynoszącemu 169,80 EUR/100 kg. Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze przetargu.

Od 2014 r. sektor mleczarski borykał się z zakłóceniami na rynku z powodu światowej nierównowagi między popytem a podażą. W związku z tym, zgodnie z rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) 2016/1614 z 8 września 2016 r.⁴⁰, początek okresu zakupu interwencyjnego odtłuszczonego mleka w proszku w 2017 r. został ustalony na dzień 1 stycznia.

Według stanu na 31 grudnia 2016 r. Agencja Rynku Rolnego posiadała w magazynach **35 850,5 tony** OMP (zakupionego w latach 2015–2016).

Od początku 2017 r. rynkowe ceny OMP w UE ponownie się obniżały. W efekcie unijni przedsiębiorcy od końca marca 2017 r. byli zainteresowani sprzedażą tego produktu na zapasy interwencyjne. **W okresie styczeń–sierpień 2017 r.** do Agencji Rynku Rolnego wpłynęło 29 wniosków na interwencyjny zakup 1 194 ton OMP. ARR zawarła i zrealizowała **11 umów** na interwencyjny zakup **472 ton** OMP. Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. ARR posiadała w magazynach **36 322,5 tony** OMP (zakupionego w 2015 r., 2016 r. i 2017 r.).

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. wydatki z tytułu zakupów i przechowywania OMP (również z lat 2015–2016) wyniosły 10 947 tys. zł netto (z tego: 3 458 tys. zł z tytułu zakupów i 7 489 tys. zł z tytułu przechowywania). Na 31 sierpnia 2017 r. ARR dysponowała zdolnościami przechowalniczymi na łączną ilość 50,61 tys. ton OMP.

W dniu 29 listopada 2016 r. opublikowane zostało rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/2080 z dnia 25 listopada 2016 r. otwierające sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku w drodze procedury przetargowej. Sprzedaży podlegało OMP przyjęte do przechowywania przed 1 listopada 2015 r. W okresie styczeń–sierpień 2017 r. w **10 przetargach** na sprzedaż OMP przedsiębiorcy złożyli w Polsce **28 ofert**. Minimalne ceny sprzedaży OMP ustalone przez KE lub odstąpienie przez KE od wyznaczenia minimalnej ceny sprzedaży spowodowały, że żadna z ofert nie została przyjęta.

Na 31 sierpnia 2017 r. autoryzację posiadało 38 zakładów produkcyjnych i 37 magazynów OMP.

Na skutek pogłębiającego się od czerwca 2017 r. spadku rynkowych cen odtłuszczonego mleka w proszku unijni przedsiębiorcy wykazywali zainteresowanie sprzedażą tego produktu na zapasy interwencyjne. **Od 31 sierpnia do 30 września 2017 r.** wpłynęło **81 wniosków w ramach interwencyjnych zakupów OMP**, które dotyczyły **3 486 ton** odtłuszczonego mleka w proszku. Do realizacji przyjęto **80 wniosków** na łączną ilość **3 442 ton** OMP. Do 30 listopada 2017 r. został zakończony **proces realizacji dostaw do magazynów interwencyjnych**.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. (działalność Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa) odbyły się **4 przetargi** w ramach sprzedaży OMP z zapasów interwencyjnych w drodze procedury

⁴⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/1614 z dnia 8 września 2016 r. ustanawiające tymczasowe nadzwyczajne środki w sektorze mleka i przetworów mlecznych w formie przedłużenia okresu interwencji publicznej w odniesieniu do odtłuszczonego mleka w proszku w 2016 r. oraz przyspieszenia terminu rozpoczęcia okresu interwencji publicznej w odniesieniu do odtłuszczonego mleka w proszku w 2017 r. i wprowadzające odstępstwo od rozporządzenia delegowanego (UE) 2016/1238 w odniesieniu do dalszego stosowania rozporządzenia (WE) nr 826/2008 w odniesieniu do dopłat do prywatnego przechowywania na mocy rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 948/2014 i rozporządzenia (UE) nr 1272/2009 w odniesieniu do interwencji publicznej na mocy niniejszego rozporządzenia.

przetargowej. Do przetargów przystąpiło łącznie 7 przedsiębiorców, którzy złożyli ogółem **30 ofert**. Minimalne ceny sprzedaży OMP ustalone przez KE lub brak ich ustalenia spowodowały, że KOWR zawarł i zrealizował **2 umowy** na sprzedaż **80 ton OMP** z zapasów interwencyjnych.

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. KOWR posiadał w 16 magazynach **38 999,525 tony OMP** (zakupionego w latach 2015–2017).

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa comiesięcznie **wystawiał i przekazywał agencji płatniczej (ARiMR) faktury za przechowanie OMP w magazynach interwencyjnych. W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR wystawił zlecenia płatności z tytułu zakupów i przechowywania OMP (również z lat 2015–2016) na 23 465 tys. zł (netto).**

Ogółem w 2017 r. wydano **272 decyzje w zakresie administrowania mechanizmem** (z tego: 139 wydała ARR, a 133 wydał KOWR)⁴¹.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR przeprowadzał także kontrole dotyczące spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne. Łącznie wg stanu na 31 grudnia 2017 r. autoryzację posiadało **37 zakładów produkcyjnych i 37 magazynów interwencyjnych OMP**.

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 60,3 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku: w 2009 r. (20,6 tys. ton), 2015 r. (4,1 tys. ton), 2016 r. (31,7 tys. ton) i 2017 r. (3,9 tys. ton).

5.2. Interwencyjne zakupy i sprzedaż masła

Zakupy interwencyjne masła, zgodnie z art. 12 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, mogą być prowadzone standardowo od 1 marca do 30 września danego roku w ramach ustalonego przez KE ograniczenia ilościowego dla całej UE, które – według art. 3 rozporządzenia Rady (UE) nr 1370/2013 – wynosi 50 tys. ton. Zakupy masła w ramach ww. ograniczenia mogą się odbywać po cenie interwencyjnej 221,75 EUR/100 kg, stanowiącej 90% progu referencyjnego (wynoszącego 246,39 EUR/100 kg). Po wykorzystaniu ograniczenia ilościowego zakupy interwencyjne mogą być realizowane w drodze przetargu.

W 2017 r. ceny rynkowe masła przewyższały poziom ceny interwencyjnej. W tej sytuacji unijni przedsiębiorcy nie oferowali w Polsce masła do interwencyjnego zakupu, a jedynie korzystali z dopłat do prywatnego przechowywania.

Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. (okres funkcjonowania ARR) i 31 grudnia 2017 r. (działalność KOWR) Polska nie posiadała w magazynach interwencyjnych zapasów masła. Na 31 sierpnia 2017 r. ARR dysponowała zdolnościami przechowalniczymi na łączną ilość 8,5 tys. ton masła. W 2017 r. przeprowadzano kontrole dotyczące spełniania warunków autoryzacji przez zakłady produkcyjne. W okresie styczeń–sierpień 2017 r. przyznano autoryzację jednej chłodni, wobec tego na **31 sierpnia 2017 r. i 31 grudnia 2017 r. autoryzację posiadało 26 zakładów produkujących masło oraz 25 chłodni.**

Po akcesji Polski do UE zakupiono ogółem 6,5 tys. ton masła, z tego 4,6 tys. ton w latach 2005–2006 oraz 1,9 tys. ton w 2009 r.

⁴¹ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja i projekt. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym.

5.3. Interwencyjne zakupy i sprzedaż zbóż

W 2017 r. obowiązywały zasady zakupu interwencyjnego zbóż zgodne z rozporządzeniami: Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013⁴², Rady (UE) nr 1370/2013⁴³, delegowanym Komisji (UE) 2016/1238⁴⁴ oraz wykonawczym Komisji (UE) 2016/1240⁴⁵.

Interwencja publiczna w przypadku zakupów zbóż jest dostępna od 1 listopada do 31 maja następnego roku. W tym okresie jest ona otwarta dla pszenicy zwyczajnej, a jeżeli wymagałaby tego sytuacja na rynku zbóż (spadek cen rynkowych poniżej ceny interwencyjnej), może zostać otwarta przez Komisję Europejską również dla pszenicy durum, jęczmienia i kukurydzy. Interwencyjny zakup pszenicy zwyczajnej może odbywać się w ramach ograniczenia ilościowego wynoszącego 3 mln ton w roku gospodarczym, ustalonego przez KE dla wszystkich krajów członkowskich UE. W ramach tego ograniczenia zakup pszenicy zwyczajnej może być dokonywany po cenie interwencyjnej (równej progowi referencyjnemu) wynoszącej 101,31 EUR/t. Dla pozostałych zbóż (pszenica durum, kukurydza, jęczmień) ograniczenie ilościowe zakupów interwencyjnych ustalono na poziomie zerowym. Gdyby wymagała tego sytuacja rynkowa (w szczególności spadek cen rynkowych), KE może podjąć decyzję o kontynuowaniu interwencji powyżej ograniczenia ilościowego w przypadku pszenicy zwyczajnej i/lub rozpoczęciu zakupów pszenicy durum, kukurydzy i jęczmienia w ramach procedury przetargowej.

W 2017 r. KOWR (wcześniej ARR) był przygotowany do prowadzenia zakupu interwencyjnego pszenicy zarówno ze zbiorów w 2016 r. (w okresie styczeń–maj 2017 r.), jak i ze zbiorów w 2017 r. (w okresie listopad–grudzień 2017 r.). Z uwagi na sytuację rynkową (poziom średniej ceny rynkowej pszenicy przekraczał poziom ceny interwencyjnej) przedsiębiorcy w ww. okresach 2017 r. nie oferowali pszenicy do sprzedaży na zapasy interwencyjne UE.

KOWR (wcześniej ARR) prowadził w 2017 r. działania mające na celu zapewnienie powierzchni przechowalniczej pod zakup interwencyjny pszenicy. W związku z tym przedsiębiorstwa przechowalnicze zostały zaproszone do składania ofert na świadczenie usług przechowalniczych.

W sezonie 2016/2017 do oddziałów terenowych ARR wpłynęło 14 ofert na świadczenie usług przechowalniczych zbóż na łączną pojemność magazynową 89,04 tys. ton.

W sezonie 2017/2018 do oddziałów terenowych KOWR wpłynęło 14 ofert na świadczenie usług przechowalniczych zbóż na łączną pojemność magazynową 86,3 tys. ton.

Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. (ARR) i 31 grudnia 2017 r. (KOWR) nie posiadały w magazynach interwencyjnych zapasów zbóż.

⁴² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁴³ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1370/2013 z dnia 16 grudnia 2013 r. określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych, z późn. zm.

⁴⁴ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/1238 z dnia 18 maja 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do interwencji publicznej i dopłat do prywatnego przechowywania, z późn. zm.

⁴⁵ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/1240 z dnia 18 maja 2016 r. ustalające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do interwencji publicznej i dopłat do prywatnego przechowywania, z późn. zm.

Po akcesji Polski do UE, w ramach działań interwencyjnych prowadzonych w latach 2004–2006 i 2009–2010, zakupiono ogółem 2 136,6 tys. ton zbóż, z tego: 1 297,2 tys. ton pszenicy (60,7% ogółu zakupionych zbóż), 586,5 tys. ton jęczmienia (27,5%) i 252,9 tys. ton kukurydzy (11,8%).

5.4. Dopłaty do prywatnego przechowywania masła

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR prowadziła końcowe rozliczenie dopłat do prywatnego przechowywania masła, uruchomionych w Unii Europejskiej we wrześniu 2014 r. rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) nr 947/2014⁴⁶, w celu złagodzenia skutków wprowadzonego przez Federację Rosyjską w sierpniu 2014 r. embarga na przywóz unijnych przetworów mlecznych.

Ostateczny termin na składanie wniosków o dopłaty w ramach mechanizmu został ustalony przez Komisję Europejską na 30 września 2016 roku⁴⁷.

W 2017 r. nie zawarto w Polsce nowych umów na prywatne przechowywanie masła, natomiast w okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR rozliczyła 98 umów (zawartych w 2016 r.), wypłacając 524 tys. zł z tytułu przechowywania 2 tys. ton masła.

Po akcesji Polski do UE mechanizmem dopłat do prywatnego przechowywania objęto 5,9 tys. ton masła.

5.5. Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR prowadziła końcowe rozliczenie dopłat do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku, uruchomionych w Unii Europejskiej we wrześniu 2014 r. rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) nr 948/2014⁴⁸ w celu złagodzenia skutków wprowadzonego przez Federację Rosyjską w sierpniu 2014 r. embarga na przywóz unijnych przetworów mlecznych.

Ostatecznym terminem składania wniosków o przyznanie dopłat do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku był 28 lutego 2017 roku⁴⁹.

W 2017 r. nie zawarto w Polsce nowych umów na prywatne przechowywanie OMP, natomiast w okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR rozliczyła 86 umów (zawartych w 2016 r.), wypłacając 508 tys. zł z tytułu przechowywania 2,3 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku.

Po akcesji Polski do UE mechanizmem dopłat do prywatnego przechowywania objęto 2,8 tys. ton OMP.

⁴⁶ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 947/2014 z dnia 4 września 2014 r. wprowadzające prywatne przechowywanie masła oraz ustalające z góry stawkę dopłat, z późn. zm.

⁴⁷ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/224 z dnia 17 lutego 2016 r. zmieniające rozporządzenia wykonawcze (UE) nr 947/2014 i (UE) nr 948/2014 w odniesieniu do ostatniego dnia składania wniosków o dopłatę do prywatnego przechowywania masła i odtłuszczonego mleka w proszku.

⁴⁸ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 948/2014 z dnia 4 września 2014 r. wprowadzające prywatne przechowywanie odtłuszczonego mleka w proszku oraz ustalające z góry stawkę dopłat, z późn. zm.

⁴⁹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/1619 z dnia 8 września 2016 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 948/2014 w odniesieniu do ostatniego dnia składania wniosków o dopłatę do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku.

6. DZIAŁANIA W SYTUACJACH NADZWYCZAJNYCH I KRYZYSOWYCH

6.1. Dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw (V transza pomocy)

W dniu 11 czerwca 2016 r. opublikowane zostało rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/921⁵⁰, umożliwiające wypłatę V transzy tymczasowego wsparcia dla producentów owoców i warzyw poszkodowanych w wyniku rosyjskiego embarga. W rozporządzeniu przewidziano następujące etapy realizacji mechanizmu:

- przeprowadzenie operacji wycofania owoców i warzyw z rynku do 30 czerwca 2017 r.,
- złożenie wniosków o przyznanie pomocy do 31 lipca 2017 r.,
- zakończenie płatności do 30 września 2017 r.

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 5 września 2016 r.⁵¹, zgodnie z przepisami rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2016/921, zwiększono o 1,5 tys. ton łączną ilość jabłek i gruszek objętą wsparciem, a także – o 1,5 tys. ton – łączną ilość pomidorów, marchwi, słodkiej papryki, ogórków i korniszonów. Wobec powyższego pomoc finansowa przysługiwała do następującego wolumenu produktów:

- 90 400 ton łącznie jabłek i gruszek,
- 7 720 ton jabłek⁵²,
- 10 900 ton łącznie pomidorów, marchwi, słodkiej papryki, ogórków i korniszonów,
- 600 ton brzoskwiń,
- 500 ton łącznie śliwek i winogron.

Dopuszczono przeprowadzenie operacji wycofania z rynku owoców i warzyw na bezpłatną dystrybucję oraz na inne przeznaczenie (na pasze i biogaz) oraz przekazanie produktów wyłącznie odbiorcom ujętym w:

- „Rejestrze uznanych organizacji charytatywnych i uprawnionych innych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych”, z tym że uznana organizacja charytatywna wpisana do rejestru musiała dodatkowo posiadać status organizacji pożytku publicznego potwierdzony odpowiednim wpisem w KRS lub
- „Rejestrze wytwórców biogazu rolniczego”.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 5 września 2016 r. zakładało składanie do ARR powiadomień dwukrotnie, tj. w dniu uruchomienia mechanizmu przez ARR (30 września 2016 r.) oraz 4 kwietnia 2017 r. Natomiast 14 czerwca 2017 r. weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem dalszych tymczasowych nadzwyczajnych środków wsparcia dla producentów niektórych owoców i warzyw w związku z kontynuacją zakazu ich przywozu z Unii Europejskiej do Federacji Rosyjskiej

⁵⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/921 z dnia 10 czerwca 2016 r. ustanawiające dalsze tymczasowe nadzwyczajne środki wsparcia producentów niektórych owoców i warzyw, z późn. zm.

⁵¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 września 2016 r. w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem dalszych tymczasowych nadzwyczajnych środków wsparcia dla producentów niektórych owoców i warzyw w związku z kontynuacją zakazu ich przywozu z Unii Europejskiej do Federacji Rosyjskiej (Dz. U. poz. 1523, z późn. zm.). Rozporządzenie weszło w życie 30 września 2016 r.

⁵² Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/376 z dnia 3 marca 2017 r. zmieniające rozporządzenie delegowane (UE) nr 2016/921 w odniesieniu do ponownego przydziału niewykorzystanych ilości jabłek zgłoszonych zgodnie z art. 2 ust. 4 tego rozporządzenia.

(Dz. U. poz. 1174), które umożliwiło rozdysponowanie dodatkowej ilości 7 720 ton jabłek przyznanej tylko dla organizacji producentów.

W dniu 30 września 2016 r. przyjęto 12 098 powiadomień, w tym najwięcej w OT ARR w Warszawie (5,6 tys., 46% wszystkich powiadomień). Z uwagi na przekroczenie ww. ilości owoców i warzyw ARR w tym samym dniu zakończyła przyjmowanie powiadomień z wyjątkiem powiadomień dotyczących brzoskwiń. Według danych zawartych w złożonych powiadomieniach do wycofania z rynku zgłoszono blisko 1,8 mln ton owoców i warzyw, w tym 89% stanowiły jabłka i gruszki. W dniu 4 kwietnia 2017 r. przyjęto 3 724 powiadomienia (z czego około 80% dotyczyło operacji wycofania jabłek), a 22 czerwca 2017 r. przyjęto 16 powiadomień od uznanych organizacji producentów owoców i warzyw.

Ogółem w ramach realizacji mechanizmu „Dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw” do ARR złożono 15,8 tys. powiadomień i 11,4 tys. wniosków o przyznanie wsparcia. Oddziały terenowe ARR wydały wszystkie decyzje przed 31 sierpnia 2017 r.

W 2017 r. (styczeń–sierpień) ARR w ramach realizacji piątej transzy pomocy wypłaciła 161 330 tys. zł do około 92 tys. ton produktów. W latach 2016–2017 przekazano producentom owoców i warzyw łącznie 165 431 tys. zł.

Od 1 września 2017 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa administruje mechanizmem, w tym – jako unijna agencja płatnicza – dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy.

6.2. Administrowanie rozdysponowywaniem owoców i warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży

W 2017 r. ARR kontynuowała działania związane z uznawaniem organizacji charytatywnych oraz wyznaczaniem innych jednostek organizacyjnych lub osób fizycznych jako uprawnionych do otrzymywania owoców i warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży. ARR nadzorowała wycofanie produktów, polegające na ich dostarczaniu przez ww. podmioty uznanym przez ARR organizacjom charytatywnym bądź na bezpłatnym przekazywaniu owoców i warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży uprawnionym przez Agencję innym jednostkom organizacyjnym lub osobom fizycznym. Działania te mogły być prowadzone w ramach programu operacyjnego realizowanego przez uznane organizacje producentów lub ich zrzeszenia, w zakresie którego jednym z celów jest zapobieganie kryzysom lub zarządzanie kryzysami.

Odbiorcami owoców i warzyw (wycofywanych z rynku przez organizacje producentów owoców i warzyw) mogły być tylko uznane organizacje charytatywne i uprawnione inne jednostki organizacyjne lub osoby fizyczne oraz biogazownie wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa ARR. Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. w rejestrze tym wpisanych było:

- 179 jednostek organizacyjnych uznanych za organizacje charytatywne uprawnione do dystrybucji otrzymanych od organizacji producentów i ich zrzeszeń owoców oraz warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży,
- 6 400 innych jednostek organizacyjnych lub osób fizycznych uprawnionych do otrzymania od organizacji producentów i ich zrzeszeń bezpłatnie owoców i warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży.

W 2017 r. uznane organizacje producentów owoców i warzyw, na podstawie art. 78 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 543/2011⁵³, złożyły 16 powiadomień o zamiarze nieprzeznaczenia do sprzedaży 226 tys. kg jabłek. Odbiorcami wycofanych produktów było 9 placówek oświatowych oraz 7 organizacji charytatywnych.

ARR wydała łącznie **178 decyzji** w sprawie uznania za organizację charytatywną i przyznania innej jednostce organizacyjnej lub osobie fizycznej uprawnienia do otrzymania bezpłatnie owoców oraz warzyw nieprzeznaczonych do sprzedaży.

Od 1 września 2017 r. mechanizmem administruje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

6.3. Tymczasowa nadzwyczajna pomoc dla rolników w sektorach hodowlanych

W październiku 2015 r., wobec spadku cen w konsekwencji wprowadzonego przez Federację Rosyjską i przedłużonego przez nią zakazu przywozu niektórych unijnych produktów rolno-spożywczych oraz w związku ze skutkami suszy w odniesieniu do upraw paszowych, Komisja Europejska – zgodnie z rozporządzeniem delegowanym (UE) 2015/1853 – uruchomiła tymczasową nadzwyczajną pomoc dla rolników w sektorach hodowlanych (wołowiny i cielęciny, mleka i przetworów mlecznych, wieprzowiny, mięsa baraniego i koziego)⁵⁴.

Państwa członkowskie otrzymały pomoc w formie jednorazowej puli środków finansowych. Dla całej UE przeznaczono na ten cel 420 mln EUR, w tym dla Polski – 28,9 mln EUR. Zapisy rozporządzenia przewidywały także możliwość przyznania dodatkowego finansowania ze środków krajowych do maksymalnej wartości równej 100% kwoty przyznanej danemu krajowi ze środków UE. Polska skorzystała z tego rozwiązania. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 22 stycznia 2016 r.⁵⁵ wsparciem w kraju objęto sektory mleka i wieprzowiny.

W dniach 18 lutego – 18 marca 2016 r. producenci mleka i świń składali w OT ARR wnioski o udzielenie pomocy finansowej w ramach tymczasowego nadzwyczajnego wsparcia rolników w sektorach hodowlanych. ARR wypłaciła ogółem 245 639 tys. zł (z tego w maju 2017 r. zrealizowała końcowe płatności z tego tytułu na kwotę 32 tys. zł – 19 tys. zł trafiło do producentów mleka, a 13 tys. zł – do producentów świń).

Od 1 września 2017 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa administruje mechanizmem, w tym – jako unijna agencja płatnicza – dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy.

6.4. Pomoc na ograniczenie produkcji mleka

Ze względu na rosnącą produkcję i niskie ceny mleka Komisja Europejska we wrześniu 2016 r. – zgodnie z rozporządzeniem delegowanym (UE) 2016/1612 – w ramach „pakietu pomocowego”

⁵³ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 543/2011 z dnia 7 czerwca 2011 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw, z późn. zm.

⁵⁴ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1853 z dnia 15 października 2015 r. ustanawiające tymczasową nadzwyczajną pomoc dla rolników w sektorach hodowlanych.

⁵⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2016 r. w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem tymczasowej nadzwyczajnej pomocy dla rolników w sektorach hodowlanych (Dz. U. poz. 141).

przyznała wsparcie finansowane z budżetu UE na ograniczenie produkcji mleka⁵⁶. W celu stabilizacji sytuacji na rynku mleka w Polsce, na mocy przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2016 r., wprowadzone zostały krajowe regulacje umożliwiające przyznanie pomocy producentom mleka, którzy dobrowolnie ograniczą produkcję mleka krowiego⁵⁷.

O przyznanie pomocy na ograniczenie dostaw mogli ubiegać się producenci, którzy w lipcu 2016 r. sprzedawali mleko podmiotom skupującym oraz w jednym z wyznaczonych przez KE czterech trzymiesięcznych okresów⁵⁸ ograniczyli dostawy mleka w stosunku do analogicznego trzymiesięcznego okresu poprzedniego roku kalendarzowego (tzw. okresu referencyjnego). Minimalna wielkość ograniczenia dostaw mleka, do której producent miał prawo ubiegać się o pomoc, wynosiła 1,5 tys. kg. Wsparcie można było przyznać maksymalnie do 50% ilości mleka sprzedanego przez producenta podmiotom skupującym w okresie referencyjnym.

Kwota pomocy przewidziana dla całej UE wynosiła 150 mln EUR, natomiast stawka w odniesieniu do różnicy między ilością mleka dostarczonego w okresie referencyjnym a ilością mleka dostarczonego w okresie redukcji – 14 EUR za 100 kg mleka. Komisja Europejska nie ustaliła kopert krajowych. Możliwość dokonywania ograniczenia produkcji była przyznawana producentom mleka na dany okres ograniczenia produkcji mleka, po złożeniu wniosku o pomoc, do momentu wyczerpania puli środków finansowych.

W Polsce w I okresie ograniczenia dostaw mleka (tj. w czwartym kwartale 2016 r.) w OT ARR pozytywnie zweryfikowano 3 778 wniosków. Producenci mleka krowiego, których wnioski zostały pozytywnie rozpatrzone, uzyskali zgodę na ograniczenie dostaw na poziomie 53 311 130 kg mleka.

W związku z niewykorzystaniem w UE pełnej puli środków przeznaczonych na ograniczenie produkcji mleka w I okresie ograniczenia, dostawcy mogli ubiegać się o pomoc w odniesieniu do II okresu ograniczenia (listopad 2016 r. – styczeń 2017 r.). Spośród wniosków złożonych w OT ARR na II okres ograniczenia dostaw mleka krowiego 766 wniosków zostało rozpatrzonych pozytywnie. Producenci, których wnioski zostały pozytywnie zweryfikowane, w okresie referencyjnym listopad 2015 r. – styczeń 2016 r. zadeklarowali łączne ograniczenie dostaw na poziomie 8 640 991 kg. Ze względu na to, że całkowita zakwalifikowana w UE wielkość ograniczenia produkcji mleka przekroczyła maksymalną ilość środków finansowych przyznanych na ten mechanizm, KE dla wniosków złożonych w II okresie ograniczenia zastosowała współczynnik przydziału na poziomie 0,12462762. Po uwzględnieniu współczynnika dopuszczona wielkość ograniczenia dostaw w kraju dla II okresu wyniosła 1 076 906 kg. Nabory wniosków na III i IV okres ograniczenia produkcji nie były realizowane.

⁵⁶ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/1612 z dnia 8 września 2016 r. przyznające pomoc na ograniczenie produkcji mleka.

⁵⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2016 r. w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem pomocy na ograniczenie produkcji mleka (Dz. U. poz. 1477).

⁵⁸ Okres ograniczenia – trzymiesięczny okres, w którym producent ograniczał dostawy mleka w odniesieniu do tego samego okresu poprzedniego roku kalendarzowego, tj.:

- pierwszy okres ograniczenia dostaw – październik, listopad i grudzień 2016 r.,
- drugi okres ograniczenia dostaw – listopad i grudzień 2016 r. oraz styczeń 2017 r.,
- trzeci okres ograniczenia dostaw – grudzień 2016 r. oraz styczeń i luty 2017 r.,
- czwarty okres ograniczenia dostaw – styczeń, luty i marzec 2017 r.

Po zakończeniu I i II okresu ograniczenia produkcji mleka rolnicy zobowiązani byli złożyć wnioski o płatność w terminie 45 dni od zakończenia danego okresu ograniczenia, tj. do 14 lutego 2017 r. w odniesieniu do I okresu oraz do 17 marca 2017 r. w przypadku II okresu.

Tabela 19. **Realizacja pomocy na ograniczenie produkcji mleka**

Okres ograniczenia produkcji mleka	Liczba przyjętych przez ARR wniosków	Wielkość ograniczenia dostaw zgłoszona do KE (w kg)	Współczynnik przydziału określony przez KE	Dopuszczona wielkość ograniczenia dostaw mleka w Polsce (w kg)
I. Październik, listopad i grudzień 2016 r.	3 778	53 311 130	1	53 311 130
II. Listopad i grudzień 2016 r. oraz styczeń 2017 r.	766	8 640 991	0,12462762	1 076 906
Ogółem	4 544	61 952 121	-	54 388 036

Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, w Polsce do udzielenia pomocy na I i II okres ograniczenia produkcji mleka krowiego ARR zakwalifikowała łącznie 4 544 wnioski, które zgłoszono do Komisji Europejskiej. Dopuszczona wielkość ograniczenia produkcji mleka wyniosła łącznie dla dwóch okresów 54 388 036 kg.

Zgodnie z rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) 2016/1612 wydatki państw członkowskich kwalifikowały się do pomocy finansowej Unii jedynie w przypadku dokonania płatności najpóźniej do 30 września 2017 roku⁵⁹. **Agencja Rynku Rolnego do końca sierpnia 2017 r. wydała 3 409 decyzji o przyznaniu pomocy producentom na ograniczenie produkcji mleka o 37 752 866 kg i wypłaciła z tego tytułu 22 457 tys. zł.**

Od 1 września 2017 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa administruje mechanizmem, w tym – jako unijna agencja płatnicza – dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy.

6.5. Nadzwyczajna pomoc dostosowawcza dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych

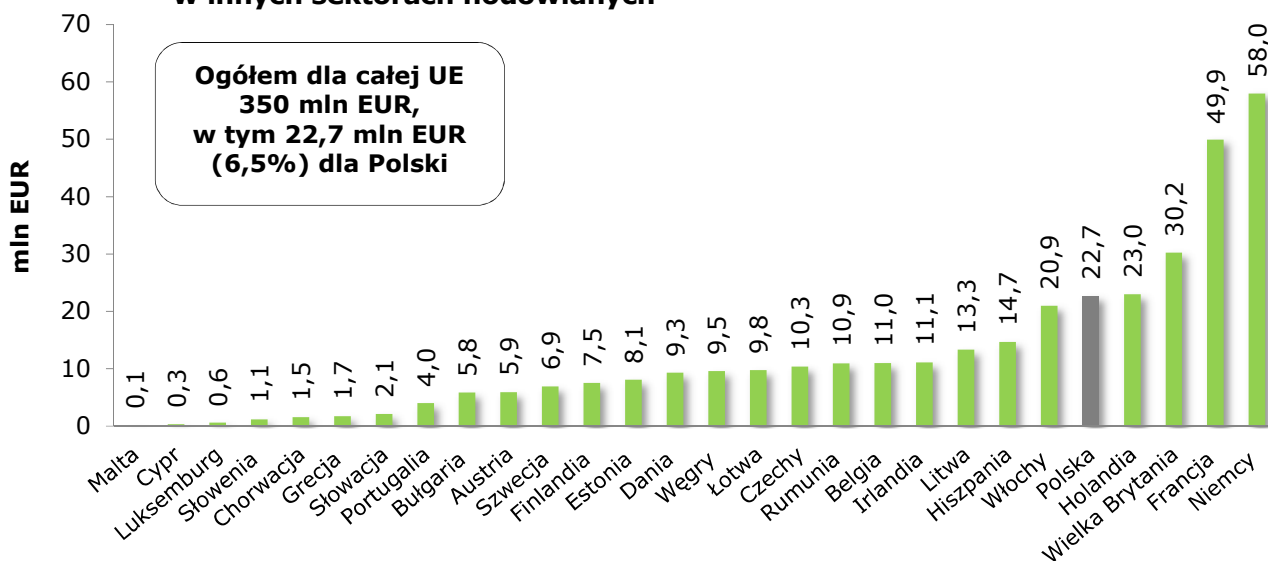
We wrześniu 2016 r., zgodnie z rozporządzeniem delegowanym Komisji (UE) 2016/1613⁶⁰, w celu zapewnienia nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej dla producentów mleka i rolników w sektorach wołowiny i cielęciny, wieprzowiny, mięsa baraniego i koziego, państwom członkowskim UE przyznano wsparcie z budżetu unijnego w kwocie 350 mln EUR, w tym Polsce – 22 670 129 EUR (98 690 tys. zł⁶¹).

⁵⁹ Do rozliczenia pomocy na ograniczenie produkcji mleka zastosowano kurs EBC z 31 sierpnia 2016 r. – 4,3533 PLN/EUR.

⁶⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2016/1613 z dnia 8 września 2016 r. przewidujące nadzwyczajną pomoc dostosowawczą dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych, z późn. zm.

⁶¹ Do rozliczenia nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej stosowany był kurs EBC z 31 sierpnia 2016 r. – 4,3533 PLN/EUR.

Wykres 19. **Nadzwyczajna pomoc dostosowawcza dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych**

Źródło: opracowanie KOWR na podstawie rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2016/1613.

W Polsce wsparcie finansowe dla producentów rolnych zostało uruchomione w marcu 2017 r. na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 lutego 2017 r. w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych (Dz. U. poz. 499, z późn. zm.). W związku z tym ARR początkowo administrowała **czterema mechanizmami**:

- 1) „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego” (producentom mleka),
- 2) „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu świń hodowlanych” (producentom świń),
- 3) „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego” (producentom świń – ze strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF),
- 4) „Pomoc dla producentów świń na wyrównanie cen sprzedaży” (ze strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF).

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 lutego 2017 r. na „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego” (producentom mleka) i „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego” (producentom świń) przeznaczono łącznie 22 709 tys. zł. Wydatki na „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu świń hodowlanych” mogły wynieść 53 981 tys. zł, a na „Pomoc dla producentów świń na wyrównanie cen sprzedaży” – 22 000 tys. zł.

6.5.1. Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego (producentom mleka)

W ramach zadań związanych z ustanowieniem nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej ARR przyjmowała wnioski o udzielenie pomocy od producentów mleka prowadzących produkcję w małej skali oraz od tych, którzy chcieli w sposób płynny zmienić profil gospodarstwa, rezygnując z hodowli bydła mlecznego na rzecz bydła mięsnego.

Uczestnikami mechanizmu mogli być producenci mleka, którzy w 2016 r. sprzedali podmiotom skupującym nie mniej niż 5 tys. kg mleka oraz w dniu złożenia wniosku o udzielenie pomocy

posiadali w siedzibie stada nie więcej niż 30 krów typu użytkowego mleczny lub kombinowany albo w tym dniu nie posiadali krów.

Pomoc udzielana była w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego, a kwotę pomocy ustalono na poziomie:

- 1 tys. zł – do jałówki mającej w dniu zakupu powyżej 6 miesięcy i nie więcej niż 12 miesięcy,
- 1,5 tys. zł – do jałówki mającej w dniu zakupu powyżej 12 miesięcy i nie więcej niż 18 miesięcy,
- 2,5 tys. zł – do jałówki mającej w dniu zakupu powyżej 18 miesięcy i nie więcej niż 36 miesięcy,
- 4 tys. zł – do buhaja mającego w dniu zakupu powyżej 13 miesięcy.

Kwota pomocy nie mogła być jednak większa niż cena zakupu zwierzęcia.

ARR pozytywnie rozpatrzyła 144 wnioski o pomoc dotyczące zakupu 2 196 szt. jałówek oraz 79 szt. buhajów ras mięsnych lub dwukierunkowych. W celu uzyskania refundacji producent mleka, po dokonaniu zakupu zwierząt oraz po spełnieniu niezbędnych warunków przyznania pomocy, składał wniosek o płatność. Wnioski należało złożyć w OT ARR do 14 lipca 2017 r.

Według stanu na 28 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała 58 decyzji skutkujących płatnością do 0,8 tys. szt. bydła.

6.5.2. Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu świń hodowlanych (producentom świń)

Pomoc finansowa w formie refundacji kosztów zakupu loszek hodowlanych i knurów hodowlanych miała na celu wprowadzenie do stad towarowych dobrej jakości materiału hodowlanego, a w konsekwencji – zwiększenie efektywności i jakości produkcji wieprzowiny. Uczestnikami mechanizmu mogli być producenci świń, którzy w dniu złożenia wniosku o udzielenie pomocy posiadali nie mniej niż 10 i nie więcej niż 2 tys. świń oraz w okresie od dnia złożenia wniosku do 30 czerwca 2017 r. dokonali zakupu:

- loszek hodowlanych mających w dniu zakupu mniej niż 150 dni,
- loszek hodowlanych mających w dniu zakupu nie mniej niż 150 dni, które zostały poddane ocenie wartości użytkowej tucznej i rzeźnej,
- knura hodowlanego mającego w dniu zakupu nie mniej niż 150 dni, który został poddany ocenie wartości użytkowej tucznej i rzeźnej.

Ponadto producent świń musiał zobowiązać się do sprzedaży w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 2017 r. liczby świń nie większej niż ta, którą sprzedał w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 2016 r. Rolnik, który uzyskał wsparcie, musiał również zadeklarować, że przynajmniej do 30 czerwca 2019 r. będzie utrzymywał co najmniej tyle loszek i knurów hodowlanych, do ilu uzyskał pomoc.

Wnioski o udzielenie pomocy można było składać w OT ARR od 18 marca do 7 kwietnia 2017 r. ARR pozytywnie rozpatrzyła 766 wniosków dotyczących zakupu 17 266 szt. loszek hodowlanych i 421 szt. knurów hodowlanych. Producent mógł złożyć wniosek o płatność do 14 lipca 2017 r., po dokonaniu zakupu zwierząt oraz po spełnieniu niezbędnych warunków przyznania pomocy.

Według stanu na 28 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała 415 decyzji skutkujących płatnością do 7,9 tys. szt. świń.

6.5.3. Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu bydła hodowlanego mięsnego (producentom świń – dla strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF)

Pomoc skierowana była do producentów świń ze strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF, którzy chcieli w sposób płynny poprawić jakość produkcji, rezygnując z hodowli trzody chlewnej na rzecz bydła mięsnego. Uczestnikami mechanizmu mogli być producenci świń, którzy w dniu złożenia wniosku o udzielenie pomocy posiadali nie więcej niż 2 tys. świń lub w ogóle nie posiadali świń, w okresie od 1 stycznia 2014 r. do dnia złożenia wniosku o udzielenie pomocy przez dowolny okres utrzymywali świnię w siedzibie stada oraz od dnia złożenia wniosku o udzielenie pomocy do 30 czerwca 2017 r. dokonali zakupu co najmniej jednej jałówki w wieku od 6 do 36 miesięcy lub buhaja w wieku powyżej 13 miesięcy.

Pomoc finansowa w formie refundacji kosztów zakupu bydła mięsnego dotyczyła:

- jałówek hodowlanych ras mięsnych lub ras dwukierunkowych utrzymywanych wyłącznie w celu produkcji mięsa mających w dniu zakupu od 6 do 36 miesięcy lub
- buhaja czystorasowego rasy mięsnej lub rasy dwukierunkowej mającego w dniu zakupu powyżej 13 miesięcy.

Producent świń musiał się zobowiązać do:

- utrzymania nie krócej niż do 30 czerwca 2020 r. jałówek, do których będzie udzielona pomoc,
- utrzymania do 30 czerwca 2019 r. buhaja, do którego będzie udzielona pomoc,
- sprzedaży nie później niż do 30 czerwca 2018 r. wszystkich posiadanych świń.

Ponadto producent musiał się zobowiązać do nieutrzymywania świń w gospodarstwie w okresie nie krótszym niż 36 miesięcy od dnia zakończenia sprzedaży wszystkich posiadanych świń oraz utrzymywania w siedzibie stada jałówek ras dwukierunkowych wyłącznie w celu produkcji mięsa.

Wnioski o udzielenie pomocy można było składać w OT ARR od 18 marca do 7 kwietnia 2017 r.

ARR pozytywnie rozpatrzyła 23 wnioski o pomoc dotyczące zakupu 249 szt. jałówek oraz 12 szt. buhajów ras mięsnych lub dwukierunkowych. W celu uzyskania refundacji producent trzody chlewnej, po dokonaniu zakupu zwierząt oraz po spełnieniu niezbędnych warunków przyznania pomocy, w terminie do 14 lipca 2017 r. miał możliwość złożenia w OT ARR wniosku o płatność.

Według stanu na 28 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała 8 decyzji skutkujących płatnością do 75 szt. bydła.

6.5.4. Pomoc dla producentów świń na wyrównanie cen sprzedaży (dla strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF)

Celem mechanizmu było udzielenie pomocy finansowej producentom świń prowadzącym gospodarstwa położone na obszarach objętych weterynaryjnymi środkami ochronnymi wprowadzonymi w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu się afrykańskiego pomoru świń (ASF), w związku z poniesionymi przez producentów stratami z tego tytułu, wynikającymi ze sprzedaży świń do uboju poniżej cen rynkowych. Pomoc z tytułu wyrównania ceny sprzedaży świń z przeznaczeniem do uboju przysługiwała w odniesieniu do:

- loch o masie co najmniej 160 kg (kod CN 0103 92 11) mających prosiaki co najmniej raz,
- pozostałych świń o masie 50 kg i więcej (kod CN 0103 92 19).

Wnioski o udzielenie pomocy z tytułu wyrównania ceny sprzedaży świń z przeznaczeniem do uboju w ramach nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej za poszczególne okresy sprzedaży można było składać w okresie:

- od 18 marca do 7 kwietnia 2017 r. w odniesieniu do świń sprzedanych od 1 września 2016 r. do 28 lutego 2017 r.,
- do 21 maja 2017 r. w odniesieniu do świń sprzedanych od 1 marca do 30 kwietnia 2017 r.,
- do 21 lipca 2017 r. w odniesieniu do świń sprzedanych od 1 maja do 30 czerwca 2017 r.

Producenci trzody chlewnej ze strefy objętej restrykcjami z tytułu ASF mogli ubiegać się o pomoc na wyrównanie ceny sprzedaży świń w kwocie wynoszącej nie więcej niż:

- 2,00 zł/kg masy tuszy w odniesieniu do świń sprzedanych w okresie 1 września – 31 grudnia 2016 r. oraz
- 1,50 zł/kg masy tuszy w odniesieniu do świń sprzedanych w okresie 1 stycznia – 30 czerwca 2017 r.

Ostateczny termin składania wniosków o udzielenie pomocy upłynął 21 lipca 2017 r. Wnioski należało składać w oddziale terenowym ARR, właściwym ze względu na adres zamieszkania lub siedzibę producenta.

Według stanu na 28 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała 1 814 decyzji skutkujących płatnością do 185,7 tys. szt. świń.

Zgodnie z nowelizacją rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 lutego 2017 r., **w lipcu 2017 r. uruchomiono w Polsce trzy nowe mechanizmy wsparcia dla rolników w sektorach hodowlanych** (mleka, świń i owiec) w ramach realizacji nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej⁶²:

- 1) „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu jałówek hodowlanych ras mlecznych” (producentom mleka),
- 2) „Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu owiec lub jagniąt” (producentom mleka, świń i owiec),
- 3) „Pomoc z tytułu zmniejszenia sprzedaży mleka” (producentom mleka).

W przypadku niewykorzystania środków finansowych przeznaczonych na udzielenie pomocy na uruchomione w pierwszej kolejności (w marcu 2017 r.) cztery kierunki wsparcia ARR mogła udzielić „Pomocy w formie refundacji kosztów zakupu owiec lub jagniąt” i „Pomocy w formie refundacji kosztów zakupu jałówek hodowlanych ras mlecznych”. Następnie, w przypadku niewykorzystania środków finansowych przeznaczonych na udzielenie pomocy na te dwa kierunki wsparcia, ARR mogła udzielić „Pomocy z tytułu zmniejszenia sprzedaży mleka”.

6.5.5. Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu jałówek hodowlanych ras mlecznych (producentom mleka)

Producenci mleka mogli się ubiegać o pomoc w formie refundacji części kosztów zakupu do nie więcej niż 30 szt. jałówek hodowlanych ras mlecznych lub ras dwukierunkowych utrzymywanych wyłącznie w celu produkcji mleka, zakupionych w okresie od 1 stycznia do 31 lipca 2017 r. oraz mających w dniu zakupu powyżej 3 miesięcy i nie więcej niż 24 miesiące. Do otrzymania pomocy był uprawniony producent mleka, który w dniu złożenia wniosku posiadał krowy typu użytkowego

⁶² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 czerwca 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych (Dz. U. poz. 1328).

mlecznego lub kombinowanego (mające powyżej 24 miesięcy) albo nie posiadał w tym dniu krów oraz sprzedał w 2016 r. podmiotom skupującym nie mniej niż 5 tys. kg mleka.

Producent mleka był zobowiązany do utrzymywania jałówek hodowlanych ras mlecznych, do których otrzymał pomoc, przynajmniej do 31 lipca 2020 r. Kwotę pomocy dla producentów mleka ustalono na poziomie:

- 1 tys. zł – do jałówki hodowlanej rasy mlecznej mającej w dniu zakupu powyżej 3 miesięcy i nie więcej niż 6 miesięcy;
- 1,5 tys. zł – do jałówki hodowlanej rasy mlecznej mającej w dniu zakupu powyżej 6 miesięcy i nie więcej niż 12 miesięcy;
- 2 tys. zł – do jałówki hodowlanej rasy mlecznej mającej w dniu zakupu powyżej 12 miesięcy i nie więcej niż 18 miesięcy;
- 3 tys. zł – do jałówki hodowlanej rasy mlecznej mającej w dniu zakupu powyżej 18 miesięcy i nie więcej niż 24 miesiące.

Według stanu na 28 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała 2 402 decyzje skutkujące płatnością do 18,8 tys. szt. jałówek.

6.5.6. Pomoc w formie refundacji kosztów zakupu owiec lub jagniąt (producentom mleka, świń i owiec)

W okresie od 10 do 31 lipca 2017 r. oddziały terenowe ARR przyjmowały od producentów mleka, świń i owiec wnioski o udzielenie pomocy w formie refundacji części kosztów zakupu jagniąt lub owiec. Pomoc mogli otrzymać rolnicy, którzy:

- 31 grudnia 2016 r. w siedzibie stada, której nadano numer na podstawie ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt, posiadali świny lub owce,
- w okresie od 1 stycznia do 31 lipca 2017 r. zakupili co najmniej 10 jagniąt mających w dniu zakupu poniżej 12 miesięcy i ważących co najmniej 14 kg i nie więcej niż 40 kg lub co najmniej 10 owiec (mających w dniu zakupu nie mniej niż 12 miesięcy), które zostały zgłoszone do rejestru zwierząt gospodarskich,
- zobowiązali się do utrzymania jagniąt i owiec, do których otrzymają pomoc, przynajmniej do 31 lipca 2020 r.

Kwota pomocy wynosiła 90 zł do jagnięcia oraz 150 zł do owcy, ale nie mogła być wyższa niż cena zakupu zwierzęcia. Pomoc była udzielana producentowi maksymalnie do 100 szt. owiec i jagniąt.

Według stanu na 28 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała 46 decyzji skutkujących płatnością do 1,6 tys. szt. owiec lub jagniąt.

6.5.7. Pomoc z tytułu zmniejszenia sprzedaży mleka (producentom mleka)

Producenci mleka mogli otrzymać pomoc w formie wsparcia finansowego do ilości kilogramów mleka stanowiącej różnicę między kilogramami mleka sprzedanymi podmiotom skupującym od 1 lutego do 30 kwietnia 2016 r., a kilogramami mleka sprzedanymi podmiotom skupującym od 1 lutego do 30 kwietnia 2017 r., o ile różnica ta nie była mniejsza niż 1 tys. kg i do ilości nie większej niż 75 tys. kg.

Uczestnikiem mechanizmu mógł zostać producent mleka, który:

- w dniu złożenia wniosku o udzielenie pomocy posiadał w siedzibie stada krowy typu użytkowego mlecznego lub kombinowanego mające powyżej 24 miesięcy,

- sprzedał w 2016 r. podmiotom skupującym nie mniej niż 15 tys. kg mleka,
- sprzedał podmiotom skupującym mleko w okresie od 1 lutego do 30 kwietnia 2017 r. w ilości mniejszej niż w okresie od 1 lutego do 30 kwietnia 2016 r. i nie mniejszej niż 1 tys. kg mleka.

Wnioski o pomoc należało składać od 10 do 31 lipca 2017 r. w OT ARR właściwym ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę producenta mleka.

Wysokość pomocy z tytułu zmniejszenia sprzedaży mleka wynosiła 0,61 zł do 1 kg mleka.

Według stanu na 28 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała 5 965 decyzji skutkujących płatnością o pomoc do 32 800 264,88 kg mleka.

Zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia Rady Ministrów realizacja działań nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej powinna się zakończyć 30 września 2017 r. Agencja Rynku Rolnego podjęła się realizacji przedmiotowych zadań w terminie wcześniejszym, tak aby proces płatności nastąpił przed 1 września 2017 r. OT ARR półtora miesiąca przed upływem ostatecznego terminu przewidzianego na realizację mechanizmów (tj. 19 sierpnia 2017 r.) zakończyły proces wydawania decyzji administracyjnych, dla których płatności zrealizowano do 28 sierpnia 2017 r.

Od uruchomienia w Polsce nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej w sektorach hodowlanych w marcu 2017 r. do końca sierpnia 2017 r. ARR wypłaciła 95 812 tys. zł.

Od 1 września 2017 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa administruje mechanizmem, w tym – jako unijna agencja płatnicza – dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy.

6.6. Nadzwyczajne środki wspierania rynku wieprzowiny w Polsce

Zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) 2017/647 z 5 kwietnia 2017 r. Komisja Europejska uruchomiła w Polsce nadzwyczajne środki wspierania rynku wieprzowiny z tytułu podjęcia nadzwyczajnych środków w celu zatrzymania rozprzestrzeniania się i zwalczania epidemii wirusa afrykańskiego pomoru świń⁶³.

Mechanizm uruchomiono w kraju na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 8 czerwca 2017 r. w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem nadzwyczajnych środków wspierania rynku wieprzowiny w Polsce⁶⁴. Do objęcia pomocą kwalifikowali się producenci, którzy spełniali łącznie następujące warunki:

- w dowolnym okresie między 1 sierpnia a 18 listopada 2016 r. utrzymywali świnie zgłoszone do rejestru zwierząt gospodarskich, w siedzibie stada, której nadano numer na podstawie ustawy o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt położonej na obszarach objętych weterynaryjnymi środkami ochronnymi wprowadzonymi w związku z wystąpieniem ognisk afrykańskiego pomoru świń (ASF),
- sprzedali i poddali ubojowi świnie w okresie od 1 sierpnia do 30 listopada 2016 r.,

⁶³ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/647 z dnia 5 kwietnia 2017 r. przyjmujące nadzwyczajne środki wspierania rynku wieprzowiny w Polsce w odniesieniu do niektórych loch i innych świń poddanych ubojowi w okresie od dnia 1 sierpnia do dnia 30 listopada 2016 r.

⁶⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 czerwca 2017 r. w sprawie realizacji przez Agencję Rynku Rolnego zadań związanych z ustanowieniem nadzwyczajnych środków wspierania rynku wieprzowiny w Polsce (Dz. U. poz. 1166).

- nie zostali objęci innym wsparciem wynikającym z pomocy państwa, ubezpieczenia lub pomocy finansowanej przez UE.

Do 11 lipca 2017 r. ARR przyjmowała wnioski o pomoc finansową od producentów świń, którzy w związku z wystąpieniem ognisk afrykańskiego pomoru świń na niektórych obszarach Polski, ponieśli straty wynikające ze spadku cen i problemów ze zbytem zwierząt. Producenci mogli uzyskać pomoc w odniesieniu do następujących kategorii świń:

- lochy objęte kodem CN 0103 92 11 – lochy mające prosiaki co najmniej raz, o masie co najmniej 160 kg,
- inne świnię objęte kodem CN 0103 92 19 – pozostałe świnię żywe o masie 50 kg i więcej.

Kwota pomocy w przypadku loch objętych kodem CN 0103 92 11 wynosiła 1,4370 zł na 1 kg masy poubojowej ciepłej tuszy. W przypadku świń objętych kodem CN 0103 92 19 kwota pomocy stanowiła różnicę między średnią ceną zakupu netto masy poubojowej ciepłej notowaną w regionie, gdzie znajduje się siedziba stada w tygodniu, w którym świnię zostały dostarczone do rzeźni (opublikowaną w wydanym przez MRiRW biuletynie informacyjnym „Rynek mięsa wieprzowego”), a ceną uzyskaną przez producenta świń za zwierzęta wskazaną na fakturze, wyrażoną w cenie netto masy poubojowej ciepłej. Kwota pomocy nie mogła być jednak wyższa niż:

- 0,9721 zł za kg masy tuszy – w odniesieniu do świń o masie tuszy wynoszącej 93 kg lub mniej,
- 1,4370 zł za kg masy tuszy – w odniesieniu do świń o masie tuszy wynoszącej ponad 93 kg, ale nie większej niż 105 kg,
- 1,9442 zł za kg masy tuszy – w odniesieniu do świń o masie tuszy wynoszącej ponad 105 kg.

Agencja Rynku Rolnego w 2017 r. wypłaciła 496 tys. zł (po 50% z budżetu unijnego i krajowego) w ramach 97 wniosków złożonych do OT ARR.

Od 1 września 2017 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa administruje mechanizmem, w tym – jako unijna agencja płatnicza – dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy.

7. DOPLĄTY DO PRODUKCJI ROLNEJ

7.1. Dopłaty do materiału siewnego

Celem udzielania dopłat do powierzchni gruntów ornych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany jest poprawa jakości plodów rolnych uzyskiwanych z upraw ważnych gospodarczo gatunków roślin uprawnych. Działanie to stanowi wsparcie dla produkcji rolniczej ukierunkowanej na uzyskanie wysokich plonów oraz produkcję żywności wysokiej jakości. Mechanizm ma istotne znaczenie w kontekście upowszechniania postępu biologicznego w rolnictwie i jego wykorzystania do podniesienia jakości i efektywności produktów roślinnych.

Dopłaty do materiału siewnego wypłacane są producentom rolnym, którzy w plonie głównym zużyli do siewu lub sadzenia materiał siewny kategorii elitarny lub kwalifikowany następujących gatunków roślin uprawnych: jęczmienia, owsa (nagięgo, szorstkiego, zwyczajnego), pszenicy (twardej i zwyczajnej), pszenżyta, żyta, bobiku, grochu siewnego (odmian roślin rolniczych), łubinu (białego, wąskolistnego i żółtego), soi, wyki siewnej oraz ziemniaka⁶⁵. Wsparcie udzielane jest także rolnikom, którzy wykorzystali materiał siewny gatunków lub odmian wyżej wymienionych roślin zbożowych i/lub strączkowych do uprawy mieszanek zbożowych lub pastewnych.

Dopłaty do materiału siewnego mają charakter pomocy *de minimis* w rolnictwie⁶⁶. Od 1 stycznia 2014 r., zgodnie z art. 3 ust. 2 rozporządzenia Komisji (UE) nr 1408/2013, łączna kwota dopłat mających charakter pomocy *de minimis* w rolnictwie – bez względu na formę i cel wsparcia – dla jednego producenta rolnego nie może być wyższa niż 15 tys. EUR⁶⁷.

Wysokość stawek dopłat jest ustanawiana corocznie przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia publikowanego do 30 września⁶⁸.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r., zgodnie z przepisami ustawy z dnia 11 marca 2004 roku o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.), Agencja Rynku Rolnego prowadziła działania mające na celu udzielenie wsparcia finansowego z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany w ramach pomocy *de minimis* w rolnictwie. **W 2017 r. (styczeń–sierpień) ARR wypłaciła 23 tys. zł w ramach zobowiązań z lat poprzednich.**

W okresie od 15 stycznia do 26 czerwca 2017 r. producenci rolni złożyli **65,6 tys. wniosków o przyznanie dopłat w ramach pomocy *de minimis* w rolnictwie**, najwięcej w województwie

⁶⁵ Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 maja 2013 r. w sprawie wykazu gatunków roślin uprawnych, do których materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany przysługuje dopłata z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany (Dz. U. poz. 615).

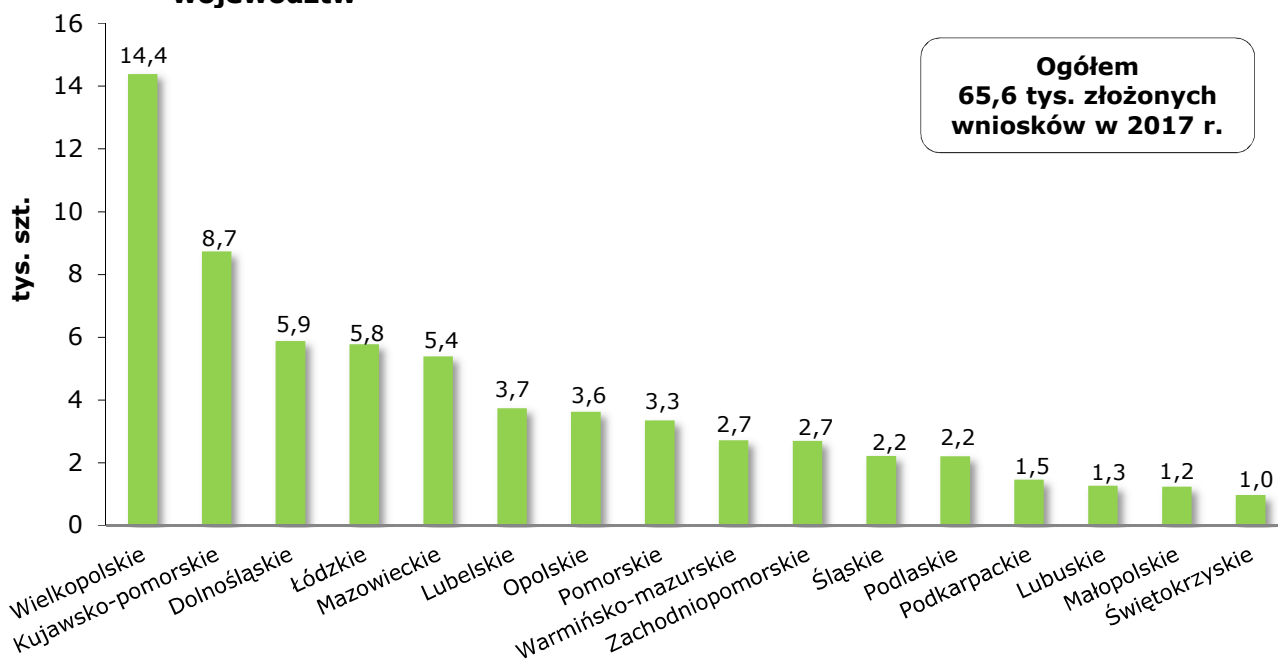
⁶⁶ Zgodnie z art. 107-109 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wszelka pomoc udzielana przez państwo podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą (w tym w zakresie rolnictwa lub rybołówstwa), bez względu na formę organizacyjno-prawną, jest z reguły zastrzeżona i wymaga zgody Komisji Europejskiej. Niemniej jednak Rada Europejska uznała, że niektóre kategorie pomocy nie spełniają wszystkich kryteriów określonych w art. 107 Traktatu i w związku z tym nie muszą uzyskać zgody KE pod warunkiem, że pomoc przyznana temu samemu przedsiębiorstwu w ciągu danego okresu nie przekroczy pewnej stałej wielkości. Taką pomocą jest pomoc *de minimis* w rolnictwie.

⁶⁷ Rozporządzenia Komisji (UE) nr 1408/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy *de minimis* w sektorze rolnym.

⁶⁸ Na podstawie art. 40c ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.).

wielkopolskim (14,4 tys., 22% wszystkich złożonych wniosków), a następnie: kujawsko-pomorskim (8,7 tys., 13%), dolnośląskim (5,9 tys., 9%), łódzkim (5,8 tys., 9%) i mazowieckim (5,4 tys., 8%).

Wykres 20. **Liczba wniosków o przyznanie dopłat do materiału siewnego, mających charakter pomocy *de minimis* w rolnictwie, złożonych w 2017 r. według województw**

Źródło: dane KOWR.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r., na mocy art. 47a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 624, z późn. zm.), KOWR kontynuował realizację i rozliczanie dopłat do materiału siewnego.

W ustawie budżetowej na 2017 r. oraz ze środków pochodzących z rezerwy celowej na realizację mechanizmu dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany przeznaczono kwotę **106 755 tys. zł** (o 21% większą niż w 2016 r.).

Wysokość stawek obowiązujących w 2017 r. została wyliczona z uwzględnieniem: wnioskowanej powierzchni upraw zadeklarowanych we wnioskach (dotyczących gatunków roślin uprawnych objętych dopłatą) oraz środków finansowych przeznaczonych na dopłaty w 2017 r. Zgodnie z § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 października 2017 r. w sprawie stawek dopłat do 1 ha powierzchni gruntów ornych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany za rok 2017 (Dz. U. poz. 1997) stawki dopłat do 1 ha powierzchni gruntów ornych obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany wynosiły:

- 92,45 zł w przypadku zbóż i mieszanek zbożowych,
- 147,90 zł w przypadku roślin strączkowych,
- 462,25 zł w przypadku ziemniaków.

Przyjęte w ww. rozporządzeniu stawki dopłat były o 33% wyższe niż stawki w 2016 r., które wynosiły odpowiednio: 69,40 zł, 111 zł i 347 zł.

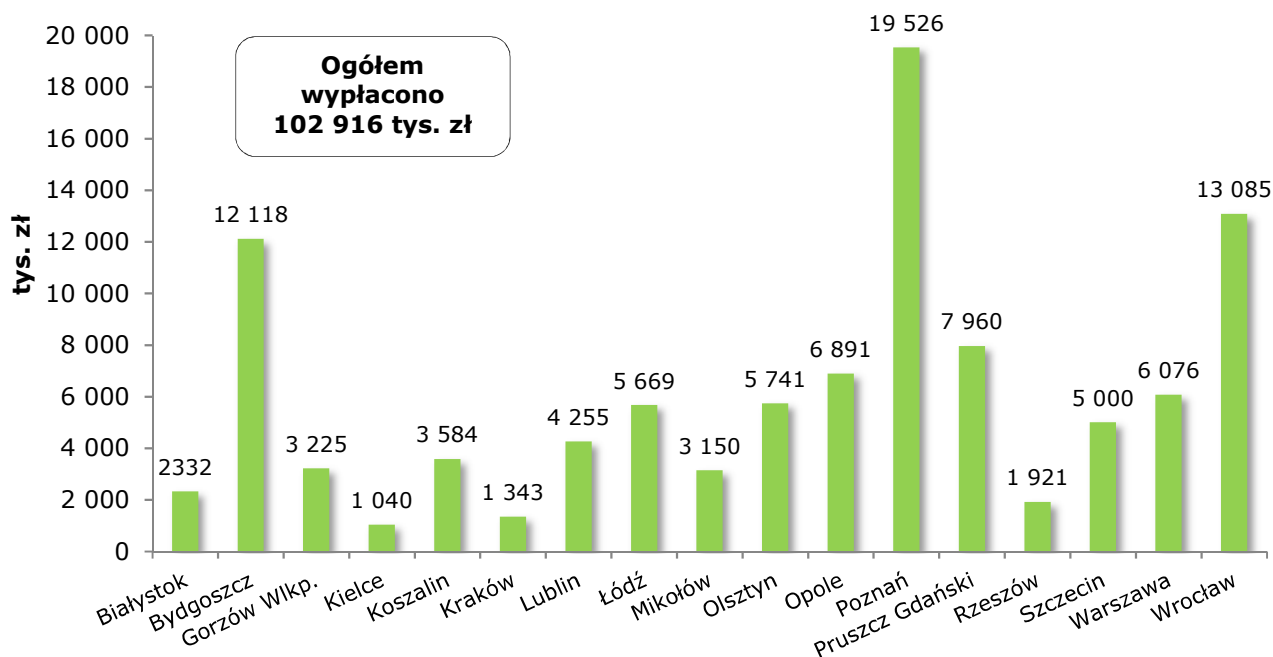
Tabela 20. **Dopłaty udzielone w 2017 r. do materiału siewnego wg OT KOWR**

Lp.	OT KOWR	Liczba złożonych wniosków (szt.)	Powierzchnia (tys. ha)	Kwota udzielonych dopłat (tys. zł)
1.	Białystok	2 202	23,3	2 332
2.	Bydgoszcz	8 728	109,1	12 118
3.	Gorzów Wlkp.	1 269	31,8	3 225
4.	Kielce	972	9,5	1 040
5.	Koszalin	1 012	31,9	3 584
6.	Kraków	1 237	12,0	1 343
7.	Lublin	3 738	41,1	4 255
8.	Łódź	5 777	50,1	5 669
9.	Mikołów	2 212	30,5	3 150
10.	Olsztyn	2 708	57,7	5 741
11.	Opole	3 616	67,9	6 891
12.	Poznań	14 386	176,2	19 526
13.	Pruszcz Gdański	3 344	70,9	7 960
14.	Rzeszów	1 462	16,3	1 921
15.	Szczecin	1 678	46,4	5 000
16.	Warszawa	5 390	54,3	6 076
17.	Wrocław	5 874	125,5	13 085
Ogółem		65 605	954,5	102 916

Źródło: dane KOWR.

Na podstawie wniosków przyjętych do realizacji w 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wypłacił producentom rolnym **102 916 tys. zł** do **954,5 tys. ha** obsianych lub obsadzonych materiałem siewnym kategorii elitarny lub kwalifikowany w ramach pomocy *de minimis* w rolnictwie (92,6% stanowiła powierzchnia obsiana kwalifikowanym materiałem siewnym zbóż, 3,8% – powierzchnia obsiana kwalifikowanym materiałem siewnym roślin strączkowych, a 3,6% – powierzchnia obsadzona sadzoniakami ziemniaka).

Wykres 21. **Realizacja dopłat do materiału siewnego w 2017 r. wg OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

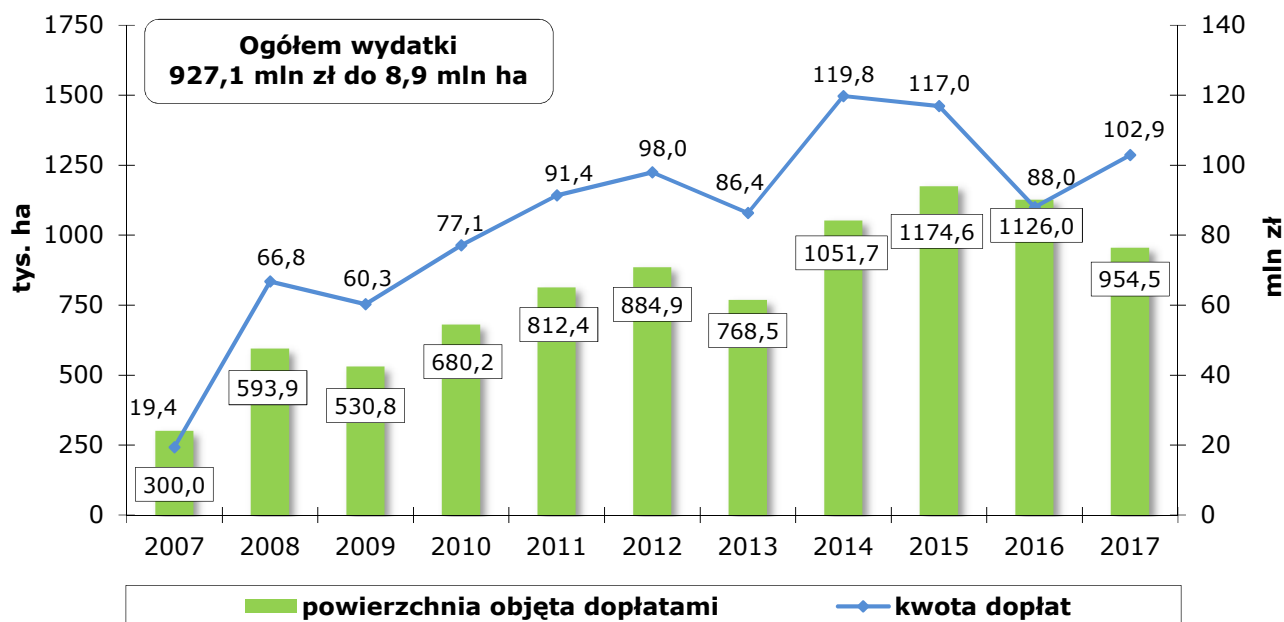
Najwięcej wypłacono producentom rolnym w województwie wielkopolskim (19 526 tys. zł, 19% wszystkich wypłaconych dopłat), a następnie dolnośląskim (13 085 tys. zł, 13%), kujawsko-pomorskim (12 118 tys. zł, 12%) i zachodniopomorskim (8 584 tys. zł, 8%).

W 2017 r. w ramach „Dopłat do materiału siewnego” wydano ogółem **65 039 decyzji w zakresie administrowania mechanizmem** (z tego: 23 decyzje wydała ARR, a 65 016 decyzji wydał KOWR).

Od 2018 r. organem właściwym w sprawach dotyczących przyznania dopłat z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa⁶⁹.

Od uruchomienia w 2007 r. mechanizmu dopłat do materiału siewnego do końca 2017 r. producenci zbóż, roślin strączkowych i ziemniaków złożyli **661,9 tys. wniosków o przyznanie dopłat**.

Wykres 22. **Realizacja dopłat do materiału siewnego w latach 2007–2017**

Źródło: dane KOWR.

W latach 2007–2017 z tytułu dopłat do materiału siewnego wypłacono rolnikom z budżetu krajowego 927,1 mln zł do 8,9 mln ha.

7.2. Wsparcie rynku produktów pszczelich

Wsparcie branży pszczelarskiej jest stosowane w Unii Europejskiej od 1997 r. jako ważny element wspólnej polityki rolnej. Dofinansowywanie przez Komisję Europejską działań państw członkowskich na rynku produktów pszczelich podyktowane jest potrzebą: rozwoju terenów wiejskich, ujednoczenia warunków produkcji i zbytu produktów pszczelich, utrzymania równowagi ekologicznej, zapobiegania rozdrobnieniu produkcji i handlu miodem, zwalczania choroby pszczoł (warrozy) oraz równoważenia popytu na miód z jego podażą.

⁶⁹ Zgodnie z art. 40d ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.).

Możliwość udzielania pomocy w sektorze pszczelarskim w UE przewiduje art. 55 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013. Działania państw członkowskich w tym zakresie są realizowane na podstawie zatwierdzanych przez Komisję Europejską trzyletnich krajowych programów wsparcia pszczelarstwa.

Zgodnie z unijnymi zasadami współfinansowanie z budżetu UE może stanowić do 50% wydatkowanych środków. Refundacji podlegają całkowite lub częściowe (w zależności od kierunku wsparcia) koszty netto poniesione na realizację działań określonych w decyzji wykonawczej KE przez podmioty uprawnione, tj.: związki pszczelarskie, stowarzyszenia pszczelarzy, zrzeszenia pszczelarzy, spółdzielnie pszczelarskie, grupy producentów rolnych (w zakresie działalności pszczelarskiej) oraz organizacje producentów. Końcowymi odbiorcami wsparcia są gospodarstwa pasieczne posiadające weterynaryjny numer identyfikacyjny lub pasieki wpisane do rejestrów prowadzonych przez powiatowych lekarzy weterynarii.

Od sezonu 2016/2017 refundacji podlegają koszty poniesione na: zakup sprzętu pszczelarskiego i przeprowadzenie szkoleń, zakup leków do zwalczania warrozy (dopuszczonych do obrotu na terenie Polski), zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrowniej, analizy jakości miodu, a także zakup matek, pakietów i odkładów pszczelich.

W 2017 r. realizowano w kraju mechanizm WPR „**Wsparcie rynku produktów pszczelich**” w oparciu o „Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2016/17; 2017/18; 2018/19” zatwierdzony przez Komisję Europejską decyzją z 5 lipca 2016 roku⁷⁰.

Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2016/2017

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2016/2017 Polska otrzymała do wykorzystania środki finansowe w wysokości 5 924 tys. EUR (25 259 tys. zł⁷¹).

W lipcu 2016 r. Agencja Rynku Rolnego ogłosiła zaproszenie do składania przez podmioty uprawnione projektów planowanych działań w sezonie 2016/2017 w terminie do 10 października 2016 r. W odpowiedzi do ARR wpłynęły 392 projekty o wartości 42 431 tys. zł. Do realizacji przyjęto **388 projektów**, do których sporządzono umowy na łączną kwotę **25 258 tys. zł**. Najwięcej projektów dotyczyło zakupu sprzętu pszczelarskiego i szkoleń – 135 projektów na kwotę 13 mln zł, a następnie zakupu leków do zwalczania warrozy – 85 projektów na 6,9 mln zł, a także zakupu matek, pakietów i odkładów pszczelich – 81 projektów na 3,7 mln zł.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego w zakresie sezonu 2016/2017:

- rozliczyła **198 zawartych umów**, w ramach których wypłacono **11 242 tys. zł**,
- przekazała 23 informacje o odrzuceniu wniosków o refundację (dla podmiotów uprawnionych, które złożyły wnioski o refundację po terminie).

⁷⁰ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2016/1102 z dnia 5 lipca 2016 r. zatwierdzająca krajowe programy na rzecz poprawy produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelich, przedłożone przez państwa członkowskie na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

⁷¹ Stosownie do przepisów art. 34 („Wsparcie rynku produktów pszczelich”) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm., przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,2639 PLN/EUR z 31 grudnia 2015 r.

Pozostałe wnioski zostały rozliczone do 15 października 2017 roku⁷².

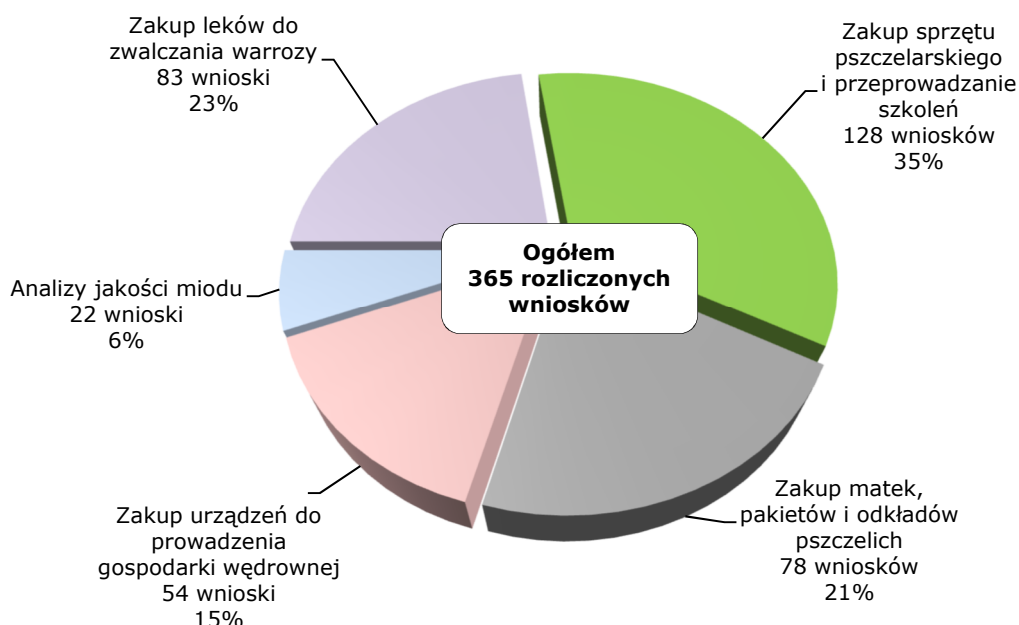
Tabela 21. **Realizacja mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” przez ARR w sezonie 2016/2017 (do 31 sierpnia 2017 r.)**

Kierunki wsparcia	Wyплаты netto (tys. zł)	Liczba rozliczonych umów
I. Zakup sprzętu pszczelarskiego i przeprowadzanie szkoleń	4 899	81
II. Zakup leków do zwalczania warrozy	5 149	49
III. Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrowniej	576	36
IV. Analizy jakości miodu	58	17
V. Zakup matek, pakietów i odkładów pszczelich	560	15
Ogółem	11 242	198

Źródło: dane KOWR.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. mechanizm WPR „Wsparcie rynku produktów pszczelich” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

Wykres 23. **Struktura wniosków rozliczonych w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2016/2017 w podziale na działania**

Źródło: dane KOWR.

We wrześniu 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zakończył weryfikowanie i rozliczanie umów zawartych w 2016 r. Zweryfikowano **167 wniosków o refundację kosztów** od beneficjentów, którzy zrealizowali projekty w sezonie 2016/2017. W okresie wrzesień–październik 2017 r. KOWR wysłał do beneficjentów **167 informacji** o przyznanej kwocie refundacji i **wystawił zlecenia płatności agencji płatniczej na 13 629 tys. zł** (po 50% z budżetu UE oraz krajowego).

⁷² Zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) nr 768/2013 z dnia 9 sierpnia 2013 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 917/2004 w sprawie szczegółowych zasad wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 797/2004 w sprawie środków mających na celu poprawę warunków produkcji i wprowadzania do obrotu produktów pszczelarskich, z późn. zm.

Tabela 22. **Realizacja mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2016/2017**

Kierunki wsparcia		Wyплаты netto (tys. zł)	Liczba rozliczonych wniosków
I.	Zakup sprzętu pszczelarskiego i przeprowadzanie szkoleń	12 314	128
II.	Zakup leków do zwalczania warrozy	8 106	83
III.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrowniej	763	54
IV.	Analizy jakości miodu	70	22
V.	Zakup matek, pakietów i odkładów pszczelich	3 618	78
Ogółem		24 871	365

Źródło: dane KOWR.

Ogółem w sezonie pszczelarskim 2016/2017 wypłacono beneficjentom 24 871 tys. zł (po 50% z budżetu unijnego i krajowego), rozliczając **365 wniosków** o refundację kosztów. Największym dofinansowaniem objęto zakup sprzętu pszczelarskiego i przeprowadzanie szkoleń (49,5% wypłaconego wsparcia), zakup leków do zwalczania warrozy (32,6%) oraz zakup matek, pakietów i odkładów pszczelich (14,5%). Łączne dofinansowanie udzielone podmiotom uprawnionym w ramach tych trzech kierunków wsparcia stanowiło 96,6% ogólnej kwoty wypłaconej w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” oraz obejmowało 79,2% wszystkich rozliczonych wniosków.

Wsparcie rynku produktów pszczelich w sezonie pszczelarskim 2017/2018

Na działania w sektorze pszczelarskim w sezonie 2017/2018 Polska otrzymała środki finansowe w wysokości 5 924 tys. EUR (24 744 tys. zł⁷³).

Tabela 23. **Projekty zgłoszone do KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2017/2018**

Kierunki wsparcia		Liczba projektów	Udział (w %)
I.	Zakup sprzętu pszczelarskiego i przeprowadzanie szkoleń	139	34
II.	Zakup leków do zwalczania warrozy	88	22
III.	Zakup urządzeń do prowadzenia gospodarki wędrowniej	64	16
IV.	Analizy jakości miodu	33	8
V.	Zakup matek, pakietów i odkładów pszczelich	83	20
Ogółem		407	100

Źródło: dane KOWR.

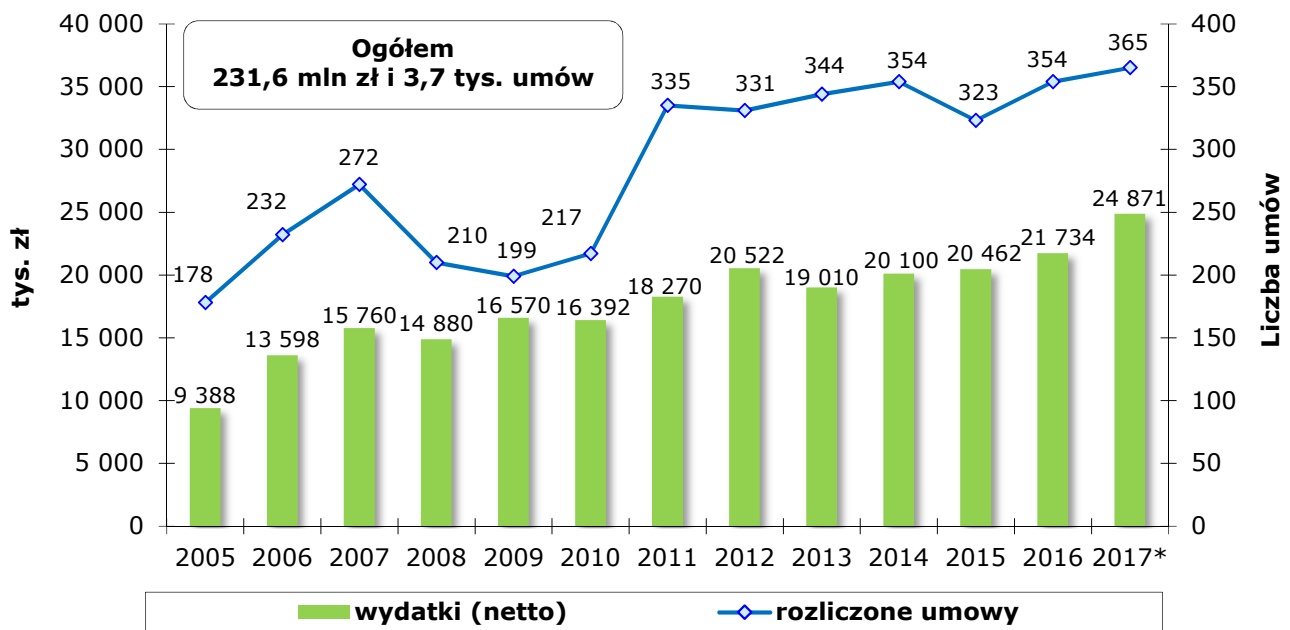
W październiku 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa opublikował zaproszenie do składania projektów w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie **2017/2018. Ostateczny termin składania projektów w ramach kolejnego sezonu pszczelarskiego (2017/2018) upłynął 30 listopada 2017 r.** Ogółem zostało złożonych do KOWR **407 projektów** na realizację działań określonych w „Krajowym Programie Wsparcia Pszczelarstwa w Polsce na lata 2016/17; 2017/18; 2018/19”. Najwięcej projektów dotyczyło

⁷³ Stosownie do przepisów art. 34 („Kwoty o charakterze strukturalnym lub środowiskowym oraz ogólne koszty programów operacyjnych”) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm., przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,1770 PLN/EUR z 29 grudnia 2017 r.

zakupu sprzętu pszczelarskiego i przeprowadzania szkoleń – 34% wszystkich złożonych projektów, a następnie zakupu leków do zwalczania warrozy – 22% oraz zakupu matek, pakietów i odkładów pszczelich – 20%.

W 2017 r. wydano ogółem **365 decyzji w zakresie administrowania mechanizmem** (z tego: 198 decyzji wydała ARR, a 167 decyzji wydał KOWR).

Wykres 24. **Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2017***

* Wpłaty realizowane były do 15 października każdego roku.

Źródło: dane KOWR.

Po akcesji Polski do UE, realizując mechanizm wsparcia rynku produktów pszczelich, **rozliczono 3,7 tys. umów**, w ramach których wydatkowano łącznie **231,6 mln zł (netto)**, w tym 115,8 mln zł (50%) z budżetu unijnego.

8. MONITOROWANIE UMÓW NA DOSTARCZANIE PRODUKTÓW ROLNYCH I DZIAŁANIA KONTROLUJĄCE PROCESY PRODUKCJI ORAZ PRZETWÓRSTWA

8.1. Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych

Zgodnie z art. 38q ust. 1 ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych⁷⁴ **każde dostarczenie produktów rolnych** należących do sektorów, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. a, lit. c wyłącznie w zakresie buraków cukrowych, lit. f, h, i, n, o, lit. p wyłącznie w zakresie mleka surowego, lit. q, r, s oraz t rozporządzenia nr 1308/2013⁷⁵, **z wyłączeniem dostaw bezpośrednich i rolniczego handlu detalicznego**⁷⁶ oraz **sprzedaży bezpośredniej**⁷⁷, przez producenta będącego rolnikiem⁷⁸, którego gospodarstwo rolne jest położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, do pierwszego nabywcy będącego przetwórcą lub dystrybutorem, który nie zbywa tych produktów rolnych bezpośrednio konsumentom finalnym, **wymaga zawarcia umowy** spełniającej warunki określone w ww. rozporządzeniu. Obowiązek zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych dotyczy sektorów: cukru (wyłącznie w zakresie buraków cukrowych), mleka (wyłącznie w zakresie mleka surowego), a także rynków: zbóż, chmielu, lnu i konopi, owoców i warzyw, tytoniu, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny, baraniny i koziny, jaj oraz mięsa drobiowego.

Obowiązek zawierania umów na dostarczanie produktów rolnych został wprowadzony w celu wzmocnienia współpracy w łańcuchu dostaw żywności i wyeliminowania nieuczciwych praktyk handlowych.

Warunek zawarcia pisemnej umowy jest spełniony również w przypadku zawarcia umowy w formie dokumentowej albo elektronicznej. Obowiązek zawierania umów nie dotyczy producentów rolnych, będących jednocześnie członkami i sprzedającymi swoją produkcję: spółdzielniom, grupom producentów rolnych, wstępnie uznanym grupom producentów owoców i warzyw, uznanym organizacjom producentów owoców i warzyw, a także uznanym organizacjom producentów na rynku mleka i przetworów mlecznych, jeżeli statut lub umowa albo umowa członkowska spełniają, w zależności od produktu, warunki określone w art. 125 lub art. 127 rozporządzenia nr 1308/2013 oraz odpowiednio w załączniku X lub XI albo art. 148 ust. 2 lit. a-c, albo art. 168 ust. 4 lit. a-c tego rozporządzenia.

Do kompetencji dyrektorów oddziałów terenowych KOWR (wcześniej ARR) właściwych ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę nabywcy, zgodnie z art. 38q ust. 3a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.), należy **przeprowadzanie kontroli sprawdzających spełnianie obowiązku zawierania umów i wymierzanie ewentualnych kar pieniężnych** za nabywanie produktów rolnych bez umowy

⁷⁴ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.).

⁷⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

⁷⁶ W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2017 r. poz. 149, z późn. zm.).

⁷⁷ W rozumieniu ustawy z dnia 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego (Dz. U. z 2017 r. poz. 242, z późn. zm.).

⁷⁸ W rozumieniu przepisów art. 4 pkt 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, z późn. zm.

lub na podstawie umowy niespełniającej warunków określonych w przepisach wspólnotowych i krajowych. Egzekucja nałożonych kar pieniężnych następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. **Monitorowanie umów odbywa się na podstawie zawiadomienia zgłoszonego do OT KOWR.**

Do końca grudnia 2017 r. wpłynęło łącznie **7 zawiadomień** o podejrzeniu naruszenia przepisów dotyczących obowiązku zawierania umów, z czego w jednym przypadku wymierzono karę pieniężną.

8.2. Monitorowanie i nadzór nad uprawą tytoniu oraz produkcją i zbyciem surowca tytoniowego

W dniu 15 grudnia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 27 października 2017 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz ustawy o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. poz. 2216), nakładająca na Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa obowiązek realizacji **zadań w zakresie monitorowania krajowej uprawy tytoniu oraz produkcji i zbytu surowca tytoniowego, a także sprawowania nadzoru nad tymi uprawami.** Mechanizm ma na celu m.in. wyeliminowanie nielegalnego obrotu surowcem tytoniowym oraz nielegalnej produkcji i obrotu wyrobami tytoniowymi.

W ramach realizowanych działań, zgodnie z art. 40ha–40hi i art. 40k–40l ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.), KOWR jest odpowiedzialny za **prowadzenie rejestru producentów surowca tytoniowego** oraz **gromadzenie danych z rynku** m.in. w zakresie powierzchni uprawy tytoniu oraz produkcji i zbycia surowca tytoniowego. Warunkiem prowadzenia przez **producenta rolnego**⁷⁹ **działalności w zakresie uprawy tytoniu, produkcji lub zbytu surowca tytoniowego** jest uzyskanie wpisu do „**Rejestru producentów surowca tytoniowego**”, prowadzonego przez dyrektora oddziału terenowego KOWR właściwego ze względu na miejsce zamieszkania i adres albo siedzibę oraz adres producenta rolnego. Decyzję w sprawie wpisu do rejestru producentów surowca tytoniowego wydaje dyrektor OT KOWR na wniosek producenta w terminie 60 dni od dnia otrzymania wniosku.

Ustawa nałożyła również na **producenta surowca tytoniowego** obowiązek przekazywania do OT KOWR do 15 maja każdego roku rocznej informacji dotyczącej m.in.:

- powierzchni i lokalizacji uprawy poszczególnych grup odmian tytoniu,
- zawartych umów zbycia surowca tytoniowego ze wskazaniem masy surowca tytoniowego objętego umowami,
- masy wyprodukowanego surowca tytoniowego,
- masy surowca tytoniowego dostarczonego nabywcy w podziale na zawarte umowy,
- stanu magazynowego.

Nabywcy surowca tytoniowego mają obowiązek przekazywania Dyrektorowi Generalnemu KOWR informacji o masie suszu tytoniowego pochodzącego z poprzedniego roku zbiorów i skupionego od producentów surowca tytoniowego, a także wykazu tych producentów.

⁷⁹ W rozumieniu ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, produkującego surowiec tytoniowy (Dz. U. z 2017 r. poz. 1853).

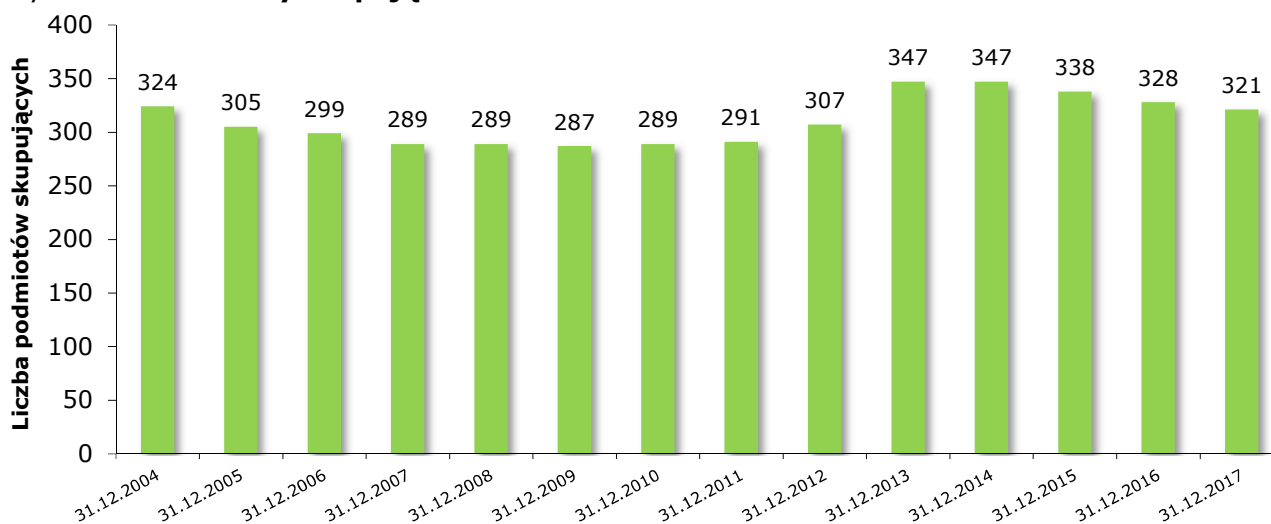
Mając na uwadze zadania ustawowe nałożone na KOWR, w 2017 r. **przygotowywane były stosowne procedury oraz warunki uczestnictwa** w mechanizmie krajowym, a także prowadzone były prace związane z **budową systemu informatycznego**.

8.3. Organizacja rynku mleka (monitorowanie rynku mleka)

W 2017 r. do zadań KOWR (wcześniej ARR) należało **monitorowanie skupu mleka w kraju oraz prowadzenie rejestru pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie**, w związku z art. 151 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 oraz zgodnie z art. 2a ust. 1 ustawy o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych⁸⁰.

Pierwsze podmioty skupujące mleko krowie były zobowiązane do przekazywania informacji o ilości skupionego mleka w terminie do 15. dnia każdego miesiąca następującego po miesiącu, którego informacja dotyczyła, dyrektorowi OT właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę podmiotu. Dyrektor OT przeprowadzał kontrole pierwszych podmiotów skupujących mleko zobligowanych do przekazywania ww. informacji. Dane o skupie mleka były przekazywane do Komisji Europejskiej za pośrednictwem systemu ISAMM⁸¹.

Wykres 25. **Podmioty skupujące mleko w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

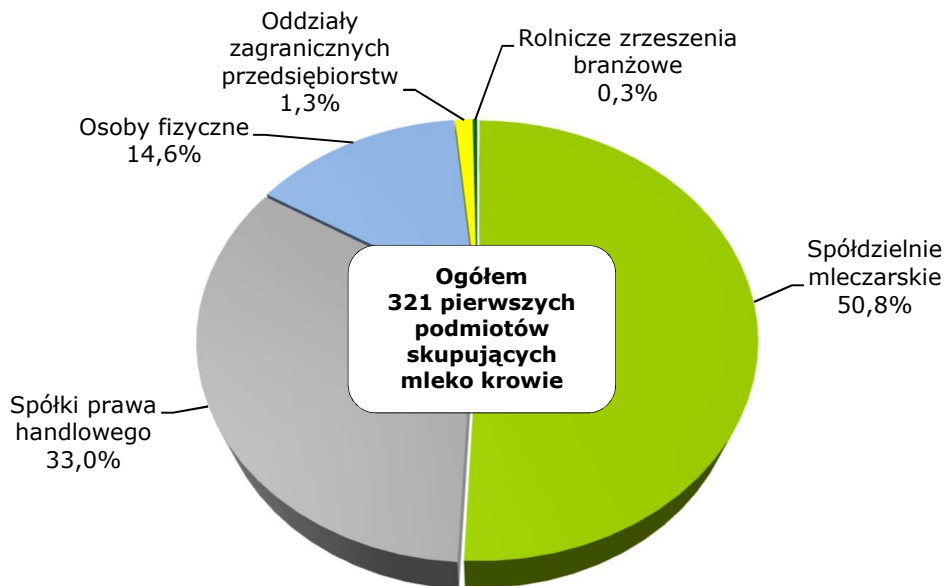
Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. w prowadzonym przez Agencję Rynku Rolnego rejestrze pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wpisanych było 318 podmiotów. W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR przeprowadziła 64 kontrole pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie, które dotyczyły zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacjach przekazywanych dyrektorom OT ARR o ilości mleka dostarczonego do podmiotów skupujących.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa dokonał rejestracji 9 nowych podmiotów skupujących oraz wykreślił 6 podmiotów.

⁸⁰ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1037, z późn. zm.).

⁸¹ Informatyczny System Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym opracowany przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

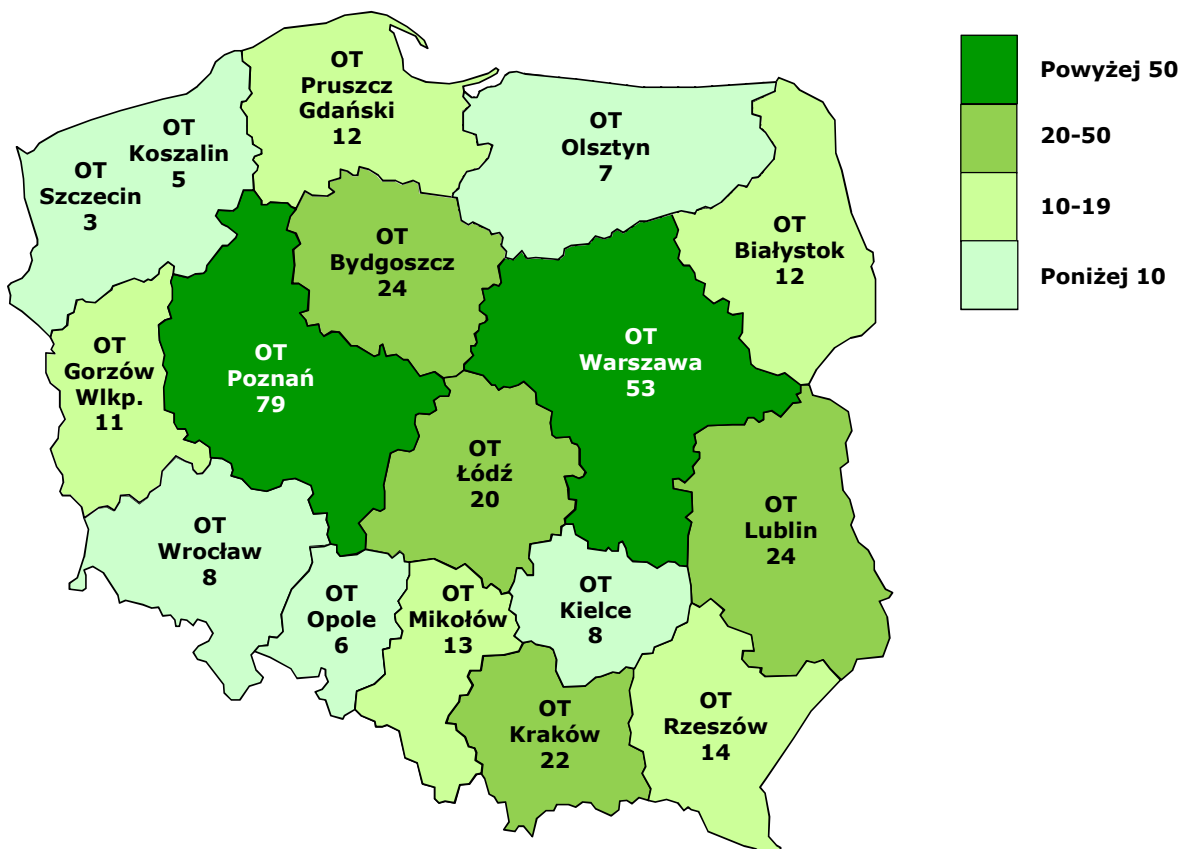
Wykres 26. **Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2017 r.)**

Źródło: dane KOWR.

W prowadzonym rejestrze pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie, wg stanu na 31 grudnia 2017 r., wpisanych było **321 podmiotów**, z tego: 163 spółdzielnie mleczarskie, 106 spółek prawa handlowego, 47 osób fizycznych prowadzących działalność w zakresie skupu mleka, 4 oddziały zagranicznych przedsiębiorstw oraz jedno rolnicze zrzeszenie branżowe.

Wykres 27. **Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2017 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Najwięcej podmiotów skupujących mleko znajdowało się w województwie wielkopolskim (79 podmiotów, 25% ogółu zarejestrowanych), a następnie: mazowieckim (53 podmioty, 17%), kujawsko-pomorskim i lubelskim (po 24 podmioty, po 8%). Najmniej podmiotów miało siedzibę w województwie opolskim (6 podmiotów, 2%) oraz warmińsko-mazurskim (7 podmiotów, 2%).

Na podstawie danych uzyskanych z OT KOWR przygotowano, a następnie przekazano do Komisji Europejskiej informację o ilości skupionego mleka w Polsce w poszczególnych miesiącach 2017 r., tj.: w sierpniu (**998,7 mln kg**), we wrześniu (**945,7 mln kg**), w październiku (**943,3 mln kg**), listopadzie (**899,7 mln kg**) i grudniu (**960,7 mln kg** mleka).

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR przeprowadził 36 kontroli pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie, które dotyczyły zgodności ze stanem faktycznym danych zawartych w informacjach przekazywanych dyrektorom OT KOWR o ilości mleka dostarczonego do podmiotów skupujących.

8.4. Kwotowanie produkcji mleka (końcowe rozliczanie roku kwotowego 2013/2014 oraz 2014/2015)

Rok kwotowy 2014/2015 był ostatnim rokiem limitowania produkcji mleka w UE w związku z odstąpieniem od jego stosowania od 1 kwietnia 2015 roku⁸². Głównym celem mechanizmu „Kwotowania produkcji mleka”, administrowanego przez ARR od 2004 r., było zachowanie równowagi między popytem a podażą na unijnym rynku mleka oraz zapewnienie dostawcom korzystnej ceny skupu za wyprodukowane mleko.

W roku kwotowym 2014/2015 krajowa kwota dostaw została przekroczona o 580,3 mln kg mleka, tj. o 5,85%. Kwotę indywidualną przekroczyło 63,5 tys. dostawców hurtowych. Opłata za 100 kg przekroczenia kwoty krajowej w roku kwotowym 2014/2015, po zastosowaniu współczynnika realokacji w wysokości 0,200590630, wyniosła 90,89 zł. W związku z tym opłata za przekroczenie kwoty krajowej w roku kwotowym 2014/2015 wynosiła ponad **161,5 mln EUR** (659,8 mln zł).

Opłata za przekroczenie kwoty indywidualnej w roku kwotowym 2014/2015 mogła być rozłożona maksymalnie na trzy nieoprocentowane raty, każda płatna do 30 września w latach 2015–2017. Rozłożenie opłaty na raty odbywało się na wniosek dostawcy hurtowego mleka, składany do właściwego oddziału terenowego KOWR (wcześniej ARR), w drodze decyzji administracyjnej. Wsparcie polegające na rozłożeniu opłaty na nieoprocentowane raty miało charakter pomocy *de minimis* w rolnictwie w zakresie niepobierania odsetek od rozłożonych kwot. Skorzystało z niego **30 162 dostawców. Kwota I raty opłaty wymaganej do 30 września 2015 r. wyniosła ponad 275 mln zł. Wysokość II raty, którą producenci mleka byli zobowiązani uiścić do 30 września 2016 r., wynosiła 194 mln zł, a III raty (płatnej do 30 września 2017 r.) – 190 mln zł.**

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego prowadziła działania związane z **egzekwowaniem należnej opłaty od podmiotów skupujących**. Do zadań ARR należało m.in.: wydawanie decyzji o odpowiedzialności płatnika, prowadzenie kontroli, rozpatrywanie odwołań od decyzji, prowadzenie postępowań w trybach nadzwyczajnych kodeksu postępowania administracyjnego oraz przekazywanie skarg do wojewódzkich sądów administracyjnych.

⁸² Zgodnie z art. 230 ust. 1a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 47 ust. 1 w zw. z art. 25 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.), prowadził **dalsze działania związane z rozliczeniem roku kwotowego 2013/2014 oraz 2014/2015**. Kwalifikował wpłaty podmiotów skupujących do odpowiednich zobowiązań. Kwoty z rachunków KOWR były przekazywane na konto budżetu państwa. Ponadto wydawane były decyzje o odpowiedzialności płatnika w stosunku do podmiotów, które nie uściły terminowo swoich zobowiązań wobec KOWR. Prowadzony był proces odwoławczy od decyzji dyrektorów OT KOWR w tym przedmiocie.

Środki zaewidencjonowane na kontach bankowych OT KOWR, wpłacone przez podmioty skupujące oraz dostawców hurtowych w ramach III raty opłaty specjalnej z tytułu przekroczenia krajowej kwoty dostaw w roku kwotowym 2014/2015, wynosiły **ponad 177 mln zł**.

W 2017 r. w zakresie monitorowania rynku mleka oraz końcowego rozliczania kwotowania produkcji mleka zostało wydanych ogółem 4 160 decyzji i innych dokumentów kończących sprawę (z tego: 2 807 wydała ARR, a 1 353 wydał KOWR).

8.5. Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina

Mechanizm WPR „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest realizowany przez KOWR (wcześniej ARR) m.in. na podstawie art. 5a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (Dz. U. z 2016 r. poz. 859, z późn. zm.). Producenci i przedsiębiorcy, wyrabiający wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli znajdujących się na terenie Polski, przeznaczone do wprowadzenia do obrotu, musieli uzyskać wpis do ewidencji prowadzonej przez KOWR (wcześniej ARR) na każdy rok gospodarczy⁸³. Podmioty te zobowiązane były do składania deklaracji o zbiorach winogron oraz o produkcji wina. Na podstawie tych deklaracji ustalana była produkcja wina w danym roku gospodarczym.

Rok winiarski 2016/2017

Na rok gospodarczy 2016/2017, wg stanu na 31 grudnia 2016 r. i 31 lipca 2017 r. (koniec roku winiarskiego), do ewidencji prowadzonej przez Prezesa ARR wpisanych zostało **150 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, którzy uprawiali winogrona na powierzchni **221 ha**.

Podmioty te zobowiązane były do złożenia w styczniu 2017 r. deklaracji o zbiorach winogron oraz o produkcji wina. Na podstawie tych deklaracji ustalono, że produkcja wina w roku gospodarczym 2016/2017 wyniosła **6 994 hektolitry**.

Rok winiarski 2017/2018

W pierwszym półroczu 2017 r. do ARR wpływały wnioski o wpis do ewidencji na rok gospodarczy 2017/2018. **Na dzień 31 sierpnia 2017 r. w ewidencji Prezesa ARR wpisanych było 202 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (na powierzchni **330,24 ha**) przeznaczone

⁸³ Rok gospodarczy na rynku wina trwa od 1 sierpnia danego roku do 31 lipca następnego roku kalendarzowego.

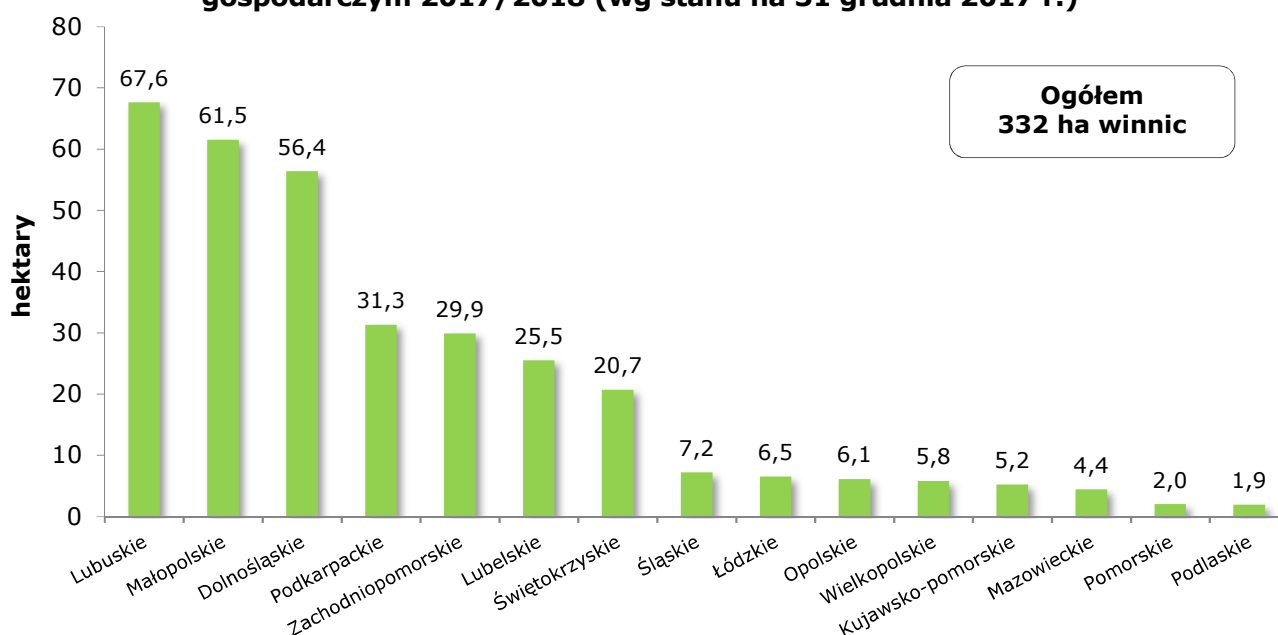
do wprowadzenia do obrotu. Do 31 sierpnia 2017 r. podmioty te zobowiązane były do składania w ARR deklaracji o zapasach win lub moszczów winogronowych na 31 lipca 2017 r., o ilościach win wprowadzonych do obrotu w roku gospodarczym 2016/2017, o ilości usuniętych produktów ubocznych, a także o szacunkach wielkości produkcji wina w roku gospodarczym 2017/2018.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. realizacja mechanizmu „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do KOWR.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa kontynuował działania na rynku wina, tj.:

- prowadził ewidencję producentów i przedsiębiorców wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski,
- gromadził dane dotyczące szacunków i ostatecznych wyników zbiorów winogron, produkcji i zapasów wina pozyskiwane przez podmioty działające na rynku wina w Polsce.

Wykres 28. **Powierzchnia uprawy winorośli według położenia winnic w roku gospodarczym 2017/2018 (wg stanu na 31 grudnia 2017 r.)**

Źródło: dane KOWR.

Według stanu **na 31 grudnia 2017 r. w ewidencji prowadzonej przez KOWR wpisanych było 201 producentów i przedsiębiorców** wyrabiających wino z winogron pozyskanych z upraw winorośli położonych na terytorium Polski **na powierzchni 332 ha**. Największa powierzchnia upraw winorośli (wg położenia winnic) znajdowała się w województwie lubuskim (67,6 ha, 20% łącznej powierzchni winnic), a następnie: małopolskim (61,5 ha, 19%), dolnośląskim (56,4 ha, 17%) oraz podkarpackim i zachodniopomorskim (odpowiednio 31,3 ha i 29,9 ha, po 9%).

Od 1 września do 31 grudnia 2017 r. do KOWR wpłynęło:

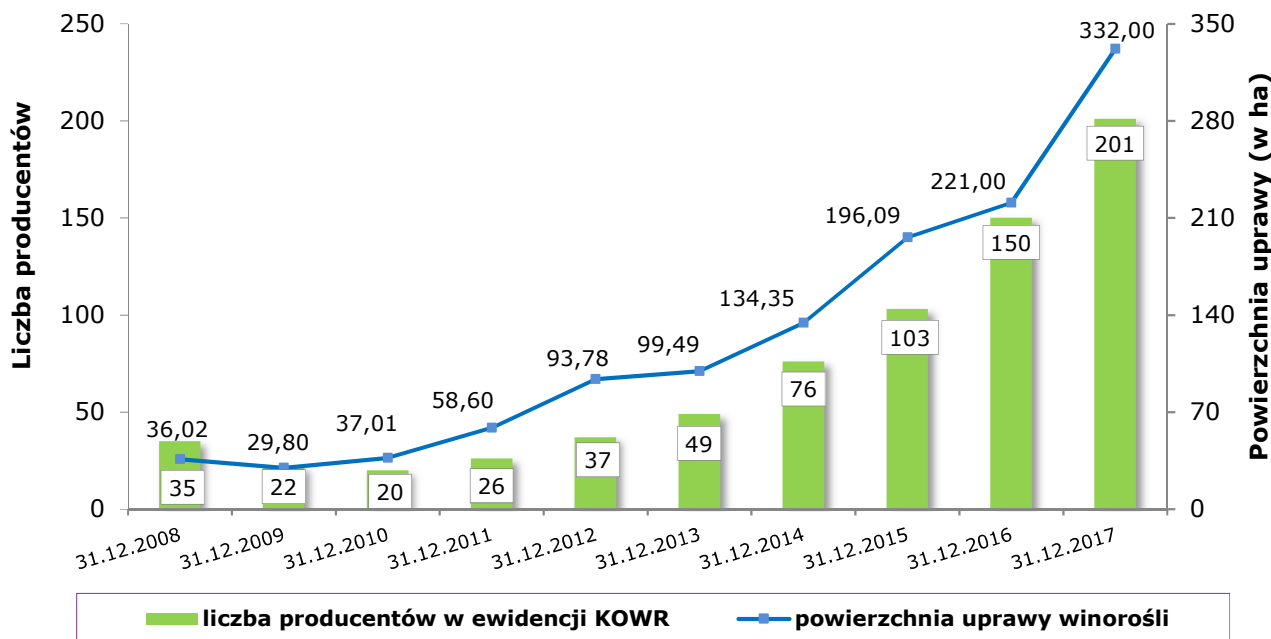
- **400 deklaracji** od podmiotów wpisanych do ewidencji o zapasach win na dzień 31 lipca 2017 r., o ilości wina wprowadzonego do obrotu w roku gospodarczym 2016/2017 oraz o szacunkach

wielkości produkcji w roku gospodarczym 2017/2018, a także o szacunkowej ilości winogron, które będą wykorzystane do produkcji wina w bieżącym roku gospodarczym,

- **570 deklaracji** od przedsiębiorców posiadających zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o zawartości alkoholu od 4,5% do 18%, z wyjątkiem piwa, o zapasach win lub moszczów winogronowych na dzień 31 lipca 2017 r.

W 2017 r. w zakresie administrowania potencjałem produkcyjnym winorośli i wina zostało wydanych ogółem 220 decyzji (z tego: 215 wydała ARR, a 5 wydał KOWR).

Wykres 29. Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce

Źródło: dane KOWR.

W latach 2008–2017 liczba producentów lub przedsiębiorców niebędących producentami (zarejestrowanych w ewidencji ARR/KOWR) wzrosła w Polsce blisko 6-krotnie, a powierzchnia uprawy winorośli – 9-krotnie.

8.6. Monitorowanie produkcji cukru oraz opłaty na rynku cukru

Zgodnie z art. 30a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.) oraz przepisami prawa unijnego⁸⁴, w 2017 r. do zadań KOWR (wcześniej ARR) należało monitorowanie kwotowej i pozakwotowej produkcji cukru i izoglukozy każdego producenta oraz sprawdzanie prawidłowości wykorzystania produkcji pozakwotowej. Uczestnikami mechanizmu byli zatwierdzeni producenci cukru i izoglukozy, którym minister właściwy do spraw rynków rolnych przyznał – w drodze decyzji administracyjnych – kwoty produkcyjne cukru i izoglukozy na dany rok gospodarczy⁸⁵.

⁸⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.; rozporządzenie Komisji (WE) nr 952/2006 z dnia 29 czerwca 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w odniesieniu do zarządzania rynkiem wewnętrznym cukru oraz systemu kwot; rozporządzenie Komisji (WE) nr 967/2006 z dnia 29 czerwca 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w odniesieniu do pozakwotowej produkcji cukru.

⁸⁵ Rok gospodarczy na rynku cukru trwa od 1 października danego roku do 30 września następnego roku.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem „Monitorowanie produkcji cukru oraz opłaty na rynku cukru” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

W roku gospodarczym 2016/2017 przerób buraków cukrowych odbywał się u pięciu zatwierdzonych producentów cukru (w 18 zakładach produkcyjnych), a produkcja izoglukozy u jednego producenta. Od roku gospodarczego 2008/2009 do końca roku gospodarczego 2016/2017 producenci mieli przyznane na każdy rok gospodarczy kwoty produkcyjne: cukru – w łącznej wysokości 1 405 608,1 tony oraz izoglukozy w wysokości 42 861,4 tony.

Monitorowanie produkcji cukru i izoglukozy w 2017 r. odbywało się na podstawie sprawozdań przekazywanych do KOWR (wcześniej ARR) przez producentów cukru i izoglukozy za rok gospodarczy 2016/2017 oraz wyników z przeprowadzonych kontroli. Dane przekazywane były w formie: sprawozdań miesięcznych dotyczących produkcji, stanu zapasów oraz obrotu cukrem i izoglukozą (łącznie 68 sprawozdań), sprawozdań rocznych (wstępnych i końcowych) z wielkości produkcji (10 sprawozdań), a także sprawozdań z wielkości produkcji powierzchni zasiewów zakontraktowanych buraków cukrowych (10 sprawozdań). Wyniki kontroli przeprowadzonych przez KOWR (wcześniej ARR) potwierdziły prawidłowość danych przekazanych przez producentów cukru i izoglukozy.

Ostateczna **produkcja cukru i izoglukozy w roku gospodarczym 2016/2017** wyniosła:

- produkcja bieżąca cukru – **2 085,7 tys. ton** (tj. łączna ilość cukru wyprodukowana przez polskich producentów), z tego: 1 405,6 tys. ton cukru kwotowego, 379,5 tys. ton cukru pozakwotowego, 125 tys. ton cukru dla producentów w innych państwach członkowskich UE oraz z uwzględnieniem produkcji przeniesionej z poprzedniego roku gospodarczego w ilości 90,2 tys. ton i przeniesionej na następny rok gospodarczy w ilości 265,8 tys. ton,
- produkcja kwotowa izoglukozy – **42,9 tys. ton**, z tego: produkcja bieżąca **40,7 tys. ton** izoglukozy oraz przeniesienie **13,3 tys. ton** izoglukozy z poprzedniego roku gospodarczego i przeniesienie **11,1 tys. ton** izoglukozy na następny rok gospodarczy.

Powierzchnia uprawy buraków cukrowych w roku gospodarczym 2016/2017 wyniosła **203 tys. ha**, a **produkcja buraków cukrowych** – **13,5 mln ton**.

Producenci cukru przekazali również do KOWR (wcześniej ARR) informacje o średnich miesięcznych cenach sprzedaży cukru kwotowego i pozakwotowego oraz odpowiadających im ilościach sprzedanych (56 informacji). Na podstawie otrzymanych danych KOWR (wcześniej ARR) wyliczał miesięczne krajowe średnie ważone ceny sprzedaży cukru, łączne sprzedane ilości cukru, a także inne wartości wymagane przez Komisję Europejską. Zagregowane dane przekazywano do Komisji Europejskiej. Kontrole prawidłowości ustalenia cen zostały przeprowadzone po zakończeniu roku gospodarczego 2016/2017 przez zewnętrzne firmy audytorskie uznane przez ARR.

Wykorzystanie produkcji pozakwotowej

W 2017 r. do zadań KOWR (wcześniej ARR) należało monitorowanie prawidłowości rozdysponowania produkcji pozakwotowej. Każda ilość cukru i izoglukozy wyprodukowana w danym roku gospodarczym ponad przyznaną producentowi kwotę produkcyjną stanowiła produkcję

pozakwotową, która musiała być rozdysponowana w sposób określony w przepisach unijnych. Sprawdzano, czy produkcja pozakwotowa została:

- przetworzona na produkty końcowe (takie jak: alkohol, drożdże, określone produkty przemysłowe, chemiczne lub farmaceutyczne) przez zatwierdzonych przetwórców – proces realizowany w ramach mechanizmu WPR „Przetwarzanie cukru przemysłowego”,
- przeniesiona na kolejny rok gospodarczy (zweryfikowano 4 deklaracje przeniesienia 265,8 tys. ton cukru z roku gospodarczego 2016/2017 na rok gospodarczy 2017/2018 i deklarację przeniesienia 11,1 tys. ton izoglukozy),
- dostarczona w ramach szczególnego systemu dostaw do regionów najbardziej oddalonych UE (jeden producent cukru dostarczał cukier pozakwotowy na Wyspy Kanaryjskie),
- wywieziona w ramach limitu ilościowego poza obszar UE – wszyscy producenci dokonywali wywozu cukru pozakwotowego.

Sprawozdawczość do Komisji Europejskiej

W 2017 r. na podstawie informacji uzyskanych ze sprawozdań producentów cukru i izoglukozy oraz raportów z kontroli przekazano Komisji Europejskiej dane dotyczące:

- powierzchni uprawy i produkcji buraków cukrowych,
- wielkości produkcji i stanów magazynowych cukru oraz izoglukozy (łącznie 24 informacje miesięczne oraz 3 informacje roczne),
- rozdysponowania produkcji pozakwotowej cukru i izoglukozy,
- przeniesienia ilości cukru i izoglukozy na następny rok gospodarczy (2 informacje roczne),
- stanu zapasów izoglukozy na ostatni dzień roku gospodarczego,
- wielkości nadwyżek i opłat za nadwyżki cukru i izoglukozy za rok gospodarczy 2015/2016,
- kontroli przeprowadzonych u producentów cukru i izoglukozy,
- średnich krajowych ważonych cen sprzedaży cukru i łącznych ilości sprzedanego cukru (12 informacji miesięcznych).

Opłaty na rynku cukru

Po akcesji Polski do UE producenci cukru i izoglukozy odprowadzali do unijnego budżetu za pośrednictwem ARR opłaty produkcyjne za każdy rok gospodarczy. W ramach realizacji mechanizmu „Monitorowanie produkcji oraz opłaty na rynku cukru” ARR w 2017 r. naliczyła i pobrała od producentów cukru i izoglukozy **73 964 tys. zł z tytułu opłat produkcyjnych za rok gospodarczy 2016/2017**, które przekazała na rachunek MRiRW.

W październiku 2017 r. KOWR wydał dla dwóch producentów cukru decyzje o wysokości opłat za nadwyżki cukru (tj. niewykorzystane ilości cukru pozakwotowego) z roku gospodarczego 2015/2016 w wysokości **1,8 tys. zł**.

8.7. Monitorowanie produkcji na rynku cukru

Od 1 października 2017 r. (tj. od roku gospodarczego 2017/2018) został zniesiony w UE system kwotowania produkcji cukru.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem „Monitorowanie produkcji na rynku cukru” jest

zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

W związku z wydaniem przez Komisję Europejską w lipcu 2017 r. nowych rozporządzeń⁸⁶, trwały prace nad przygotowywaniem procedur oraz warunków uczestnictwa dla mechanizmu „Monitorowanie produkcji na rynku cukru”. Uczestnikami mechanizmu byli producenci cukru i izoglukozy. W 2017 r. KOWR kontynuował działania związane z monitorowaniem danych dotyczących produkcji, stanu zapasów i obrotu cukrem oraz izoglukozą wytworzonych przez każdego producenta w danym roku gospodarczym oraz sprawozdawczością do Komisji Europejskiej. Ponadto kontynuowane były działania w ramach systemu raportowania do KE cen sprzedaży cukru.

8.8. Przetwarzanie cukru przemysłowego

Przetwarzanie cukru przemysłowego było jednym ze sposobów zagospodarowania cukru i izoglukozy wyprodukowanych w roku gospodarczym ponad przyznane producentom cukru kwoty produkcyjne. Cukier pozakwotowy lub izoglukoza pozakwotowa mogły być traktowane jako tzw. surowce przemysłowe, jeśli zostaną przetworzone na produkty końcowe, określone w prawodawstwie unijnym (takie jak: alkohol, drożdże, produkty przemysłowe, chemiczne lub farmaceutyczne). W mechanizmie przetwarzania cukru przemysłowego mogli uczestniczyć wyłącznie producenci cukru i przetwórcy surowców przemysłowych zatwierdzeni przez agencje płatnicze UE. W Polsce zatwierdzenie wydawane było w drodze decyzji Dyrektora Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ARR) na wniosek przedsiębiorcy zainteresowanego przetwarzaniem surowców przemysłowych.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Prezes Agencji Rynku Rolnego wydał 3 decyzje administracyjne, z tego: dwie decyzje w sprawie zatwierdzenia przetwórcy oraz jedną decyzję w sprawie cofnięcia zatwierdzenia dla przetwórcy cukru przemysłowego. Na podstawie decyzji Prezesa ARR wydanych na wniosek przedsiębiorców zainteresowanych przetwarzaniem surowców przemysłowych **na 31 sierpnia 2017 r. zatwierdzonych było 52 przetwórców**, z tego: 35 przedsiębiorstw gorzelnicznych, 6 farmaceutycznych, 10 budowlano-chemicznych oraz jedna drożdżownia. W mechanizmie przetwarzania cukru przemysłowego uczestniczyło 5 krajowych producentów cukru.

Dostawy cukru przemysłowego odbywały się w ramach umów zawartych między producentem cukru a przetwórcą w danym roku gospodarczym. Kopie umów były przesyłane przez producentów do ARR, gdzie podlegały weryfikacji. **Do 31 sierpnia 2017 r. do ARR wpłynęło 10 umów na dostawy cukru przemysłowego**, które dotyczyły roku gospodarczego 2016/2017. Wymienione umowy zostały zawarte między: krajowymi producentami i krajowymi przetwórcami cukru (**6 umów**), krajowymi producentami cukru i przetwórcami z innych krajów UE (**2 umowy**) oraz krajowymi przetwórcami i producentami cukru z innych krajów unijnych (**2 umowy**).

⁸⁶ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/1183 z dnia 20 kwietnia 2017 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 i (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do powiadamiania Komisji o informacjach i dokumentach (Tekst mający znaczenie dla EOG.); rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2017/1185 z dnia 20 kwietnia 2017 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 i (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do przekazywanych Komisji powiadomień o informacjach i dokumentach oraz zmieniające i uchylające niektóre rozporządzenia Komisji.

Od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. dostawy cukru przemysłowego wyprodukowanego w roku gospodarczym 2016/2017 zostały zrealizowane przez polskich producentów cukru, którzy dostarczyli do **przetwórców krajowych 22,6 tys. ton** cukru przemysłowego. W ramach umów zawartych z przetwórcami z **innych krajów UE** polscy producenci cukru dostarczyli **100,4 tys. ton** cukru przemysłowego, z tego: 75 tys. ton przetwórcom francuskim, 14,5 tys. ton przetwórcy belgijskiemu, 10 tys. ton przetwórcy brytyjskiemu oraz 0,9 tys. ton przetwórcy niemieckiemu. Do czterech przetwórców krajowych zostały zrealizowane dostawy w ilości 4,4 tys. ton cukru przemysłowego od dwóch producentów czeskich.

Przetwarzanie surowca przemysłowego podlegało kontroli przeprowadzanej przez ARR. W okresie styczeń–sierpień 2017 r. zrealizowano **13 kontroli** u przetwórców. Wyniki 12 kontroli potwierdziły spełnienie przez przetwórców wymogów związanych z uzyskaniem zatwierdzenia lub prawidłowość przetworzenia surowców przemysłowych. Wyniki jednej kontroli nie potwierdziły przetworzenia surowca przemysłowego, w związku z tym na przetwórcę została nałożona opłata za nieprawidłowo zadeklarowane ilości przetworzonego surowca.

W przypadku umów dotyczących dostaw surowców przemysłowych do przetwórców mających zakłady przetwórcze na terenie innych państw członkowskich Unii Europejskiej ARR wymieniała z właściwymi unijnymi instytucjami m.in. dane odnoszące się do zatwierdzeń udzielonych przetwórcom, ilości dostarczonego i przetworzonego surowca, a także informacje o wynikach przeprowadzonych kontroli. Dodatkowo ARR przekazywała do KE informacje o: zatwierdzonych przetwórcach, przeprowadzonych kontrolach, dostarczonych i przetworzonych ilościach cukru przemysłowego, średnich krajowych ważonych cenach zakupionego cukru oraz łącznych ilościach zakupionego cukru pozakwotowego.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. końcowe rozliczenie mechanizmu „Przetwarzanie cukru przemysłowego” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

Od września do grudnia 2017 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa kontynuowane były działania w ramach monitorowania przetwarzania cukru przemysłowego, tj.:

- analizowano i weryfikowano dane otrzymywane od producentów i przetwórców cukru w ramach dostaw i przetwarzania cukru przemysłowego (21 sprawozdań z dostaw wraz z korektami i 63 sprawozdania z przetwarzania dostaw wraz z korektami),
- monitorowano 24 umowy na dostawy cukru przemysłowego, które dotyczyły roku gospodarczego 2016/2017 zawarte na łączną ilość 154 955,34 tony cukru. Wymienione umowy zostały zawarte między: krajowymi producentami i krajowymi przetwórcami cukru (12 umów), krajowymi producentami cukru i przetwórcami z innych krajów UE (7 umów) oraz krajowymi przetwórcami i producentami cukru z innych krajów unijnych (5 umów).
- analizowano i weryfikowano otrzymaną we wrześniu 2017 r. umowę na dostawy cukru przemysłowego, aneksy do umów dostawy cukru przemysłowego, wnioski o zastąpienie cukru przemysłowego cukrem innego producenta, umowę zamiany cukru przemysłowego cukrem innego producenta,
- analizowano raporty z 2 kontroli przetwarzania,

- sporządzono dla agencji płatniczych w innych państwach członkowskich UE informacje o przyjęciu wniosku o zastąpienie cukru przemysłowego cukrem innego producenta, informacje o zrealizowanych dostawach cukru przemysłowego do unijnych przetwórców,
- przekazano do Komisji Europejskiej informacje o 137 499,85 tonach cukru przemysłowego dostarczonego w roku gospodarczym 2016/2017 oraz o 29 555,374 tonach cukru przetworzonego w roku gospodarczym 2016/2017.

Od września do listopada 2017 r. polscy producenci cukru dostarczyli do przetwórców krajowych **4 754,8 tony** cukru przemysłowego wyprodukowanego w roku gospodarczym 2016/2017. W ramach umów zawartych z przetwórcami z innych krajów UE polscy producenci cukru dostarczyli w tym okresie **1 956,88 tony** cukru przemysłowego. Do jednego przetwórcy krajowego został dostarczony cukier przemysłowy w ilości **48 ton** od producenta czeskiego.

8.9. Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE

W ramach realizacji mechanizmu, po przeprowadzeniu kontroli, rozlicza się dokonanie rafinacji surowego cukru trzcinowego (w przeliczeniu na cukier biały) przywiezionego w danym roku spoza UE przez producenta cukru na podstawie pozwoleń z danego roku gospodarczego.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r., po przeprowadzeniu kontroli, Agencja Rynku Rolnego rozliczyła dokonanie rafinacji **126,5 tys. ton** surowego cukru trzcinowego (w przeliczeniu na cukier biały) przywiezionego w 2016 r. spoza UE do rafinacji przez dwóch producentów cukru na podstawie pozwoleń z roku gospodarczego 2015/2016. Dane były przekazane do Komisji Europejskiej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. końcowe rozliczenie mechanizmu „Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

8.10. Pomoc na rzecz dywersyfikacji na rynku cukru (kontrole)

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego monitorowała realizację działań („Modernizacja gospodarstw rolnych”⁸⁷ i „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej”⁸⁸) objętych Krajowym Programem Restrukturyzacji (KPR), w ramach którego w latach 2010–2012 udzielała wsparcia finansowego do rozwiązań alternatywnych w stosunku do uprawy buraka cukrowego i produkcji cukru na terenach gmin objętych restrukturyzacją przemysłu cukrowniczego. Działania te były podejmowane w celu ograniczenia negatywnych następstw procesu restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego w tych gminach. Każdy beneficjent, który uzyskał pomoc na rzecz dywersyfikacji, był zobowiązany do zachowania celu działania przez pięć lat od otrzymania środków finansowych z ARR. W powyższym okresie przeprowadzono kontrole zachowania celu, potwierdzające spełnianie przez beneficjentów zobowiązań umownych.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego monitorowała przestrzeganie zobowiązań umownych przez beneficjentów działań KPR, m.in. przeprowadzając kontrole

⁸⁷ Przyznawana była pomoc na zakup nowych maszyn i urządzeń do produkcji rolnej.

⁸⁸ Wspierane były inwestycje ukierunkowane na przetwarzanie produktów rolnych na cele energetyczne, tj. budowa biogazowni oraz zakup linii do produkcji brykietu lub peletu.

zachowania celu u podmiotów, które w 2012 r. uzyskały pomoc na rzecz dywersyfikacji. W ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” przeprowadzono **58 kontroli**. Wyniki 57 kontroli potwierdziły prawidłowość wywiązania się beneficjentów z zobowiązań umownych. W zakresie działania „Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej” przeprowadzono **4 kontrole** zachowania celu, które potwierdziły prawidłowość wypełniania postanowień umownych przez beneficjentów pomocy. Ponadto w 2017 r. ARR wystąpiła o zwrot nienależnie wypłaconej kwoty pomocy na rzecz dywersyfikacji w stosunku do dwóch beneficjentów ww. działania.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. końcowe rozliczenie mechanizmu „Pomoc na rzecz dywersyfikacji na rynku cukru” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

We wrześniu 2017 r. KOWR zakończył proces przeprowadzania kontroli zachowania celu w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”. Przeprowadzono jedną kontrolę, która potwierdziła prawidłowość wypełniania postanowień umownych przez beneficjenta pomocy.

9. MECHANIZMY W RAMACH REGULACJI HANDLU ZAGRANICZNEGO Z KRAJAMI SPOZA UNII EUROPEJSKIEJ

Od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej ARR/KOWR administrowały mechanizmami WPR w ramach regulacji handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi, zgodnie z zasadami prawodawstwa unijnego, umożliwiając przedsiębiorcom uczestniczenie w światowym obrocie tymi towarami.

Główne działania w 2017 r. w ramach administrowania obrotem towarowym z zagranicą dotyczyły: **weryfikowania składanych przez przedsiębiorców wniosków o pozwolenia na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów trzecich, wydawania pozwoleń/wyciągów z pozwoleń i ich rozliczania**, a także **weryfikowania wpisów służb celnych w pozwoleniach oraz dokumentów** potwierdzających, że towar opuścił obszar celny UE w wymaganym terminie. **Weryfikowano również dokumenty celne, transportowe i importowe z krajów trzecich.** Powyższe działania pozwalały na bieżące monitorowanie, we współpracy z agencjami płatniczymi innych państw członkowskich UE, wolumenu towarów przywożonych i wywożonych na/z terytorium Wspólnoty.

W ramach obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich między innymi **administrowano kontyngentami taryfowymi** (np. w zależności od kraju importu, jakości produktów czy ich kodów nomenklatury scalonej CN⁸⁹) i **przywozem preferencyjnym**.

W przypadku kontyngentów weryfikowane były dokumenty potwierdzające, że dany przedsiębiorca zajmował się handlem zagranicznym produktami objętymi wspólną organizacją rynku w dwóch dwunastomiesięcznych okresach poprzedzających datę złożenia wniosku o pozwolenie na przywóz, a także inne dokumenty (np. pozwolenie na wywóz z kraju importu). Niezależnie od rynku wydane pozwolenia na przywóz były rozliczane, a wniesione przez przedsiębiorców zabezpieczenia – zwalniane po spełnieniu warunków zawartych w pozwoleniach. W odniesieniu do każdego kontyngentu, w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA⁹⁰, wysyłane były do Komisji Europejskiej komunikaty o liczbie złożonych wniosków o wydanie pozwolenia, liczbie wydanych, wycofanych i niewykorzystanych pozwoleń, jak również o ilości przywiezionych towarów.

W zakresie obsługi handlu z krajami spoza Unii Europejskiej w 2017 r. KOWR (wcześniej ARR) administrował **następującymi mechanizmami WPR:**

1. „Handel zagraniczny na rynku mleka”,
2. „Handel zagraniczny na rynku drobiu i jaj oraz na rynku albumin”,
3. „Handel zagraniczny na rynku cukru”,
4. „Handel zagraniczny na rynku ryżu”,
5. „Handel zagraniczny na rynku zbóż”,
6. „Handel zagraniczny na rynku wieprzowiny”,
7. „Handel zagraniczny w zakresie produktów przetworzonych non-aneks I”,
8. „Handel zagraniczny na rynku wołowiny i cielęciny”,

⁸⁹ Nomenklatura scalona (ang. Combined Nomenclature, CN) – nomenklatura taryfowa i statystyczna unii celnej, podstawowy element wspólnej taryfy celnej Unii Europejskiej.

⁹⁰ Elektroniczny system komunikacji, który przyczynia się do lepszego zarządzania kontyngentami taryfowymi na import po preferencyjnych stawkach, zarządzanych przez Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG AGRI) Komisji Europejskiej.

9. „Handel zagraniczny na rynku świeżych owoców i warzyw”,
10. „Handel zagraniczny na rynku przetworzonych owoców i warzyw”,
11. „Handel zagraniczny na rynku lnu i konopi”,
12. „Handel zagraniczny na rynku olejów i tłuszczów”,
13. „Handel zagraniczny na rynku alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego”,
14. „Handel zagraniczny na rynku baraniny i koziny”,
15. „Handel zagraniczny na rynku wina”,
16. „Handel zagraniczny na rynku bananów”,
17. „Handel zagraniczny na rynku nasion”.

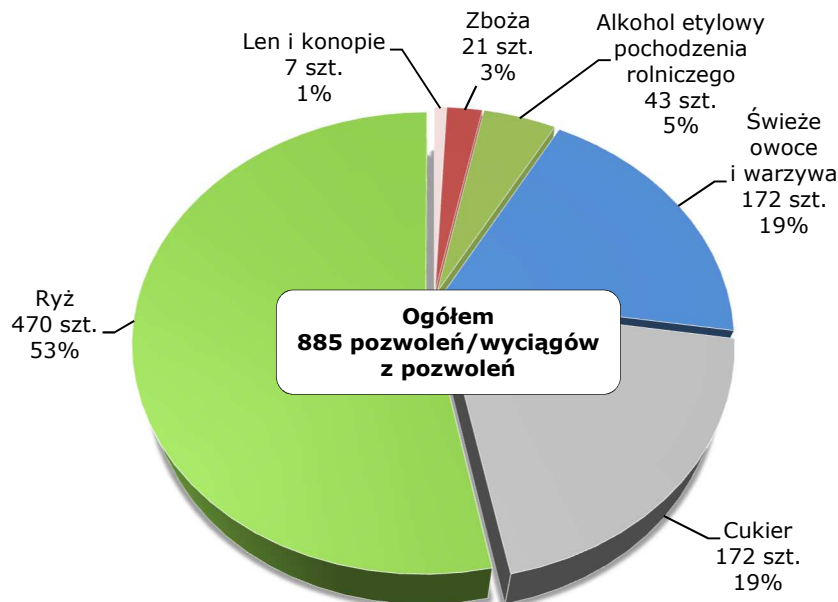
9.1. Pozwolenia na przywóz/wywóz i kontyngenty taryfowe

W okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała ogółem **885 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-żywnościowych z/do krajów pozaunijnych, z tego w ramach:

- przywozu bez preferencji – 480 pozwoleń,
- wywozu bez refundacji – 237 pozwoleń/wyciągów,
- przywozu po obniżonych stawkach celnych (w tym w ramach kontyngentów) – 168 pozwoleń/wyciągów.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów na przywóz/wywóz ARR wydała na rynku ryżu (470), a następnie: cukru (172), świeżych owoców i warzyw (172) oraz alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego (43 pozwolenia).

Wykres 30. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane przez ARR w okresie 1 stycznia – 31 sierpnia 2017 r.**

Źródło: dane KOWR.

W okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. ARR **rozliczyła 873 pozwolenia/wyciągi na przywóz/wywóz**, w tym 679 dotyczyło przywozu (78% wszystkich rozliczonych pozwoleń/wyciągów).

W 2017 r. ARR, po otrzymaniu potwierdzenia dopuszczenia wyeksportowanego towaru do swobodnego obrotu na terytorium Turcji, wydała **4 decyzje przyznające refundacje wywozowe do wywozu 80 tys. kg wołowiny** na łączną kwotę **48 tys. zł**. Rozliczano wnioski

o wypłatę refundacji złożone w ARR przez beneficjentów w latach poprzednich. W 2017 r. – ze względu na zerowy poziom stawek refundacji wywozowych – ARR nie wydawała pozwoleń na wywóz z refundacją.

W zakresie handlu zagranicznego **produktami przetworzonymi non-aneks I od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. ARR wystawiła 150 zaświadczeń P2** uprawniających do wywozu **580,4 tony (netto) makaronów** do USA oraz przedłużyła ważność **3 receptur**⁹¹.

W ramach obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich ARR między innymi administrowała kontyngentami taryfowymi na rynkach: zbóż, ryżu, cukru, świeżych owoców i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw, olejów i tłuszczów, mleka i przetworów mlecznych, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny oraz drobiu i jaj. **Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. ARR administrowała 2 rodzajami przywozu preferencyjnego i 146 kontyngentami taryfowymi.**

Od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. ARR przesłała do Komisji Europejskiej **1 448 komunikatów** w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA. Dodatkowo za pośrednictwem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM), służącego do przesyłania dokumentów określonych w prawodawstwie UE w zakresie obsługi mechanizmów handlu zagranicznego WPR, przesłano do KE **1 264 komunikaty**.

Dodatkowo Agencja Rynku Rolnego nadała **2 upoważnienia** w zakresie przywozu nasion konopi innych niż siewne oraz zleciła **4 kontrole** spełnienia warunków, na jakich nadano upoważnienie.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. administrowanie obrotem z zagranicą towarami rolnymi w ramach wspólnej polityki rolnej oraz towarami przetworzonymi nieobjętymi załącznikiem I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

W okresie od września do grudnia 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach obsługi eksportu towarów rolno-spożywczych do krajów trzecich wydawał i rozliczał pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na wywóz bez refundacji: ryżu, serów do Kanady (w ramach umów zawartych pomiędzy UE a Kanadą), serów do USA (w ramach niektórych kontyngentów GATT⁹²), mleka w proszku do Republiki Dominikańskiej (w ramach kontyngentu przewidzianego w dodatku 2 do załącznika III do umowy o partnerstwie gospodarczym pomiędzy państwami CARIFORUM⁹³, a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi) oraz syropów cukrowych, a także wydawał **zaświadczenia P2 na wywóz makaronów do USA**. Rozliczane były również pozwolenia **na wywóz bez refundacji cukru wyprodukowanego w ramach kwoty produkcyjnej** oraz **cukru pozakwotowego**.

W ramach **obsługi importu towarów rolno-spożywczych z krajów trzecich** Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa **w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. administrował kontyngentami taryfowymi i przywozem preferencyjnym** oraz wydawał i rozliczał **pozwolenia na przywóz bez preferencji** na rynkach: zbóż, ryżu, cukru, olejów i tłuszczów, lnu i konopi, świeżych owoców

⁹¹ Na wniosek przedsiębiorców ARR/KOWR przedłużał okres ważności zarejestrowanych w ARR/KOWR receptur towarów przetworzonych.

⁹² Układ Ogólny w Sprawie Ceł i Handlu.

⁹³ Grupa państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku, która jest bazą dla dialogu gospodarczego z Unią Europejską.

i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw, mleka i przetworów mlecznych, wołowiny i cielęciny, wieprzowiny oraz drobiu, jaj i albumin. **Według stanu na 31 grudnia 2017 r. KOWR administrował jednym przywozem preferencyjnym i 146 kontyngentami taryfowymi.**

W okresie od września do grudnia 2017 r. KOWR przesłał do Komisji Europejskiej **615 komunikatów** w ramach systemu zarządzania kontyngentami AMIS QUOTA. Dodatkowo za pośrednictwem Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM), służącego do przesyłania dokumentów określonych w prawodawstwie UE w zakresie obsługi mechanizmów handlu zagranicznego WPR, przesłano do KE **483 komunikaty**.

Tabela 24. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz wydane oraz rozliczone przez KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r.**

Lp.	Rynek	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz					
		Na przywóz		Na wywóz		Ogółem	
		Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone	Wydane	Rozliczone
1.	Ryżu	159	139	54	18	213	157
2.	Świeżych owoców i warzyw	16	45	-	-	16	45
3.	Zbóż	7	29	-	2	7	31
4.	Cukru	2	7	2	63	4	70
5.	Alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego	37	34	-	-	37	34
6.	Lnu i konopi	4	3	-	-	4	3
7.	Mleka i przetworów mlecznych	-	-	20	5	20	5
Ogółem		225	257	76	88	301	345

Źródło: dane KOWR.

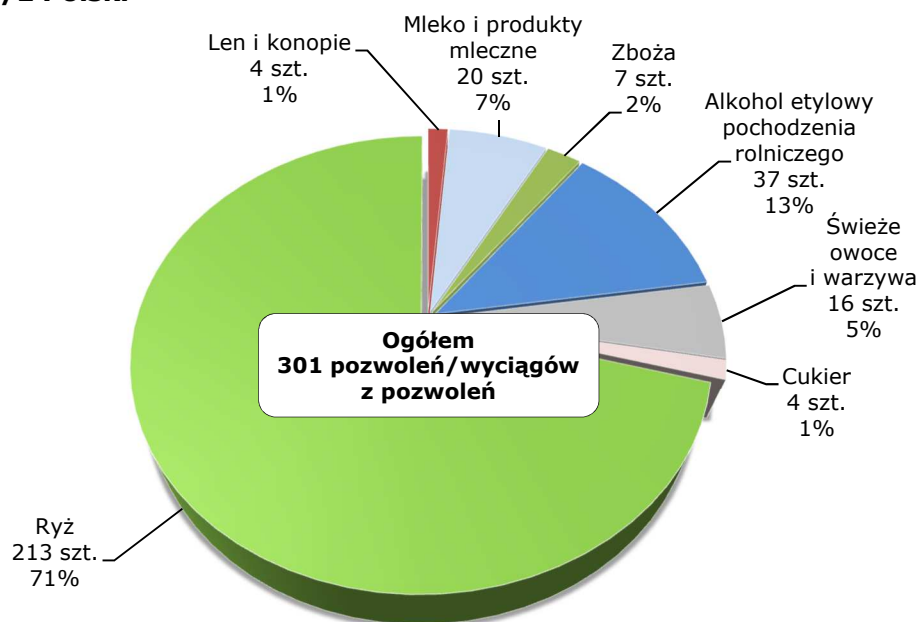
W okresie od 1 września do 31 grudnia 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, w ramach regulacji handlu zagranicznego, wydał **ogółem 301 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (z tego: 292 pozwolenia i 9 wyciągów z pozwoleń) w ramach:

- przywozu bez preferencji – 195 pozwoleń (na 28 622 ton),
- wywozu bez refundacji – 59 pozwoleń (na 719 ton),
- kontyngentów przywozowych – 20 pozwoleń/wyciągów (na 1 629 ton),
- kontyngentów wywozowych – 17 pozwoleń/wyciągów (na 1 161 ton),
- przywozu preferencyjnego (po obniżonych stawkach celnych) – 10 pozwoleń (na 2 698 ton).

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR wydał ogółem 225 pozwoleń/wyciągów na przywóz produktów rolno-spożywczych (najwięcej przedsiębiorcom importującym spoza UE ryż – 159 pozwoleń/wyciągów, a następnie alkohol etylowy pochodzenia rolniczego – 37 pozwoleń). W przypadku **wywozu wydał 76 pozwoleń/wyciągów** (najwięcej eksporterom ryżu – 54 pozwolenia, a następnie mleka – 20 pozwoleń/wyciągów).

KOWR od września do grudnia 2017 r. rozliczył ogółem 345 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych, z tego 295 pozwoleń i 50 wyciągów z pozwoleń (najwięcej dotyczyło rynku ryżu – 157 pozwoleń i cukru – 70 pozwoleń/wyciągów).

Wykres 31. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

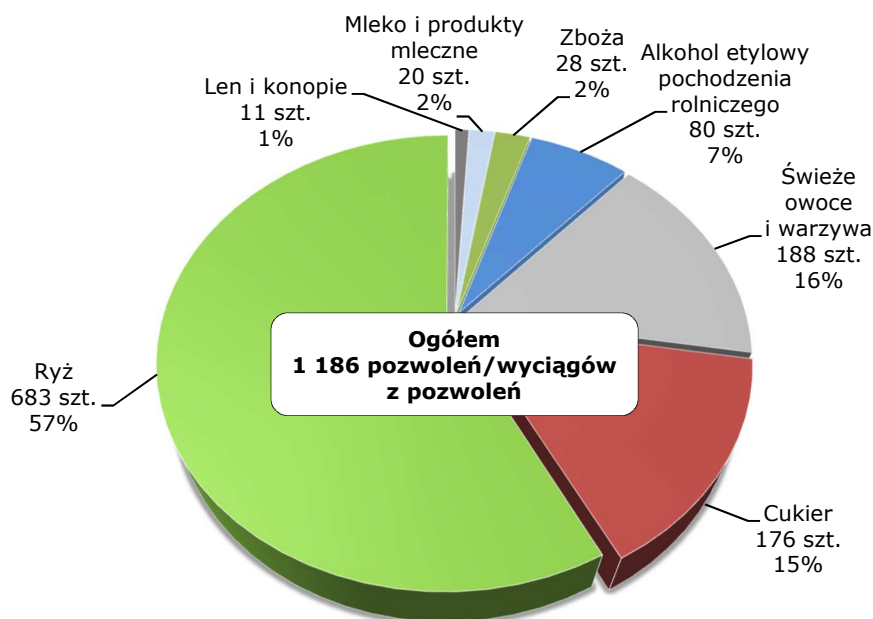

Źródło: dane KOWR.

KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. wydał również 71 zaświadczeń P2 na 288,2 tony makaronów wywiezionych do Stanów Zjednoczonych.

Ze względu na zerowy poziom stawek refundacji wywozowych, KOWR od września do grudnia 2017 r. nie wydawał pozwoleń na wywóz z refundacją.

Wykres 32. **Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych ogółem w 2017 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski**

Źródło: dane KOWR.

Podsumowując, w 2017 r. ARR i KOWR – w ramach regulacji handlu zagranicznego – wydały ogółem 1 186 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń na przywóz/wywóz produktów

rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych (najwięcej na rynku ryżu – 683 pozwolenia, a następnie świeżych owoców i warzyw – 188 pozwoleń). **Rozliczono ogółem 1 218 pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych.

Dodatkowo w 2017 r. ARR i KOWR wydały ogółem **221 zaświadczeń P2** na **868,6 tony** makaronów wywiezionych do Stanów Zjednoczonych. Przedłużono ważność **3 receptur** towarów przetworzonych non-aneks I.

9.2. Wywóz cukru pozakwotowego

Działania w ramach realizacji mechanizmu polegały m.in. na wydawaniu i rozliczaniu pozwoleń na wywóz cukru pozakwotowego, który nie mógł zostać przeznaczony na zaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych na terenie UE. **Od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r.** Agencja Rynku Rolnego wystawiła **84 pozwolenia/wyciągi na wywóz 242,8 tys. ton cukru**.

9.3. Pozostałe działania dotyczące handlu z krajami spoza UE

Na stronie internetowej KOWR w zakładce „**Handel zagraniczny**” sukcesywnie zamieszczano informacje dotyczące m.in. mechanizmów handlowych WPR, ogólnych zasad handlu wewnątrzunijnego oraz handlu z krajami trzecimi, unijnej bazy danych dostępu do rynków krajów trzecich (Market Access Database), sposobów efektywnego wykorzystania Zintegrowanej Taryfy Celnej Wspólnot Europejskich (TARIC) – systemu prowadzonego przez Dyрекcję Generalną Podatków i Unii Celnej, Systemu Zintegrowanej Taryfy Celnej (ISZTAR) – prowadzonego przez Służbę Celną RP, a także nadzoru nad bezpieczeństwem żywności. Udostępniano również adresy stron internetowych instytucji zaangażowanych w wymianę handlową, na których można było uzyskać szczegółowe informacje na temat cen rynkowych, opracowań dotyczących krajów trzecich oraz danych analitycznych w zakresie sektora rolno-spożywczego.

W ramach realizacji obsługi handlu zagranicznego z krajami spoza UE w 2017 r. wydano ogółem **1 509 decyzji w zakresie administrowania mechanizmami WPR** (z tego: 1 100 decyzji wydała ARR, a 409 decyzji wydał KOWR).

Wykres 33. **Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2017 r.**

Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2017 r. w ramach obrotu towarowego z zagranicą wystawiono ogółem **56,1 tys. pozwoleń/wyciągów z pozwoleń** na przywóz/wywóz produktów rolno-spożywczych z/do krajów pozaunijnych oraz **2,4 tys. zaświadczeń P2**, a także **przedłużono ważność 7 tys. receptur** towarów przetworzonych non-aneks I.

Najwięcej pozwoleń/wyciągów z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów rolno-spożywczych do/z Polski dotyczyło wołowiny i cielęciny – 14,8 tys. (26% ogółu wystawionych pozwoleń/wyciągów), a następnie zbóż – 8,2 tys. (15%) i świeżych owoców i warzyw – 7,9 tys. (14%).

Po akcesji Polski do UE eksporterom wypłacono ogółem 2,1 mld zł refundacji wywozowych⁹⁴.

⁹⁴ Po akcesji Polski do UE wspierano eksporterów produktów i towarów rolno-spożywczych do krajów pozaunijnych przez udzielanie refundacji wywozowych, które miały na celu zwiększenie konkurencyjności towarów unijnych. Refundacje pokrywały częściowo lub całkowicie różnicę pomiędzy cenami światowymi a cenami produktów w UE. Od 1 stycznia 2014 r., zgodnie z art. 196 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013, stawki refundacji wywozowych wynosiły 0 EUR.

10. WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH

10.1. „Program dla szkół”

Na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej od roku szkolnego 2017/2018 obowiązują nowe wspólne ramy prawne i finansowe (pod nazwą „**Program dla szkół**”) w zakresie pomocy unijnej na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych świeżych i przetworzonych owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych⁹⁵. **Program połączył dwa unijne programy – „Mleko w szkole”** (realizowany w Polsce w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017) oraz **„Owoce i warzywa w szkole”** (realizowany w Polsce w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017). Celem „Programu dla szkół” jest promowanie wśród dzieci zdrowej diety i wspieranie kształtowania zdrowych nawyków żywieniowych przez finansowanie:

- dostaw owoców i warzyw oraz mleka i produktów mlecznych,
- działań edukacyjnych,
- określonych kosztów związanych z promocją oraz oceną programu.

„Program dla szkół” był realizowany w 2017 r. m.in. w oparciu o następujące akty prawne:

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/39 z dnia 3 listopada 2016 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/40 z dnia 3 listopada 2016 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie owoców i warzyw, bananów oraz mleka do placówek oświatowych oraz zmieniające rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014,
- ustawę z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.),
- ustawę z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137, z późn. zm.),
- ustawę z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 września 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1713),
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie wysokości środków

⁹⁵ Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/791 z dnia 11 maja 2016 r. zmieniającym rozporządzenia (UE) nr 1308/2013 i (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do programu pomocy dotyczącej dostarczania owoców i warzyw, bananów oraz mleka w placówkach oświatowych.

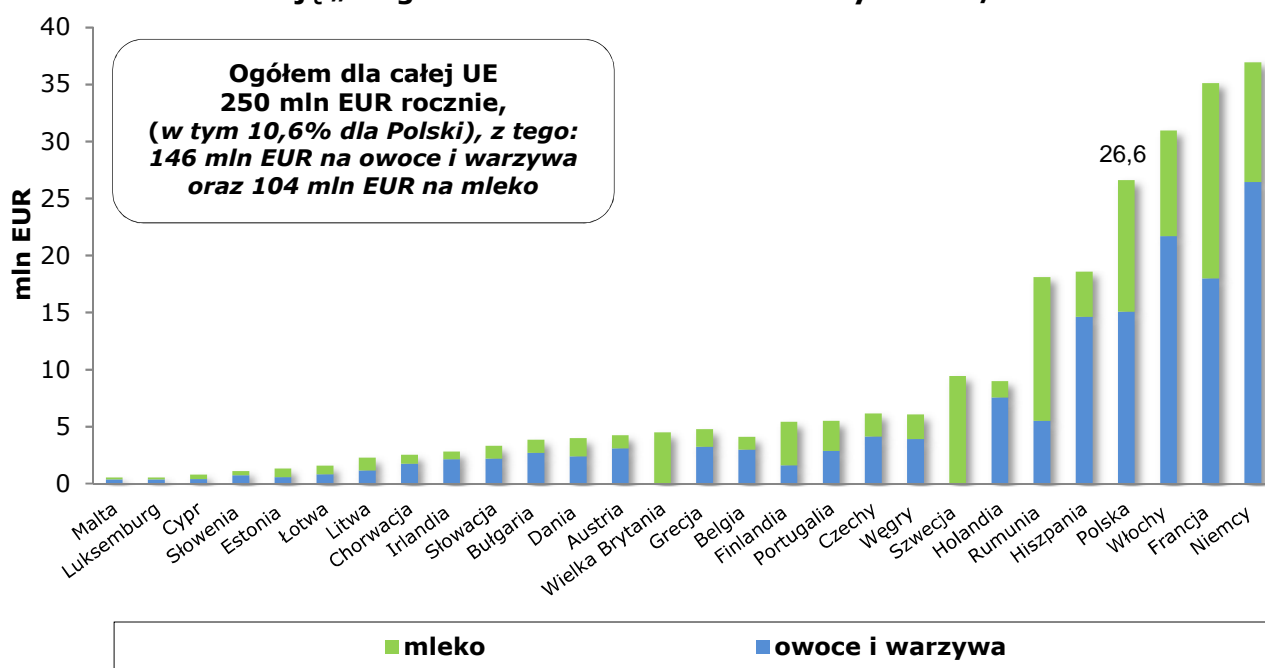
finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej w ramach współfinansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2017/2018 (Dz. U. poz. 1598),

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. poz. 1659).

Unijny budżet „Programu dla szkół” wynosi 250 mln EUR na rok szkolny, z tego: 150 mln EUR na komponent owocowo-warzywny i 100 mln EUR na komponent mleczny.

Wstępny roczny przydział unijnej pomocy finansowej dla Polski na okres od 1 sierpnia 2017 r. do 31 lipca 2023 r. na realizację „Programu dla szkół” wynosi **21 844,5 tys. EUR**, z tego 11 640 tys. EUR na owoce i warzywa dla szkół (6. budżet wśród krajów UE) oraz 10 204,5 tys. EUR na mleko dla szkół (3. budżet wśród krajów unijnych)⁹⁶.

Wykres 34. **Ostateczny przydział środków unijnych dla państw członkowskich na realizację „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2017/2018**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie decyzji wykonawczej KE z 27 marca 2018 r.

Zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej z 27 marca 2018 r. **ostatecznie przyznany budżet** na realizację programu w Polsce w roku szkolnym 2017/2018 wyniósł **26 616 tys. EUR** (117,4 mln zł)⁹⁷, z tego 15 069 tys. EUR na komponent owocowo-warzywny i 11 547 tys. EUR na

⁹⁶ Rozporządzenie Rady (UE) 2016/795 z dnia 11 kwietnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1370/2013 określające środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynków produktów rolnych.

⁹⁷ Stosownie do przepisów art. 32a („Kwoty i płatności pomocy związane z wdrażaniem programu dla szkół”) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów zarządzania finansami, rozliczenia rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm., przy przeliczeniach walutowych zastosowano kurs wymiany 4,4103 PLN/EUR z 30 grudnia 2016 r.

komponent mleczny⁹⁸. **Polska była jednym z największych beneficjentów programu w UE – pod względem przyznanego budżetu plasowała się na 4. miejscu**, po Niemczech (36 927 tys. EUR), Francji (35 114 tys. EUR) i Włoszech (30 966 tys. EUR).

Państwa członkowskie mogą również **dokonywać płatności krajowych** na rzecz dostarczania dzieciom w placówkach oświatowych kwalifikujących się produktów, a także na rzecz związanych z tym kosztów lub działań towarzyszących o charakterze edukacyjnym. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów pomoc państwa na realizację „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2017/2018 wynosi **128 100 tys. zł** (po 64 050 tys. zł na komponent owocowo-warzywny i na komponent mleczny)⁹⁹.

W Polsce grupą docelową „Programu dla szkół” są dzieci z klas I–V szkół podstawowych.

W roku szkolnym 2017/2018 uczniowie **bezpłatnie** otrzymują **owoce, warzywa i soki oraz mleko i produkty mleczne** (tj.: jabłka, gruszki, śliwki, truskawki, soki owocowe, warzywno i mieszane, marchewki, rzodkiewki, paprykę słodką, kalarepę, pomidorki, mleko białe, serki twarogowe, jogurty i kefir naturalne).

Program obejmuje nie tylko dostawę produktów, ale również **organizację zajęć edukacyjnych dla dzieci dotyczących zdrowego odżywiania**. Państwa członkowskie, mając na celu zapewnienie skuteczności programu, są zobowiązane do organizacji wspierających program obowiązkowych działań edukacyjnych, które mogą obejmować:

- informowanie o zdrowych nawykach żywieniowych oraz właściwej diecie, bogatej w owoce i warzywa oraz mleko,
- przybliżenie dzieciom tematyki związanej z rolnictwem, w tym zapoznanie ich z różnorodnymi produktami i ich pochodzeniem.

Działania te mają być skoncentrowane na najmłodszych uczniach, ponieważ w tym okresie kształtują się nawyki żywieniowe, które często utrzymują się przez całe dorosłe życie.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zachęca szkoły do efektywnej realizacji programu, czyli organizowania dystrybucji tak, aby **dzieci wspólnie spożywały otrzymywane produkty na terenie szkoły** oraz do **prowadzenia działań edukacyjnych** określonych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w celu upowszechnienia wśród dzieci wiedzy o korzyściach wynikających ze spożywania produktów owocowo-warzywnych i mlecznych, a także o pochodzeniu i uprawie produktów rolnych. Katalog działań edukacyjnych w Polsce obejmuje:

- organizowanie konkursów i festynów tematycznych,
- organizowanie warsztatów kulinarnych,
- zakładanie i prowadzenie ogródków szkolnych w różnych formach,
- wspólne spożywanie drugiego śniadania, połączone z degustacją owoców i warzyw oraz mleka i ich przetworów (w tym produktów ekologicznych i regionalnych),

⁹⁸ Decyzja wykonawcza Komisji z 27.3.2018 r. ustalająca ostateczny przydział pomocy Unii Europejskiej państwom członkowskim w ramach owoców i warzyw w szkole oraz mleka w szkole na okres od 1 sierpnia 2018 r. do 31 lipca 2019 r. i zmieniająca decyzję wykonawczą C(2017)1792.

⁹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie wysokości środków finansowych przeznaczonych na wypłatę pomocy krajowej i pomocy unijnej w ramach finansowania programu dla szkół oraz wysokości stawek pomocy finansowej z tytułu realizacji działań w ramach tego programu w roku szkolnym 2017/2018 (Dz. U. poz. 1598).

- organizowanie wycieczek do gospodarstw rolnych, gospodarstw ogrodniczych lub zakładów przetwórstwa owoców i warzyw (w tym ekologicznych) i zakładów mleczarskich oraz na lokalne rynki¹⁰⁰.

Z budżetu unijnego finansowane są także środki informacyjne i działania promocyjne (w tym środki dotyczące propagowania wiedzy o celach „Programu dla szkół”) oraz ocena programu. Ponadto realizowane są zadania z zakresu monitorowania programu. Zrealizowane działania z zakresu promocji „Programu dla szkół” opisano w rozdziale „Funkcja informacyjna”.

Tabela 25. **Liczba szkół podstawowych w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2017/2018 (z uwzględnieniem zatwierdzonych szkół podstawowych oraz szkół, które zawarły umowy z dostawcą)**

Lp.	Województwo	Liczba szkół podstawowych w komponencie owocowo-warzywnym	Udział (w %)	Liczba szkół podstawowych w komponencie mlecznym	Udział (w %)
1.	Podlaskie	322	2,6	355	2,8
2.	Kujawsko-pomorskie	653	5,3	657	5,2
3.	Lubuskie	297	2,4	306	2,4
4.	Świętokrzyskie	509	4,1	511	4,1
5.	Małopolskie	1 393	11,3	1 354	10,8
6.	Lubelskie	907	7,4	915	7,3
7.	Łódzkie	685	5,6	758	6,0
8.	Śląskie	1 200	9,8	1 202	9,6
9.	Warmińsko-mazurskie	497	4,0	511	4,1
10.	Opolskie	356	2,9	368	2,9
11.	Wielkopolskie	1 111	9,0	1 162	9,3
12.	Pomorskie	695	5,6	690	5,5
13.	Podkarpackie	997	8,1	1 008	8,0
14.	Zachodniopomorskie	430	3,5	438	3,5
15.	Mazowieckie	1 547	12,6	1 600	12,7
16.	Dolnośląskie	707	5,8	726	5,8
Ogółem		12 306	100,0	12 561	100,0

Źródło: dane KOWR.

Dostawy produktów mlecznych oraz owocowo-warzywnych do szkół rozpoczęły się od początku **października 2017 r.** Zgodnie z § 9 ust. 3 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 4 września 2017 r. w sprawie szczegółowego zakresu zadań realizowanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa związanych z wdrożeniem na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programu dla szkół (Dz. U. poz. 1713) **w I semestrze roku szkolnego 2017/2018:**

- liczba porcji owoców i warzyw otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu owocowo-warzywnego wynosiła **45**,
- liczba porcji mleka i przetworów mlecznych otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach komponentu mlecznego wynosiła **40**.

W każdym z **10 tygodni** I semestru roku szkolnego 2017/2018 dzieciom udostępniano:

- co najmniej 4 porcje owoców i warzyw,
- co najmniej 3 porcje mleka i produktów mlecznych.

¹⁰⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowego sposobu realizacji w szkołach środków towarzyszących o charakterze edukacyjnym, które służą prawidłowej realizacji programu dla szkół oraz upowszechniają wśród dzieci zdrowe nawyki żywieniowe (Dz. U. poz. 1659).

Wobec tego w roku szkolnym 2017/2018 dzieciom udostępnionych zostanie około **163 mln porcji owocowo-warzywnych** oraz około **144 mln porcji mlecznych**.

W I semestrze roku szkolnego 2017/2018 w „Programie dla szkół” uczestniczyło:

- ponad **12,3 tys.** szkół podstawowych w komponencie owocowo-warzywnym,
- ponad **12,5 tys.** szkół podstawowych w komponencie mlecznym.

Tabela 26. **Liczba uczniów szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2017/2018 (z uwzględnieniem dzieci z zatwierdzonych szkół podstawowych oraz szkół, które zawarły umowy z dostawcą)**

Lp.	Województwo	Liczba dzieci w komponencie owocowo-warzywnym	Udział (w %)	Liczba dzieci w komponencie mlecznym	Udział (w %)
1.	Podlaskie	51 716	2,9	50 133	2,8
2.	Kujawsko-pomorskie	99 102	5,5	98 653	5,5
3.	Lubuskie	47 280	2,6	49 360	2,7
4.	Świętokrzyskie	55 052	3,0	54 580	3,0
5.	Małopolskie	170 847	9,5	164 965	9,1
6.	Lubelskie	100 507	5,6	100 111	5,5
7.	Łódzkie	103 293	5,7	109 944	6,1
8.	Śląskie	197 493	10,9	197 893	11,0
9.	Warmińsko-mazurskie	67 959	3,8	68 226	3,8
10.	Opolskie	38 611	2,1	39 331	2,2
11.	Wielkopolskie	180 455	10,0	183 631	10,2
12.	Pomorskie	122 497	6,7	120 211	6,6
13.	Podkarpackie	96 730	5,4	98 774	5,5
14.	Zachodniopomorskie	73 880	4,1	72 963	4,0
15.	Mazowieckie	273 947	15,2	270 356	15,0
16.	Dolnośląskie	126 613	7,0	126 569	7,0
Ogółem		1 805 982	100,0	1 805 700	100,0

Źródło: dane KOWR.

Szkoły podstawowe mogą brać udział w jednym z komponentów lub obydwu z nich. W I semestrze roku szkolnego 2017/2018 w każdym z komponentów uczestniczyło około **1,8 mln dzieci z klas I-V szkół podstawowych, które stanowiły około 92% dzieci z tych klas w całej Polsce**.

W I semestrze roku szkolnego 2017/2018 umowy podpisało **126 zatwierdzonych dostawców**. W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. zatwierdzenie do udziału w „Programie dla szkół” uzyskało 3 nowych dostawców.

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. Agencja Rynku Rolnego prowadziła intensywne prace przygotowawcze związane z wprowadzeniem od roku szkolnego 2017/2018 „Programu dla szkół”. Działania te obejmowały prace nad procedurami i warunkami udziału w programie, strategią krajową oraz legislacją krajową uruchamiającą program.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. administrowanie „Programem dla szkół” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zrealizował m.in. następujące działania:

- przygotowano nowe procedury/warunki/formularze uwzględniające rekomendacje Ministerstwa Finansów z audytu akredytacyjnego,
- zorganizowano spotkanie ze stowarzyszeniami reprezentującymi dostawców owoców/warzyw oraz mleka i produktów mlecznych,
- weryfikowano informacje w zakresie liczby dzieci i szkół podanych w umowach zawartych w ramach „Programu dla szkół” na I semestr roku szkolnego 2017/2018,
- przygotowano informacje o łącznej liczbie porcji otrzymywanych przez jedno dziecko w ramach „Programu dla szkół” oraz opublikowano informacje na stronie internetowej KOWR dotyczące udziału w programie w I semestrze roku szkolnego 2017/2018,
- prowadzono prace projektowe, testowe i wdrożeniowe związane z realizacją systemu informatycznego wspomagającego rozliczenie pomocy w ramach „Programu dla szkół”,
- przeprowadzono wśród 56 szkół podstawowych wizyty monitorujące mające na celu pozyskanie opinii szkół na temat realizacji „Programu dla szkół”,
- przygotowano i przekazano do szkół ankietę dotyczącą udziału szkół podstawowych w „Programie dla szkół” (ankietę wypełniło 6,4 tys. szkół podstawowych). Podsumowano wyniki ankiety przeprowadzonej w listopadzie 2017 r. oraz porównano jej wyniki z ankietą przeprowadzoną w szkołach podstawowych w marcu 2017 r.,
- prowadzono prace przygotowawcze nad postępowaniem przetargowym na wybór wykonawcy pakietu materiałów edukacyjnych w ramach „Programu dla szkół”.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. do OT KOWR wpłynęło **350 wniosków** o pomoc w ramach „Programu dla szkół”. OT KOWR wystawiły dla agencji płatniczej (ARiMR) **245 zleceń płatności** na łączną kwotę **18 284 tys. zł**.

10.2. Program „Owoce i warzywa w szkole”

Program „Owoce i warzywa w szkole” polegał m.in. na dostarczaniu owoców i warzyw dzieciom w szkołach podstawowych. Zasady stosowania pomocy wspólnotowej w ramach realizacji programu regulowało rozporządzenie Komisji (WE) nr 288/2009¹⁰¹ oraz rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/248¹⁰².

Program „Owoce i warzywa w szkole” był współfinansowany ze środków pochodzących z budżetu UE (88%) i z budżetu krajowego (12%). Komisja Europejska corocznie dokonywała podziału środków finansowych pomiędzy państwa członkowskie, które zgłosiły zamiar uczestnictwa w programie w danym roku szkolnym.

W Polsce program „Owoce i warzywa w szkole” był realizowany w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017. Zgodnie ze strategią krajową programu jego celami były:

- trwała zmiana nawyków żywieniowych u dzieci przez zwiększenie udziału owoców i warzyw w ich codziennej diecie na etapie, na którym kształtują się nawyki żywieniowe,

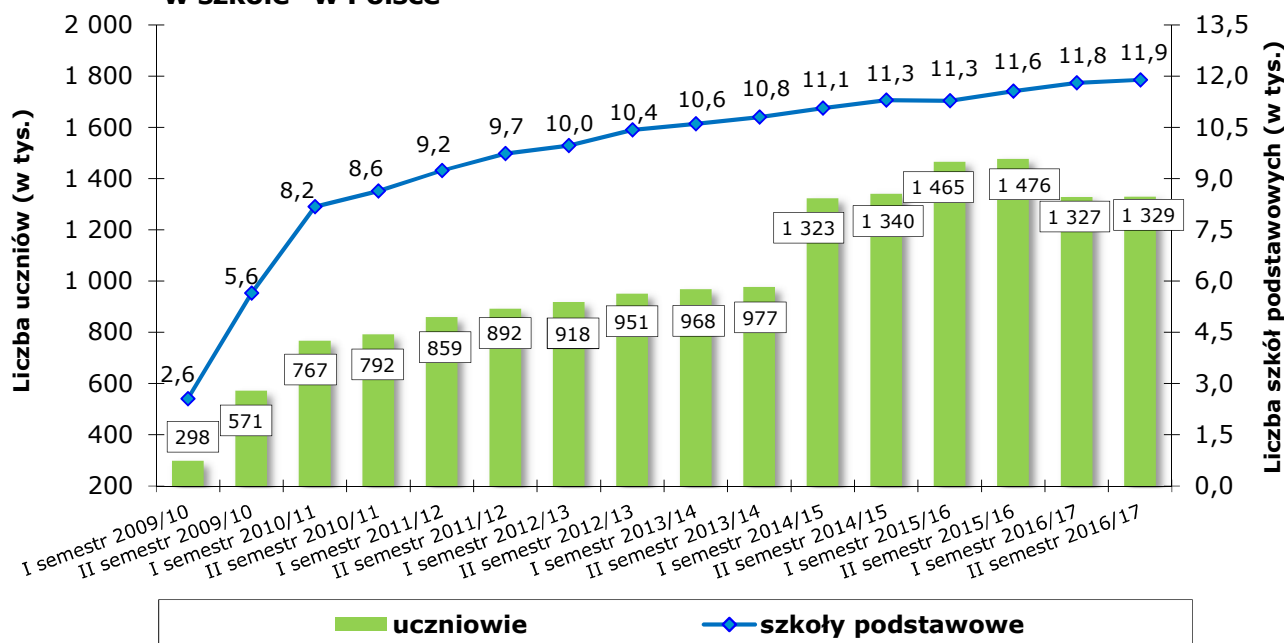
¹⁰¹ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 288/2009 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do pomocy wspólnotowej przeznaczonej na dostarczanie dzieciom w placówkach oświatowych owoców i warzyw świeżych i przetworzonych oraz produktów z bananów w ramach programu „Owoce w szkole”, z późn. zm.

¹⁰² Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/248 z dnia 17 grudnia 2015 r. ustanawiające zasady wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy unijnej na dostarczanie i dystrybucję owoców i warzyw, przetworzonych owoców i warzyw oraz produktów z bananów w ramach programu „Owoce i warzywa w szkole” oraz ustalające orientacyjny przydział tej pomocy, z późn. zm.

– propagowanie zdrowej, zbilansowanej diety i wzrost świadomości społecznej w tym zakresie.

Od roku szkolnego 2014/2015 w Polsce program skierowany był do uczniów klas I-III szkół podstawowych oraz do dzieci z „zerówek” (tj. dzieci realizujących w tych szkołach obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego). Każde dziecko uczestniczące w programie otrzymywało jednorazowo porcję składającą się z dwóch produktów – owocowego i warzywnego. Dzieci nieodpłatnie spożywały świeże owoce (jabłka, gruszki, truskawki i borówki amerykańskie), warzywa (marchew, paprykę słodką, rzodkiewkę, kalarepę i pomidorki) oraz soki owocowe, warzywne lub owocowo-warzywne.

Wykres 35. **Szkoły podstawowe i uczniowie korzystający z programu „Owoce i warzywa w szkole” w Polsce**¹⁰³

Źródło: dane KOWR.

W II semestrze roku szkolnego 2016/2017 umowy ze **118 zatwierdzonymi dostawcami** owoców i warzyw podpisało **11,9 tys. szkół podstawowych**, a 7 zatwierdzonych szkół samodzielnie pozyskiwało i udostępniało owoce oraz warzywa. Z programu skorzystało **1 329,3 tys. uczniów**, którzy stanowili **98,4% dzieci z grupy docelowej**. Uczniowie otrzymywali **2 porcje owoców i warzyw w tygodniu** (łącznie 20 porcji w ciągu 10 tygodni drugiego semestru roku szkolnego 2016/2017).

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wypłaciła na realizację programu „Owoce i warzywa w szkole” (rozliczając rok szkolny 2015/2016 i 2016/2017) **77 913 tys. zł netto**, z tego 68 563 tys. zł pochodziło ze środków UE, a 9 350 tys. zł – z budżetu krajowego.

¹⁰³ Na podstawie umów podpisanych przez placówki oświatowe z zatwierdzonymi dostawcami owoców i warzyw do szkół podstawowych. Od I semestru roku szkolnego 2010/2011 w każdym kolejnym semestrze wliczono również szkoły podstawowe samodzielnie pozyskujące i udostępniające dzieciom owoce oraz warzywa, a także uczniów objętych programem z tych szkół.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził prace nad końcowym rozliczeniem programu w roku szkolnym 2016/2017¹⁰⁴. Zarejestrowano 2 wnioski o pomoc w programie obejmujące 29,8 tys. porcji owocowo-warzywnych oraz wydano 7 decyzji o przyznaniu pomocy na 452 tys. zł obejmujące 300,7 tys. porcji owocowo-warzywnych. Wystawiono zlecenia płatności agencji płatniczej (ARiMR) na kwotę 1 179 tys. zł (m.in. z tytułu rozliczenia działań w zakresie promocji programu). Przygotowano i przekazano do Komisji Europejskiej raport roczny dotyczący programu „Owoce i warzywa w szkole”. Zrealizowane działania z zakresu promocji programu opisano w rozdziale „Funkcja informacyjna”.

W 2017 r. w ramach realizacji programu „Owoce i warzywa w szkole” wydano ogółem 1 296 decyzji (z tego: 1 288 decyzji wydała ARR, a 8 decyzji wydał KOWR).

Oceniana była również skuteczność programu pod względem wpływu na nawyki żywieniowe u dzieci. W lutym 2017 r. został przekazany do Komisji Europejskiej „Raport podsumowujący ewaluację programu Owoce i warzywa w szkole” obejmujący pięcioletni okres jego realizacji, tj. lata szkolne 2011/2012–2015/2016. Badanie było prowadzone na podstawie umowy z ARR przez Instytut Żywności i Żywienia w Warszawie. Wyniki oceny potwierdziły, że program był efektywnym narzędziem kształtującym nawyki żywieniowe dzieci, a w szczególności w sposób istotny wpłynął na poziom spożycia owoców i warzyw przez uczniów. Na skutek uczestnictwa w programie codzienne spożycie samych owoców wzrosło o 18%, tj. o 30 g, a spożycie łącznie warzyw i owoców przez dzieci wzrosło do 328 g dziennie. Program wpłynął również pozytywnie na wiedzę dzieci dotyczącą różnych aspektów związanych ze spożyciem owoców i warzyw. Ważnym efektem był stały wpływ programu na zmniejszanie barier w konsumpcji owoców i warzyw przez dzieci, czyli ograniczanie przyczyn, dla których dzieci nie chcą spożywać tych produktów. Wspólne spożywanie owoców i warzyw przez dzieci w klasie, połączone z działaniami edukacyjnymi oraz motywującymi, było dużym atutem programu i silnym czynnikiem wpływającym na postawy żywieniowe uczniów.

Od uruchomienia programu „Owoce i warzywa w szkole” w roku szkolnym 2009/2010 do 31 grudnia 2017 r. wypłacono ogółem **0,5 mld zł**. W okresie ośmiu lat realizacji programu, do końca II semestru roku szkolnego 2016/2017, **udostępniono bezpłatnie dzieciom ze szkół podstawowych blisko 378 mln porcji owoców i warzyw.**

10.3. Program „Mleko w szkole”

Celem programu „Mleko w szkole”, realizowanego w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017, był wzrost spożycia mleka i jego przetworów w placówkach oświatowych oraz kształtowanie właściwego modelu konsumpcji wśród dzieci i młodzieży.

Program „Mleko w szkole” był finansowany w Polsce z trzech źródeł. Wprowadzona w 2004 r. dopłata ze środków UE obejmowała dostarczanie mleka i jego przetworów do wszystkich rodzajów uprawnionych placówek oświatowych. Poza dopłatą unijną spożycie mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych było dofinansowywane ze środków budżetu państwa

¹⁰⁴ Zgodnie z art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.), art. 47 ust. 1 w związku z art. 21 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.) oraz art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 1503).

(dopłata krajowa uruchomiona od roku szkolnego 2007/2008) oraz od 2005 r. – ze środków zgromadzonych w Funduszu Promocji Mleka przez podmioty skupujące mleko (dofinansowanie obejmowało dostarczanie mleka i jego przetworów do przedszkoli oraz gimnazjów).

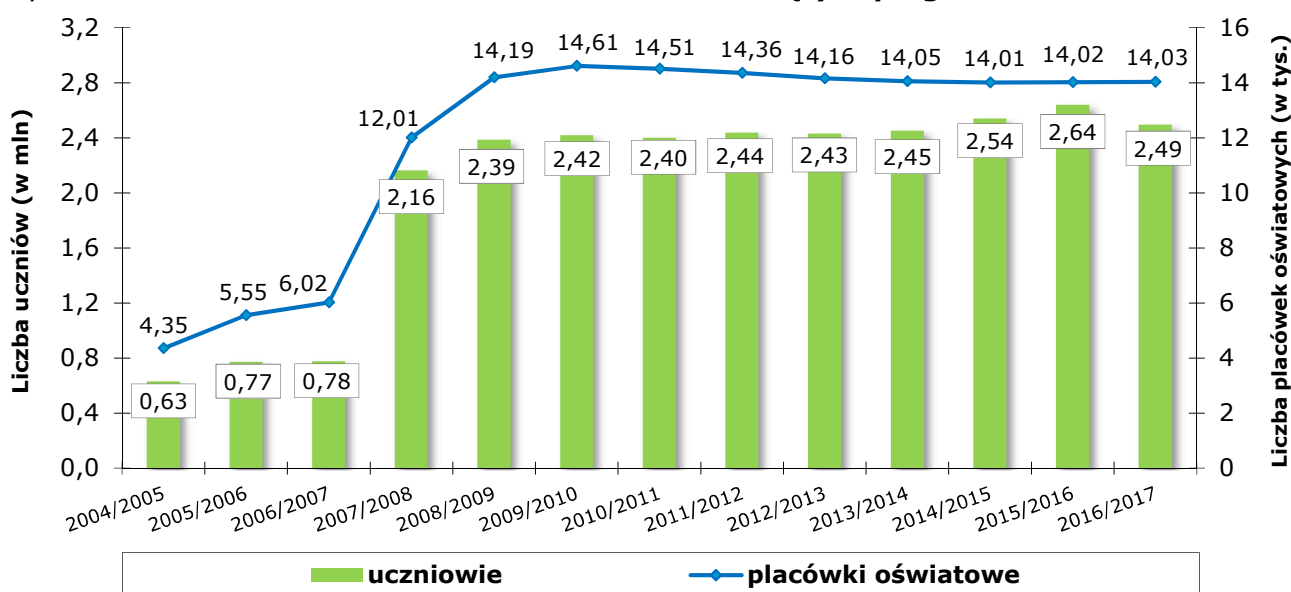
10.3.1. Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych

Głównym założeniem mechanizmu było promowanie zasad zdrowego stylu życia i odżywiania oraz zwiększenie spożycia mleka i jego przetworów wśród dzieci oraz młodzieży szkolnej uczęszczających regularnie w ciągu roku szkolnego do placówek oświatowych, tj. do: przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (z wyłączeniem szkół wyższych). Dzięki dopłacie unijnej wszyscy uczniowie, którzy uczęszczali do ww. placówek oświatowych, mogli otrzymać w każdym dniu nauki szkolnej maksymalnie 0,25 litra mleka lub przetworu mlecznego po cenach niższych niż rynkowe. Dzieci oraz uczniowie w ramach mechanizmu mogli spożywać:

- mleko, mleko smakowe, o różnej zawartości tłuszczu,
- jogurty naturalne, smakowe, z owocami,
- smakowe i niesmakowe twarogi, twarożki, serki topione,
- smakowe i niesmakowe sery.

W roku szkolnym 2016/2017 z programu „Mleko w szkole” skorzystało w Polsce **2,49 mln dzieci i uczniów** (około 45% ogółu dzieci z placówek oświatowych w Polsce), uczęszczających do około **14 tys. szkół i przedszkoli** (około 29% ogółu placówek oświatowych w Polsce).

Wykres 36. Placówki oświatowe i uczniowie uczestniczący w programie „Mleko w szkole”

Źródło: dane KOWR.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego z tytułu dopłaty unijnej do spożycia mleka i jego przetworów w placówkach oświatowych wypłaciła 41 089 tys. zł do 52,2 tys. ton mleka i przetworów mlecznych¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Poza dopłatami unijnymi spożycie mleka i przetworów mlecznych w przedszkolach i gimnazjach mogło być dofinansowywane ze środków Funduszu Promocji Mleka. W roku szkolnym 2016/2017 (w okresie wrzesień–grudzień 2016 r.) – m.in. przy wsparciu z FPM – mleko i przetwory mleczne otrzymało 149 tys. dzieci uczęszczających do 1,3 tys. przedszkoli i gimnazjów. Dofinansowaniem objęto spożycie 1,15 tys. ton mleka i jego przetworów, a ARR w okresie styczeń–sierpień 2017 r. wypłaciła z tego tytułu ze środków Funduszu Promocji Mleka kwotę 459 tys. zł.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził prace nad końcowym rozliczeniem mechanizmu w roku szkolnym 2016/2017¹⁰⁶. Wystawił zlecenia płatności agencji płatniczej (ARiMR) na kwotę **835 tys. zł** do około **1,09 tys. ton** mleka i jego przetworów spożytych przez uczniów w placówkach oświatowych. Przygotowano dla KE raport roczny dotyczący mechanizmu WPR „Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych”.

10.3.2. Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych

Poza dopłatami unijnymi spożycie mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych było dofinansowywane (od roku szkolnego 2007/2008) przez dopłatę krajową, pochodzącą z dotacji budżetowej. Mechanizm pozwalał każdemu dziecku uczęszczającemu do szkoły podstawowej na otrzymywanie bezpłatnie mleka bez dodatków smakowych lub umożliwiał spożycie innych przetworów mlecznych po obniżonych cenach. Przyczyniał się tym samym do zwiększenia konsumpcji tych produktów przez dzieci i do kształtowania właściwych nawyków żywieniowych.

W roku szkolnym 2016/2017 z dopłaty krajowej skorzystało **2,3 mln uczniów** (stanowili oni 92% uczniów uczestniczących w programie „Mleko w szkole”), którzy uczęszczali do **12 tys. szkół podstawowych** (stanowiły one 86% placówek oświatowych uczestniczących w programie).

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego z tytułu realizacji dopłaty krajowej wypłaciła **96 626 tys. zł** do **42,11 tys. ton** mleka i przetworów mlecznych.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził prace nad końcowym rozliczeniem mechanizmu w roku szkolnym 2016/2017¹⁰⁷. KOWR zrealizował dopłaty do około **2,8 tys. ton** mleka i jego przetworów spożytych przez uczniów w placówkach oświatowych w kwocie **6 430 tys. zł**.

W 2017 r. w ramach realizacji programu „Mleko w szkole” wydano ogółem 4 156 decyzji (z tego: 2 381 decyzji w ramach realizacji dopłaty unijnej i 1 775 decyzji w zakresie realizacji dopłaty krajowej). W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wydała ogółem 4 096 decyzji (z tego: 2 341 decyzji w ramach realizacji dopłaty unijnej i 1 755 decyzji w zakresie realizacji dopłaty krajowej). W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wydał ogółem 60 decyzji (z tego: 40 decyzji w ramach realizacji dopłaty unijnej i 20 decyzji w zakresie realizacji dopłaty krajowej).

Od akcesji Polski do UE do końca 2017 r. dzieci i uczniowie spożyli w ramach programu „Mleko w szkole” **602,5 tys. ton** mleka i jego przetworów, a na jego realizację wypłacono **1,6 mld zł**.

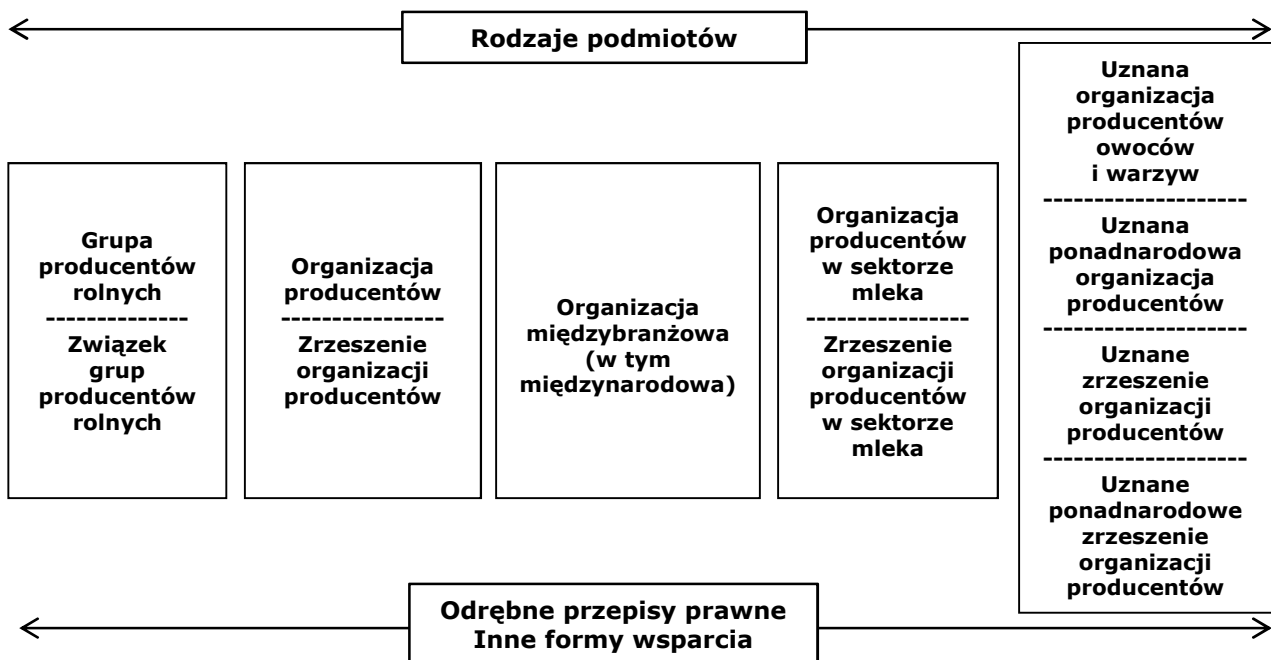
¹⁰⁶ Na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.), art. 47 ust. 1 w zw. z art. 25 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.) oraz art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 r. poz. 1503).

¹⁰⁷ Na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz art. 47 ust. 1 w związku z art. 25 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 624, z późn. zm.).

11. INTEGRACJA PRODUCENTÓW ROLNYCH

Organizowanie się rolników pozwala na: zwiększenie efektywności gospodarowania, sprawne funkcjonowanie na rynku produktów rolnych, wspólne zaopatrywanie się w środki do produkcji oraz łatwiejsze docieranie do informacji rynkowej. Integracja producentów – zarówno pozioma, jak i pionowa – ułatwia wprowadzanie na rynek dużych, jednolitych partii towaru o zapewnionej, powtarzalnej jakości oraz nawiązywanie bezpośrednich kontaktów z odbiorcami produktów, co prowadzi do skracania łańcucha żywnościowego.

Wykres 37. **Możliwości organizowania się rolników w Polsce**

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

Współdziałanie w grupie lub w organizacji producentów ogranicza rolę pośredników, przyczynia się do większej opłacalności produkcji i zwiększenia dochodów producentów, wpływa na budowanie przez nich bardziej stabilnej pozycji na rynku, a jednocześnie pozwala na zapewnienie dbałości o jakość wytwarzanych produktów.

11.1. Uznawanie grup i organizacji producentów

Zgodnie z art. 152-158 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 państwa członkowskie mogą – na wniosek organizacji – uznawać organizacje producentów, ich zrzeszenia oraz organizacje międzybranżowe w sektorach: zbóż, ryżu, cukru, suszu paszowego, nasion, chmielu, oliwy z oliwek, lnu i konopi, owoców i warzyw, produktów z przetworzonych owoców i warzyw, bananów, wina, drzew i innych roślin żywych, bulw, korzeni i tym podobnych, kwiatów ciętych i liści ozdobnych, tytoniu, wołowiny i cielęciny, mleka i przetworów mlecznych, wieprzowiny, baraniny i koziny, jaj, mięsa drobiowego, alkoholu etylowego pochodzenia rolniczego, produktów pszczelich, jedwabników oraz pozostałych produktów określonych w załączniku I do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013.

Organem właściwym w sprawach uznawania organizacji producentów, zrzeszeń organizacji producentów oraz organizacji międzybranżowych (w tym międzynarodowych organizacji

producentów i ich zrzeszeń), zgodnie z ustawą o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych¹⁰⁸, do 31 sierpnia 2017 r. był dyrektorem oddziału terenowego ARR, właściwego ze względu na siedzibę wnioskodawcy. Prowadził on rejestry tych organizacji i zrzeszeń, jak również był upoważniony do działań kontrolnych.

Od października 2015 r. ARR realizowała także zadania związane z funkcjonowaniem grup i organizacji producentów oraz ich zrzeszeń w sektorze owoców i warzyw¹⁰⁹. Odpowiedzialna była za: uznawanie i nadzorowanie grup i organizacji producentów owoców i warzyw oraz prowadzenie ich rejestrów, zatwierdzanie zmian do zatwierdzonego planu dochodzenia do uznania wstępnie uznanej grupy producentów za organizację producentów na rynku owoców i warzyw, udzielanie pomocy finansowej na dofinansowanie funduszy operacyjnych¹¹⁰, zatwierdzanie i kontrolowanie programów operacyjnych oraz monitorowanie wdrażania strategii krajowej dla zrównoważonych programów operacyjnych uznanych organizacji producentów owoców i warzyw. Ponadto sporządzała raporty roczne z działalności ww. grup i organizacji producentów oraz przekazywała do Komisji Europejskiej informacje dotyczące tych podmiotów.

W przypadku rynku owoców i warzyw dyrektorzy OT ARR, właściwi ze względu na siedzibę wnioskodawcy, byli odpowiedzialni za uznawanie organizacji producentów owoców i warzyw oraz zrzeszeń organizacji producentów, a także ponadnarodowych organizacji producentów i ich zrzeszeń. Rejestr wstępnie uznanych grup producentów oraz uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń prowadził Prezes ARR.

Agencja Rynku Rolnego administrowała w zakresie uznawania grup i organizacji producentów 4 mechanizmami:

- „Uznawanie organizacji producentów, zrzeszeń organizacji producentów, organizacji międzybranżowych na rynkach rolnych innych niż rynki mleka i przetworów mlecznych oraz owoców i warzyw”,
- „Uznawanie organizacji producentów, zrzeszeń organizacji producentów, ponadnarodowych organizacji producentów, ponadnarodowych zrzeszeń organizacji producentów na rynku owoców i warzyw”,
- „Zatwierdzanie zmian do zatwierdzonego planu dochodzenia do uznania wstępnie uznanej grupy producentów za organizację producentów na rynku owoców i warzyw”,
- „Uznawanie organizacji producentów, zrzeszeń organizacji producentów i organizacji międzybranżowych w sektorze mleka i przetworów mlecznych”.

¹⁰⁸ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o organizacji niektórych rynków rolnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1006, z późn. zm.).

¹⁰⁹ Na podstawie ustawy z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw oraz rynku chmielu (Dz. U. z 2016 r. poz. 58, z późn. zm.).

¹¹⁰ Fundusz operacyjny wykorzystywany jest wyłącznie do finansowania programów operacyjnych przedłożonych przez organizacje producentów państwom członkowskim i przez nie zatwierdzonych. Możliwość realizowania programów operacyjnych z dofinansowaniem z budżetu UE umożliwia uznanym organizacjom producentów owoców i warzyw realizację działań i inwestycji pozwalających osiągać takie cele jak: zapewnienie planowania i dostosowania produkcji do popytu, koncentrację dostaw i umieszczanie na rynku produktów wytworzonych przez członków tych organizacji oraz optymalizację kosztów produkcji, jak również ustabilizowanie cen producenta. Część zrealizowanych zadań i inwestycji obligatoryjnie musi być objęta działaniami w zakresie ochrony środowiska.

Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. w rejestrze wstępnie uznanych grup producentów oraz uznanych organizacji producentów i ich zrzeszeń wpisane były **342 podmioty** zrzeszające producentów owoców i warzyw, z tego:

- 273 uznanych organizacji producentów owoców i warzyw (zrzeszających 6 427 członków),
- 2 wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw (zrzeszające 14 członków),
- 1 zrzeszenie organizacji producentów owoców i warzyw (zrzeszające 4 uznane organizacje producentów owoców i warzyw¹¹¹),
- 17 nieaktywnych (wykreślonych) uznanych organizacji producentów owoców i warzyw,
- 49 nieaktywnych (wykreślonych) wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw.

Od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. do Prezesa ARR wpłynęły 32 odwołania od decyzji wydanych przez dyrektorów oddziałów terenowych ARR. Prezes ARR wydał 30 decyzji w ramach prowadzonych postępowań odwoławczych.

Od 1 września 2017 r. działaniami w zakresie uznawania grup i organizacji producentów administruje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹¹².

11.2. Obsługa programów operacyjnych (uznanych organizacji producentów owoców i warzyw)

Zgodnie ze znowelizowaną w 2015 r. ustawą o organizacji rynków owoców i warzyw oraz rynku chmielu¹¹³ ARR realizowała zadania dotyczące organizacji producentów owoców i warzyw w zakresie udzielania pomocy finansowej na dofinansowanie funduszy operacyjnych, zatwierdzania i kontroli programów operacyjnych oraz monitorowania wdrażania strategii krajowej dla zrównoważonych programów operacyjnych uznanych organizacji producentów owoców i warzyw.

Beneficjentami mechanizmu były uznane organizacje producentów oraz zrzeszenia organizacji producentów owoców i warzyw, które w celu uzyskania pomocy finansowej opracowywały program operacyjny. Działania programów operacyjnych zawierały się w obszarach: marketingu, poprawy jakości owoców i warzyw, planowania produkcji oraz ochrony środowiska. W celu sfinansowania realizacji działań zatwierdzonych w programie operacyjnym organizacje producentów zobowiązane były ustanowić fundusz operacyjny.

Wsparcie Unii Europejskiej polegało na dofinansowaniu wydatków poniesionych z funduszu operacyjnego na realizację działań zatwierdzonych w programie operacyjnym, na zasadach określonych w art. 32–36 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013¹¹⁴, i podlegało limitom określonym w tym rozporządzeniu.

Uznana organizacja producentów realizowała w programie operacyjnym co najmniej dwa spośród celów określonych w „Strategii krajowej dla zrównoważonych programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw oraz zrzeszeń organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce

¹¹¹ Zrzeszenie organizacji producentów owoców i warzyw z siedzibą w województwie mazowieckim, utworzone w ramach grupy produktów „owoce”.

¹¹² Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137).

¹¹³ Ustawa z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw oraz rynku chmielu (Dz. U. z 2016 r. poz. 58, z późn. zm.).

¹¹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

na lata 2010-2017”. Program operacyjny był zatwierdzany na okres od 3 do 5 lat i realizowany w okresach rocznych, trwających od 1 stycznia do 31 grudnia każdego roku.

W 2017 r. programy operacyjne były realizowane w Polsce przez **22 uznane organizacje producentów owoców i warzyw**, liczące łącznie **916 członków**. W ramach zatwierdzonych na 2017 r. programów operacyjnych przewidziano wydatki na realizację działań przez organizacje na kwotę 23,3 mln zł, a kwotę pomocy na dofinansowanie funduszy operacyjnych ze środków UE określono na poziomie 14,2 mln zł.

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. ARR wypłaciła organizacjom producentów owoców i warzyw pomoc finansową w łącznej kwocie 9 321 tys. zł, obejmującą rozliczenie działań zrealizowanych przez organizacje w 2016 r. oraz I kwartale 2017 r.

Od 1 września 2017 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa administruje mechanizmem, w tym jako unijna agencja płatnicza dokonuje płatności beneficjentom oraz dochodzi zwrotu nienależnie pobranych kwot pomocy¹¹⁵.

11.3. Działania związane z funkcjonowaniem grup producentów rolnych i ich związków

Zgodnie z ustawą o grupach producentów rolnych i ich związkach¹¹⁶ Agencja Rynku Rolnego realizowała do 31 sierpnia 2017 r. zadania związane z funkcjonowaniem grup producentów rolnych i ich związków, w tym: prowadziła rejestr grup producentów rolnych oraz rejestr związków grup producentów rolnych, a także informowała ministra właściwego do spraw rynków rolnych i Prezesa ARiMR o każdej zmianie danych zawartych w rejestrze grup producentów rolnych, zatwierdzała plany biznesowe, wydawała decyzje o odmowie spełnienia przez grupę oraz przez związek grup producentów rolnych warunków wpisu do rejestru i dokonania tego wpisu, wydawała decyzje o cofnięciu grupom i ich związkom uznania i o ich skreśleniu z rejestru grup lub rejestru związków grup. ARR nadzorowała również działalność grup i ich związków oraz przeprowadzała kontrole. Agencja administrowała w tym zakresie dwoma mechanizmami:

- „Uznawanie grup producentów rolnych”,
- „Uznawanie związków grup producentów rolnych”.

Organem właściwym w sprawach uznawania grup producentów rolnych był dyrektor oddziału terenowego ARR, właściwy ze względu na siedzibę grupy. Prowadził on rejestr tych grup oraz upoważniony był do działań kontrolnych. Organem właściwym w sprawach uznawania związków grup producentów rolnych zgodnie z ww. ustawą był Prezes ARR. Prowadził on rejestr związków grup, jak również był upoważniony do działań kontrolnych.

Według danych na 18 sierpnia 2017 r. zarejestrowanych było w Polsce **971 grup producentów rolnych**. Jednak nie zakończono procesu rozpatrywania 65 wniosków o uznanie grupy producentów rolnych i zatwierdzenie planu biznesowego oraz 306 wniosków o potwierdzenie spełnienia warunków uznania grupy producentów rolnych, złożonych przez grupy wpisane do rejestru grup producentów rolnych przez marszałków województw przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o grupach producentów rolnych i ich

¹¹⁵ Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137).

¹¹⁶ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. Nr 88, poz. 983, z późn. zm.).

związkach oraz o zmianie innych ustaw oraz ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 1888).

Najwięcej grup producentów rolnych zarejestrowanych było w województwie wielkopolskim, a następnie: dolnośląskim, opolskim, warmińsko-mazurskim, kujawsko-pomorskim, mazowieckim oraz zachodniopomorskim. Najmniej grup producentów rolnych było zarejestrowanych w województwach: świętokrzyskim, małopolskim i śląskim.

Według stanu na 31 sierpnia 2017 r. w Polsce funkcjonowały **2 związki grup producentów rolnych:**

- związek z siedzibą w województwie mazowieckim utworzony w ramach grupy produktów „świnie żywe, prosięta, warchlaki, mięso wieprzowe: świeże, chłodzone, mrożone”, zrzeszający 7 grup producentów rolnych,
- związek z siedzibą w województwie warmińsko-mazurskim utworzony w ramach dwóch grup produktów – „drób żywy (bez względu na wiek), mięso lub jadalne podroby drobiowe: świeże, chłodzone, mrożone: kurczaki” oraz „ziarno zbóż lub nasiona roślin oleistych”, zrzeszający 5 grup producentów rolnych.

Od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. do Prezesa ARR wpłynęło 45 odwołań od decyzji wydanych przez dyrektorów OT ARR. Prezes ARR w 2017 r. w ramach prowadzonych postępowań odwoławczych wydał 47 decyzji.

Od 1 września 2017 r. działaniami związanymi z funkcjonowaniem grup producentów rolnych i ich związków administruje Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹¹⁷.

¹¹⁷ Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137).

12. PROMOCJA PRODUKTÓW ROLNO-SPOŻYWCZYCH

Funkcjonowanie krajowego rolnictwa i przemysłu rolno-żywnościowego na jednolitym rynku unijnym – w warunkach postępującego procesu globalizacji i wzrostu konkurencji – powoduje, że zasadniczego znaczenia nabierają działania promocyjne oraz informacyjne realizowane na rynku krajowym i na rynkach zagranicznych.

Polska żywność wysokiej jakości została zidentyfikowana w „Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” – SOR jako jeden z **10 sektorów strategicznych polskiej gospodarki** zapewniających zwiększenie wartości dodanej branży rolno-spożywczej i jej konkurencyjności na rynkach zagranicznych. Dodatkowo jednym z głównych obszarów koncentracji działań SOR jest **„ekspansja zagraniczna”**. **Polskie specjalności żywnościowe** zostały jedną z **12 branż eksportowych** stanowiących ważną pozycję eksportową kraju, które mogą w przyszłości decydować o pozycji konkurencyjnej Polski na świecie.

Jednym z zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest wspieranie rozwoju polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych oraz promocja i zwiększanie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na świecie.

W opracowanej przez MRiRW w 2017 r. „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi”, której celem jest zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności w kraju i na rynku światowym przez wzrost jej rozpoznawalności oraz pozytywny wizerunek, **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa został główną instytucją wdrażającą instrumenty polityki promocji w sektorze rolno-spożywczym**, natomiast jednostką koordynującą i sprawującą nadzór nad realizacją strategii jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Silna marka polskich produktów żywnościowych jest **budowana w kraju i za granicą pod wspólnym hasłem/znakiem „Polska smakuje”/„Poland tastes good”** oraz **w oparciu o ogólny i wspólny przekaz, że polska żywność jest: wysokiej jakości, bezpieczna, naturalna oraz smaczna.**

W 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (wcześniej ARR), zgodnie z zapisami ustawowymi, uczestniczył w realizacji działań wspierających promocję produktów rolno-spożywczych w kraju oraz za granicą, prowadząc je **w kilku obszarach**, tj. poprzez:

- 1) współfinansowanie branżowych i międzybranżowych kampanii informacyjnych i/lub promocyjnych w ramach mechanizmu WPR **„Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”**,
- 2) **wspieranie rozwoju współpracy handlowej** sektora rolno-spożywczego z zagranicą,
- 3) **realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych** w zakresie projektu systemowego „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe Marka Polskiej Gospodarki – Brand”, finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR),
- 4) **prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych** mających na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych,

- 5) obsługę dziewięciu funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
- 6) wdrażanie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- 7) wdrażanie poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” w ramach działania 3. „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

12.1. Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych (w ramach WPR)

Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej przewiduje wspieranie działalności promocyjnej i informacyjnej prowadzonej na rynku artykułów żywnościowych. Pomoc finansową można uzyskać w ramach mechanizmu „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”, a o dofinansowanie mogą ubiegać się organizacje zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które są reprezentatywne dla danej branży rolnej, jak również organizacje producentów lub ich zrzeszenia oraz inne organy sektora rolno-spożywczego, których celem i przedmiotem działalności jest promocja i informowanie o produktach rolnych. Współpraca instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych w tym mechanizmie może przyczynić się do kształtowania pozytywnego wizerunku oraz promocji produktów, a także podmiotów uczestniczących w realizacji działań edukacyjnych, promocyjno-informacyjnych oraz społecznych.

Celem działań informacyjnych i promocyjnych jest zwiększanie konkurencyjności rolnictwa unijnego, a tym samym osiągnięcie stabilizacji zarówno na rynku wewnętrznym, jak i w państwach trzecich.

Działania informacyjne i promocyjne w szczególności sprzyjają: podniesieniu wiedzy konsumentów o zaletach unijnych produktów rolnych, metodach produkcji oraz systemach jakości, jak również poprawie rozpoznawalności tych produktów. Ponadto powinny wpływać na zwiększenie spożycia unijnych produktów rolnych w UE i poza nią, a także na zwiększenie udziału tych produktów w rynku, przy zwróceniu szczególnej uwagi na rynki państw trzecich charakteryzujące się najwyższym potencjałem rozwojowym. W przypadku wystąpienia poważnych zakłóceń na rynku, utraty zaufania konsumentów lub innych szczególnych problemów działania te powinny wspierać poprawę warunków rynkowych oraz uzupełniać i wzmacniać działania realizowane przez państwa członkowskie UE. Dodatkowym celem działań informacyjnych i promocyjnych jest podkreślenie znaczenia autentyczności produktów unijnych, co poszerza wiedzę konsumentów na temat zalet produktów oryginalnych w porównaniu z imitacjami i towarami podrobionymi. Przyczynia się to znacząco – zarówno w Unii, jak i w państwach trzecich – do podniesienia poziomu znajomości, oznaczeń i skrótów świadczących o uczestnictwie w europejskich systemach jakości.

W 2017 r. kontynuowano realizację mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”. Część programów promocyjnych i/lub informacyjnych była realizowana według starych zasad (obowiązujących dla programów zaakceptowanych przez KE do 30 listopada 2015 r.), a część według nowych zasad unijnej polityki promocji (obowiązujących dla programów akceptowanych przez KE od 1 grudnia 2015 r.).

Według starych zasad wspierano realizację programów promocyjnych i/lub informacyjnych na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 3/2008¹¹⁸. Szczegółowe zasady dotyczące m.in. czasu realizacji programów informacyjnych i/lub promocyjnych, sposobu ich realizacji oraz warunków przeprowadzania kontroli wynikały z rozporządzenia Komisji (WE) nr 501/2008¹¹⁹. O dofinansowanie mogły się ubiegać organizacje branżowe i międzybranżowe zrzeszające producentów, przetwórców i dystrybutorów, które były reprezentatywne dla danej branży rolnej. Udział środków z budżetu UE nie mógł przekroczyć 50% rzeczywistych kosztów programu bądź 60% – w przypadku działań promocyjnych dotyczących owoców i warzyw przeznaczonych dla dzieci w placówkach szkolnych we Wspólnocie. Wydatki z budżetu państwa członkowskiego stanowiły maksimum 30% faktycznych kosztów programu, a pozostałe 20% wynosił udział własny organizacji proponującej, który mógł pochodzić z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych¹²⁰.

Od 1 grudnia 2015 r., zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014¹²¹, funkcjonują **nowe zasady** dotyczące polityki informowania o unijnych produktach rolnych i rolno-spożywczych oraz promowania tych produktów. Główne zasady unijnej polityki promocji dotyczą:

- zwiększenia unijnego poziomu finansowania do 70% kosztów kwalifikowalnych w przypadku programów prostych realizowanych na rynku wewnętrznym UE i do 80% – w przypadku programów prostych realizowanych na rynkach krajów trzecich oraz w przypadku programów, w których uczestniczy wiele państw. Jednocześnie przewidziano 85% udział Unii w finansowaniu programów kryzysowych. Pozostałą część wydatków ponoszą wyłącznie organizacje proponujące;
- zniesienia współfinansowania kampanii ze środków budżetu krajowego;
- wprowadzenia europejskiej strategii promocji;
- wprowadzenia jednoetapowego procesu wyboru programów przez KE;
- rozszerzenia zakresu stosowania środków, tj.:
 - włączenia organizacji producentów lub ich zrzeszeń oraz innych organów sektora rolno-spożywczego do grup beneficjentów wsparcia, których celem i przedmiotem działalności są promocja i informowanie o produktach rolnych,
 - rozszerzenia zakresu produktów, w szczególności o przetworzone produkty rolne (np. chleb, makaron, czekoladę),
 - umożliwienia stosowania oświadczeń o pochodzeniu produktów i wskazywania ich marek (z pewnymi ograniczeniami);
- ułatwionego zarządzania programami, w których uczestniczy wiele państw członkowskich, przygotowanymi wspólnie przez podmioty z kilku państw członkowskich UE przy wykorzystaniu punktu kompleksowej usługi w KE (za pośrednictwem agencji wykonawczej Chafea);
- wprowadzenia unijnego rocznego programu prac.

¹¹⁸ Rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008 z dnia 17 grudnia 2007 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich, z późn. zm.

¹¹⁹ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 501/2008 z dnia 5 czerwca 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 3/2008 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich, z późn. zm.

¹²⁰ Zgodnie z ustawą z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2160).

¹²¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008, z późn. zm.

Dla programów zaakceptowanych przez KE po 1 grudnia 2015 r., oprócz zapisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, unijnymi aktami prawnymi regulującymi zasady realizacji mechanizmu WPR są rozporządzenia: delegowane Komisji (UE) 2015/1829¹²² oraz wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831¹²³.

Zgodnie z informacjami Komisji Europejskiej wsparcie unijne na programy promocyjne i/lub informacyjne będzie stopniowo wzrastać do poziomu 200 mln EUR w 2020 r. dla całej UE¹²⁴.

Jednoroczne, dwu- lub trzyletnie programy promocyjne i/lub informacyjne mogą być realizowane odrębnie na rynku unijnym lub na rynkach krajów spoza UE. Programy obejmują głównie działania w ramach: public relations, udziału w targach, misjach gospodarczych, organizacji spotkań B2B¹²⁵, szkoleń, seminariów i konferencji, funkcjonowania serwisu internetowego, a także produkcji i emisji reklam telewizyjnych, radiowych oraz w prasie konsumenckiej i outdoor¹²⁶.

W 2017 r. kontynuowano udzielanie wsparcia finansowego organizacjom branżowym i/lub międzybranżowym w ramach realizacji **13 następujących programów promocyjnych i/lub informacyjnych na 5 kontynentach** (w tym 11 programów w okresie wrzesień–grudzień 2017 r.)¹²⁷:

- 1) **„Gwarancja jakości QAFP”** – 3-letniego programu informacyjnego dotyczącego kulinarnego mięsa wieprzowego oraz wędlin wyprodukowanych w ramach Systemu Gwarantowanej Jakości Żywności (Quality Assurance for Food Products – QAFP), skierowanego na rynek polski z budżetem wynoszącym 3 000 tys. EUR (netto). Program zakończył się 3 lutego 2017 r.
- 2) **„Europejskie jabłka dwukolorowe”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego europejskich jabłek dwukolorowych, prowadzonego w Chinach i Zjednoczonych Emiratach Arabskich, z budżetem w wysokości 4 997 tys. EUR (netto). Program zakończył się 27 lipca 2017 r.
- 3) **„Trade Milk”** – 3-letniego programu informacyjno-promocyjnego dotyczącego wybranych przetworów mlecznych (tj. mleczek smakowych, mleka w proszku, jogurtów i serów żółtych dojrzewających), realizowanego na rynku chińskim, z budżetem w wysokości 1 949 tys. EUR (netto). Program zakończył się 30 czerwca 2017 r.
- 4) **„Niezwykłe właściwości zwykłych owoców”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego europejskich owoców jagodowych (truskawek, malin, porzeczek

¹²² Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/1829 z dnia 23 kwietnia 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

¹²³ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/1831 z dnia 7 października 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014 w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych wdrażanych na rynku wewnętrznym i w państwach trzecich.

¹²⁴ http://ec.europa.eu/agriculture/promotion/index_en.htm

¹²⁵ B2B (ang. business-to-business) – transakcje pomiędzy dwoma lub więcej podmiotami gospodarczymi, określenie relacji występujących pomiędzy przedsiębiorstwami.

¹²⁶ Reklama zewnętrzna.

¹²⁷ Działania w ramach realizacji programów „Gwarancja jakości QAFP” i „Trade Milk” zakończyły się w I połowie 2017 r., jednak w ramach programu „Gwarancja jakości QAFP” zrealizowano dopłatę końcową w marcu 2017 r., zaś w zakresie programu „Trade Milk” wypłacono końcową płatność we wrześniu 2017 r. W związku z powyższym w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. nie wypłacono środków finansowych w ramach programu „Gwarancja jakości QAFP” oraz dodatkowo w zakresie programu „Pokochaj olej rzepakowy”.

czarnych, borówek), skierowanego na rynki: szwedzki, fiński, austriacki, czeski i polski, z budżetem wynoszącym 3 990 tys. EUR (netto). Program zakończył się 27 stycznia 2018 r.

- 5) **„Soki i musy – witaminy w wygodnej formie”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego soków i musów owocowych oraz warzywnych, skierowanego na rynki: litewski, czeski, słowacki, rumuński i polski, z budżetem wynoszącym 4 997 tys. EUR (netto). Program zakończył się 27 stycznia 2018 r.
- 6) **„EkoEuropa – jakość i tradycja”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego produktów rolnictwa ekologicznego (owoców i warzyw, przetworów owocowo-warzywnych, mięsa wieprzowego, wołowego i drobiowego oraz ich przetworów), realizowanego na rynkach: Stanów Zjednoczonych, Japonii i Singapuru, z budżetem wynoszącym 1 734 tys. EUR (netto). Program zakończył się 22 stycznia 2018 r.
- 7) **„Zasmakuj w Europie”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego mięsa wołowego (świeżego, schłodzonego lub mrożonego) oraz przetworów spożywczych wytworzonych na jego bazie, skierowanego na rynek turecki, z budżetem wynoszącym 876 tys. EUR (netto). Program zakończył się 21 stycznia 2018 r.
- 8) **„Pokochaj olej rzepakowy”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego oleju rzepakowego, skierowanego na rynek Polski i Słowacji (kontynuacja programu z lat 2011–2014), z budżetem wynoszącym 1 659 tys. EUR (netto).
- 9) **„Makarony Europy”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego makaronów, skierowanego na rynek ukraiński i chiński, z budżetem wynoszącym 3 149 tys. EUR (netto), będącego kontynuacją programu realizowanego w latach 2012–2015.
- 10) **„Smak jakości i tradycji prosto z Europy”** – 2-letniego programu informacyjno-promocyjnego dotyczącego świeżej, schłodzonej lub mrożonej wieprzowiny i wołowiny oraz przetworów spożywczych wyprodukowanych na ich bazie, skierowanego na rynki: Singapuru, Tajwanu, Nowej Zelandii, Republiki Południowej Afryki i Kazachstanu, z budżetem wynoszącym 2 342 tys. EUR (netto). Program zakończył się 20 lipca 2017 r.
- 11) **„Smaki Europy – jakość i tradycja”** – 3-letniego programu informacyjno-promocyjnego dotyczącego świeżej, schłodzonej lub mrożonej wołowiny i wieprzowiny oraz przetworów spożywczych wyprodukowanych na ich bazie, mięsa drobiowego wysokiej jakości (wyprodukowanego w krajowym systemie jakości QAFP), a także świeżych i przetworzonych owoców oraz warzyw, skierowanego na rynki: Algierii, Białorusi i Chin, z budżetem wynoszącym 5 357 tys. EUR (netto).
- 12) **„Rozsmakuj się w Europie”** – 3-letniego programu informacyjno-promocyjnego dotyczącego świeżej, schłodzonej lub mrożonej wieprzowiny oraz przetworów spożywczych wytworzonych na jej bazie, skierowanego na rynek Japonii i Kanady, z budżetem wynoszącym 907 tys. EUR (netto).
- 13) **„Europejski drób – w jakości siła”** – 3-letniego programu promocyjno-informacyjnego dotyczącego mięsa drobiowego wysokiej jakości (produkowanego w krajowym systemie jakości QAFP), realizowanego na rynku Wietnamu, Chin (z Hongkongiem) i Zjednoczonych Emiratów Arabskich, z budżetem w wysokości 4 192 tys. EUR (netto).

Ponadto w maju 2017 r. Agencja Rynku Rolnego podpisała umowę z organizacją proponującą (tj. Związkiem Sadowników Rzeczypospolitej Polskiej) na realizację 2-letniego programu

promocyjnego „**Czas na jabłka z Europy**”, zatwierdzonego przez KE w oparciu o rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1144/2014, skierowanego na rynki Algierii i Egiptu, z budżetem w wysokości 2 553 tys. EUR (netto). Program dotyczy promocji jabłek, w tym krajowych jabłek grójeckich objętych unijnym systemem Chronione Oznaczenie Geograficzne.

W październiku 2017 r. został zaakceptowany przez KE do realizacji kolejny polski program „**Mięso o europejskiej jakości**” złożony przez Unię Producentów i Pracodawców Przemysłu Mięsnego (UPEMI), o łącznym budżecie 2 382 tys. EUR (netto), skierowany na rynek USA i Kanady. Program dotyczy mięsa wołowego i wieprzowego (świeżego, schłodzonego i mrożonego) oraz przetworów mięsnych.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. organizacje proponujące, będące inicjatorami programów promocyjnych i/lub informacyjnych, **złożyły w Agencji Rynku Rolnego łącznie 29 wniosków o dopłaty**, z tego 18 – o dopłaty częściowe i 11 – o dopłaty końcowe (wyплаты salda). Wypłacono wsparcie finansowe na podstawie 27 zweryfikowanych wniosków o dopłaty, z tego: 22 wnioski zostały złożone do ARR i rozliczone w 2017 r., a 5 wniosków złożono w 2016 r., natomiast rozliczono w 2017 r. Ponadto 7 wniosków o dopłaty, które zostały złożone do ARR w lipcu i sierpniu 2017 r., ze względu na termin ich złożenia oraz konieczność ich uzupełnienia przez organizacje proponujące, zostało ostatecznie rozliczonych przez KOWR (tj. w okresie wrzesień–listopad 2017 r.).

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego, w ramach wsparcia realizacji kampanii promocyjnych i/lub informacyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich, wypłaciła **24 749 tys. zł (netto)**, z tego: **15 468 tys. zł** pochodziło z budżetu UE, a **9 281 tys. zł** – z budżetu krajowego.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz. U. z 2017 r. poz. 2137) od 1 września 2017 r. administrowanie mechanizmem WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” jest zadaniem delegowanym z unijnej agencji płatniczej (ARiMR) do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

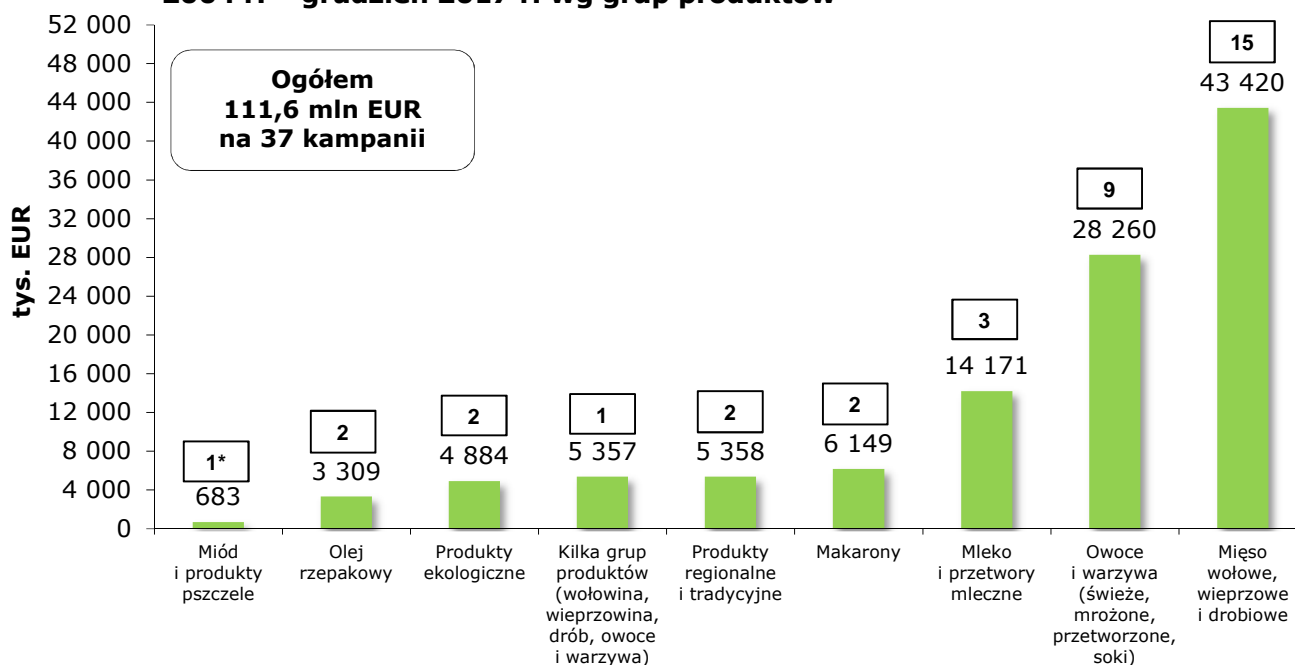
W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa złożono łącznie **12 wniosków o dopłaty**, z czego 10 były to wnioski o dopłaty częściowe, a 2 – wnioski o dopłaty końcowe (wyплаты salda). KOWR zweryfikował i wystawił agencji płatniczej zlecenia płatności dotyczące 11 wniosków o dopłaty (4 z nich zostało złożonych do KOWR i rozliczonych przez KOWR w przedmiotowym okresie, a pozostałe 7 wniosków zostało złożonych do ARR, ale rozliczonych przez KOWR). Ponadto 4 wnioski o dopłaty, które zostały złożone do KOWR w okresie październik–grudzień 2017 r., ze względu na termin ich złożenia oraz konieczność uzupełnienia przez organizacje proponujące, zostały rozliczone w styczniu 2018 r. Kolejne 4 wnioski o dopłaty zostały również ostatecznie rozliczone w 2018 r.

Łącznie w 2017 r. organizacje proponujące złożyły 41 wniosków o dopłaty, z tego 28 wniosków o dopłaty częściowe i 13 wniosków o dopłaty końcowe.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił zlecenia płatności dla agencji płatniczej na kwotę **12 363 tys. zł (netto)**, z tego: **7 727 tys. zł** z budżetu UE i **4 636 tys. zł** z budżetu krajowego.

W 2017 r. w zakresie realizacji mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych” wydano ogółem 39 decyzji (z tego: 28 wydała ARR, a 11 wydał KOWR)¹²⁸.

Wykres 38. **Budżety polskich kampanii branżowych i międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2017 r. wg grup produktów**

* Liczba kampanii.
Źródło: dane KOWR.

Od akcesji Polski do UE do końca 2017 r. Komisja Europejska zatwierdziła realizację **37 polskich kampanii promocyjnych i/lub informacyjnych** o łącznym budżecie **111,6 mln EUR**¹²⁹. Najwięcej kampanii dotyczyło rynku mięsa czerwonego i drobiowego (15 kampanii), a następnie rynku owoców i warzyw (9 kampanii) oraz mleka i przetworów mlecznych (3 kampanie).

12.2. Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 17 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) KOWR (wcześniej ARR) prowadził działania finansowane z budżetu krajowego mające na celu wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, poprzez organizowanie udziału uczestników tego sektora w międzynarodowych przedsięwzięciach promocyjnych i informacyjnych.

Beneficjentami tych działań byli polscy eksporterzy, którzy przede wszystkim korzystali z organizowanych przez KOWR **wystąpień targowych** oraz **towarzyszących im misji handlowych**. Polskie produkty rolno-spożywcze były promowane pod wspólnym **hasłem**

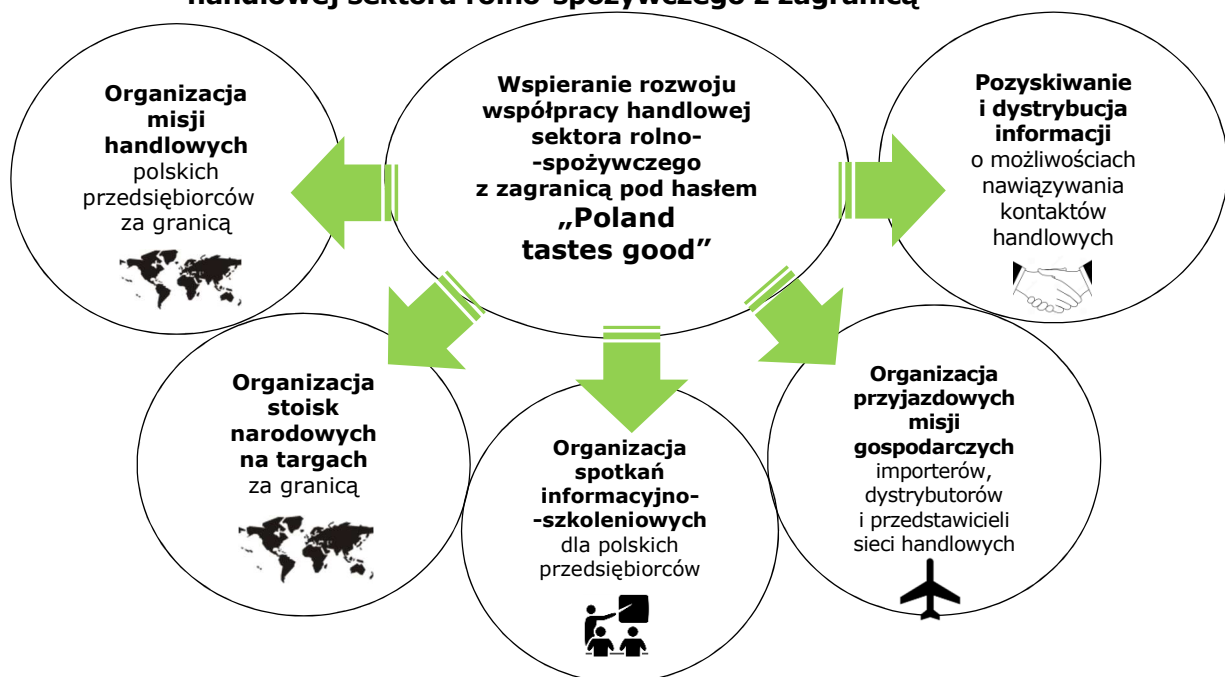
¹²⁸ „Liczba wydanych decyzji w zakresie administrowanych mechanizmów” – liczba wydanych dokumentów finalnych (skutkujących i nieskutkujących płatnościami), którymi mogą być: decyzja pozytywna, decyzja odmowna, pozwolenie, umowa, deklaracja i projekt. Jeden z mierników stosowanych przez KOWR przy sporządzaniu planu finansowego w układzie zadaniowym. Na liczbę 39 decyzji składa się 38 płatności i 1 podpisana umowa o dotację na realizację programu).

¹²⁹ Nie uwzględniono dwóch polskich programów, które zostały zaakceptowane przez KE, ale nie zawarto z beneficjentami umów na ich realizację.

„Poland tastes good” („Polska smakuje”). Dzięki temu **budowano za granicą silną i rozpoznawalną markę polskiej żywności.**

Misją KOWR (wcześniej ARR) było kontynuowanie działań w krajach o dużym potencjalnie importowym, na których polska żywność jest jeszcze nieobecna lub występuje w niewielkim stopniu, a także w miejscach, w których polska żywność jest już znana, ale wymaga dalszego wsparcia promocyjnego. Dzięki KOWR producenci żywności mogli promować swoje produkty na największych targach branży rolno-spożywczej na świecie, na korzystniejszych warunkach, niż jeśli mieliby uczestniczyć w nich indywidualnie. Polscy przedsiębiorcy byli wspierani począwszy od spraw organizacyjnych (takich jak np. transport i nocleg), poprzez organizację wizyt w punktach handlowych, a skończywszy na spotkaniach biznesowych.

Wykres 39. **Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego zrealizowała z udziałem polskich przedsiębiorców **10 misji handlowych** połączonych z udziałem w targach w następujących krajach: **Japonia (SMTS Japan), Algieria (Djazagro), Chiny (SIAL China, IFE China w Kantonie), Iran (Iran Agro Food), Tajwan (Food Taipei), RPA (Africa’s Big Seven), Wietnam (Vietfood & Beverage), Hongkong (HKTDC Food Expo)** oraz misję handlową podczas działania promocyjnego na giełdzie spożywczej w **Rungis pod Paryżem**. Ogółem w ww. działaniach wzięło udział **110 przedsiębiorców**.

Ponadto ARR zapewniła prezentacje i degustacje polskich specjalności żywnościowych podczas:

- **Dnia Polaków Kazachstanu** w Astanie w dniu 17 czerwca 2017 r. w ramach programu polskiego uczestnictwa w wystawie EXPO 2017,
- **Polish Food Festival** w Singapurze w dniach 18 maja – 3 czerwca 2017 r.,
- **Światowej Konferencji Skautowej** w Baku w Azerbejdżanie w dniu 15 sierpnia 2017 r.,
- **„Śniadania na polskim stole”** w ramach II Festiwalu Sudety Kultury w dniu 27 lipca 2017 r. w Kudowie Zdroju i Nachodzie w Czechach.

W lutym 2017 r. zorganizowano dla przedsiębiorców **szkolenie** dotyczące realizacji projektów z wykorzystaniem środków UE, a w kwietniu 2017 r. odbyło się **spotkanie informacyjne** o chińskim rynku spożywczym prowadzone przez ekspertów w tej dziedzinie.

Dodatkowo ARR od 31 maja do 2 czerwca 2017 r. gościła delegację przedstawicieli **Stowarzyszenia Importerów Mięsa z Singapuru** (ARR zorganizowała spotkanie B2B z polskimi firmami i wizytę w zakładzie drobiarskim CEDROB S.A.) oraz delegację **Hanoi Association for Small and Medium Enterprises** w lipcu 2017 r. zainteresowaną zakupem polskich jabłek i soku jabłkowego.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego wypłaciła 2 244 tys. zł z budżetu krajowego na 20 działań wspierających rozwój współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zorganizował dla polskich przedsiębiorców następujące zagraniczne misje handlowe wraz z wystąpieniami targowymi:

- **misja handlowa do Chin** podczas 4. edycji targów **Anufood China w Pekinie** w dniach 30 sierpnia – 1 września 2017 r. Na stoisku narodowym o powierzchni 60 m² swoją ofertę zaprezentowało **6 firm** z branż: słodczy, soki i napoje, mrożone owoce i warzywa oraz drób. Odbywały się pokazy kulinarne połączone z degustacją tradycyjnych polskich potraw. W ramach misji handlowej towarzyszącej targom polscy przedsiębiorcy uczestniczyli w rozmowach B2B zorganizowanych przez Wydział Promocji Handlu i Inwestycji (WPHI) Ambasady RP w Pekinie oraz Krajową Izbę Gospodarczą – Centrum Promocji z przedstawicielami lokalnych i globalnych sieci handlowych oraz dystrybutorami. Spotkania zorganizowane zostały w Pekinie oraz Tianjin. W ramach zorganizowanego „store-check”¹³⁰ firmy miały okazję zapoznać się z ofertą głównych sieci handlowych, a podczas spotkania z przedstawicielami tych sieci omówiono warunki i możliwości wprowadzenia polskich towarów na rynek chiński.
- **misja handlowa do Indii** połączona z wystąpieniem targowym podczas targów **Annapoorna World of Food India w Mumbaju**, które odbyły się w dniach 14–16 września 2017 r. Na wspólnym stoisku informacyjno-promocyjnym o powierzchni 72 m² swoją ofertę eksportową promowało **7 polskich firm** z branży mleczarskiej, cukierniczej i owocowo-warzywnej oraz eksporterzy orzechów i ziół. Wystąpieniu targowemu towarzyszyły pokazy kulinarne przygotowywane przez polskich kucharzy. Poza udziałem w targach przedsiębiorcy mieli możliwość uczestniczenia w rozmowach B2B z przedstawicielami firm zrzeszonych w All India Association of Industry oraz zarządem lokalnych sieci sklepów spożywczych.
- **misja handlowa do Zjednoczonych Emiratów Arabskich** połączona z wystąpieniem podczas targów **The Speciality Food Festival w Dubaju**, które odbyły się w dniach 18–20 września 2017 r. Na stoisku narodowym ofertę zaprezentowało **6 wystawców**: producenci słodczy, koncentratów spożywczych, produktów mlecznych, nasion oraz przekąsek mięsnych. Do odwiedzenia polskiego stoiska zachęcała informacja prasowa, która została dołączona do wrześniowego wydania Food Business Gulf&Middle East. W dniu 19 września 2017 r. na stoisku organizowanym przez KOWR odbyło się spotkanie wystawców z Ambasadorem RP w ZEA, który otworzył również spotkanie radców rolnych akredytowanych w ZEA. W spotkaniu

¹³⁰ Rozpoznanie asortymentu produktów oraz cen w punktach sprzedaży detalicznej.

wzięło udział 13 dyplomatów rolnych oraz radca rolny Francji akredytowany w Rijadzie. W dniu poprzedzającym targi uczestnicy misji wzięli udział w spotkaniu z przedstawicielami Delegatury UE w Abu Zabi oraz przedstawicielami Ambasady RP, podczas którego omówiono możliwości handlowe oraz warunki dostępu produktów importowanych na rynek ZEA. Następnie przedsiębiorcy uczestniczyli w spotkaniach B2B, w tym między innymi z przedstawicielami sieci handlowych (LuLu Hypermarket oraz Choithrams).

- **stoisko narodowe** podczas targów **Anuga Food Fair 2017** – największym wydarzeniu targowym branży spożywczej w Europie odbywającym się co dwa lata w Kolonii w Niemczech. W dniach 7–11 października 2017 r. na stoisku narodowym o powierzchni 122,5 m² swoją ofertę wystawiło **11 polskich firm** reprezentujących następujące branże rolno-spożywcze: owoce i warzywa, przetwory owocowo-warzywne, słodycze, cukier, wina musujące, konserwy i wyroby mięsne. Pierwszego dnia targów, w ramach ANUGA Culinary Stage, zorganizowane zostały pokazy kulinarne pod hasłem „Poland Tastes Good – Polish Cuisine Anew”. Podczas pokazu przygotowana została regionalna potrawa – forszmak lubelski, który spotkał się z uznaniem licznie zgromadzonej publiczności. W pozostałe dni targowe na stoisku zorganizowanym przez KOWR również odbywały się pokazy kulinarne połączone z degustacją tradycyjnych polskich potraw.
- **stoisko informacyjno-promocyjne** o powierzchni 60 m² podczas targów **Saudi Agriculture 2017 w Rijadzie w Arabii Saudyjskiej**, które odbyły się w dniach 8–11 października 2017 r. W misji handlowej uczestniczyli przedstawiciele **6 polskich firm** z branż rolno-spożywczych, w tym: mleczarskiej, ciastkarskiej, przetwórstwa mięsnego i rybnego, a także producent nasion i przypraw. W trakcie misji polskie firmy odbyły sesję rozmów B2B oraz uczestniczyły w „store-check” w Rijadzie.
- **stoisko informacyjno-promocyjne** zorganizowane we współpracy z WPHI na Białorusi podczas targów **Prodexpo 2017** w dniach 14–17 listopada 2017 r. w **Mińsku**, w których udział wzięło **5 polskich firm** reprezentujących branżę owocowo-warzywną i mleczarską oraz spółki hodowli roślin. Przedsiębiorcy uczestniczyli również w rozmowach B2B z potencjalnymi kontrahentami białoruskimi.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR zorganizował również spotkania biznesowe i przyjazdowe misje gospodarcze importerów, dystrybutorów i przedstawicieli zagranicznych sieci handlowych zainteresowanych polskim rynkiem produktów rolno-spożywczych dla:

- przedstawicieli 19 zagranicznych przedsiębiorców z Chin (7), Wietnamu (7), ZEA (3) i Kataru (2) przy okazji targów **Polagra Food** w Poznaniu w dniach 24–29 września 2017 r. Misja obejmowała organizację spotkań B2B z polskimi firmami w Warszawie i Poznaniu, zwiedzanie targów Polagra Food 2017 oraz wizytę w zakładzie branży przetwórstwa owoców „La Sad”;
- przedstawicieli chińskiej firmy **Jiutai Modern Agricultural Co. Ltd. zainteresowanej importem polskich jabłek** (17 listopada 2017 r.). Delegacja przebywała w Polsce na zaproszenie Grupy Producentów Owoców i Warzyw „Sad Export Sp. z o.o.”;
- przedstawicieli **chińskiej platformy e-commerce Qianhai Central Eastern Europe Trading (Shenzhen) Co. Ltd.** (7 grudnia 2017 r.). W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i MRiRW oraz polscy przedsiębiorcy z branży rolno-

-spożywczej zainteresowani sprzedają produktów do Chin poprzez ww. platformę handlu elektronicznego dla towarów z krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

KOWR włączył się także w działania promujące Polskę i polską żywność na stoisku Ministerstwa Środowiska podczas **23 szczytu klimatycznego ONZ (COP23)** odbywającego się od 6 do 17 listopada 2017 r. w **Bonn w Niemczech**. Działania te stanowiły element szerokiej kampanii na rzecz zorganizowania przez Polskę kolejnego szczytu (COP24) w 2018 r. w Katowicach.

Jednym z zadań KOWR jest rozpowszechnianie informacji o możliwościach nawiązywania kontaktów handlowych przez wykorzystanie zakładki „Promocja”/„Współpraca międzynarodowa”, a także skrzynek e-mailowych: eksporter@kowr.gov.pl oraz KOWR-events@kowr.gov.pl.

Jednocześnie informacje związane z rozwojem współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą, w tym relacje z wydarzeń promocyjnych, były zamieszczane na administrowanym przez KOWR profilu „Poland Tastes Good” na Facebooku.

Dodatkowo w 2017 r. zrealizowano **film promujący polską żywność** w kraju i na świecie **pod hasłem „Poland tastes good”/„Polska smakuje”**, a także ukazujący Polskę jako jednego z kluczowych producentów żywności wysokiej jakości w UE.

Prowadzono także **bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi – prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych lub ministerstw, z zagranicznymi placówkami dyplomatycznymi oraz polskimi placówkami za granicą**. Regularne kontakty miały na celu m.in. pozyskiwanie materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie były wykorzystywane w bieżącej współpracy z polskimi przedsiębiorcami.

Przedstawiciele Kierownictwa KOWR brali udział w spotkaniach zorganizowanych podczas: międzynarodowych wydarzeń o charakterze targowo-wystawienniczym, w instytucjach, agencjach, izbach handlowych i innych zagranicznych podmiotach istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego.

W ramach współpracy międzynarodowej na rzecz działań promocyjno-informacyjnych wspierających współpracę handlową i inwestycyjną polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej **organizowano również wizyty delegacji zagranicznych w KOWR** (szerzej na ten temat w rozdziale „Współpraca międzynarodowa”).

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa przygotował **plan zagranicznych działań promocyjnych na 2018 r.** (zatwierdzony przez MRiRW w listopadzie 2017 r.) obejmujący blisko **30 wydarzeń promocyjnych za granicą w Europie, Azji, Afryce i Ameryce Północnej**.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zrealizował 15 przedsięwzięć w powyższym zakresie, na których organizację wypłacił z budżetu krajowego **1 055 tys. zł**.

Łącznie w 2017 r. zrealizowano 35 przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych, na które z budżetu krajowego wydatkowano 3 299 tys. zł.

Od 2015 r. do 31 grudnia 2017 r. na realizację **69 działań** w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą wypłacono **7,7 mln zł**.

12.3. Branżowy program promocji polskich specjalności żywnościowych

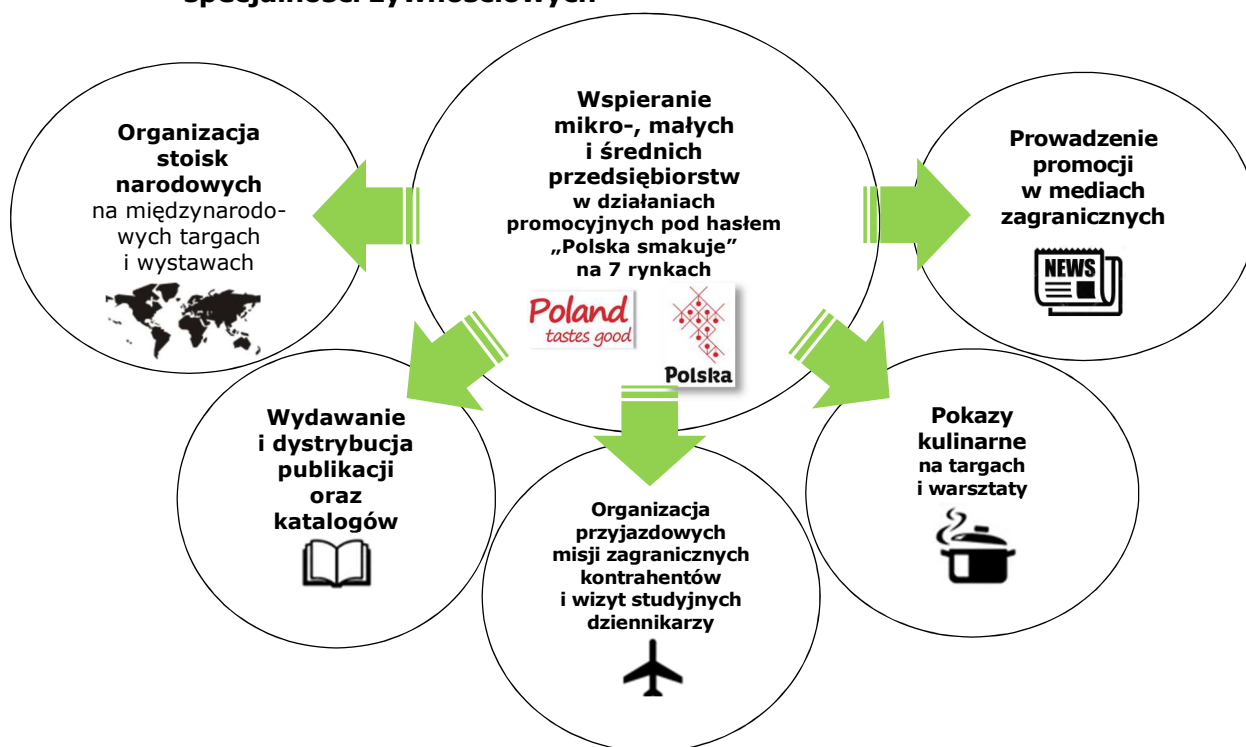

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (wcześniej ARR) jest partnerem Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii (wcześniej Ministerstwa Rozwoju) w realizacji w latach 2016–2019 – na podstawie podpisanej umowy oraz zgodnie z art. 9 ust. 3 i art. 10 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) –

kolejnego branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych w ramach poddziałania 3.3.2. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand”, finansowanego ze środków Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020 (POIR)¹³¹. Program finansowany jest z funduszy będących w dyspozycji Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii.

Celem projektu jest upowszechnianie przekazu o innowacyjności i wysokiej jakości polskich produktów oraz kontynuacja budowania pozytywnego wizerunku Polski i polskiej gospodarki na rynkach zagranicznych, a także promowanie całej branży spożywczej oraz polskiej gospodarki.

Wykres 40. **Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (wcześniej ARR) wspiera mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa na wybranych 5 pozaeuropejskich rynkach perspektywicznych (w: **Chinach, Indiach, Wietnamie, Republice Południowej Afryki i Zjednoczonych Emiratach Arabskich**) oraz w dwóch krajach unijnych (we **Francji** i w **Niemczech**). **Polskie produkty są promowane pod wspólnym hasłem „Poland tastes good” i godłem Marka Polskiej Gospodarki.**

¹³¹ Jest to kontynuacja „Branżowego programu promocji branży polskich specjalności żywnościowych” realizowanego w latach 2012–2015 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013.

Działania promocyjne, wspierane przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, obejmowały: **organizowanie stoisk narodowych na międzynarodowych targach i wystawach, wydawanie publikacji i katalogów dystrybuowanych podczas tych imprez, prowadzenie promocji w mediach zagranicznych, misje przyjazdowe zagranicznych kontrahentów, wizyty studyjne zagranicznych dziennikarzy w kraju oraz warsztaty kulinarne dla zagranicznych dziennikarzy i blogerów.** W ramach organizowanych narodowych stoisk informacyjnych KOWR (wcześniej ARR) zapewniał przedsiębiorcom:

- bezpłatne korzystanie z miejsc do odbywania spotkań z kontrahentami,
- korzystanie z obsługi stoiska informacyjnego o produktach i lokalizacji firmy, zaprezentowanie filmu reklamowego firmy na urządzeniach multimedialnych na stoisku informacyjnym,
- zorganizowanie pokazu/prezentacji oferty firmy na stoisku informacyjnym.

Budżet na realizację branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych na lata 2016–2019 wynosi ogółem **5,4 mln zł.**

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego zorganizowała **stoiska informacyjne** programu oraz **pokazy kulinarne** podczas międzynarodowych targów: **SIAL China** w Szanghaju, **Iran Agro Food** w Teheranie w Iranie, **Africa's Big Seven** w Johannesburgu w Republice Południowej Afryki, **Vietfood & Beverage** w Ho Chi Minh w Wietnamie oraz wystawę polskiej żywności na międzynarodowej giełdzie rolno-spożywczej **Rungis pod Paryżem.**

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zorganizował **stoiska informacyjne** programu wraz z **pokazami kulinarnymi** podczas międzynarodowych targów **Anufood China** w Pekinie, **Annapoorna World of Food India** w Mumbaju w Indiach oraz **Anuga** w Kolonii w Niemczech. Podczas targów **Polagra Food 2017** w Poznaniu zrealizowana została **wizyta studyjna dziennikarzy** zagranicznych: z Wietnamu, Indii, Chin oraz ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz **misja przyjazdowa zagranicznych importerów** z Wietnamu, Chin i ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich.

W 2017 r. w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych wydano ogółem 14 decyzji (z tego 7 wydała ARR i 7 wydał KOWR).

12.4. Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 16 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) KOWR (wcześniej ARR) prowadził działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych (z wyłączeniem działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących rolnictwa i gospodarki żywnościowej realizowanych przez ministrów właściwych do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rybołówstwa lub rozwoju wsi).

Głównym zadaniem działań promocyjno-informacyjnych było zwiększenie liczby konsumentów żywności wysokiej jakości, tradycyjnej, regionalnej i ekologicznej, a także zwiększenie spożycia żywności produkowanej w kraju, a przez to – wzrost konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych.

Wszystkie przeprowadzone działania były realizowane w oparciu o wykorzystanie znaku graficznego/hasła „Polska smakuje”, co jest odpowiedzią na konieczność **zbudowania jednej, rozpoznawalnej dla konsumentów marki polskiej żywności**. Działania były oparte z jednej strony na **idei zintegrowanej i spójnej promocji** w ramach wyznaczonego w „Strategii promocji żywności Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi” kierunku polityki promocyjnej polskiej żywności, z drugiej strony – **na znajomości panujących trendów**, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb konsumentów i branży.

Wykres 41. **Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości**

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

Działania prowadzone na poziomie ogólnopolskim i regionalnym realizowane były w dwóch obszarach.

Pierwszy obszar dotyczył komunikacji z beneficjentami i branżą rolniczą poprzez organizowanie: **spotkań, warsztatów, wykładów i prezentacji** służących podnoszeniu wiedzy i kompetencji producentów żywności oraz rolników w zakresie skutecznego dotarcia do klientów i nowoczesnych działań promocyjnych. Stworzono stronę internetową **Strefa Inspiracji KOWR** (www.strefainspiracjikowr.pl), będącą kanałem informacyjnym zachęcającym do dzielenia się wiedzą i korzystania z publikowanych materiałów. Na stronie dedykowanej rolnikom, producentom, eksporterom żywności i organizacjom branżowym regularnie publikowane były artykuły zachęcające oraz inspirujące do realizacji działań promocyjnych.

Drugi obszar dotyczył działań skierowanych do konsumentów, których celem było łączenie ich potrzeb w zakresie nabywania wysokojakościowych produktów rolno-spożywczych z określonymi producentami żywności, a także wspieranie trendu kupowania polskiej żywności wysokiej jakości. W tym celu kontynuowana była **akcja promocyjna pod nazwą „Polska smakuje”**. **Wszystkie działania miały na celu zmianę nawyków żywieniowych Polaków oraz wspieranie patriotyzmu konsumenckiego i kulinarnego.**

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR rozpoczęła proces przygotowania **aplikacji mobilnej Polska Smakuje**, która połączyła realizację powyższych dwóch obszarów. Celem było stworzenie z jednej strony narzędzia dla beneficjentów (lokalnych producentów żywności), dzięki któremu

będą mogli w nowoczesny sposób reklamować wytwarzane produkty żywnościowe wysokiej jakości, natomiast z drugiej strony – stworzenie dla konsumentów bazy produktów posiadających oznaczenia lub certyfikaty jakości.

W trakcie kampanii wakacyjnej przygotowano **stoisko promocyjne „Polska smakuje”**, gromadzące lokalnych producentów żywności podczas największej trasy koncertowej w Polsce – „Pikników Lata z Radiem”. W **20 piknikach** wzięło udział ponad **170 różnych wystawców**, prezentujących i sprzedających swoje produkty na straganach „Polska smakuje”. Zrealizowano pasmo audycji radiowych w Polskim Radiu, w tym **audycje na żywo z pikników, wywiady z producentami i przedstawicielami ARR**. We współpracy z Telewizją Polską powstał **cykl 6 reportaży**, w których poszukiwano w Polsce regionalnych smaków. Przygotowano także **stoisko „Polska smakuje” na lotnisku w Warszawie**. Dodatkowo podczas kampanii wakacyjnej reklama „Polska smakuje”, informująca o aplikacji, była wyświetlana na ekranach w pociągach PKP Intercity.

Ponadto Agencja Rynku Rolnego – wykorzystując swoje struktury terenowe i szeroki wachlarz nowoczesnych narzędzi komunikacji marketingowej oraz korzystając ze wsparcia specjalistów z różnych dziedzin – prowadziła działania promujące jakość polskich produktów rolno-spożywczych w trakcie wydarzeń lokalnych i ogólnopolskich (szczególnie tych, które były poświęcone promocji polskiej żywności, a także zapewniały konsumentom większą dostępność do ekologicznych, lokalnych i regionalnych produktów wysokiej jakości).

Organizowane były także **wykłady, warsztaty, konkursy i pokazy wspierające budowanie zdrowych nawyków żywieniowych u dzieci**. W trakcie działań promocyjnych dystrybuowano gadzety promocyjne, a laureatom konkursów wręczano nagrody.

Dodatkowo w okresie styczeń–sierpień 2017 r. organizowane były **konferencje z cyklu „Strefa Inspiracji ARR”**, w ramach których odbyły się **prezentacje i panele dyskusyjne** dotyczące najnowszych trendów zarówno w marketingu, jak i branży rolno-spożywczej.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego przeprowadziła **190 przedsięwzięć** informacyjno-promocyjnych w powyższym zakresie, na których realizację wypłaciła z budżetu krajowego **1 654 tys. zł**.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa przygotował stoiska promocyjne m.in.: w trakcie Warszawskiego Festiwalu Kulinarного „Rośliny, owady i miód”, „Gali Złotego Lauru Super Biznesu”, „Jarmarku Świątecznego” na Bulwarach Wiślanych, „Kongresu 590”, „Międzynarodowych Targów Produktów i Żywności Wysokiej Jakości EKOGALA” w Jasionce koło Rzeszowa, na zakończeniu sezonu gonitw na Torze Wyścigów Konnych na Służewcu w Warszawie, a także podczas Centralnych Targów Rolniczych w Nadarzynie. Zaangażowano się także w realizację XXI edycji Inicjatywy Pozytywistycznej „Polski Producent Żywności 2017 roku” oraz w Forum Spółdzielczości Mleczarskiej. Dodatkowo w ramach Strefy Inspiracji KOWR zorganizowano prelekcje i panele dyskusyjne podczas targów Polagra Food.

Prowadzono prace usprawniające i rozwojowe **strony internetowej www.polskasmakuje.pl** i **aplikacji mobilnej „Polska Smakuje”**, m.in. powiększając zbiór wirtualnych wizytówek lokalnych producentów żywności produkujących w ramach uznanych przez MRiRW oznaczeń oraz systemów jakości.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa zrealizował 104 przedsięwzięcia w powyższym zakresie, na które z budżetu krajowego wydatkowano **1 486 tys. zł.**

Łącznie w 2017 r. na realizację 294 przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych, wypłacono z budżetu krajowego 3 140 tys. zł¹³².

Od 2012 r. do 31 grudnia 2017 r. na działania promujące produkty rolne i żywnościowe – ze szczególnym uwzględnieniem certyfikowanej żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej – wypłacono **15,3 mln zł**, realizując **2,4 tys. przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych.**

12.5. Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (wcześniej ARR), zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz art. 4 ust. 1 ustawy o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2160), obsługuje dziewięć funduszy:

- 1) Fundusz Promocji Mleka¹³³,
- 2) Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego,
- 3) Fundusz Promocji Mięsa Wołowego,
- 4) Fundusz Promocji Mięsa Końskiego,
- 5) Fundusz Promocji Mięsa Owczego,
- 6) Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych,
- 7) Fundusz Promocji Owoców i Warzyw,
- 8) Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego,
- 9) Fundusz Promocji Ryb.

Fundusze promocji zostały utworzone w celu wspierania marketingu rolnego, wzrostu spożycia i promocji produktów rolno-spożywczych. Do zadań realizowanych w ramach funduszy należą m.in.: finansowanie i/lub współfinansowanie kampanii informacyjnych i promocyjnych (obejmujących promocję spożycia określonych produktów rolno-spożywczych oraz edukację grup docelowych, głównie młodzieży i dzieci), prowadzenie badań naukowych, badań rynkowych i prac rozwojowych w zakresie poprawy jakości produktów spożywczych oraz szkoleń dla producentów i przetwórców, a także wspieranie krajowych organizacji branżowych. Organizacje te mogą również finansować tzw. wkład własny kampanii promocyjnych i informacyjnych prowadzonych w ramach administrowanego przez KOWR (wcześniej ARR) mechanizmu WPR „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”.

Do zadań KOWR (wcześniej ARR) należy wyłącznie administrowanie funduszami promocji oraz obsługa rachunków bankowych poszczególnych funduszy. Każdy fundusz jest zarządzany przez komisję zarządzającą składającą się z 9 członków (przedstawiciele przetwórców produktów rolnych właściwych dla danego funduszu, producentów oraz izb rolniczych). Do kompetencji komisji zarządzających należy:

- reprezentowanie interesów branż, których dotyczą fundusze promocji, wobec ministra właściwego do spraw rynków rolnych, innych organów administracji publicznej oraz Dyrektora

¹³² Pięć projektów zostało zrealizowanych na przełomie sierpnia i września 2017 r., stąd zostały uwzględnione zarówno w sprawozdawczości za okres działalności ARR, jak i KOWR.

¹³³ Do 30 czerwca 2009 r. – Fundusz Promocji Mleczarstwa.

Generalnego KOWR (wcześniej Prezesa ARR) w zakresie zarządzania funduszem promocji właściwym dla danej branży,

- ustalanie zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu określających przede wszystkim szczegółowe warunki i tryb przedkładania propozycji programów oraz działań,
- opracowywanie planu finansowego funduszu,
- sporządzanie sprawozdania rzeczowego funduszu,
- uchwalanie regulaminu danej komisji,
- opracowywanie strategii promocji dla branż, których dotyczą fundusze promocji,
- przekazywanie ministrowi właściwemu do spraw rynków rolnych:
 - regulaminu danej komisji,
 - zasad gospodarowania środkami finansowymi danego funduszu i planów finansowych danego funduszu promocji w zakresie realizacji celów,
 - sprawozdania rzeczowego i sprawozdania z wykonania planu finansowego funduszy,
 - strategii promocji opracowanej dla branży.

Tabela 27. **Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2017 r. (w tys. zł)**

Lp.	Wyszczególnienie	Wpływy w okresie styczeń–sierpień	Wpływy w okresie wrzesień–grudzień	Ogółem w 2017 r.
1.	Fundusz Promocji Mleka	10 850	1 401	12 251
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	9 893	3 307	13 200
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	4 455	1 695	6 150
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	127	34	161
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	11	10	21
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych	2 099	1 053	3 152
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	5 151	2 667	7 818
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	8 563	3 203	11 766
9.	Fundusz Promocji Ryb	362	136	498
Ogółem		41 511	13 506	55 017

Źródło: dane KOWR.

Źródłami finansowania funduszy są głównie wpłaty dokonywane przez zobowiązane podmioty z poszczególnych branż. Fundusze promocji są zasilane z wpłat naliczanych i pobieranych od podmiotów skupujących i przetwarzających produkty rolne w wysokości 0,1% wartości netto z faktur zakupu/sprzedaży, a w przypadku Funduszu Promocji Mleka – w wysokości 0,001 zł od każdego skupionego kilograma mleka. Dodatkowym źródłem zasilania funduszy są odsetki bankowe naliczane od środków pieniężnych gromadzonych na rachunkach bieżących funduszy oraz odsetki od należności i koszty upomnień. Szczegółowy wykaz towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych, określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹³⁴.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. (okres funkcjonowania ARR) na rachunki funduszy wpłynęło ogółem 41 511 tys. zł. Odbłyły się łącznie **42 posiedzenia komisji zarządzających**, podczas których podjęto **55 uchwał**. W planach finansowych na 2017 r. komisje zarządzające

¹³⁴ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie szczegółowego wykazu towarów, od których są naliczane wpłaty na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych (Dz. U. Nr 102, poz. 844).

przyjęły do realizacji **273 zadania** na kwotę 50 554 tys. zł, a ARR wydała **417 decyzji** w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia ze środków finansowych funduszy promocji, w wyniku których ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy promocji produktów rolno-spożywczych wydatkowano ogółem **31 364 tys. zł**.

Tabela 28. **Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2017 r. na zrealizowane zadania (w tys. zł)**¹³⁵

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki w okresie		Ogółem w 2017 r.
		styczeń–sierpień	wrzesień–grudzień	
1.	Fundusz Promocji Mleka	6 811	2 538	9 349
2.	Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego	7 510	3 002	10 512
3.	Fundusz Promocji Mięsa Wołowego	3 925	1 305	5 230
4.	Fundusz Promocji Mięsa Końskiego	124	18	142
5.	Fundusz Promocji Mięsa Owczego	7	1	8
6.	Fundusz Promocji Ziarna Zboż i Przetworów Zbożowych	2 136	342	2 478
7.	Fundusz Promocji Owoców i Warzyw	2 928	2 961	5 889
8.	Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego	7 602	3 076	10 678
9.	Fundusz Promocji Ryb	321	116	437
Ogółem		31 364	13 359	44 723

Źródło: dane KOWR.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. (okres działalności KOWR) na rachunki funduszy wpłynęło 13 506 tys. zł. Odbyło się łącznie **16 posiedzeń** komisji zarządzających, podczas których podjęto **35 uchwał**. Do KOWR wpłynęło **69 wniosków o udzielenie wsparcia, 122 wnioski o wypłatę wsparcia** oraz **wniosek o uchylenie decyzji**. Wydano **166 decyzji** na łączną kwotę 17 142 tys. zł (z tego: 115 decyzji o płatność, 45 decyzji o udzieleniu wsparcia, 4 decyzje o umorzeniu postępowania, decyzję o zmianie decyzji oraz decyzję o odmowie wypłaty). Ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy promocji produktów rolno-spożywczych wydatkowano ogółem **13 359 tys. zł**.

W 2017 r. łączne wpływy na rachunki funduszy wyniosły 55 017 tys. zł, a wydatki na działania finansowane i/lub współfinansowane z funduszy promocji – 44 723 tys. zł. W zakresie obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych wydano ogółem 583 decyzje w sprawie udzielenia i wypłaty wsparcia.

Główne działania finansowane z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2017 r.:

1. Fundusz Promocji Mleka:

- kampania promocyjna „Mam kota na punkcie mleka” i „Dzieciaki Mleczaki”,
- cykl imprez plenerowych „Piknik mleczny”,
- „Zdrowy nabiał” – aplikacja mobilna,
- targi i wystawy,
- emisja filmu promocyjnego „Wybieram produkty mleczarskie”,
- akcja promocyjno-informacyjna mleka i jego przetworów,
- opłata składek w organizacjach międzynarodowych,
- szkolenia producentów i przetwórców mleka.

¹³⁵ Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

2. Fundusz Promocji Mięsa Wieprzowego:

- program promocji mięsa wieprzowego,
- kampanie promocyjne mięsa produkowanego ze znakiem jakości „Polska smakuje jakością” i „Historia pochodzenia jakości”,
- cykl imprez plenerowych „Piknik wieprzowy”,
- promocja materiału hodowlanego podczas regionalnych targów i wystaw,
- cykl szkoleń „Jakość i optymalizacja przyszłością produkcji trzody chlewnej” oraz „Jakość i wiedza w promocji żywności”,
- organizacja imprez plenerowych „Zdrowo jesz, zdrowo żyjesz, w sporcie sukces gwarantujesz – polskie produkty rolne – mięso wieprzowe 2017”.

3. Fundusz Promocji Mięsa Wołowego:

- akcje promocyjno-informacyjne dla uczniów szkół gastronomicznych „Stawiam na wołowinę”,
- cykl imprez plenerowych „Piknik wołowy”,
- udział w targach i wystawach,
- promocja mięsa wołowego wytwarzanego ze znakiem jakości „Naturalnie dobra wołowina z certyfikatem QMP”,
- IV Forum Sektora Wołowiny.

4. Fundusz Promocji Mięsa Końskiego:

- organizacja wystawy koni zimnokrwistych,
- prowadzenie strony internetowej www.koninapoznajtensmak.pl.

5. Fundusz Promocji Mięsa Owczego:

- „Święto baraniny”,
- promocja mięsa owczego „Niech Cię zakole”.

6. Fundusz Promocji Ziarna Zbóż i Przetworów Zbożowych:

- kampanie promocyjne: „Kukurydza cukrowa – słoneczne ziarno zdrowia”, „Rola pieczywa i przetworów zbożowych w codziennej diecie 3”, „Lubię kaszę – kasza na stół, na zdrowie, na co dzień – edycja V”, „Drzwi otwarte w piekarniach” i inne formy promocji pieczywa – kontynuacja,
- cykl imprez plenerowych „Piknik zbożowy”,
- szkolenia „Technologia uprawy i ochrony zbóż konsumpcyjnych” oraz „Nowoczesne technologie uprawy zbóż z uwzględnieniem integrowanej ochrony roślin”.

7. Fundusz Promocji Owoców i Warzyw:

- kampanie promocyjne: „Czas na jabłka z Europy”, „Polski Pomidor”, „Polskie Smaki. Owoce i Warzywa” oraz „Promocja polskich ziemniaków”,
- Międzynarodowy Kongres AIAM5,
- promocja warzyw i owoców na Międzynarodowych Targach Owocowo-Warzywnych Fruit Logistica oraz Fruit Attraction,
- cykl imprez plenerowych „Piknik owocowo-warzywny”,
- opracowanie strategii rozwoju produkcji przetwórstwa i dystrybucji świeżych oraz przetworzonych owoców i warzyw w perspektywie do 2030 r.

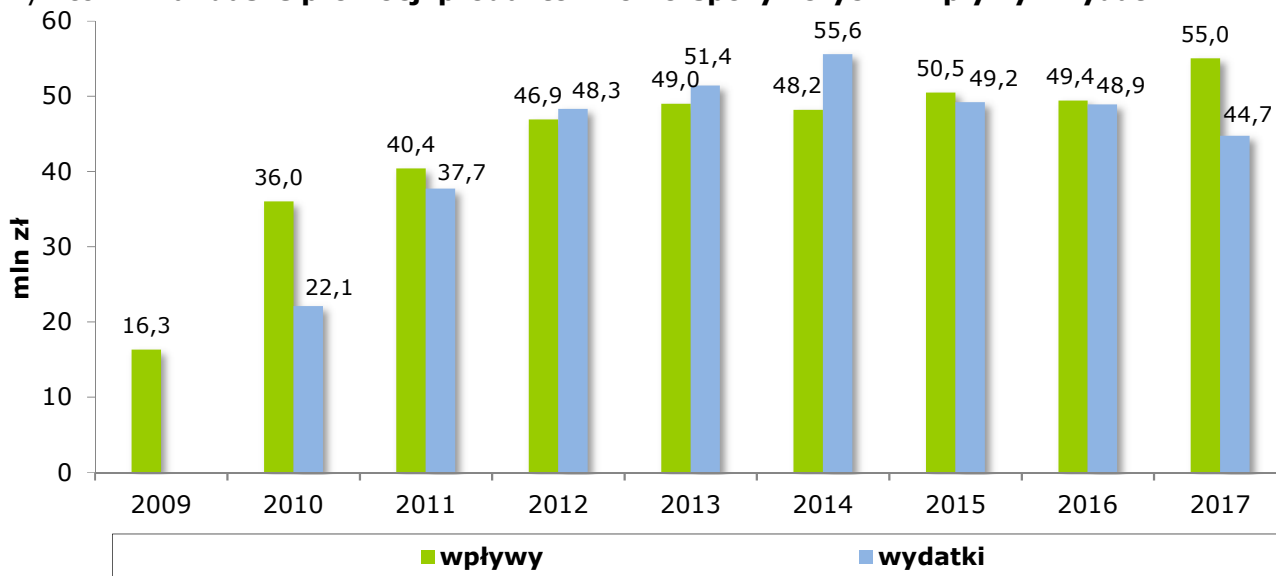
8. Fundusz Promocji Mięsa Drobiowego:

- kampanie promocyjne: „Kurczak w domu i szkole nie tylko w rosole”, „Gęsiną na imieninach” oraz „Święto Gęsi”, „Polskie mięso drobiowe warte zachodu”, „Drobiowa dieta biegacza”,
- działania informacyjne „Ochrona wizerunku polskiej branży drobiarskiej”,
- cykl imprez plenerowych „Piknik drobiowy”,
- szkolenia producentów drobiu,
- promocja mięsa drobiowego i jego przetworów podczas Targów IFE 2017 w Londynie.

9. Fundusz Promocji Ryb:

- rybactwo na targach Grüne Woche w Berlinie i Targach Smaki Regionów,
- Karpów – 8 dni promocji – Polfish i inne imprezy promocyjne,
- film promocyjny „Ryba wygrywa”.

Wykres 42. Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki

Źródło: dane KOWR.

W latach 2009–2017 wpłat na fundusze promocji dokonywało **17 tys. podmiotów gospodarczych**. Od utworzenia 9 funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2009 r. do końca grudnia 2017 r. na konta funduszy wpłynęło ogółem **392 mln zł**, a ze środków zgromadzonych na rachunkach bankowych funduszy wydatkowano ogółem **358 mln zł**.

12.6. Działanie „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 2 ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020¹³⁶ Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (wcześniej ARR) był podmiotem wdrażającym **działanie delegowane „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”**. Agencją płatniczą była Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W zakresie tego działania realizowane były dwa poddziałania – 3.1.

¹³⁶ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2017 r. poz. 562, z późn. zm.).

„Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” oraz 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”.

Wspierane było przystępowanie do systemów jakości przez producentów rolnych oraz inicjatywy informacyjne i promocyjne realizowane przez grupy producentów na rynku wewnętrznym w zakresie certyfikowanych produktów żywnościowych wysokiej jakości.

12.6.1. Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości

Poddziałanie 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” PROW 2014–2020 było realizowane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty oraz zwrotu pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 1195, z późn. zm.), które weszło w życie 19 sierpnia 2015 r.

Poddziałanie miało na celu zwiększenie uczestnictwa rolników w unijnych i krajowych systemach jakości. Pomoc była związana z refundacją kosztów wynikających z przystąpienia do systemu jakości, m.in. kosztów: kontroli (po której przeprowadzeniu wydaje się stosowny certyfikat), rocznej składki na rzecz grupy producentów posiadającej odpowiednią formę organizacyjną oraz zakupu specjalistycznych publikacji związanych z prowadzeniem produkcji w zakresie danego systemu jakości. Wsparcie skierowane było do rolników aktywnych zawodowo, którzy wytwarzają produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia. Aby skorzystać z pomocy należało wytwarzać produkty:

- których nazwy zostały wpisane do rejestru gwarantowanych tradycyjnych specjalności lub chronionych nazw pochodzenia i chronionych oznaczeń geograficznych¹³⁷ lub
- objęte systemami:
 - Rolnictwa ekologicznego¹³⁸,
 - Ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych wyrobów winiarskich¹³⁹,
 - Integrowanej Produkcji Roślin¹⁴⁰,
- zgodnie ze specyfikacją i standardami systemów:
 - Jakość Tradycja,
 - Quality Meat Program (QMP),
 - Pork Quality System (PQS),
 - Quality Assurance for Food Products (QAFP) – „Tuszki, elementy i mięso z kurczaka, indyka i młodej polskiej gęsi owsianej”,
 - Quality Assurance for Food Products – „Kulinarne mięso wieprzowe”,
 - Quality Assurance for Food Products – „Wędliny”.

Wnioski o pomoc mogli składać rolnicy, którzy nie otrzymali tego rodzaju wsparcia dla tego samego systemu jakości żywności w ramach działania „Uczestnictwo rolników w systemach jakości

¹³⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, z późn. zm.

¹³⁸ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91, z późn. zm.

¹³⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007, z późn. zm.

¹⁴⁰ Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz. U. z 2015 r. poz. 547, z późn. zm.).

żywności” PROW 2007–2013. Ponadto wnioskodawca nie mógł uzyskać wsparcia na dofinansowanie kosztów transakcyjnych ze środków działania „Rolnictwo ekologiczne”. Wsparcie finansowe w formie refundacji było przewidziane w okresie 5 lat od przystąpienia do systemu jakości, a jego wysokość mogła wynieść maksymalnie do 2 tys. EUR w każdym okresie pomocy.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ogłosił 27 października 2017 r. kolejny nabór wniosków o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości”. **Wnioski były składane od 28 listopada do 29 grudnia 2017 r. do dyrektora OT KOWR** właściwego ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę wnioskodawcy.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. (okres funkcjonowania ARR) w ramach poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” wpłynęło **397 wniosków o przyznanie pomocy**, wydano **1 278 decyzji o przyznaniu pomocy** oraz wpłynęło **851 wniosków o płatność na 817 tys. zł.**

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. (okres funkcjonowania KOWR) wpłynęło **701 wniosków o przyznanie pomocy**¹⁴¹ oraz **381 wniosków o płatność na 484 tys. zł.** Wnioski o płatność były rozpatrywane, a następnie przygotowywano zlecenia płatności, które przekazywano do agencji płatniczej (ARiMR).

W ramach **pierwszego, drugiego i trzeciego** naboru wniosków o przyznanie pomocy (w latach 2015–2017) w zakresie poddziałania 3.1. „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” w oddziałach terenowych KOWR (wcześniej ARR) złożono **3,4 tys. wniosków**. Wydano ponad **2 tys. decyzji o przyznaniu pomocy**.

12.6.2. Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym

Poddziałanie 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” było wdrażane na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania oraz wypłaty pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2016 r. poz. 1080, z późn. zm.), które weszło w życie 23 lipca 2016 r.

Poddziałanie obejmowało wsparcie operacji w zakresie informacji i promocji produktów wysokojakościowych, podejmowanych przez uczestników systemów jakości, tj. przez grupy producentów składające się co najmniej z dwóch producentów, którzy wytwarzali produkty rolne lub środki spożywcze przeznaczone do spożycia przez ludzi w ramach systemów jakości, o których mowa w art. 16 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013¹⁴². O wsparcie ubiegały się w Polsce grupy producentów wytwarzające produkty wysokiej jakości w ramach unijnych i krajowych systemów jakości żywności.

Do zadań KOWR (wcześniej ARR) w ramach przedmiotowego poddziałania należało: przeprowadzanie oceny wniosków o przyznanie pomocy i wniosków o płatność, zawieranie umów

¹⁴¹ Według stanu na maj 2018 r.

¹⁴² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005, z późn. zm.

i nadzór nad ich realizacją, przeprowadzanie kontroli technicznych, sporządzanie zleceń płatności, prognoz wydatków oraz sprawozdań z realizacji poddziałania.

W okresie **styczeń–sierpień 2017 r. (okres funkcjonowania ARR)** w ramach poddziałania 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” nie wpłynęły wnioski o przyznanie pomocy, wpłynęły **3 wnioski o płatność na kwotę 880 tys. zł¹⁴³** oraz podpisano **35 umów** na łączną kwotę **45 143 tys. zł.**

W okresie **wrzesień–grudzień 2017 r. (okres funkcjonowania KOWR)** w ramach poddziałania nie wpłynęły wnioski o przyznanie pomocy, natomiast złożono **16 wniosków o płatność** na wnioskowaną kwotę **8 267 tys. zł.** Kontynuowano prace w zakresie: podpisywania aneksów do umów z beneficjentami, wydawania decyzji administracyjnych oraz rozpatrywania wniosków o płatność. Następnie przygotowywano zlecenia płatności, które przekazywano do agencji płatniczej (ARiMR).

W 2017 r. w ramach realizacji zadań z zakresu informowania o wdrażanych przez KOWR (wcześniej ARR) poddziałaniach PROW 2014–2020 (głównie dotyczących terminów składania wniosków o przyznanie pomocy, zasad wypełniania wniosków o przyznanie pomocy, warunków otrzymania pomocy oraz systemów jakości żywności) zrealizowano 13 szkoleń informacyjnych dla 143 uczestników.

W zakresie **pierwszego** naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach poddziałania 3.2. „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”, który trwał od 30 września do 31 października 2016 r. wpłynęły **84 wnioski** na kwotę **109 044 tys. zł.** Podpisano **35 umów o przyznanie pomocy.**

¹⁴³ Stan na 31 grudnia 2017 r.

13. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

13.1. Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. b ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz art. 4, art. 12a, art. 13, art. 28k, art. 28q ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2017 r. poz. 285, z późn. zm.) do zadań KOWR (wcześniej ARR) w 2017 r. należało realizowanie działań związanych z **monitorowaniem rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych**. Dyrektor Generalny KOWR (wcześniej Prezes ARR), jako organ rejestrowy wskazany w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, był odpowiedzialny za prowadzenie następujących rejestrów:

- **wytwórców** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej lub przeznaczenia ich do wytworzenia przez siebie paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych,
- **podmiotów sprowadzających** – przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi przez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej,
- **administratorów systemów certyfikacji** – przedsiębiorców, którzy posiadają tytuł prawny do dysponowania uznanym systemem certyfikacji i wykonują działalność gospodarczą w zakresie udzielania zgody na korzystanie z tego systemu,
- **jednostek certyfikujących** – przedsiębiorców, którzy działając w ramach uznanego systemu certyfikacji, mają prawo wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym,
- **rolników** wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek.

Rejestr wytwórców

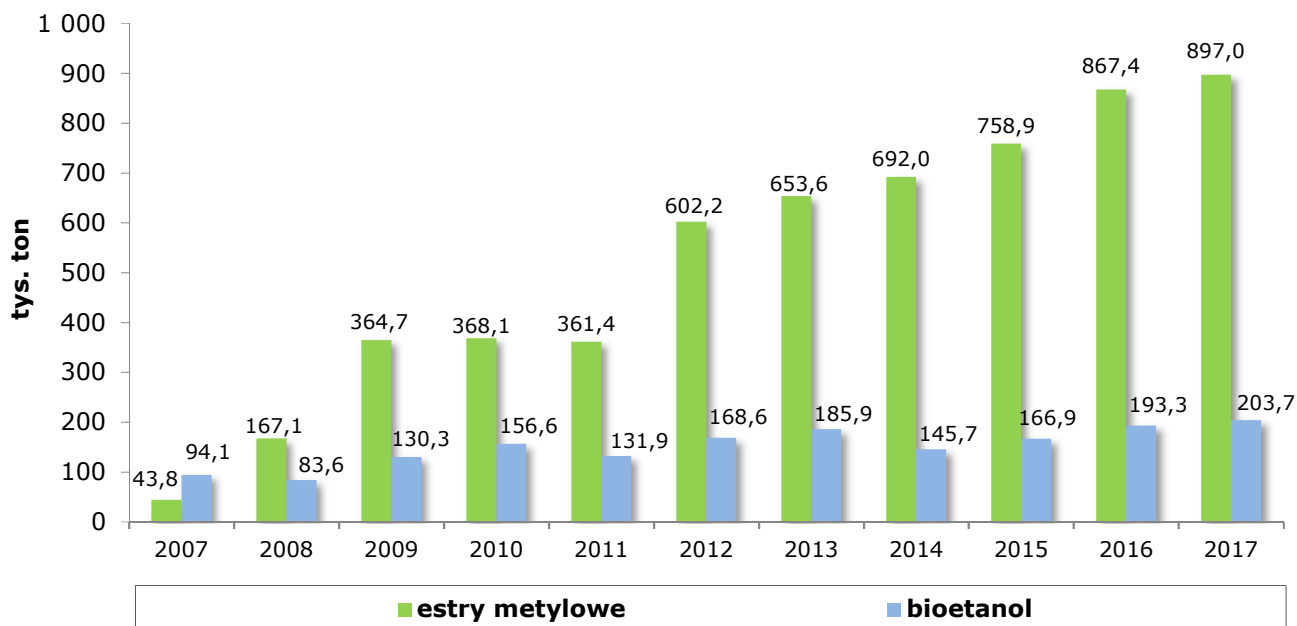
W rejestrze wytwórców według stanu **na dzień 31 grudnia 2017 r.** ujętych było **23 przedsiębiorców** (8 uprawnionych do produkcji estrów metylowych, 12 – bioetanolu, 1 – estrów metylowych i bioetanolu, 1 – węglowodorów syntetycznych oraz 1 biowęglowodorów ciekłych i biopropanu-butanu)¹⁴⁴. W 2017 r. wydano **3 zaświadczenia** o dokonaniu wpisu (ARR), **9 zaświadczeń** aktualizujących wpis (4 ARR i 5 KOWR) oraz **4 decyzje** o wykreśleniu wpisu na wniosek przedsiębiorcy (3 ARR i 1 KOWR).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców byli zobowiązani do składania – w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału – sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości wykorzystanych surowców oraz wytworzonych biokomponentów. W 2017 r. wpłynęło łącznie **157 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekt** (z tego 118 do ARR i 39 do KOWR).

Ze sprawozdań kwartalnych złożonych przez wytwórców wynikało, że w 2017 r. **7 przedsiębiorców** wytworzyło **897 tys. ton estrów metylowych** oraz **9 przedsiębiorców** wyprodukowało **203,7 tys. ton bioetanolu**. Wszystkie biokomponenty spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju.

¹⁴⁴ W okresie działalności ARR w rejestrze wytwórców wg stanu na dzień 31 sierpnia 2017 r. ujętych było 24 przedsiębiorców (9 uprawnionych do produkcji estrów metylowych, 12 – bioetanolu, 1 – estrów metylowych i bioetanolu, 1 – węglowodorów syntetycznych oraz 1 biowęglowodorów ciekłych i bio propanu-butanu).

Wykres 43. **Produkcja biokomponentów w Polsce**

Źródło: dane KOWR.

W 2017 r. podstawowym surowcem do produkcji bioetanolu była kukurydza (stanowiąca blisko 51,5% ogółu wykorzystanych surowców), a następnie pozostałość skrobiowa (39,8%), destylat rolniczy (3,4%), melasa (2,8%) oraz alkohol etylowy (1,3%). Z kolei estry metylowe wytwarzano głównie z olejów roślinnych (99,4% ogółu surowców wykorzystanych do tego celu).

Od 2012 r. podmioty realizujące Narodowy Cel Wskaźnikowy (NCW)¹⁴⁵ zostały uprawnione do skorzystania z obniżenia NCW. Warunkiem skorzystania z tej preferencji było udokumentowanie wykorzystania nie mniej niż 70% biokomponentów wytworzonych przez wytwórców wykonujących działalność w zakresie wytwarzania biokomponentów z:

- surowców rolniczych pozyskiwanych z gospodarstwa rolnego położonego: na obszarze co najmniej jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej, w Republice Turcji albo w państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, na podstawie umowy kontraktacji zawartej między producentem rolnym prowadzącym to gospodarstwo a wytwórcą, przetwórcą albo pośrednikiem lub
- biomasy pozyskiwanej na podstawie umowy dostawy zawartej między wytwórcą a pośrednikiem albo przetwórcą lub
- surowców rolniczych pozyskiwanych z produkcji własnej wytwórców.

W związku z ww. preferencją wytwórcy biokomponentów zostali zobowiązani do składania w KOWR (wcześniej ARR) informacji o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej. W 2017 r. wpłynęło łącznie **119 informacji oraz ich korekt** (z tego 84 do ARR i 35 do KOWR). Dodatkowo wytwórcy, jak i inne podmioty biorące udział w obrocie biokomponentami, zostali

¹⁴⁵ Narodowy Cel Wskaźnikowy – minimalny udział biokomponentów i innych paliw odnawialnych zużytych we wszystkich rodzajach transportu w ogólnej ilości paliw ciekłych i biopaliw ciekłych zużywanych w ciągu roku kalendarzowego w transporcie drogowym i kolejowym, liczony według wartości opałowej.

zobowiązani do przekazywania nabywcom biokomponentów pisemnych informacji zawierających dane dotyczące rodzajów i ilości poszczególnych surowców, które zostały zużyte do ich wytworzenia.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców w 2017 r., KOWR (wcześniej ARR) przeprowadzał szczegółowe kontrole w zakresie weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych dotyczących produkcji biokomponentów oraz w informacjach o biokomponentach, które zostały wytworzone przez wytwórcę, a następnie rozporządzone poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej, jak również spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru oraz spełniania warunków do korzystania z uznanego systemu certyfikacji w ramach kryteriów zrównoważonego rozwoju. W 2017 r. przeprowadzono łącznie **35 kontroli** (z tego 27 ARR i 8 KOWR).

W 2017 r. przyjęto także **28 informacji** wytwórców o otrzymaniu certyfikatu oraz ich korekt (16 ARR i 12 KOWR), jak również sporządzono zbiorcze raporty kwartalne dotyczące rynku biokomponentów za IV kwartał 2016 r., a także za I, II i III kwartał 2017 r. (na podstawie sprawozdań kwartalnych wytwórców, podmiotów sprowadzających oraz producentów). Przedmiotowe raporty zostały przekazane: Ministrowi Finansów, Ministrowi Energii, Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministrowi Środowiska. W uzasadnionych przypadkach KOWR (wcześniej ARR) nakładał kary finansowe lub administracyjne na wytwórców naruszających przepisy.

Rejestr podmiotów sprowadzających

W rejestrze podmiotów sprowadzających, wg stanu **na 31 grudnia 2017 r.**, było ujętych **21 podmiotów** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej¹⁴⁶. W 2017 r. wydano **8 zaświadczeń** o dokonaniu wpisu (5 ARR i 3 KOWR), **2 zaświadczenia** aktualizujące wpis (ARR) oraz **6 decyzji** o wykreśleniu wpisu z rejestru (4 ARR i 2 KOWR).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru podmiotów sprowadzających byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. rodzajów i ilości importowanych lub nabytych wewnątrzwspólnotowo biokomponentów. W 2017 r. wpłynęło łącznie **86 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekt** (60 do ARR i 26 do KOWR).

Z przekazanych sprawozdań wynikało, że w 2017 r. podmioty sprowadzające dokonały nabycia wewnątrzwspólnotowego blisko **11,74 tys. ton estrów metylowych**. Wszystkie nabyte estry metylowe spełniały kryteria zrównoważonego rozwoju. Ponadto z otrzymanych sprawozdań wynikało, że w 2017 r. podmioty sprowadzające nie dokonywały importu biokomponentów.

W ramach administrowania rejestrem podmiotów sprowadzających w 2017 r. otrzymano również **24 informacje oraz ich korekty** o otrzymaniu certyfikatu (17 ARR i 7 KOWR). Ponadto KOWR przeprowadził jedną kontrolę podmiotu sprowadzającego w zakresie weryfikacji spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem do rejestru. W uzasadnionych przypadkach nakładano kary finansowe lub administracyjne na podmioty naruszające przepisy.

¹⁴⁶ W okresie działalności ARR, wg stanu na 31 sierpnia 2017 r., było ujętych 18 podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego biokomponentów, a następnie rozporządzenia nimi poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej.

Rejestr administratorów systemów certyfikacji

W rejestrze administratorów systemów certyfikacji, wg stanu **na 31 grudnia 2017 r.**, ujętych było **3 przedsiębiorców** dysponujących uznanymi przez Komisję Europejską systemami certyfikacji¹⁴⁷.

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru administratorów systemów certyfikacji zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. wykaz przeprowadzonych kontroli jednostek certyfikujących w ramach uznanych systemów certyfikacji. Ze sprawozdań złożonych w 2017 r. wynikało, że przedsiębiorcy w roku poprzednim przeprowadzili **19 kontroli** w ramach uznanych systemów certyfikacji (ARR). Wszystkie kontrole zakończyły się wynikiem pozytywnym.

W ramach prowadzenia rejestru administratorów systemów certyfikacji do uprawnień KOWR (wcześniej ARR) należało: przyjmowanie informacji o cofnięciu jednostce certyfikującej zgody na korzystanie z uznanego systemu certyfikacji, przeprowadzanie kontroli przedsiębiorców wpisanych do rejestru w zakresie określonym przepisami ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych oraz nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na administratorów systemów certyfikacji naruszających przepisy.

Rejestr jednostek certyfikujących

W rejestrze jednostek certyfikujących wg stanu **na dzień 31 grudnia 2017 r.** ujętych było **13 przedsiębiorców** prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym¹⁴⁸. W 2017 r. wydano **3 zaświadczenia** aktualizujące wpis (ARR) oraz **2 zaświadczenia** o dokonaniu wpisu do rejestru (po jednym ARR i KOWR).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących byli zobowiązani do składania pisemnych informacji o wydaniu certyfikatu podmiotom certyfikowanym. W 2017 r. jednostki certyfikujące wydały łącznie **769 certyfikatów** (540 w okresie działalności ARR i 229 w okresie funkcjonowania KOWR) oraz **297 informacji oraz ich korekt** (209 do ARR i 88 do KOWR).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru jednostek certyfikujących zostali zobowiązani do złożenia, w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego, sprawozdań rocznych zawierających m.in. listę podmiotów certyfikowanych, którym jednostka certyfikująca wydała certyfikat oraz wykaz kontroli podmiotów certyfikowanych przeprowadzonych przez jednostkę certyfikującą. Ze sprawozdań rocznych złożonych w 2017 r. wynikało, że jednostki certyfikujące w roku poprzednim wydawały certyfikaty w ramach uznanych systemów certyfikacji KZR INiG, REDcert oraz ISCC¹⁴⁹. Ponadto jednostki certyfikujące poinformowały, że przeprowadzone kontrole podmiotów certyfikowanych zakończyły się wynikiem pozytywnym.

W ramach administrowania rejestrem jednostek certyfikujących KOWR (wcześniej ARR) był uprawniony do przyjmowania informacji o cofnięciu certyfikatu podmiotom certyfikowanym,

¹⁴⁷ W okresie działalności ARR, wg stanu na 31 sierpnia 2017 r., w rejestrze administratorów systemów certyfikacji ujętych było również 3 przedsiębiorców dysponujących uznanymi przez Komisję Europejską systemami certyfikacji.

¹⁴⁸ W okresie działalności ARR, w rejestrze jednostek certyfikujących wg stanu na dzień 31 sierpnia 2017 r. ujętych było 12 przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w zakresie wydawania certyfikatów podmiotom certyfikowanym.

¹⁴⁹ KZR INiG, REDcert, ISCC – uznane systemy certyfikacji zatwierdzone przez Komisję Europejską.

przeprowadzania kontroli przedsiębiorców wpisanych do rejestru w zakresie określonym przepisami ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych oraz nakładania – w uzasadnionych przypadkach – kar finansowych lub administracyjnych na przedsiębiorców naruszających przepisy. KOWR **przeprowadził jedną kontrolę jednostki certyfikującej** w zakresie wykonywania działalności gospodarczej objętej wpisem do rejestru oraz spełnienia warunków wymaganych do jej wykonywania.

Rejestr rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek

Do rejestru rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek, wg stanu **na 31 grudnia 2017 r.**, wpisane były **2 podmioty**, w tym grupa składająca się z 4 rolników¹⁵⁰. Dopuszczalny roczny limit produkcji biopaliw, ustalony dla ww. podmiotów, wynosił 4,7 tys. litrów estrów metylowych oraz 13 tys. litrów czystego oleju roślinnego.

Podmioty wpisane do rejestru rolników były zobowiązane do złożenia w terminie do 45 dni po zakończeniu roku kalendarzowego sprawozdań rocznych zawierających m.in. informacje o ilości wytworzonych i zużytych na własny użytek paliw ciekłych. Z rocznych sprawozdań złożonych przez rolników wpisanych do rejestru wynikało, że w 2017 r. wyprodukowali oni łącznie **600 litrów czystego oleju roślinnego** oraz **40 litrów estrów metylowych**.

W ramach administrowania rejestrem KOWR (wcześniej ARR) był uprawniony do przyjmowania sprawozdań rocznych z działalności prowadzonej przez rolników wpisanych do rejestru. Na podstawie otrzymanych sprawozdań sporządzono **zbiorczy raport roczny za 2016 r.**, który przekazano Ministrowi Finansów, Ministrowi Energii, Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministrowi Środowiska. W 2017 r. ARR sporządziła także **zbiorcze zestawienie danych statystycznych za 2016 r.**, które przekazała Ministrowi Energii oraz do GUS.

W ramach administrowania rejestrem rolników KOWR przeprowadził **jedną kontrolę rolnika** w zakresie weryfikacji danych zawartych w sprawozdaniu rocznym rolnika. W uzasadnionych przypadkach nakładał kary finansowe lub administracyjne na rolników naruszających przepisy.

Producenci¹⁵¹

Na podstawie przepisów ustawy o biokomponentach i biopaliwach ciekłych producenci zostali zobowiązani do składania w KOWR (wcześniej ARR), w terminie 45 dni od zakończenia kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące m.in. ilości i rodzajów importowanych lub nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów, w tym biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych lub biopaliwach ciekłych. W 2017 r. wpłynęło łącznie **116 sprawozdań oraz ich korekt** (91 do ARR i 25 do KOWR).

Z przekazanych sprawozdań wynikało, że w 2017 r. producenci nabyli wewnątrzspółnotowo **317,2 tys. ton biokomponentów** oraz **58,8 tys. ton biokomponentów** zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych.

¹⁵⁰ W okresie działalności ARR, w rejestrze rolników wytwarzających biopaliwa ciekłe na własny użytek, wg stanu na 31 sierpnia 2017 r., wpisane były również dwa podmioty (w tym grupa 4 rolników).

¹⁵¹ Producent – przedsiębiorca wykonujący działalność gospodarczą w zakresie:

- wytwarzania, magazynowania, importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych i wprowadzania ich do obrotu lub
- importu lub nabycia wewnątrzspółnotowego biokomponentów, a następnie ich wykorzystania do wytwarzania przez siebie paliw ciekłych lub biopaliw ciekłych.

Tabela 29. **Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych w 2017 r.**

Lp.	Rodzaj biokomponentu	Ilość nabytych wewnątrzspółnotowo	
		Biokomponentów (tys. ton)	Biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych (tys. ton)
1.	Bioetanol	74,2	25,8
2.	Estry	243,0	33,0
Ogółem		317,2	58,8

Źródło: dane KOWR.

Z otrzymanych sprawozdań kwartalnych wynikało, że producenci w 2017 r. nie importowali biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych.

W ramach swoich kompetencji KOWR (wcześniej ARR), w uzasadnionych przypadkach, nakładał kary finansowe na producentów naruszających przepisy.

13.2. Monitorowanie produkcji biopłynów

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. c ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz art. 34 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2017 r. poz. 1148, z późn. zm.) KOWR (wcześniej ARR) w 2017 r. był odpowiedzialny za **monitorowanie produkcji biopłynów, w tym prowadzenie rejestru wytwórców biopłynów**. W 2017 r. nie złożono wniosku o wpis do ww. rejestru. W ramach administrowania rejestrem wytwórców biopłynów do uprawnień KOWR (wcześniej ARR) należało:

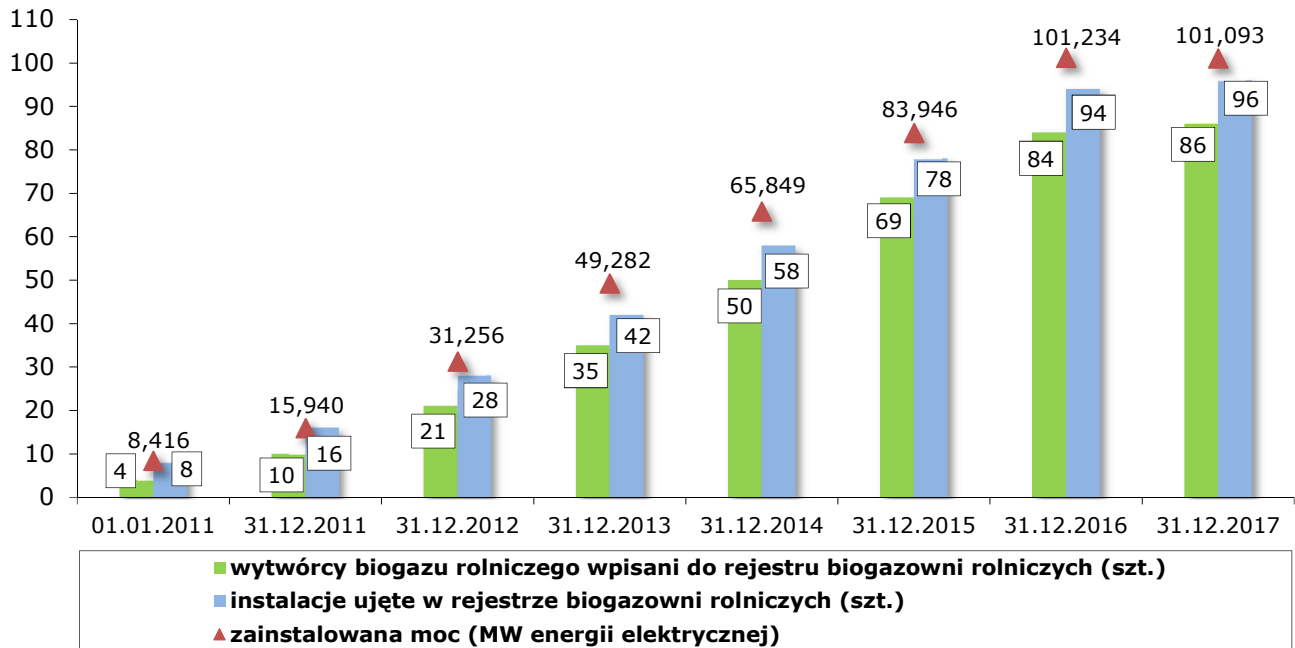
- przeprowadzanie kontroli podmiotów wpisanych do rejestru wytwórców biopłynów,
- przyjmowanie sprawozdań kwartalnych z prowadzonej działalności,
- sporządzanie – na podstawie danych zawartych w rejestrze wytwórców biopłynów oraz sprawozdań kwartalnych składanych przez przedsiębiorców wpisanych do ww. rejestru – zbiorczego raportu rocznego dotyczącego rynku biopłynów, a następnie przekazanie go ministrom właściwym do spraw energii, rynków rolnych, środowiska oraz Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki.

Ponadto do uprawnień KOWR (wcześniej ARR) należało nakładanie, w uzasadnionych przypadkach, kar finansowych lub administracyjnych na wytwórców biopłynów naruszających przepisy oraz sporządzanie sprawozdania o liczbie i wysokości wymierzonych kar pieniężnych i przekazanie go ministrowi właściwemu do spraw energii.

13.3. Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz art. 23 i 24 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2017 r. poz. 1148, z późn. zm.) KOWR (wcześniej ARR) w 2017 r. realizował działania związane z **monitorowaniem produkcji biogazu rolniczego**. Dyrektor Generalny KOWR (wcześniej Prezes ARR), jako organ rejestrowy wskazany w ww. ustawie, był odpowiedzialny za prowadzenie rejestru wytwórców biogazu rolniczego, tj. przedsiębiorców wykonujących działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania biogazu rolniczego lub wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Wykres 44. **Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego**

Źródło: dane KOWR.

Na dzień 31 grudnia 2017 r., w wyniku składanych wniosków o wpis lub wykreślenie oraz po przeprowadzeniu działań kontrolnych, w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego było ujętych **96 biogazowni rolniczych** należących do 86 podmiotów¹⁵². W 2017 r. wydano **3 zaświadczenia** o dokonaniu wpisu do rejestru (2 ARR i 1 KOWR), **12 zaświadczeń** aktualizujących wpis (9 ARR i 3 KOWR) oraz **decyzję** o wykreśleniu wpisu z rejestru.

Łączna zainstalowana moc biogazowni rolniczych wpisanych do rejestru wyniosła **101,093 MW energii elektrycznej**¹⁵³. Wszyscy wytwórcy ujęci w powyższym rejestrze wykonywali działalność gospodarczą wyłącznie w zakresie wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego.

Najwięcej biogazowni rolniczych znajdowało się w województwie zachodniopomorskim (13 instalacji; 13,5% ogółu zarejestrowanych w kraju), a następnie warmińsko-mazurskim i wielkopolskim (po 10; po 10%) oraz dolnośląskim, pomorskim i podlaskim (po 9; po 9%).

Przedsiębiorcy wpisani do rejestru wytwórców biogazu rolniczego byli zobowiązani do składania, w terminie 45 dni po zakończeniu kwartału, sprawozdań kwartalnych zawierających informacje dotyczące:

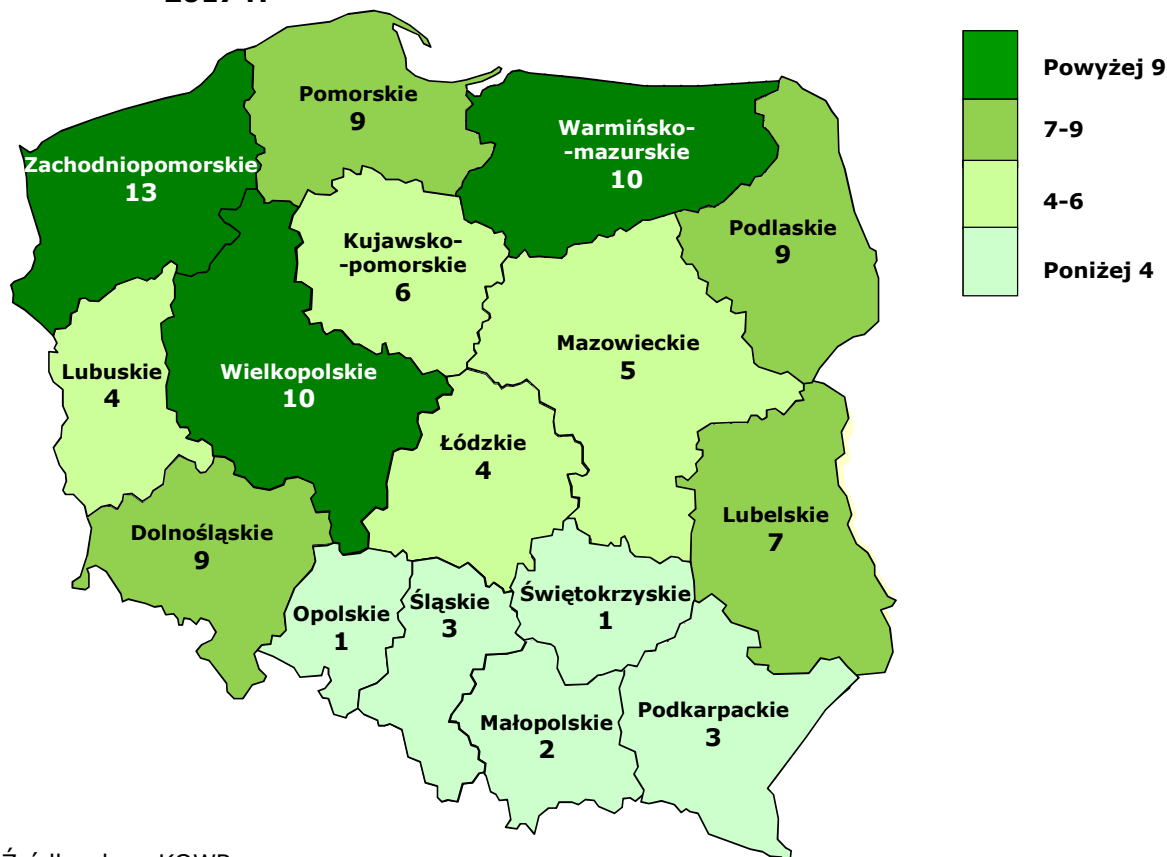
- ilości i rodzajów substratów wykorzystanych do wytworzenia biogazu rolniczego lub do wytworzenia energii elektrycznej z biogazu rolniczego,
- łącznej ilości wytworzonego biogazu rolniczego, z wyszczególnieniem ilości biogazu rolniczego wprowadzonego do sieci dystrybucyjnej gazowej, wykorzystanego do wytworzenia energii elektrycznej w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym lub wykorzystanego w inny sposób,
- ilości energii elektrycznej wytworzonej z biogazu rolniczego w układzie rozdzielonym lub kogeneracyjnym,

¹⁵² W okresie działalności ARR, na 31 sierpnia 2017 r., w rejestrze wytwórców biogazu rolniczego było ujętych również 96 biogazowni rolniczych należących do 86 podmiotów.

¹⁵³ W okresie działalności ARR, na 31 sierpnia 2017 r., łączna zainstalowana moc biogazowni rolniczych wpisanych do rejestru wyniosła 100,964 MW energii elektrycznej.

- ilości energii elektrycznej sprzedanej, w tym ilości energii elektrycznej sprzedanej sprzedawcy zobowiązanemu, która została wytworzona z biogazu rolniczego i wprowadzona do sieci dystrybucyjnej,
- ilości produktu ubocznego powstałego w wyniku wytworzenia biogazu rolniczego.

Wykres 45. **Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2017 r.**

Źródło: dane KOWR.

W 2017 r. wpłynęło **466 sprawozdań kwartalnych oraz ich korekt** (339 do ARR i 127 do KOWR). Ze sprawozdań kwartalnych złożonych za 2017 r. wynikało, że do wytworzenia biogazu rolniczego zużytych zostało blisko **3,8 mln ton surowców**, w tym najwięcej gnojowicy (21,2% zużytych surowców), a następnie: pozostałości z owoców i warzyw (20,0%), wywaru pogorzelnianego (19,9%), kiszonki z kukurydzy (12,4%) oraz wysłodków buraczanych (7,4%). **Blisko 84% surowców zużytych do wytworzenia biogazu rolniczego stanowiły odpady, a 16% – uprawy celowe.**

Ze wskazanej powyżej ilości surowców wytwórcy biogazu rolniczego w 2017 r. w procesie fermentacji metanowej wytworzyli łącznie **291,43 mln m³ biogazu rolniczego**, z którego wyprodukowano **608,27 GWh energii elektrycznej**.

W ramach administrowania rejestrem wytwórców biogazu rolniczego w 2017 r. przeprowadzono **31 kontroli** w zakresie weryfikacji spełnienia warunków wymaganych do wykonywania działalności objętej wpisem oraz danych zawartych w sprawozdaniach kwartalnych wytwórców biogazu rolniczego (14 ARR i 17 KOWR).

Tabela 30. **Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2017 r.**

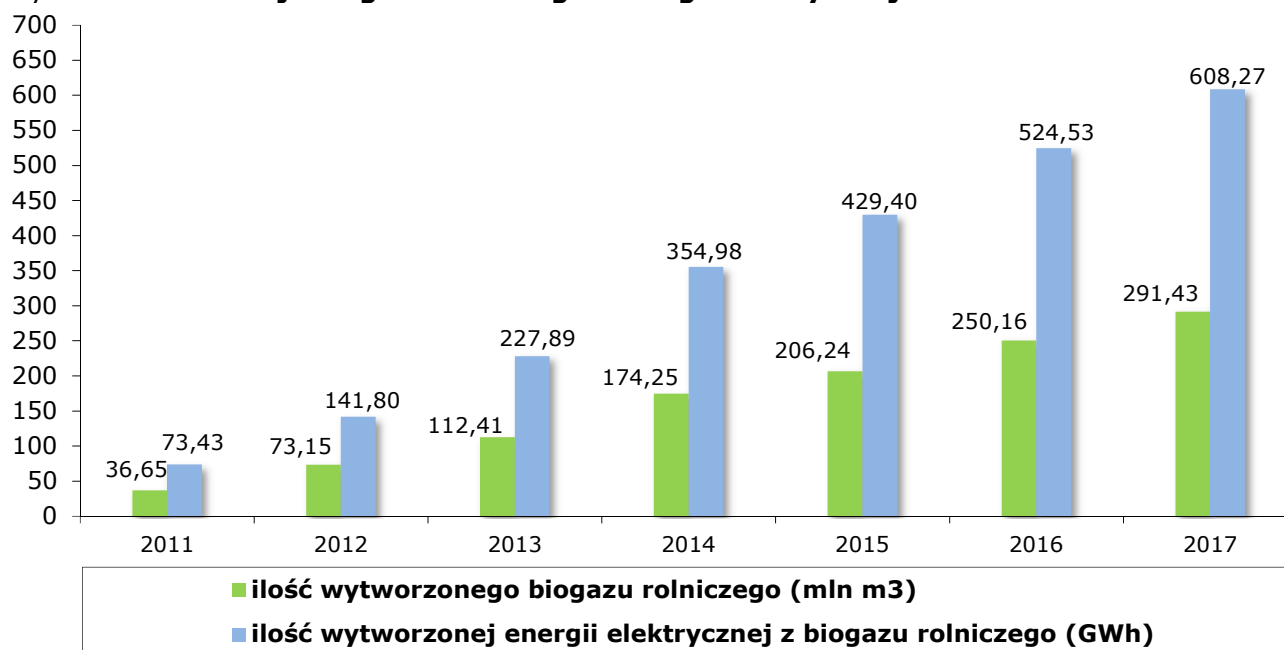
Lp.	Rodzaj substratu	Ilość substratu zużytego do produkcji biogazu rolniczego (tys. ton)
1.	Gnojowica	802,28
2.	Pozostałości z owoców i warzyw	756,03
3.	Wywar pogorzelniany	755,06
4.	Kiszonka z kukurydzy	468,68
5.	Wysłodki buraczane	280,22
6.	Osady technologiczne z przemysłu rolno-spożywczego	158,17
7.	Zielonka	97,25
8.	Obornik	86,66
9.	Odpady z przemysłu mleczarskiego	76,00
10.	Owoce i warzywa	48,26
11.	Przeterminowana żywność	35,25
12.	Odpady z przetwórstwa spożywczego	32,56
13.	Kiszonka z traw i zbóż	25,14
14.	Treści żołądkowe	24,41
15.	Odpadowa masa roślinna	24,22
16.	Zboże, odpad zbożowy	21,32
17.	Pomiot ptasi	21,08
18.	Odpady poubojowe	15,38
19.	Osady tłuszczowe	11,81
20.	Słoma	11,58
21.	Pasza	7,18
22.	Tłuszcze	7,11
23.	Odpady białkowe, tłuszczowe	4,40
24.	Odpady gastronomiczne	4,18
25.	Osady drożdżowe	3,90
26.	Kawa	3,30
27.	Odpady z produkcji oleju roślinnego	1,47
28.	Płynne resztki pszenne	1,37
29.	Osady z przetwórstwa produktów roślinnych	1,36
30.	Popłuczyny	1,04
31.	Gliceryna	0,48
32.	Oleje fuzlowe	0,23
33.	Oleje roślinne	0,08
34.	Wytłoki poekstrakcyjne z produkcji farmaceutyków ziołowych	0,07
Ogółem		3 787,53

Źródło: dane KOWR.

Ponadto w 2017 r. KOWR (wcześniej ARR):

- sporządził, na podstawie danych z rejestru oraz informacji zawartych w sprawozdaniach kwartalnych, zbiorczy raport roczny z działalności podmiotów wytwarzających biogaz rolniczy lub energię elektryczną z biogazu rolniczego, a następnie przekazywał go ministrom właściwym do spraw energii, rynków rolnych, środowiska oraz Prezesowi Urzędu Regulacji Energetyki,
- nakładał, w uzasadnionych przypadkach, kary finansowe lub administracyjne wytwórcom naruszającym przepisy,
- sporządził sprawozdanie o liczbie i wysokości wymierzonych kar pieniężnych, a następnie przekazał je ministrowi właściwemu do spraw energii,
- przygotował zbiorcze zestawienia danych statystycznych dotyczące biogazu rolniczego, a następnie przekazał je ministrowi właściwemu do spraw energii oraz do GUS,
- sporządził zbiorczą informację dotyczącą działalności wytwórców biogazu rolniczego lub energii elektrycznej z biogazu rolniczego oraz zamieścił w BIP KOWR (wcześniej ARR).

Wykres 46. **Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej**

Źródło: dane KOWR.

13.4. Ewidencja mikroinstalacji biogazu rolniczego

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 11 lit. a ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2017 r. poz. 1148, z późn. zm.) KOWR (wcześniej ARR) w 2017 r. był uprawniony do przyjmowania od operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i operatorów systemów dystrybucyjnych gazowych:

- informacji o przyłączonych wytwórcach energii elektrycznej z biogazu rolniczego w mikroinstalacji albo przyłączonych wytwórcach biogazu rolniczego, lokalizacji i rodzaju mikroinstalacji i jej mocy zainstalowanej elektrycznej albo rocznej wydajności instalacji odnawialnego źródła energii,
- informacji o zmianie ww. danych oraz odłączeniu mikroinstalacji albo instalacji odnawialnego źródła energii od jego sieci dystrybucyjnej,
- sprawozdań kwartalnych zawierających dane produkcyjne poszczególnych wytwórców, dotyczące ilości energii elektrycznej albo biogazu rolniczego (wpłynęły **22 sprawozdania oraz ich korekty**, z tego 14 do ARR i 8 do KOWR).

Na podstawie ww. sprawozdań KOWR (wcześniej ARR) w 2017 r. sporządził zbiorcze raporty kwartalne za IV kwartał 2016 r. oraz za I, II i III kwartał 2017 r. dotyczące:

- wytwórców energii elektrycznej w mikroinstalacji,
- wytwórców biogazu rolniczego w mikroinstalacji biogazu rolniczego.

Raporty zostały zamieszczone na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (wcześniej ARR).

Z informacji oraz sprawozdań kwartalnych przekazanych do 31 grudnia 2017 r. przez operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych wynikało, że do sieci były przyłączone **4 mikroinstalacje**.

W ramach swoich kompetencji KOWR (wcześniej ARR), w uzasadnionych przypadkach, nakładał kary finansowe na wytwórców w mikroinstalacji oraz operatorów systemów dystrybucyjnych elektroenergetycznych i gazowych naruszających przepisy.

13.5. Gromadzenie informacji o infrastrukturze energetycznej

Na mocy przepisów art. 9 ust. 2 pkt 12 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.), art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz. U. z 2017 r. poz. 1148, z późn. zm.) oraz art. 30 ust. 1a ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz. U. z 2017 r. poz. 285, z późn. zm.) KOWR (wcześniej ARR) został uprawniony do pozyskiwania i gromadzenia informacji dotyczących istniejącej, będącej w budowie lub planowanej do budowy infrastruktury energetycznej, służącej do wytwarzania biokomponentów oraz energii elektrycznej z biogazu rolniczego (instalacje lub części instalacji związane z produkcją, przesyłem i składowaniem). Na ich podstawie Dyrektor Generalny KOWR (wcześniej Prezes ARR) sporządza i przekazuje ministrowi właściwemu do spraw energii zbiorcze zestawienie zawierające przedmiotowe dane. Obowiązek informowania dotyczy projektów inwestycyjnych według stanu na dzień 31 marca roku sprawozdawczego, których zdolności produkcyjne wynosiły co najmniej 50 tys. ton/rok (w przypadku wytwarzania biokomponentów) oraz 20 MW (w przypadku wytwarzania energii elektrycznej z biogazu rolniczego) i jest realizowany co 2 lata.

Na podstawie informacji złożonych w 2017 r. przez **21 wytwórców biokomponentów** oraz **83 biogazownie rolnicze** Agencja Rynku Rolnego przygotowała sprawozdanie, zawierające informacje dotyczące infrastruktury energetycznej służącej do wytwarzania biokomponentów oraz energii elektrycznej z biogazu rolniczego, które 13 lipca 2017 r. zostało przekazane Ministrowi Energii.

Kolejne sprawozdanie zawierające informacje dotyczące infrastruktury energetycznej służącej do wytwarzania biokomponentów oraz energii elektrycznej z biogazu rolniczego Dyrektor Generalny Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa sporządzi i prześle Ministrowi Energii na podstawie danych pozyskanych od przedsiębiorców w 2019 r.

14. WSPARCIE DZIAŁAŃ ROZWOJOWYCH I INWESTYCYJNYCH W ZAKRESIE INNOWACYJNOŚCI W SEKTORZE ROLNO-SPOŻYWCZYM

W ostatnich latach w polskim rolnictwie nastąpiła widoczna zmiana jakościowa pod względem poprawy efektywności produkcji oraz modernizacji zaplecza techniczno-produkcyjnego. Niemniej jednak krajowy sektor rolny oraz przemysł spożywczy wymagają dalszych zmian w kierunku wdrażania innowacyjnych rozwiązań.

Innowacje (dotyczące: hodowli, zootechniki, biologii, technologii, technologii cyfrowych, organizacji i dziedzin związanych z produktem) to klucz do postępu w każdej dziedzinie, w tym w rolnictwie i przemyśle spożywcym. Przyczyniają się do wielofunkcyjności polskiego sektora rolno-żywnościowego. Badania naukowe i innowacje to fundament postępu gospodarczego, środowiskowego i społecznego, w obliczu których stoją obszary wiejskie i sektor rolnictwa w Polsce.

Realizacja polityki państwa w zakresie wdrażania innowacyjności w rolnictwie i przemyśle spożywcym jest jednym z priorytetowych zadań ujętych w „**Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**” – SOR, w której na listę **krajowych inteligentnych specjalizacji** (tzw. „Programów Pierwszej Prędkości”) została wpisana specjalizacja „**Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego**”.

W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju wskazane zostały **projekty strategiczne** stanowiące strategiczne zadania państwa. Dzięki takiemu podejściu, wraz z przewidzianym systemem monitorowania i oceny, w realizację działań zostali włączeni partnerzy społeczni i gospodarczy, społeczeństwo obywatelskie, świat nauki oraz samorządy.

Sektor rolny nie jest w stanie przeznaczyć wystarczającej wartości kapitału na inwestycje oraz innowacje. Dlatego polityka wspierania innowacji w rolnictwie i przemyśle spożywcym jest jednym z kierunków „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020(2030)” Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

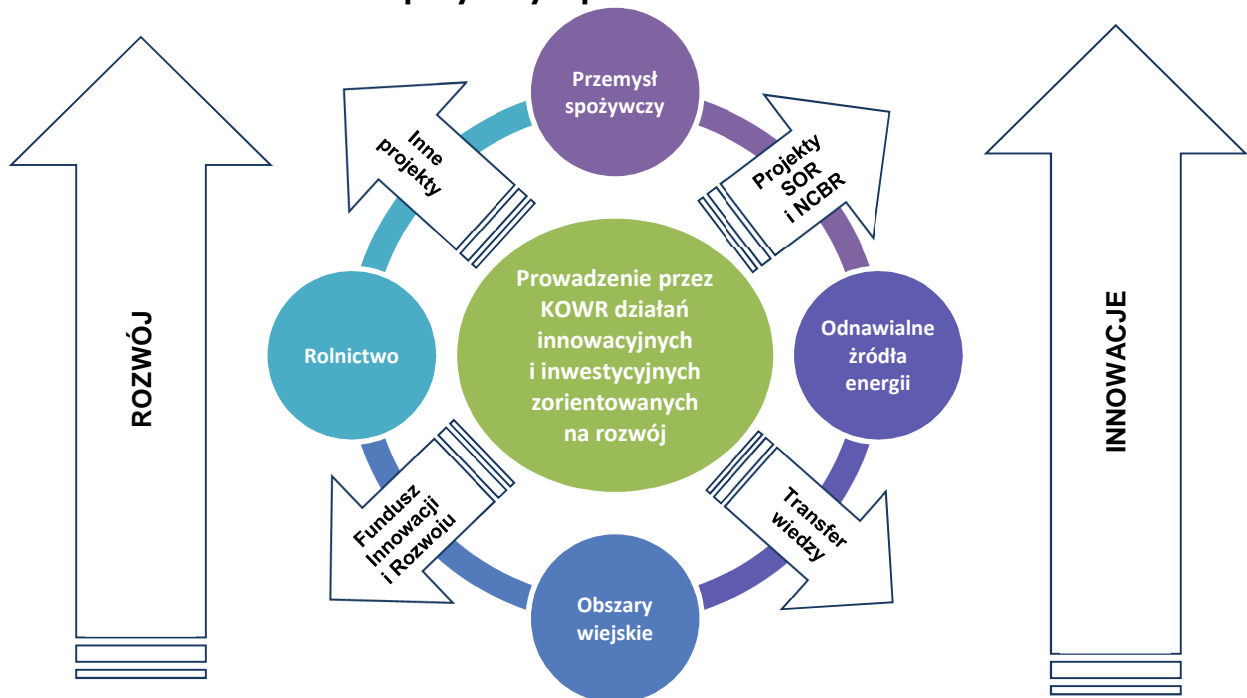
W związku z obserwowanymi w skali światowej i lokalnej zjawiskami, takimi jak: globalizacja gospodarki, liberalizacja handlu, wzrost konkurencji, daleko posunięta integracja w różnych ogniwach dostaw żywności, zmiany geopolityczne, czy też występowanie anomalii klimatycznych, niedoborów wody oraz chorób zwierząt i roślin, rośnie poziom ryzyka i skala wyzwań w odniesieniu do produkcji i handlu rolnego. Tym samym zasadniczego znaczenia dla funkcjonowania krajowego rolnictwa i przemysłu spożywczego na jednolitym rynku unijnym oraz rynku światowym nabierają działania zmierzające do wspierania innowacyjnych rozwiązań i projektów badawczo-rozwojowych.

Ich celem powinno być ciągłe podnoszenie konkurencyjności polskiego rolnictwa i przemysłu spożywczego. Realizacja tych celów odbędzie się poprzez opracowanie i wdrażanie innowacji w zakresie tworzenia nowych lub znacznie udoskonalonych produktów, nowych praktyk, procesów, technologii lub metod organizacji i marketingu w zakresie produkcji, przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolno-spożywczych.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa ma za zadanie pełnić funkcje prorozwojowe, stanowiąc skuteczne zaplecze instytucjonalne do realizacji działań służących podniesieniu poziomu polskiego

rolnictwa i poprawie jakości życia na obszarach wiejskich¹⁵⁴. Wartość dodana ma być realizowana przez wspieranie i wdrażanie innowacji w rolnictwie, które będą ukierunkowane na poprawę konkurencyjności i dochodowości gospodarstw rolnych, integrację producentów i skracanie łańcucha żywnościowego oraz bardziej sprawiedliwy podział wartości w tym łańcuchu, oparty na zasadzie partnerstwa.

Wykres 47. **Wsparcie działań rozwojowych i inwestycyjnych w zakresie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym przez KOWR**

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

W związku z powyższym zadaniem Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest **prowadzenie działań innowacyjnych zorientowanych na rozwój następujących obszarów: rolnictwo, przemysł spożywczy, odnawialne źródła energii oraz obszary wiejskie.**

Do zadań KOWR należy również ułatwianie i pobudzanie transferu wiedzy i wymiany informacji pomiędzy instytucjami naukowymi, podmiotami rynkowymi oraz konsumentami w celu poprawy efektywności innowacyjności oraz promocji zdrowych nawyków żywieniowych. Umożliwia to przepływ praktycznej wiedzy o produktach innowacyjnych oraz pomoc w budowaniu sieci powiązań pomiędzy przedsiębiorcami z sektora rolno-spożywczego i naukowcami w celu wdrażania do praktyki innowacyjnych rozwiązań naukowych.

Działania Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w zakresie projektów „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” dotyczyły:

- identyfikacji potencjalnych projektów innowacyjnych, w których KOWR może być inicjatorem lub partnerem,

¹⁵⁴ Zgodnie z § 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 kwietnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 840, z późn. zm.) w Centrali Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa wydzielono pion innowacji i rozwoju.

- analizy projektów „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”, dla których podmiotem wiodącym jest MRiRW oraz w których MRiRW współpracuje przy realizacji projektu,
- określenia z MRiRW zasad współpracy i zaangażowania KOWR w projekty SOR realizowane przez resort rolnictwa,
- złożenia wniosku o dofinansowanie projektu „Platforma żywnościowa” w ramach programu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) „Gospostrateg”. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa podpisał umowę konsorcjum z Instytutem Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowym Instytutem Badawczym oraz Instytutem Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego, na podstawie której został liderem projektu. Celem projektu „Platforma żywnościowa” jest utworzenie transparentnej platformy handlu pozwalającej dużym europejskim nabywcom na zaopatrywanie się na rynku polskim w przetworzone masowe towary rolne i produkty żywnościowe o gwarantowanej jakości z zastosowaniem wystandaryzowanych procedur handlowych przy jednoczesnym zachowaniu reguł gospodarki wolnorynkowej oraz poszanowaniu zasad jednolitego rynku.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w 2017 r. w ramach realizacji **działań mających na celu wspieranie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym**:

- przygotował wkład merytoryczny do złożonego wniosku o dofinansowanie projektu „Opracowanie systemu monitorowania marnowanej żywności i efektywnego programu racjonalizacji strat i ograniczania marnotrawstwa żywności” w ramach programu „Gospostrateg” Narodowego Centrum Badań i Rozwoju. W ramach projektu KOWR, na podstawie zawartej umowy z Federacją Polskich Banków Żywności, Instytutem Ochrony Środowiska, Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego oraz Polskim Towarzystwem Technologów Żywności, został członkiem powołanego konsorcjum. Celem projektu jest wzmocnienie instytucji publicznych w zakresie zarządzania polityką publiczną dotyczącą ograniczania strat i marnotrawstwa żywności, jak również opracowanie planu przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności,
- podjął współpracę z Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii w sprawie udziału KOWR w realizacji projektu „Centrum Analiz Przestrzennych Administracji Publicznej (CAPAP)” w celu wsparcia zarządzania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- przeprowadził analizę programów realizowanych przez NCBR dotyczącą możliwości udziału w nich KOWR i pozyskania dofinansowania,
- przystąpił do „Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i obszarach wiejskich” (SIR),
- przeprowadził analizę rozwiązań z dziedziny obrazowania satelitarnego i systemów informacji geograficznej w zakresie wykorzystania w działalności KOWR,
- prowadził prace koncepcyjne z Polską Spółką Gazownictwa Sp. z o.o. w zakresie identyfikacji potencjalnych lokalizacji osiedli i miejscowości po byłych ppgr-ach położonych na terenie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, na obszarze których KOWR posiada działki i grunty z możliwością ich wykorzystania na stacje regazyfikacji gazu skroplonego,
- podpisał porozumienie z Instytutem Zootechniki – Państwowym Instytutem Badawczym (IZ – PIB) dotyczące powstania konsorcjum „Grupa Polska Genetyka” oraz zainicjował prace nad utworzeniem z Instytutem Hodowli i Aklimatyzacji Roślin – PIB (IHAR – PIB) i Spółek Grupy IHAR oraz z Instytutem Ogrodnictwa konsorcjum pn. „Grupa Polskie Nasiona” (szerzej na ten temat w rozdziale „Nadzór właścicielski nad spółkami),

- prowadził prace koncepcyjne dotyczące utworzenia i funkcjonowania Funduszu Innowacji i Rozwoju (FIR) w sektorze rolno-spożywczym w Polsce, w tym w zakresie propozycji zmian do ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa. Projektowany fundusz służyłby rozwojowi: rolnictwa, przemysłu rolno-spożywczego, sektora OZE oraz obszarów wiejskich, poprzez finansowanie m.in. innowacji technologicznych, produktowych, procesowych, organizacyjnych, marketingowych oraz dotyczących usług. Fundusz finansowałby projekty i programy podmiotów funkcjonujących w szeroko pojętym obszarze rolnictwa.

15. REALIZACJA ZADAŃ W RAMACH PROGRAMU OPERACYJNEGO POMOC ŻYWNOŚCIOWA 2014–2020

**PROGRAM OPERACYJNY
POMOC ŻYWNOŚCIOWA
2014–2020**

**UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ POMOCY
NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYM**

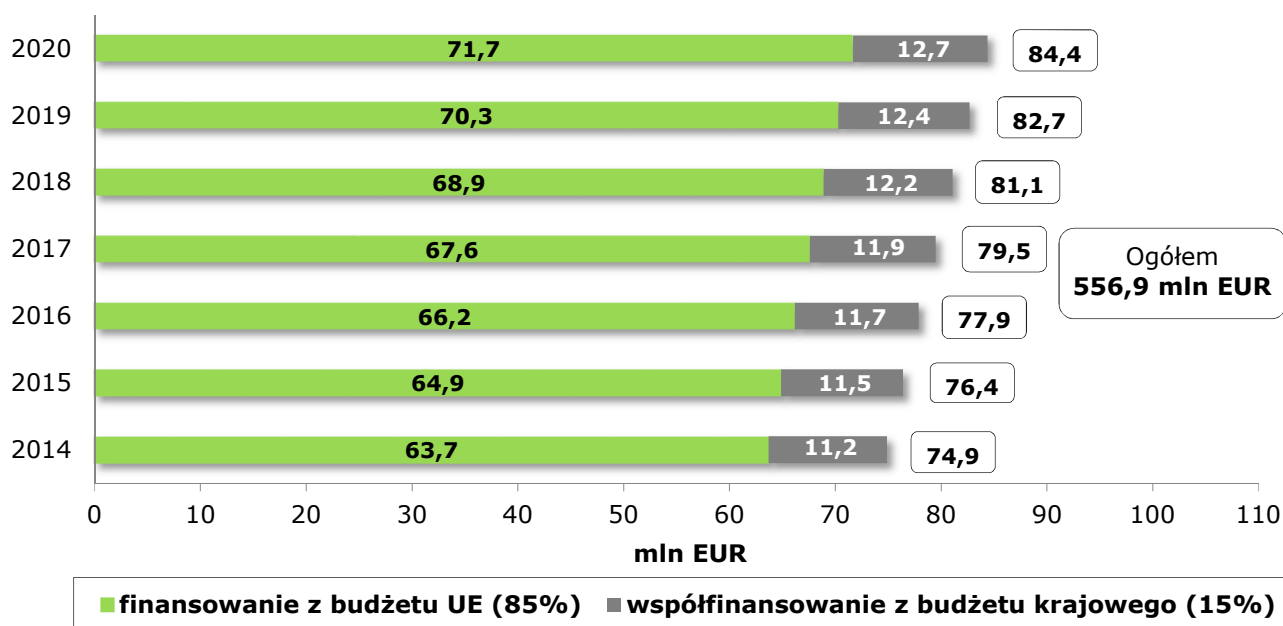
15.1. Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)

Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014¹⁵⁵ ustanowiony został **Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym na lata 2014–2020**, będący instrumentem polityki spójności (funduszem uzupełniającym fundusze strukturalne). Fundusz ma na celu ograniczenie skali ubóstwa w państwach członkowskich Unii Europejskiej przez wspieranie krajowych systemów świadczących pomoc osobom najbardziej potrzebującym i jest realizowany w formie krajowych programów operacyjnych. Programy operacyjne są finansowane w 85% ze środków FEAD, a w 15% ze środków krajowych.

15.2. Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ 2014–2020)

Z wykorzystaniem środków pochodzących z funduszu FEAD i z budżetu krajowego w Polsce realizowany jest **Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (POPŻ)**, przewidujący finansowanie zakupu i dystrybucji żywności wśród osób najbardziej potrzebujących oraz działań towarzyszących oferowanych odbiorcom pomocy żywnościowej. Budżet POPŻ na lata 2014–2020 wynosi **556,9 mln EUR**, z tego: **473,4 mln EUR** pochodzi z budżetu UE, a **83,5 mln EUR** z budżetu krajowego.

Wykres 48. Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020

Źródło: opracowanie KOWR na podstawie zatwierdzonego przez Komisję Europejską „Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020”.

¹⁵⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym.

Do systemu zarządzania POPŻ należą następujące instytucje¹⁵⁶:

- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – instytucja zarządzająca,
- Ministerstwo Finansów – instytucja certyfikująca,
- Krajowa Administracja Skarbowa – instytucja audytowa¹⁵⁷,
- Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (wcześniej Agencja Rynku Rolnego) – instytucja pośrednicząca,
- Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju (dawniej Ministerstwo Rozwoju) – instytucja desygnująca.

Od 1 września 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 20 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) oraz art. 134b. ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769, z późn. zm.), uczestniczy w POPŻ, jako instytucja pośrednicząca i beneficjent.

Program operacyjny wspiera na terenie całego kraju osoby i rodziny podlegające deprivacji materialnej. Program polega na udzielaniu pomocy żywnościowej osobom najbardziej potrzebującym. Pomocy żywnościowej towarzyszą działania mające na celu włączenie społeczne jej odbiorców (tzw. działania towarzyszące). Pomoc kierowana jest do osób i rodzin (spełniających warunki określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej¹⁵⁸), które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie/rodzinie odpowiednich produktów żywnościowych (posiłków).

W POPŻ uczestniczą organizacje partnerskie o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO), wyłonione przez MRPiPS w drodze konkursu. Na podstawie umowy o dofinansowanie projektu zawartej przez poszczególne OPO z instytucją pośredniczącą (KOWR) otrzymane artykuły spożywcze są dalej dystrybuowane wśród osób najbardziej potrzebujących za pośrednictwem organizacji partnerskich regionalnych (OPR) lub organizacji partnerskich lokalnych (OPL), niedziałających w celu osiągnięcia zysku. Zadaniem statutowym tych organizacji jest wspieranie i niesienie pomocy osobom najbardziej potrzebującym, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej.

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa jest realizowany w ramach 7 podprogramów.

W 2017 r. zakończono realizację Podprogramu 2016 i rozpoczęto działania w ramach Podprogramu 2017.

15.2.1. Realizacja Podprogramu 2016 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2017 r.

W okresie styczeń–maj 2017 r. Agencja Rynku Rolnego kontynuowała realizację zadań w ramach Podprogramu 2016. Wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich ogółem **30,8 tys. ton** artykułów spożywczych o łącznej wartości **165,7 mln zł**, z tego:

- w okresie styczeń–kwiecień 2017 r. – **27 tys. ton** artykułów spożywczych (makaronu jajecznego, ryżu białego, herbatników, mleka UHT, groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, powideł śliwkowych, gulaszu wieprzowego z warzywami, filetu z makreli w oleju, szynki drobiowej, cukru białego i oleju rzepakowego),
- w okresie styczeń–maj 2017 r. – **3,2 tys. ton** sera podpuszczkowego dojrzewającego,

¹⁵⁶ Zgodnie z „Programem Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014–2020” zatwierdzonym przez Komisję Europejską w dniu 3 grudnia 2014 r.

¹⁵⁷ Od 1 marca 2017 r. Szef Krajowej Administracji Skarbowej pełni funkcje instytucji audytowej w POPŻ, które uprzednio pełnił Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej.

¹⁵⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769, z późn. zm.).

- w okresie luty–marzec 2017 r. – **0,4 tys. ton** szynki wieprzowej mielonej i **0,2 tys. ton** pasztetu wieprzowego.

Do końca sierpnia 2017 r. ARR wypłaciła wykonawcom **221 104 tys. zł** za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym w okresie od listopada 2016 r. do maja 2017 r. Dodatkowo odprowadziła do Urzędu Skarbowego środki w kwocie **554 tys. zł** z tytułu podatku VAT

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. OPO kontynuowały realizację dystrybucji żywności i działań towarzyszących do czerwca 2017 r. W lipcu 2017 r. OPO złożyły wnioski o płatność końcową, w ramach których płatności zostały zrealizowane w sierpniu 2017 r. W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR wypłaciła OPO łącznie **22 166 tys. zł**, z tego 11 083 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz 11 083 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących.

W październiku 2017 r. KOWR zakończył **weryfikację złożonych przez OPO korekt sprawozdań końcowych** z dystrybucji artykułów spożywczych oraz sprawozdań końcowych z przebiegu realizacji działań w ramach środków towarzyszących.

W Podprogramie 2016 OPO przeprowadziły dystrybucję pomocy żywnościowej za pośrednictwem **92 organizacji** partnerskich regionalnych (OPR) oraz ponad **2,4 tys.** organizacji partnerskich lokalnych (OPL). Odbiorcom końcowym przekazano ponad **65 tys. ton artykułów spożywczych** w postaci paczek żywnościowych i posiłków. Łącznie rozdysponowano ponad **7,1 mln paczek** oraz ponad **2,42 mln posiłków**, a **pomoc żywnościową** otrzymało ogółem **1,32 mln osób**.

W zakresie **środków towarzyszących** w Podprogramie 2016 odbiorcom pomocy żywnościowej była oferowana możliwość uczestniczenia w działaniach mających na celu ich włączenie społeczne. OPO przeprowadziły łącznie ponad **8,7 tys. działań** w ramach środków towarzyszących, obejmując nimi **156 tys. odbiorców końcowych**.

15.2.2. Realizacja Podprogramu 2017 w ramach POPŻ 2014–2020 w 2017 r.

W 2017 r. rozpoczęto realizację Podprogramu 2017. Zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej na jego realizację przeznaczono ponad **390 mln zł**, z tego **355 mln zł** na zakup żywności i **35,5 mln zł** na dofinansowanie projektów **4 organizacji partnerskich** (Federacji Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Polskiego Czerwonego Krzyża) z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego m.in. przeprowadziła postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego o wartości **320 mln zł** na dostawy **67,1 tys. ton 19 rodzajów artykułów spożywczych** do magazynów organizacji partnerskich (tj.: groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych, makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, ryżu białego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych, mleka UHT, sera podpuszczkowego dojrzewającego, gulaszu wieprzowego z warzywami, szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu wieprzowego, filetów z makreli w oleju, cukru białego, oleju rzepakowego). Dostawy odbywały się do **131 magazynów** organizacji i trwały **do końca maja 2018 r.** (z wyjątkiem sera podpuszczkowego dojrzewającego, którego dostawy rozpoczęły się od listopada 2017 r. i trwały do 31 marca 2018 r.).

W ramach Podprogramu 2017 ARR podpisała z czterema OPO umowy na dofinansowanie projektu na łączną kwotę **32 mln zł**, z tego po **16 mln zł** dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz dofinansowania z tytułu kosztów środków towarzyszących. W związku z wybranym przez dwie OPO trybem łączonym realizacji wypłaty dofinansowania, OPO złożyły wnioski o wypłatę zaliczki (30% przyznanego dofinansowania) na łączną kwotę blisko 7 mln zł, które zostały rozpatrzone i zatwierdzone przez ARR.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa kontynuował działania związane z rozliczaniem umów na dostawy artykułów spożywczych do organizacji partnerskich w ramach Podprogramu 2017 oraz realizację płatności na rzecz wykonawców. Kwota oszczędności powstała po rozstrzygnięciu I postępowania przetargowego, zgodnie z wytycznymi instytucji zarządzającej (MRPiPS) z września 2017 r., została przeznaczona na:

- zakup przez KOWR **dotychczasowych artykułów spożywczych** (tj.: kabanosów wieprzowych oraz miodu nektarowego wielokwiatowego) dla ponad **1,3 mln najuboższych osób**, tj.:
 - w październiku 2017 r. opublikowano ogłoszenie o zamówieniu na dostawy kabanosów wieprzowych i miodu nektarowego wielokwiatowego do magazynów organizacji partnerskich, w ramach II postępowania przetargowego o łącznej szacunkowej wartości zamówienia 26,6 mln zł (netto),
 - w grudniu 2017 r. rozpatrzono 7 ofert złożonych w postępowaniu przetargowym. Na sfinansowanie zamówienia zamawiający przeznaczył kwotę 28 mln zł (brutto). KOWR umieścił na stronie internetowej informację z otwarciem ofert.
- aneksowanie przez KOWR umów z wybranymi w wyniku procedury przetargowej wykonawcami i z OPO w oparciu o zapis art. 144 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.), w celu zwiększenia ilości i wartości dostarczonych artykułów spożywczych. Pomocą żywnościową zostało objętych dodatkowo **16 tys. osób**.

W listopadzie 2017 r. KOWR zawarł **17 aneksów** z wykonawcami na łączną ilość **68 tys. ton** artykułów spożywczych o wartości ponad **323 mln zł**. Poza zmianami dotyczącymi zwiększenia wolumenu i wartości artykułów spożywczych uwzględniono również zmiany magazynów zgłoszone przez Caritas Polska, FPBŻ i PKPS. Ponadto zawarto **2 aneksy do umów** z wykonawcami realizującymi dostawy sera podpuszczkowego dojrzewającego oraz oleju rzepakowego, w których uwzględniono wyłącznie zmiany magazynów zgłoszone przez OPO (bez zwiększenia ilości i wartości artykułów spożywczych).

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wystawił faktury na rzecz wykonawców za dostawy w okresie sierpień–listopad 2017 r. artykułów spożywczych w ilości **24 985,9 tony** o wartości ponad **110,8 mln zł**, w szczególności za dostawy:

- **6 097 ton** artykułów warzywnych i owocowych (groszku z marchewką, fasoli białej, koncentratu pomidorowego, buraczków wiórków, powideł śliwkowych) na kwotę **19,6 mln zł**,
- **5 886 ton** artykułów skrobiowych (makaronu jajecznego, makaronu kukurydzianego bezglutenowego, ryżu białego, kaszy gryczanej, herbatników maślanych) na kwotę **17 mln zł**,
- **4 296 ton** artykułów mlecznych (mleka UHT, sera podpuszczkowego dojrzewającego) na kwotę **17,8 mln zł**,
- **3 623 tony** artykułów mięsnych (szynki drobiowej, szynki wieprzowej mielonej, pasztetu wieprzowego, filetów z makreli w oleju) na kwotę **37,4 mln zł**,

- **2 142 ton** cukru białego na kwotę **6 mln zł**,
- **2 075 tys. litrów** oleju rzepakowego na kwotę **7,4 mln zł**,
- **866 ton** dań gotowych (gulaszu wieprzowego z warzywami) na kwotę **5,6 mln zł**.

W grudniu 2017 r. wykonawcy dostarczyli do magazynów organizacji partnerskich **7 792,5 tony** artykułów spożywczych o wartości ponad **41,8 mln zł**.

Do 31 grudnia 2017 r. wykonawcy zrealizowali dostawy na poziomie **48,3% (tj. 32 778,4 tony) łącznej ilości artykułów spożywczych** przewidzianej do dostarczenia w Podprogramie 2017.

Ponadto w ramach Podprogramu 2017:

- **we wrześniu 2017 r.** zostały zrealizowane płatności zaliczkowe w łącznej kwocie **7 mln zł** na rzecz organizacji partnerskich (Federacji Polskich Banków Żywności i Caritas Polska),
- **w okresie wrzesień–grudzień 2017 r.** organizacje partnerskie złożyły wnioski o płatność na łączną kwotę ponad **4 mln zł**.

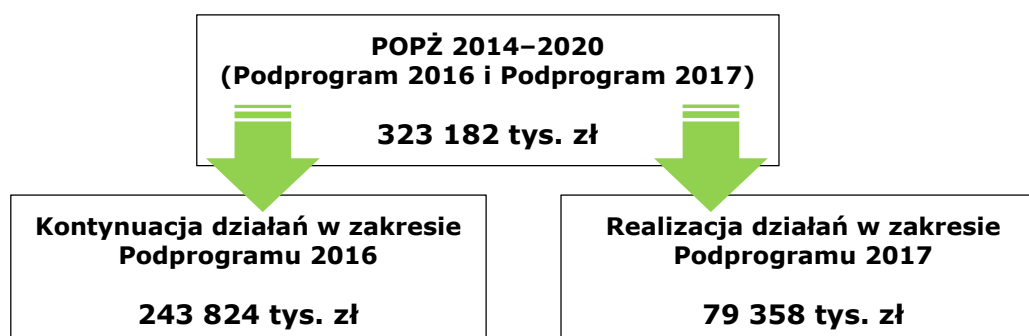
W listopadzie 2017 r. KOWR zawarł aneksy do umów o dofinansowanie projektu z czterema OPO zwiększając łączną kwotę dofinansowania w wysokości **32,3 mln zł**.

Docelowo w ramach Podprogramu 2017, po przeprowadzeniu postępowania przetargowego na dostawy kabanosów wieprzowych i miodu nektarowego wielokwiatowego, organizacje partnerskie na podstawie rozpatrzonych wniosków o dofinansowanie projektu otrzymają ponad **34 mln zł** dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących.

OPO w ramach realizacji Podprogramu 2017 planują rozdystrybuować ponad **67 tys. ton żywności** za pośrednictwem **2,5 tys. organizacji partnerskich** (organizacji partnerskich regionalnych i organizacji partnerskich lokalnych) do **1 346 tys. osób**. Oprócz dystrybucji żywności organizacje partnerskie przeprowadzą **8 tys. działań towarzyszących** (warsztaty kulinarne, dietetyczne i edukacji ekonomicznej, programy edukacyjne o zasadach zdrowego żywienia oraz przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności) wśród **140 tys. osób**.

W okresie sierpień–grudzień 2017 r. organizacje partnerskie wydały ponad **26 tys. ton** żywności w formie ponad **3 mln paczek żywnościowych** oraz blisko **800 tys. posiłków** do ponad **1,2 mln najbardziej potrzebujących osób**. Przeprowadzono blisko **3 tys. działań** w ramach środków towarzyszących, którymi objęto **54 tys. odbiorców** końcowych.

Wykres 49. **Wydatki w 2017 r. na realizację zadań w ramach Operacji I oraz Operacji II Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020**

Źródło: opracowano w Biurze Analiz i Strategii KOWR.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR w ramach realizacji Podprogramu 2017 wypłacił wykonawcom **70 564 tys. zł** za artykuły spożywcze dostarczone do magazynów organizacji partnerskich o zasięgu ogólnopolskim lub ponadregionalnym (OPO). Na rzecz OPO wypłacono łącznie **8 794 tys. zł**, z tego 4 397 tys. zł z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz 4 397 tys. zł z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Zrealizowane działania z zakresu informacji i promocji w ramach POPŻ 2014–2020 opisano w rozdziale „Funkcja informacyjna”.

Podsumowując, w 2017 r. w ramach realizacji POPŻ KOWR (wcześniej ARR) wypłacił łącznie za dostarczone artykuły spożywcze, dofinansowanie projektu z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz na dofinansowanie projektów z tytułu kosztów środków towarzyszących kwotę **323,2 mln zł**, z tego: **243,8 mln zł** w zakresie Podprogramu 2016 i **79,4 mln zł** w ramach Podprogramu 2017.

16. PODSUMOWANIE WYDATKÓW W RAMACH REALIZACJI MECHANIZMÓW WPR, KRAJOWYCH I POPŻ

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego w ramach administrowania mechanizmami wspólnej polityki rolnej i krajowymi dokonała płatności na rzecz sektora rolno-żywnościowego w wysokości **557 015 tys. zł** ze środków finansowych pochodzących z budżetu UE (z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji – EFRG) i z budżetu krajowego. Dodatkowo z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych wypłacono **31 364 tys. zł**.

W związku z realizacją zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (wdrażania Podprogramu 2016), ARR wydatkowała łącznie **243 824 tys. zł** za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania, a także z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Tabela 31. **Wsparcie sektora rolno-żywnościowego przez ARR w 2017 r. (styczeń–sierpień) w podziale na grupy działań**

Lp.	Działania	Wydatki (tys. zł)
1.	Wsparcie w sytuacjach nadzwyczajnych i kryzysowych	280 127
1.1.	Dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw (V transza pomocy)	161 330
1.2.	Nadzwyczajna pomoc dostosowawcza w sektorach hodowlanych	95 812
1.3.	Pomoc na ograniczenie produkcji mleka	22 457
1.4.	Nadzwyczajne środki wspierania rynku wieprzowiny w Polsce	496
1.5.	Tymczasowa nadzwyczajna pomoc dla rolników w sektorach hodowlanych	32
2.	Zakupy interwencyjne	10 947
2.1.	Koszty zakupu, przechowywania i transportu odtłuszczonego mleka w proszku	10 947
3.	Wspieranie konsumpcji	215 628
3.1.	Dopłata do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych (dopłata krajowa w ramach programu „Mleko w szkole”)	96 626
3.2.	Program „Owoce i warzywa w szkole”	77 913
3.3.	Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych (dopłata unijna – program „Mleko w szkole”)	41 089
4.	Dopłaty do produkcji	11 265
4.1.	Dopłaty do materiału siewnego	23
4.2.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	11 242
5.	Wspieranie promocji żywności	28 647
5.1.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	24 749
5.2.	Wsparanie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	2 244
5.3.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	1 654
6.	Dopłaty do prywatnego przechowywania	1 032
6.1.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	524
6.2.	Dopłaty do prywatnego przechowywania odtłuszczonego mleka w proszku	508
7.	Wspieranie integracji producentów	9 321
7.1.	Obsługa programów operacyjnych (uznanych organizacji producentów owoców i warzyw)	9 321
8.	Refundacje wywozowe – wołowina i cielęcina*	48
Ogółem wydatki ARR		557 015
	Podatek VAT w ramach WPR**	1 902

Lp.	Działania	Wydatki (tys. zł)
Ogółem wydatki ARR w ramach realizacji mechanizmów WPR i krajowych w 2017 r. (styczeń–sierpień)		558 917
9.	Wyплаты z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)***	31 364
10.	Wyплаты za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach POPŻ (Podprogram 2016) – 85% z budżetu unijnego i 15% z budżetu krajowego	243 824

* ARR rozliczyła wnioski złożone przez beneficjentów w latach poprzednich.

** Podatek VAT w ramach realizacji programu „Owoce i warzywa w szkole” (7 tys. zł) i mechanizmu „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” (1 895 tys. zł).

*** Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

W zakresie administrowania przez ARR poszczególnymi mechanizmami WPR i krajowymi w okresie styczeń–sierpień 2017 r. najwięcej środków finansowych przeznaczono na dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw (V transzę pomocy) – 29% wszystkich wydatków, a następnie na: dopłatę krajową do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych i nadzwyczajną pomoc dostosowawczą w sektorach hodowlanych (po 17%), a także program „Owoce i warzywa w szkole” (14%).

Biorąc pod uwagę grupy działań realizowanych przez ARR, największy udział w wydatkach w okresie styczeń–sierpień 2017 r. stanowiły środki finansowe poniesione na mechanizmy uruchomione w sytuacjach nadzwyczajnych i kryzysowych – 50%, a następnie wspierające konsumpcję (programy „Mleko w szkole” oraz „Owoce i warzywa w szkole”) – 39% oraz wspierające promocję żywności – 5%.

W strukturze wydatków ARR około 77,5% (431 936 tys. zł) stanowiły wypłaty z budżetu unijnego, a 22,5% (125 079 tys. zł) – z budżetu krajowego.

Tabela 32. **Wydatki ARR w 2017 r. (styczeń–sierpień) w ramach mechanizmów WPR i krajowych w podziale na źródła finansowania**

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Program „Owoce i warzywa w szkole”	68 563
2.	Obsługa programów operacyjnych (uznanych organizacji producentów owoców i warzyw)	9 321
3.	Dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw (V transza pomocy)	161 330
4.	Interwencja na rynku mleka (zakupy i przechowywanie OMP)	10 947
5.	Nadzwyczajne środki wsparcia rynku wieprzowiny w Polsce	248
6.	Nadzwyczajna pomoc dostosowawcza w sektorach hodowlanych	95 812
7.	Pomoc na ograniczenie produkcji mleka	22 457
8.	Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych	41 089
9.	Dopłaty do prywatnego przechowywania masła	524
10.	Dopłaty do prywatnego przechowywania OMP	508
11.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	5 621
12.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	15 468
13.	Refundacje wywozowe – wołowina i cielęcina (rozliczenie wniosków z lat poprzednich)	48
A	Ogółem wydatki unijne (zEFRG)	431 936

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Wsparcie rynku produktów pszczelich	5 621
2.	Dopłaty do materiału siewnego	23
3.	Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych	96 626
4.	Program „Owoce i warzywa w szkole”	9 350
5.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	9 281
6.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	1 654
7.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	2 244
8.	Tymczasowa nadzwyczajna pomoc dla rolników w sektorach hodowlanych – dla producentów świń	13
9.	Tymczasowa nadzwyczajna pomoc dla rolników w sektorach hodowlanych – rynek mleka	19
10.	Nadzwyczajne środki wspierania rynku wieprzowiny w Polsce	248
B	Ogółem wydatki z budżetu krajowego	125 079
C	Ogółem wydatki na rzecz beneficjentów (A+B)	557 015
D	Podatek VAT w ramach WPR*	1 902
E	Ogółem wydatki w ramach realizacji mechanizmów rynkowych (C+D)	558 917
F	Wyплаты z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)**	31 364
G	Wyплаты za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach POPŻ (Podprogram 2016), z tego:	243 824
-	z budżetu UE z FEAD (85%)	207 250
-	z budżetu krajowego (15%)	36 574

* Podatek VAT w ramach realizacji programu „Owoce i warzywa w szkole” (7 tys. zł) i mechanizmu „Interwencyjny zakup i sprzedaż odtłuszczonego mleka w proszku” (1 895 tys. zł).

** Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

W ramach realizacji mechanizmów WPR i krajowych, z budżetu unijnego najwięcej środków finansowych wypłacono na dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw (37% ogółu wypłat ARR z EFRG), a z budżetu krajowego na realizację dopłaty krajowej do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych (77% ogółu wypłat ARR z budżetu krajowego).

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach administrowania mechanizmami wypłacił łącznie **111 887 tys. zł** ze środków finansowych pochodzących z budżetu krajowego. Dodatkowo z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych wypłacono **13 359 tys. zł**.

Ponadto, w związku z realizacją zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (Podprogramu 2017), Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wydatkował łącznie **79 358 tys. zł** za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania, a także z tytułu kosztów środków towarzyszących.

Tabela 33. **Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w ramach mechanizmów krajowych oraz innych działań w podziale na źródła finansowania**

Lp.	Wyszczególnienie	Wydatki (tys. zł)
1.	Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych	6 430
2.	Działania promocyjne i informacyjne mające na celu promowanie produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości produktów rolnych i żywnościowych	1 486
3.	Wspieranie rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą	1 055
4.	Dopłaty do materiału siewnego	102 916
Ogółem wydatki z budżetu krajowego*		111 887
1.	Wypłaty z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych (środki branżowe)**	13 359
2.	Wypłaty za dostarczone artykuły spożywcze oraz jako dofinansowanie projektów organizacji partnerskich z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach POPŻ (Podprogram 2017), z tego:	79 358
-	z budżetu UE (85%) z FEAD	67 454
-	z budżetu krajowego (15%)	11 904

* Wykazano ostateczne wydatki, tzn. środki wypłacone pomniejszone o środki odzyskane w 2018 r.

** Wydatki nie uwzględniają kosztów związanych z obsługą funduszy promocji oraz komisji zarządzających (tj. 3,5% rocznych wpływów na poszczególne fundusze promocji).

Źródło: dane Biura Finansowo-Księgowego KOWR.

Podsumowując, łącznie w 2017 r. na realizację mechanizmów wspólnej polityki rolnej i krajowych wypłacono 668,9 mln zł, z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych – 44,7 mln zł, a w związku z realizacją zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa – 323,2 mln zł.

17. GOSPODARKA FINANSOWA

Dochody i wydatki Agencji Rynku Rolnego

Dochody ARR w okresie styczeń–sierpień 2017 r. wyniosły łącznie **205 794 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki z dotacji budżetu państwa, które wyniosły 203 382 tys. zł (99% wszystkich dochodów), z tego: środki na realizację mechanizmów krajowych z dotacji celowej w wysokości 100 548 tys. zł, środki na koszty funkcjonowania ARR z dotacji podmiotowej – 90 739 tys. zł, środki na inwestycje i zakupy inwestycyjne z dotacji celowej – 6 466 tys. zł oraz środki na realizację pomocy technicznej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa w latach 2014–2020, realizację pomocy technicznej PROW 2014–2014, realizację projektu pozakonkursowego pn. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand poddziałanie 3.3.2 Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014–2020” (POIR 2014–2020) – 5 629 tys. zł.

Wydatki ARR wyniosły łącznie **206 297 tys. zł**, z tego: wydatki na realizację mechanizmów krajowych w kwocie 100 548 tys. zł¹⁵⁹ (49% wydatków ogółem ARR), na funkcjonowanie (dotyczące m.in. materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) – 98 252 tys. zł (47,5%), wydatki majątkowe – 6 465 tys. zł (3%) oraz wpłata do budżetu państwa – przekazana w marcu 2017 r. nadwyżka środków finansowych ustalona na 31 grudnia 2016 r. w wysokości 1 032 tys. zł (0,5%).

Dochody i wydatki Agencji Nieruchomości Rolnych

Dochody ANR w okresie styczeń–sierpień 2017 r. wyniosły łącznie **190 109 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki na koszty funkcjonowania ANR przekazywane z Zasobu WRSP, które w okresie styczeń–sierpień 2017 r. wyniosły 188 993 tys. zł (99% wszystkich dochodów).

Wydatki ANR wyniosły łącznie **209 182 tys. zł**, z tego: wydatki na funkcjonowanie (dotyczące m.in. materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) w kwocie 176 348 tys. zł (84% wydatków ogółem ANR), wydatki majątkowe – 4 315 tys. zł (2%) oraz wpłata do budżetu państwa – przekazana w czerwcu 2017 r. nadwyżka środków finansowych ustalona na 31 grudnia 2016 r. w wysokości 28 519 tys. zł (14%).

Dochody i wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Dochody KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. wyniosły łącznie **233 232 tys. zł**. Głównymi dochodami były środki z dotacji budżetu państwa, które w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. wyniosły 152 316 tys. zł (65% wszystkich dochodów KOWR), z tego: środki na realizację mechanizmów krajowych z dotacji celowej w wysokości 117 165 tys. zł, środki na koszty funkcjonowania KOWR z dotacji podmiotowej – 26 191 tys. zł, środki na inwestycje i zakupy inwestycyjne z dotacji celowej – 2 439 tys. zł oraz środki na realizację pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020, realizację pomocy technicznej PROW 2014–2014, realizację projektu pozakonkursowego pn. „Promocja gospodarki w oparciu o polskie marki produktowe – Marka Polskiej Gospodarki – Brand poddziałanie 3.3.2 Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój

¹⁵⁹ Wydatki wg stanu na 31 grudnia 2017 r.

2014–2020” (POIR 2014–2020) w wysokości 6 521 tys. zł. Dochodami KOWR były również środki na koszty funkcjonowania przekazywane z Zasobu WRSP, które w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. wyniosły 78 607 tys. zł (34% wszystkich dochodów KOWR).

Wydatki KOWR wyniosły łącznie **214 413 tys. zł**, z tego: wydatki na realizację mechanizmów krajowych w kwocie 111 931 tys. zł¹⁶⁰ (52% wydatków ogółem KOWR), na funkcjonowanie (dotyczące m.in. materiałów i energii, remontów i innych usług obcych, wynagrodzeń, składek na ubezpieczenia społeczne i Fundusz Pracy oraz podatków i opłat) – 98 818 tys. zł (46%) oraz wydatki majątkowe – 3 664 tys. zł (2%).

¹⁶⁰ Wydatki wg stanu na 31 grudnia 2017 r.

18. FUNKCJA INFORMACYJNA

18.1. Opracowania i informacje przygotowywane przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 14 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) jednym z działań KOWR było **gromadzenie, analiza, przetwarzanie i udostępnianie informacji dotyczących rynków produktów rolnych i żywnościowych**. W 2017 r. KOWR (wcześniej ARR) sporządzał cykliczne informacje i analizy dotyczące: zmian cen, sytuacji podaży-popytu na podstawowych rynkach rolno-żywnościowych, handlu zagranicznego oraz uregulowań polityki rolnej. Dodatkowo na podstawie przewidywań Zespołu Ekspertów ds. Prognozowania Cen Podstawowych Produktów Rolno-Żywnościowych sporządzał informacje zawierające prognozowaną sytuację na podstawowych rynkach rolnych. Wszystkie opracowania udostępniano na **stronie internetowej KOWR w zakładce „Analiza”**, a prognozy cen były dostarczane bezpośrednio do: urzędów centralnych (MRiRW i MF), Sejmu, Senatu, Krajowej Rady Izb Rolniczych, ARiMR, Agencji Rezerw Materiałowych, urzędów wojewódzkich, ośrodków doradztwa rolniczego, organizacji branżowych oraz Centralnego Repozytorium Informacji Publicznej¹⁶¹. Prezentowanie opracowań zapewniało szerokiej grupie odbiorców dostęp do bieżącej informacji rynkowej.

18.1.1. Raporty rynkowe

Raporty rynkowe były przygotowywane cyklicznie przez KOWR (wcześniej ARR) i miały charakter informacyjno-analityczny. Dane zawarte w raportach były pozyskiwane zarówno ze źródeł krajowych, jak i zewnętrznych. W 2017 r. analitycy Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (wcześniej ARR) opracowali w cyklu tygodniowym **52 edycje „Sytuacji na rynku podstawowych produktów rolno-żywnościowych”** (33 ARR i 19 KOWR), a w cyklu miesięcznym – **12 edycji „Informacji o sytuacji na rynku rolno-żywnościowym z elementami tendencji rozwojowej”** (8 ARR i 4 KOWR).

W raportach tygodniowych prezentowano bieżącą sytuację cenową na rynku **zbóż, mięsa i produktów mlecznych** w różnych ogniwach łańcucha żywnościowego i kanałach dystrybucji (skup, zbył, giełdy, targowiska). Dla porównania przedstawiane były zarówno ceny w Polsce, jak i w innych krajach UE, a w przypadku zbóż i mleka – również na wybranych giełdach światowych.

W raportach miesięcznych analizowano sytuację na rynkach: **zbóż, mięsa, mleka i cukru** w danym miesiącu, jak również wskazywano tendencje rozwojowe w kolejnym miesiącu. W raportach regularnie przedstawiano dane o wielkości skupu i poziomie cen produktów rolnych w kraju, o obrotach towarowych z zagranicą, a okresowo – szacunki zbiorów zbóż i stanu pogłowia zwierząt gospodarskich. Prezentowano również relacje cen warunkujące kierunki rozwoju danej produkcji, tendencje cenowe na rynkach zagranicznych, obroty handlowe UE z krajami trzecimi oraz informacje o realizacji przez KOWR (wcześniej ARR) działań wspierających rynki rolno-spożywcze.

¹⁶¹ Zgodnie z załącznikiem 2 do rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji z 5 maja 2015 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie zasobu informacyjnego przeznaczonego do udostępniania w Centralnym Repozytorium Informacji Publicznej (Dz. U. poz. 803).

Dodatkowo na potrzeby Kierownictwa KOWR (wcześniej ARR) opracowywano na podstawie meldunków z oddziałów terenowych „**Informacje o kształtowaniu się cen skupu zbóż oraz żywca wieprzowego**” oraz „**Informacje o przebiegu zniw w Polsce**”.

18.1.2. Opracowania analityczno-prognostyczne

Analitycy KOWR (wcześniej ARR) na podstawie opinii niezależnych ekspertów wchodzących w skład **Zespołu Ekspertów ds. Prognozowania Cen Podstawowych Produktów Rolno-Żywnościowych** (powołanego przez Dyrektora Generalnego KOWR – wcześniej Prezesa ARR) sporządzali informacje dotyczące **kwartalnych prognoz cen skupu podstawowych produktów rolno-żywnościowych (pszenicy, żyta, żywca wieprzowego i wołowego, kurcząt brojlerów oraz mleka), a także cen zbytu masła w blokach i odtłuszczonego mleka w proszku.**

W 2017 r. zorganizowano **4 posiedzenia** Zespołu Ekspertów ds. Prognozowania Cen Podstawowych Produktów Rolno-Żywnościowych (3 ARR i 1 KOWR), na podstawie których opracowano **4 informacje** pn. „Prognoza cen podstawowych produktów rolno-żywnościowych”.

18.1.3. Opracowania z zakresu polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi

W 2017 r. KOWR (wcześniej ARR) **monitorował i analizował wyniki handlu artykułami rolno-spożywczymi**, w tym zmiany wolumenu, wartość oraz kierunki eksportu i importu poszczególnych towarów lub grup towarowych. Na podstawie analiz przygotowano oraz zamieszczono na stronie internetowej **informacje opisowe i graficzne oraz opracowania poświęcone tematyce handlu zagranicznego**. Dane z zakresu handlu zagranicznego były również wykorzystywane przy ocenie sytuacji podaży-popytu w kraju.

W 2017 r. sporządzono kompleksowe opracowanie „**Analiza handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi w 2016 r.**”, omawiające wymianę handlową Polski poszczególnymi grupami towarów rolno-żywnościowych, „**Informację dotyczącą handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi w okresie I-VII 2017 r.**”, a także doraźne opracowania na potrzeby Kierownictwa KOWR (wcześniej ARR) na temat **wymiany zagranicznej towarami rolno-spożywczymi Polski z wybranymi krajami UE i pozaunijnymi**.

18.2. Upowszechnianie informacji o mechanizmach polityki rolnej

Działania Agencji Nieruchomości Rolnych

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ANR prowadziła działania mające na celu propagowanie oferty nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. W celu dotarcia do jak największej grupy potencjalnych nabywców, ANR aktywnie uczestniczyła **w wielu krajowych targach rolniczych**. W ramach działań informacyjno-promocyjnych prowadzonych wspólnie z MRiRW oraz podległymi mu jednostkami, wystawiane były **stoiska informacyjne**. Odwiedzający mogli zapoznać się z aktualną ofertą nieruchomości oraz zasięgnąć porady pracowników ANR w zakresie zasad sprzedaży i dzierżawy nieruchomości Zasobu WRSP.

Ponadto ANR realizowała **działania informacyjne i promocyjne** (m.in. podczas konferencji, seminariów i konkursów) mające na celu rozpowszechnienie informacji o zakresie jej zadań.

Promowano również osiągnięcia spółek o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z akcji lub udziałów wykonywała ANR (m.in. podczas zawodów jeździeckich i wystaw hodowlanych).

Działania informacyjne i promocyjne o zasięgu regionalnym prowadzone były również przez oddziały terenowe ANR. Polegały m.in. na **wystawianiu stoisk informacyjnych** podczas regionalnych wydarzeń takich, jak **dożynki, targi rolne, wystawy zwierząt hodowlanych i konferencje branżowe.** Działania ANR prezentowano również **w mediach regionalnych**, a także – w szczególności w odniesieniu do oferty nieruchomości inwestycyjnych – **w wydawnictwach, audycjach branżowych i specjalistycznych.**

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. komórka Rzecznika Prasowego Agencji Nieruchomości Rolnych prowadziła działania informacyjne w mediach lokalnych, ogólnopolskich i branżowych oraz na portalach internetowych. Informacje o działalności ANR zostały zamieszczone **w 12 tytułach prasowych i w 2 prasy okolicznościowej.**

Działania Agencji Rynku Rolnego i Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

Zgodnie z art. 9 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.) jednym z działań KOWR było **opracowywanie i upowszechnianie informacji związanych z realizacją mechanizmów aktywnej polityki rolnej na rynkach produktów rolnych i żywnościowych.**

Upowszechnianie informacji służyło jak najlepszemu przygotowaniu beneficjentów i innych kontrahentów do wykorzystania środków unijnych i krajowych oferowanych w ramach realizowanych mechanizmów oraz do uczestnictwa w zadaniach administrowanych przez KOWR (wcześniej ARR). Działania informacyjne polegały głównie na upowszechnianiu informacji o realizowanych zadaniach oraz o wymaganiach formalnych, które musieli spełniać uczestnicy mechanizmów.

W 2017 r. w procesie informowania uczestników rynku rolno-spożywczego oraz zainteresowanych środowisk o mechanizmach unijnej i krajowej polityki rolnej oraz działalności prowadzonej przez KOWR (wcześniej ARR), wykorzystywane były **różne narzędzia komunikacji**, tj.: spotkania informacyjne na targach, wystawach i konferencjach, audycje radiowe i telewizyjne, artykuły prasowe, strony internetowe oraz działalność wydawnicza.

Spotkania informacyjne – targi, wystawy, konferencje

W 2017 r. upowszechnianie informacji o zadaniach administrowanych przez KOWR (wcześniej ARR) odbywało się podczas **targów, konferencji, seminariów i spotkań.**

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR zrealizowała ogółem 300 działań informacyjnych. Dodatkowo prowadzono działania informacyjne na **stoiskach resortowych** (wspólnie z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencją Nieruchomości Rolnych i Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego) podczas: Mazurskiego Agro Show 2017 w Ostródzie, Targów Rolniczych Agro Park w Lublinie, XXIII Międzynarodowych Targów Techniki Rolniczej AGROTECH w Kielcach, Warsaw Food Expo w Nadarzynie, Regionalnej Wystawy Zwierząt Hodowlanych i Dni z Doradztwem Rolniczym w Szepietowie oraz Międzynarodowych Targów Rolno-Przemysłowych AGRO-TECH połączonych z Regionalną Wystawą Zwierząt Hodowlanych w Minikowie.

Oddziały terenowe organizowały spotkania informacyjno-konsultacyjne informujące o warunkach uczestnictwa w mechanizmach WPR i krajowych, m.in. dla producentów, handlowców i przetwórców produktów rolno-spożywczych.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR zorganizował stoiska resortowe na Międzynarodowych Dniach z Doradztwem Rolniczym w Siedlcach, Dożynkach Prezydenckich w Spale, Agro-Show w Bednarach oraz Centralnych Targach Rolniczych w Nadarzynie.

Audycje radiowe i telewizyjne

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. w ramach współpracy z lokalnymi stacjami radiowymi i telewizyjnymi Zespół Prasowy Agencji Rynku Rolnego **zrealizował 14 audycji radiowych i telewizyjnych**, które dotyczyły działalności ARR, w tym realizacji mechanizmów WPR oraz krajowych.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r., w ramach współpracy z ogólnopolskimi i lokalnymi stacjami radiowymi i telewizyjnymi, komórka **Rzecznika Prasowego Agencji Nieruchomości Rolnych** zrealizowała **8 audycji telewizyjnych** (TVP 1 – Magazyn Rolniczy) oraz **25 radiowych**, w tym 15 na antenie Programu 1 Polskiego Radia. Audycje te były poświęcone działalności ANR, głównie zagospodarowaniu nieruchomości rolnych Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. na temat działań KOWR zrealizowano 4 audycje radiowe, które dotyczyły połączenia dwóch agencji rolnych oraz zadań i planów nowej instytucji.

Prasa

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Zespół Prasowy Agencji Rynku Rolnego prowadził działania informacyjne w mediach lokalnych, ogólnopolskich i branżowych oraz na portalach internetowych. Informacje o mechanizmach ARR zostały zamieszczone w **9 wydaniach prasy branżowej** oraz **6 prasy okolicznościowej**. Publikowano informacje dotyczące m.in. dopłat do materiału siewnego, „pakietu pomocowego Hogana”, jak również o łączeniu dwóch instytucji rolnych – ARR i ANR. W prasie zamieszczano także informacje na temat działań pod hasłem „Polska smakuje” oraz promocji polskiej żywności za granicą.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. informacje o KOWR zamieszczono w 11 wydaniach prasy branżowej, w tym na portalach branżowych oraz prasie okolicznościowej.

Działania z zakresu komunikacji w ramach programu „Owoce i warzywa w szkole”

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. ARR zorganizowała i przeprowadziła kampanię promocyjną, w ramach której zrealizowano szereg działań obejmujących m.in.:

- wyprodukowanie 5-odcinkowego serialu animowanego pn. **„Ekipa Chrumasa”** (6-minutowe odcinki). Serial w sposób humorystyczny przedstawiał obecność programu w życiu szkoły i zachęcał dzieci oraz ich rodziców do zdrowego odżywiania. Wszystkie odcinki były publikowane w Internecie;
- wyprodukowanie na bazie serialu spotów filmowych i spotów radiowych w formie zwiastunów do poszczególnych odcinków (30-sekundowych i 15-sekundowych), których zadaniem było promowanie filmów oraz zachęcanie do ich oglądania;
- wyprodukowanie piosenki autorskiej wraz z czołówkami dla poszczególnych filmów;
- przeprowadzenie wokół serialu kampanii medialnej (w TV, radiu, Internecie);

- zakup materiałów promocyjnych – saszetek (5,1 tys. szt.) i odblaskowych gadżetów (80 tys. szt.);
- wyprodukowanie strony teaserowej, a następnie strony serialowej <http://ekipachrumasa.pl/>;
- aktualizacja strony www.owocewzskole.org, profilu na Facebooku i konta na YouTube oraz zarządzanie nimi;
- zorganizowanie i przeprowadzenie premiery filmowej połączonej z konferencją prasową i animacjami dla dzieci w warszawskim kinie Muranów;
- przeprowadzenie działań PR, w ramach których powstały m.in.:
 - wywiad w telewizji śniadaniowej w TVP2 w programie „Pytanie na śniadanie”,
 - 3 słuchowiska radiowe wyemitowane w audycji „Polskie Radio Dzieciom” w PR1,
 - artykuły w „Super Expressie” i Internecie, na portalu „Kobieta” Wirtualnej Polski,
 - udział maskotki Chrumasa w ewencie plenerowym w czasie „Targu śniadaniowego” na Mokotowie w Warszawie (16 lipca 2017 r.),
 - odwiedziny maskotki Chrumasa w szpitalu Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie,
 - akcje promocyjne z influencerami na Instagramie.

W celu promocji zdrowego odżywiania się wśród dzieci i młodzieży wydrukowano oraz rozdysponowano **25 tys. plakatów „Piramida zdrowego żywienia i aktywności fizycznej”** oraz przekazano je za pośrednictwem oddziałów terenowych ARR do wszystkich placówek oświatowych uczestniczących w programie „Owoce i warzywa w szkole”.

Działania z zakresu promocji w ramach „Programu dla szkół”

W związku z wdrożeniem w Polsce nowego 6-letniego „Programu dla szkół” w okresie styczeń–sierpień 2017 r. w ARR przygotowano **księgę identyfikacji wizualnej programu** zawierającą m.in. jego logotyp, który będzie wykorzystywany w działaniach promocyjnych i edukacyjnych.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w KOWR wydano **ulotkę dotyczącą „Programu dla szkół”** w nakładzie **20 tys. egzemplarzy** i dostarczono ją do oddziałów terenowych KOWR w celu dalszej dystrybucji w placówkach oświatowych. Ulotka informowała o zasadach uczestnictwa w programie i jego walorach edukacyjnych w kształtowaniu postaw prozdrowotnych wśród najmłodszych. Przygotowano również stronę internetową **www.programdlaszkol.org**.

Działania z zakresu informacji i promocji w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020

W okresie od stycznia do sierpnia 2017 r. ARR w ramach działań informacyjnych i promocyjnych POPŻ 2014–2020:

- zorganizowała 8 seminariów dla organizacji lokalnych i regionalnych,
- zrealizowała projekt, druk i dystrybucję plakatu oraz ulotki POPŻ,
- zorganizowała 15 briefingów prasowych w urzędach wojewódzkich i ośrodkach doradztwa rolniczego.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR przeprowadził kampanię informacyjną, której celem było przypomnienie oraz uświadomienie, że w ramach działań związanych z POPŻ osoby objęte pomocą mogą korzystać z działań towarzyszących. Informacje o POPŻ, realizowanym w prawie każdej gminie w Polsce, nie były do tej pory szeroko przedstawiane ogółowi społeczeństwa. W ramach kampanii przygotowano audycje kulinarne dla beneficjentów POPŻ.

Cykl 16 odcinków krótkich filmów „Paczka żywności i możliwości” miał na celu pokazanie, że z wykorzystaniem produktów dystrybuowanych w ramach POPŻ można przygotować

urozmaicone posiłki. Ideą cyklu audycji było z jednej strony poinformowanie, że taką wiedzę beneficjenci mogą zdobyć właśnie na warsztatach kulinarnych, z drugiej – przybliżenie odbiorcom roli programu. Przygotowano także broszurę informacyjną nt. programu, w której zamieszczono przepisy na dania pokazane w filmach „Paczka żywności i możliwości”.

Informacja i promocja w zakresie wdrażania działania „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” PROW na lata 2014–2020

W 2017 r., w ramach realizacji **zadań z zakresu informowania** o wdrażanych przez KOWR (wcześniej ARR) dwóch poddziałaniach PROW 2014–2020 (głównie dotyczących terminów składania wniosków o przyznanie pomocy, zasad wypełniania wniosków o przyznanie pomocy, warunków otrzymania pomocy oraz systemów jakości żywności), uczestniczono w **92 lokalnych wydarzeniach o charakterze rolniczym i 148 wydarzeniach o charakterze regionalnym**, zamieszczono **10 artykułów** w prasie branżowej oraz upowszechniano wiedzę podczas emisji **20 programów telewizyjnych i 3 audycji radiowych**.

Działalność wydawnicza

KOWR (wcześniej ARR) prowadził w 2017 r. działalność wydawniczą służącą **upowszechnianiu informacji na temat realizowanych zadań oraz promocji polskiej żywności**.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. ARR wydała 3 numery „Biuletynu Informacyjnego ARR” w łącznym nakładzie 23,8 tys. egzemplarzy, **plakat i ulotkę zachęcające do uczestnictwa w POPŻ** (w nakładach odpowiednio 10 tys. i 400 tys.), **ulotkę o utworzeniu KOWR** (1,2 mln egz.), **broszurę o afrykańskim pomorze świń** (20 tys. egz.) oraz **21 niskonakładowych folderów w celu prezentacji polskich firm z branży rolno-spożywczej** na zagranicznych imprezach targowych. ARR przygotowała i wydrukowała 15,2 tys. **naklejek „Polska smakuje” i „Lekcja zdrowia”** wykorzystanych podczas imprez, targów i spotkań informacyjnych. Łączny nakład wszystkich wydawnictw wyniósł ponad 1,7 mln egzemplarzy.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR opracował i/lub wydał:

- dwa numery „Biuletynu Informacyjnego KOWR”,
- **plakat, broszurę i naklejki dotyczące POPŻ 2014–2020**,
- **foldery „Poland tastes good”** w językach arabskim i angielskim na potrzeby wydarzeń targów Saudi Agriculture w Arabii Saudyjskiej, w językach angielskim i niemieckim na targi Anuga w Niemczech oraz w języku rosyjskim na targi Prodexpo na Białorusi,
- **książkę „Polska smakuje. Polskie smaki tradycje kulinarne”** w czterech wersjach językowych (polskiej, angielskiej, chińskiej i rosyjskiej),
- **broszurę „Polska smakuje”**,
- **953 tys. ulotek o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** dystrybuowanych do rolników za pośrednictwem oddziałów KRUS.

Równoległe z wydaniem drukowanymi można było korzystać z wersji elektronicznej materiałów promocyjnych zamieszczanych na **stronie internetowej Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (w zakładce „Promocja”/„Wydawnictwa”)**.

„Biuletyn Informacyjny KOWR” był kolportowany nieodpłatnie do odbiorców związanych z branżą rolno-spożywczą, instytucji działających w otoczeniu rolnictwa oraz do sektora doradczego i naukowo-badawczego. Trendy, narzędzia, kierunki – to główne zagadnienia podejmowane na łamach czasopisma. Kluczowymi obszarami tematycznymi były: nowe trendy

konsumenckie (patriotyzm gospodarczy i kulinarny, zdrowy styl życia, wzrost zainteresowania turystyką krajową i kulinarną, wpływ emocji na decyzje zakupowe), prezentacja działań mających na celu promocję oraz budowanie konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych, a także integracja branż rolno-spożywczych w działaniach promocyjnych na rynkach zagranicznych. Publikowane były materiały przybliżające kierunki rozwoju oraz koncepcję tworzenia rozpoznawalnej marki polskiego rolnictwa w kraju i za granicą. Stałą pozycją były analizy rynkowe, a także prognozy cen rynkowych podstawowych produktów rolno-żywnościowych. W biuletynie zamieszczano artykuły adresowane do rolników, producentów i eksporterów żywności oraz organizacji branżowych, stanowiących zachętę do podejmowania działań w zakresie komunikacji i promocji.

Strona internetowa

Strona internetowa KOWR **www.kowr.gov.pl** oraz Biuletyn Informacji Publicznej KOWR **www.bip.kowr.gov.pl** stanowiły podstawowe źródło wiedzy o mechanizmach administrowanych przez KOWR oraz o działaniach przez niego realizowanych.

W 2017 r. przygotowano i modernizowano serwis internetowy KOWR. W ramach działań promocyjnych aktualizowano stronę internetową **www.polskasmakuje.pl**, promującą polskie produkty żywnościowe, oraz stronę **www.strefainpiracji.kowr.pl**, dedykowaną rolnikom, producentom, eksporterom żywności i organizacjom branżowym, na której regularnie publikowane były artykuły zachęcające oraz inspirujące do działań dotyczących komunikacji i promocji.

19. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. przedstawiciele Kierownictwa Agencji Rynku Rolnego wzięli udział w **16 spotkaniach**, zorganizowanych podczas międzynarodowych wydarzeń o charakterze targowo-wystawienniczym, w instytucjach, agencjach, izbach handlowych i innych zagranicznych podmiotach, istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego. Przedstawiciele ARR uczestniczyli w **12 międzynarodowych konferencjach, seminariach i spotkaniach** w ramach działań dotyczących współpracy zagranicznej. Zorganizowano również **7 wizyt studyjnych** z udziałem delegacji zagranicznych w siedzibie ARR.

Agencja Rynku Rolnego aktywnie uczestniczyła w pracach organów przygotowawczych Komisji Europejskiej oraz Rady UE, na których forum były omawiane zagadnienia dotyczące realizowanych przez ARR mechanizmów WPR. Pozyskano i poddano analizie **1 550 projektów** aktów prawnych i dokumentów roboczych związanych z ponad 100 posiedzeniami. Przedstawiciele ARR uczestniczyli w 16 posiedzeniach organów przygotowawczych UE. Ponadto monitorowano akty prawne publikowane w dziennikach urzędowych UE oraz opracowywano i publikowano informacje dotyczące zagadnień omawianych na forum prac organów przygotowawczych UE.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Nieruchomości Rolnych była członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Rozwoju Obszarów Wiejskich (AEIAR). W związku z tym przedstawiciele ANR uczestniczyli w corocznym Zgromadzeniu Generalnym, które odbyło się w czerwcu 2017 r. Zgromadzeniu Generalnemu towarzyszyły warsztaty poświęcone większemu dostępowi do gruntów rolnych dla rolników, w których obok członków AEIAR udział wzięli również przedstawiciele Parlamentu Europejskiego i Komisji Europejskiej. Podczas warsztatów zostały zaprezentowane wystąpienia delegacji z Francji, Niemiec i Polski na temat dostępności gruntów rolnych dla rolników w tych krajach.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa prowadził bieżącą współpracę międzynarodową z podmiotami zagranicznymi – prywatnymi i publicznymi rangi agencji rządowych i ministerstw, z zagranicznymi placówkami dyplomatycznymi, polskimi placówkami za granicą oraz Wydziałami Promocji Handlu i Inwestycji/Zagranicznymi biurami Handlowymi. Realizowana współpraca miała w szczególności na celu upowszechnianie pozytywnego wizerunku polskiego rolnictwa i promocję krajowych produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych. Służyła ona również wsparciu działań ustawowych KOWR, jak i rozwojowi samej instytucji poprzez wymianę wiedzy, pozyskiwanie informacji, nawiązywanie i rozwój relacji eksperckich oraz budowę i umacnianie wizerunku KOWR, jako kompetentnego partnera w środowisku międzynarodowym. Regularne kontakty z podmiotami zagranicznymi służyły m.in. pozyskiwaniu materiałów dotyczących uwarunkowań rynków trzecich i możliwości rozwoju współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym, które po analizie wykorzystywane były m.in. w opracowaniach przygotowywanych na potrzeby instytucji krajowych oraz we współpracy z polskimi przedsiębiorcami.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w ramach bieżącej współpracy z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi przekazano **55 wkładów** do materiałów informacyjno-tezowych nt. zagranicznych rynków rolno-spożywczych oraz podejmowanych na nich działań przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa.

19.1. Realizacja porozumień o współpracy z instytucjami sektora rolno-spożywczego

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. podjęto działania na rzecz podpisania porozumienia o współpracy z **Kazachskim Holdingiem Narodowym KazAgro** mającego na celu wzajemne wsparcie w promocji rolno-spożywczej i wymianie handlowej produktami żywnościowymi między Polską a Kazachstanem.

KOWR realizował również działania zmierzające do podpisania porozumienia o współpracy z **Ogólnochińskim Stowarzyszeniem Hurtowych Rynków Rolnych (CAWA)** obejmującego wsparcie w poszukiwaniu partnerów biznesowych, kwestie promocyjne oraz wsparcie wzajemnej wymiany handlowej.

19.2. Udział przedstawicieli KOWR w międzynarodowych konferencjach, seminariach i spotkaniach

Przedstawiciele Kierownictwa KOWR brali udział w licznych spotkaniach zorganizowanych w instytucjach, agencjach rządowych, izbach handlowych i innych zagranicznych podmiotach istotnych z punktu widzenia rozwoju polskiego eksportu rolno-spożywczego.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. uczestniczono m.in. w:

- Polsko-Kazachstańskim Forum Gospodarczym w Astanie (6 września 2017 r.),
- Polsko-Wietnamskim Forum Gospodarczym w Ho Chi Minh City (30 listopada 2017 r.),
- Polsko-Kazachstańskim Forum Branży Rolno-Spożywczej w Nadarzynie (30 listopada 2017 r.),
- Polsko-Ukraińskiej Konferencji Rolno-Spożywczej w Nadarzynie (1 grudnia 2017 r.).

Zorganizowano spotkania z przedstawicielami:

- Ministerstwa Gospodarki Republiki **Azerbejdżanu**, władz wykonawczych regionu Ağcabədi oraz firmy BMS Aqro z Azerbejdżanu,
- Ministerstwa Rolnictwa i Wyżywienia **Białorusi**,
- Ministerstwa Rolnictwa Republiki **Iraku**,
- **Królestwa Arabii Saudyjskiej** – Saudi Polish Business Council (Arabsko Polskiej Rady Biznesu), sieci handlowej Carrefour, sieci handlowej Danube, German-Saudi Arabian Liaison Office for Economic Affairs (GESALO) z siedzibą w Rijadzie,
- **Federalnego Zrzeszenia Niemieckiego Przemysłu Spożywczego (BVE)**, **Bawarskiej Agencji Marketingu Rolno-Spożywczego, COPERNICUM Beteiligung & Verwaltung GmbH PROMO Supermarkt GmbH**,
- Parlamentu Republiki **Indonezji**,
- Ministerstwa Zmiany Klimatu i Środowiska **Zjednoczonych Emiratów Arabskich**.

19.3. Organizacja wizyt delegacji zagranicznych

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r., w ramach współpracy międzynarodowej na rzecz działań promocyjno-informacyjnych wspierających współpracę handlową i inwestycyjną polskich przedsiębiorców branży rolno-spożywczej, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa uczestniczył w organizacji wizyt delegacji zagranicznych w Polsce, w tym:

- wizyty studyjnej delegacji złożonej z urzędników Departamentu Rolnictwa **Prowincji Syczuan** (Sichuan Provincial Agricultural Department) i chińskich przedsiębiorców reprezentujących sektor rolno-spożywczy (15 września 2017 r.),
- wizyty studyjnej zagranicznych dziennikarzy podczas targów Polagra Food 2017 w Poznaniu (25-28 września 2017 r.) reprezentujących media branżowe: **Chin, Wietnamu, Indii**,

- Sri Lanki i Zjednoczonych Emiratów Arabskich.** Pozyskane podczas wizyty studyjnej informacje zostały wykorzystane w publikacjach na temat polskiego rolnictwa i sektora rolno-spożywczego, które ukazały się w zagranicznych mediach branżowych. Zorganizowano również panel dyskusyjny na temat rynków zagranicznych pn. „Prospective foreign markets – trends, challenges, opportunities” w tzw. Strefie Inspiracji KOWR, w którym wzięło udział liczne grono zagranicznych dziennikarzy – uczestników wizyty studyjnej,
- delegacji firmy **Jiutai Modern Agricultural Co. reprezentującej chiński sektor owoców** (17 listopada 2017 r.) zainteresowanej importem do Chin polskich jabłek (poza przedstawicielami KOWR w spotkaniu uczestniczyli polscy producenci jabłek, przedstawiciele Krajowego Związku Grup Producentów Owoców i Warzyw, MRiRW oraz GIORiN),
 - przedstawicieli **Qianhai Central Eastern Europe Trading (Shenzhen) Company Limited – chińskiej firmy prowadzącej platformę sprzedażową** dla towarów z krajów Europy Środkowo-Wschodniej (7 grudnia 2017 r.),
 - wizyty studyjnej przedstawicieli administracji publicznej sektora rolno-spożywczego **Gruzji, Mołdawii i Ukrainy** (8 grudnia 2017 r.) – przygotowano cykl wykładów w ramach szkolenia zorganizowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w związku z wdrażaniem umów Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) zawartych między Unią Europejską a wymienionymi państwami,
 - wizyty studyjnej przedstawicieli Ministerstwa Ochrony Środowiska i Rolnictwa **Gruzji**, Krajowego Urzędu Statystycznego Gruzji oraz przedstawicieli **Departamentu Rolnictwa USA** – przygotowano prezentację nt. sporządzania informacji rynkowych (11 grudnia 2017 r.).

19.4. Udział Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w pracach związanych ze stanowieniem prawa Unii Europejskiej

19.4.1. Udział w pracach organów UE oraz w unijnym procesie decyzyjnym

W ramach udziału w unijnym procesie decyzyjnym, KOWR aktywnie uczestniczył w pracach organów przygotowawczych Komisji Europejskiej oraz Rady UE, na forum których omawiane były zagadnienia dotyczące mechanizmów WPR administrowanych przez KOWR w ramach zadań delegowanych z ARiMR. **W okresie wrzesień–grudzień 2017 r.** były to m.in.:

- Komitet ds. Wspólnej Organizacji Rynków Rolnych (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodniczych, upraw polowych, win i alkoholu, promocji produktów rolnych oraz zagadnień horyzontalnych),
- Grupa Ekspertów ds. Rynków Rolnych w zakresie zagadnień podlegających rozporządzeniu o jednolitej wspólnej organizacji rynku (sekcje: produktów zwierzęcych, produktów ogrodniczych, upraw polowych, win i alkoholi),
- Grupa Ekspertów ds. Horyzontalnych Zagadnień dotyczących WPR,
- Specjalny Komitet ds. Rolnictwa (SCA),
- Grupa Robocza Radców Rolnych,
- Grupa Robocza ds. Cukru i Izoglukozy,
- Grupa Robocza ds. Win i Alkoholi.

Udział KOWR w pracach ww. organów przygotowawczych UE obejmował pozyskiwanie, analizę oraz opiniowanie projektów aktów prawnych i dokumentów roboczych UE w zakresie zadań delegowanych, jak również okresowy udział przedstawicieli KOWR w wybranych posiedzeniach ww. gremiów w charakterze ekspertów współpracujących. W okresie od września do grudnia

2017 r. pracownicy KOWR pozyskali i poddali analizie ponad **580 projektów** aktów prawnych oraz dokumentów roboczych związanych z 46 posiedzeniami organów przygotowawczych Komisji Europejskiej i Rady UE. Przedstawiciele Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa osobiście uczestniczyli w 8 posiedzeniach, na których omawiane były zagadnienia związane z działalnością KOWR. Prace organów przygotowawczych KE, w które zaangażowani byli eksperci KOWR, koncentrowały się na opracowywaniu kształtu przepisów delegowanych i wykonawczych regulujących funkcjonowanie mechanizmów wspólnej organizacji rynków rolnych (wdrażanie „Programu dla szkół”, zasady administrowania kontyngentami taryfowymi na przywóz produktów rolnych z krajów trzecich, przepisy dotyczące przetargów na sprzedaż interwencyjną odtłuszczonego mleka w proszku, nowe programy promocyjne). Przedmiotem prac organów przygotowawczych Rady UE, w których uczestniczył KOWR, były m.in.: zarządzanie ryzykiem w kontekście przyszłej WPR, propozycje uproszczeń wspólnej polityki rolnej (tzw. Omnibus) oraz zmiany dotyczące formy zakupu interwencyjnego odtłuszczonego mleka w proszku. Ponadto w grudniu 2017 r. na forum UE rozpoczęły się wstępne prace nad kształtem WPR po roku 2020.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. KOWR pozyskał **11 not informacyjnych** Komisji Europejskiej zawierających opinię tej instytucji na temat sposobu interpretacji i stosowania wybranych przepisów prawnych UE dotyczących zasad realizacji instrumentów WPR.

19.4.2. Informowanie o udziale KOWR w procesie decyzyjnym Unii Europejskiej

W ramach przekazywania informacji o bieżących działaniach podejmowanych na forum organów przygotowawczych Rady UE i Komisji Europejskiej sporządzono:

- informacje miesięczne dotyczące najistotniejszych kwestii dyskutowanych w ramach prac organów przygotowawczych UE, przyjętych projektów aktów prawnych i innych zagadnień poruszanych na forum UE, które dotyczyły działań KOWR,
- informacje bieżące dotyczące działań podejmowanych na forach UE w odniesieniu do obszarów istotnych z punktu widzenia funkcjonowania KOWR.

Przedstawiciele KOWR, uczestniczący w posiedzeniach organów przygotowawczych UE, przygotowywali na potrzeby Kierownictwa KOWR sprawozdania z przebiegu posiedzeń.

19.5. Wdrażanie w KOWR systemu informatycznego ISAMM

W związku z realizacją zadań delegowanych w KOWR kontynuowane były prace związane z wdrażaniem kolejnych komunikatów do Informatycznego Systemu Monitoringu i Zarządzania Rynkiem Rolnym (ISAMM) opracowanego przez KE w celu automatyzacji sprawozdawczości mechanizmów wspólnej polityki rolnej w państwach członkowskich UE. **Od września do grudnia 2017 r.** za pośrednictwem systemu ISAMM pracownicy KOWR przekazali do KE (DG AGRI) **512 komunikatów** związanych z zadaniami delegowanymi.

20. SYSTEM KONTROLI

20.1. Audyt wewnętrzny

Audyt wewnętrzny w Agencji Rynku Rolnego

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. w Agencji Rynku Rolnego realizowano zadania i czynności audytowe na podstawie „Planu audytu na rok 2017”, zatwierdzonego przez Prezesa Agencji Rynku Rolnego, zgodnie z ustawą o finansach publicznych¹⁶². Przeprowadzone **zadania audytowe zapewniające** obejmowały następujące obszary:

- działania delegowane powierzone ARR przez ARiMR, jako podmiotowi wdrażającemu w zakresie poddziałania „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” PROW 2014–2020,
- wsparcie kryzysowe na rynkach rolnych (mechanizm „Dalsze wsparcie kryzysowe producentów owoców i warzyw”),
- monitorowanie, ocena i kontrola w zakresie kontroli technicznych,
- grupy i organizacje producentów (mechanizm „Uznawanie grup producentów rolnych i ich związków”),
- mechanizmy WPR wspierania działań szczególnych w zakresie dywersyfikacji przemysłu cukrowniczego,
- bezpieczeństwo informacji.

Poza wymienionymi zadaniami audytowymi zrealizowano **2 zadania zapewniające pozaplanowe**, związane z oceną spełniania przez Agencję Rynku Rolnego kryteriów akredytacji dla agencji płatniczej, w związku z uruchomieniem w ARR w 2017 r. nowych mechanizmów WPR w zakresie: nadzwyczajnej pomocy dostosowawczej dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych, a także zadań związanych z ustanowieniem nadzwyczajnych środków wspierania rynku wieprzowiny.

W ramach audytu wewnętrznego realizowano również na bieżąco **czynności doradcze** dotyczące m.in. koordynacji audytów zewnętrznych przeprowadzanych w ARR, przygotowania do powstania KOWR oraz przekazania części zadań ARR do ARiMR, Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 oraz opiniowania projektów aktów normatywnych wewnętrznych i zewnętrznych.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. w ramach audytu wewnętrznego przeprowadzono łącznie 51 czynności doradczych.

W zakresie monitorowania stopnia wdrożenia zaleceń audytowych przeprowadzono czynności monitorująco-sprawdzające w odniesieniu do zaleceń sformułowanych w ramach **15 zadań audytowych zapewniających**, przeprowadzonych w latach 2015–2017.

Wyniki pracy audytu wewnętrznego przedstawiane były audytowanym komórkom/jednostkom organizacyjnym oraz Prezesowi ARR w postaci sprawozdań oraz informacji z czynności sprawdzających.

¹⁶² Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, z późn. zm.).

Przeprowadzone audyty wewnętrzne potwierdziły spełnianie przez ARR kryteriów akredytacji dla agencji płatniczych określonych w załączniku I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014¹⁶³.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego współpracowała z zespołami audytowymi i kontrolnymi jednostek zewnętrznych, tj.:

1. Komisji Europejskiej – postępowania wyjaśniające nr:
 - RD3/2017/006/PL dotyczące programów rozwoju obszarów wiejskich dla Polski na lata 2007–2013 i 2014–2020 (EFRROW),
 - FV/2017/001/PL dotyczące programu wstępnego uznawania grup producentów i organizacji producentów w sektorze owoców i warzyw na podstawie rozporządzeń (WE) nr 1234/2007 i (UE) nr 1308/2013, w związku z rozporządzeniami (WE) nr 1580/2007 i (UE) nr 543/2011, oraz polskiego planu działania w sprawie uznawania grup producentów w sektorze owoców i warzyw.
2. Europejskiego Trybunału Obrachunkowego – kontrola finansowa Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG), tzw. poświadczenie wiarygodności za rok budżetowy 2016 (DAS 2016).
3. Ministerstwa Finansów – audyt:
 - akredytacyjny w zakresie przejmowanych przez ARiMR, na podstawie stosownych przepisów ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, zadań wykonywanych dotychczas przez ARR działającej jako agencja płatnicza w ramach wspólnej polityki rolnej,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach POPŻ – audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. poz. 1947, z późn. zm.), w związku z art. 34 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2017 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji w roku finansowym kończącym się 15 października 2017 r. – audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014 z dnia 6 sierpnia 2014 r. ustanawiającego zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, przepisów dotyczących kontroli, zabezpieczeń i przejrzystości,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2017 r. – audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014 z dnia 6 sierpnia 2014 r. ustanawiającego zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, przepisów dotyczących kontroli, zabezpieczeń i przejrzystości.

¹⁶³ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm.

Od 1 stycznia 2010 r. obowiązują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, z późn. zm.), wprowadzające obowiązek zapewnienia kontroli zarządczej w jednostkach sektora finansów publicznych. **W okresie styczeń–sierpień 2017 r.**, zgodnie z zarządzeniem Prezesa Agencji Rynku Rolnego Nr 186/2010/W z dnia 6 grudnia 2010 r. (z późn. zm.), w ARR dokonano pogrupowania działań realizowanych w ramach kontroli zarządczej według poszczególnych standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych określonych w komunikacie Ministra Finansów nr 23 z dnia 16 grudnia 2009 r.

Audyt wewnętrzny w Agencji Nieruchomości Rolnych

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. audyt wewnętrzny w **Agencji Nieruchomości Rolnych** prowadzony był na podstawie „Planu audytu na rok 2017” zatwierdzonego przez Prezesa ANR. W sierpniu 2017 r., w uzgodnieniu z Prezesem ANR, dokonano korekty planu. W okresie 8 miesięcy 2017 r. służby audytu wewnętrznego realizowały:

- dwa zadania audytowe zapewniające („Decyzje dotyczące przeniesienia własności nieruchomości rolnych” i „Odpisy aktualizujące wartość należności”),
- czynności sprawdzające i monitorujące wdrożenie zaleceń wydanych przez audyt we wcześniejszych latach,
- czynności doradcze: gospodarowanie mieniem Zasobu WRSP, gospodarka finansowa, sprawy organizacyjne, systemy informatyczne, pozostałe działalności wspomagające i zarządcze, rządowy program przeciwdziałania korupcji na lata 2014–2019, ocena zasadności skarg i wniosków dotyczących działalności ANR.

Audyt wewnętrzny w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa

Dyrektor Biura Audytu Wewnętrznego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, w trybie rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 4 września 2015 r. w sprawie audytu wewnętrznego oraz informacji o pracy i wynikach tego audytu (Dz. U. poz. 1480, z późn. zm.), uzgodnił z Dyrektorem Generalnym KOWR zadania do przeprowadzenia do końca roku 2017, odstępując od tworzenia formalnego planu audytu dla KOWR na okres od 1 września do 31 grudnia 2017 r. W tym okresie działalność KOWR w zakresie audytu wewnętrznego obejmowała głównie doradztwo związane z rozpoczęciem działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, w szczególności obszar zadań delegowanych z ARiMR do KOWR. Kontynuowano i zakończono rozpoczęte w zniesionej ARR jedno zadanie zapewniające („Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym”) oraz zamknięto na etapie przejętym ze zniesionej ANR dwa zadania zapewniające („Decyzje dotyczące przeniesienia własności nieruchomości rolnych” i „Odpisy aktualizujące wartość należności”).

Realizowano również czynności doradcze w zakresie m.in. koordynacji audytów zewnętrznych przeprowadzanych w KOWR, Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, opiniowania projektów aktów normatywnych wewnętrznych i zewnętrznych. Łącznie w okresie **wrzesień–grudzień 2017 r.** w KOWR **przeprowadzono 35 czynności doradczych.**

W zakresie monitorowania stopnia wdrożenia zaleceń audytowych przeprowadzono czynności monitorująco-sprawdzające w odniesieniu do zaleceń sformułowanych w ramach **4 zadań audytowych zapewniających**, zrealizowanych w latach 2016–2017.

Wyniki pracy audytu wewnętrznego przedstawiane były audytowanym komórkom/jednostkom organizacyjnym oraz Dyrektorowi Generalnemu KOWR w formie sprawozdań oraz informacji z czynności sprawdzających.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa współpracował z zespołami audytowymi i kontrolnymi jednostek zewnętrznych, tj.:

1. Komisji Europejskiej (w ramach kontynuacji czynności audytowych rozpoczętych w zniesionej ARR) w zakresie:
 - postępowania wyjaśniającego nr FV/2017/001/PL ws. programu wstępnego uznawania grup producentów i organizacji producentów w sektorze owoców i warzyw na podstawie rozporządzeń (WE) nr 1234/2007 i (ETE) nr 1308/2013, w związku z rozporządzeniami (WE) nr 1580/2007 i (UE) nr 543/2011 oraz polskiego planu działania w sprawie uznawania grup producentów w sektorze owoców i warzyw – od 1 września 2017 r. kompetencje ARiMR, działania KOWR polegają na współpracy z ARiMR w zakresie spraw zrealizowanych przez zniesioną ARR,
 - postępowania wyjaśniającego nr FV/2016/005/PL ws. tymczasowych nadzwyczajnych środków wsparcia dla producentów niektórych owoców i warzyw, program na podstawie rozporządzeń (UE) nr 543/2011, 1306/2013, 1308/2013 i (UE) nr 932/2014, 1031/2014, 1371/2014 oraz 2015/1369 – od 1 września 2017 r. kompetencje ARiMR, działania KOWR polegają na współpracy z ARiMR w zakresie spraw zrealizowanych przez zniesioną ARR,
 - decyzji Komisji Europejskiej dotyczącej rozliczenia rachunków w odniesieniu do roku budżetowego 2016.
2. Europejskiego Trybunału Obrachunkowego – kontrola finansowa Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG), tzw. poświadczenie wiarygodności za rok budżetowy 2017 (DAS 2017) – przedmiot badania dotyczył mechanizmów WPR uruchomionych w sytuacjach kryzysowych wchodzących w skład „pakietu pomocowego Hogana” – od 1 września 2017 r. kompetencje ARiMR, działania KOWR polegają na współpracy z ARiMR w zakresie spraw zrealizowanych przez zniesioną ARR.
3. Ministerstwa Finansów (w ramach kontynuacji czynności audytowych rozpoczętych w zniesionej ARR) dotyczących audytu:
 - akredytacyjnego w zakresie przejmowanych przez ARiMR na podstawie stosownych przepisów ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa zadań, wykonywanych dotychczas przez Agencję Rynku Rolnego działającej, jako agencja płatnicza w ramach wspólnej polityki rolnej,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji w roku finansowym kończącym się 15 października 2017 r. – audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014 z dnia 6 sierpnia 2014 r. ustanawiającego zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, przepisów dotyczących kontroli, zabezpieczeń i przejrzystości,
 - gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu UE w ramach POPŻ – audyt z art. 95 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz. U. poz. 1947, z późn. zm.), w związku z art. 34 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu

Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2017 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym,

- gospodarowania środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji oraz Europejskiego Funduszu Rolniczego Rozwoju Obszarów Wiejskich w roku finansowym kończącym się 15 października 2017 r. – audyt z art. 5 rozporządzenia Komisji (UE) nr 908/2014 z dnia 6 sierpnia 2014 r. ustanawiającego zasady dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, przepisów dotyczących kontroli, zabezpieczeń i przejrzystości.

4. Ministerstwa Rozwoju (obecnie Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju) – w zakresie spełnienia kryteriów desygnacji przez KOWR pełniącym funkcję instytucji pośredniczącej dla POPŻ 2014–2020 – informacja pokontrolna z 23 marca 2018 r.

Do działań w ramach koordynacji ww. audytów należało m.in.: bieżące przekazywanie informacji i dokumentów na potrzeby przeprowadzanego audytu, współpraca z komórkami organizacyjnymi KOWR oraz instytucjami zewnętrznymi w zakresie harmonogramu badań audytowych, doradztwo *ad hoc*, monitorowanie (m.in. we współpracy z ARiMR) wdrażania rekomendacji oraz przekazywanie stanowiska KOWR związanego z wynikami badań audytów zewnętrznych.

Od 1 stycznia 2010 r. obowiązują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, z późn. zm.), wprowadzające obowiązek zapewnienia kontroli zarządczej w jednostkach sektora finansów publicznych. **W okresie wrzesień–grudzień 2017 r.** w KOWR obowiązywało zarządzenie nr 05/2017/W Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa z dnia 1 września 2017 r. w sprawie kontroli zarządczej w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa, w którym dokonano pogrupowania działań w powyżej określony sposób. Zarządzenie określiło m.in. sposób realizacji poszczególnych standardów kontroli zarządczej w KOWR, wskazało dokumenty opisujące mechanizmy kontrolne oraz przypisało odpowiedzialność za poszczególne działania w ramach prowadzenia kontroli zarządczej.

20.2. Kontrola wewnętrzna i bezpieczeństwo informacji

Kontrole Agencji Rynku Rolnego

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. zadania i czynności kontrolne w Agencji Rynku Rolnego były realizowane na podstawie zatwierdzonego przez Prezesa Agencji Rynku Rolnego „Planu kontroli BKW na rok 2017” oraz wniosków o przeprowadzenie kontroli doraźnych. Przeprowadzone kontrole miały na celu zbadanie prawidłowości realizacji podejmowanych zadań, wyeliminowanie ewentualnych nieprawidłowości w funkcjonowaniu kontrolowanych jednostek organizacyjnych, a także usprawnienie ich działalności poprzez realizację zaleceń pokontrolnych. Zadania i czynności kontrolne prowadzone w okresie styczeń–sierpień 2017 r. obejmowały następujące obszary:

- gospodarowanie środkami bezosobowego funduszu wynagrodzeń,
- dalsze tymczasowe wsparcie producentów owoców i warzyw,
- przestrzeganie przez pracownika ARR zasad bezpieczeństwa informacji,
- zbadanie i wyjaśnienie zagadnień przedstawionych w skargach oraz w ustaleniach jednostki kontroli zewnętrznej.

Ocena sposobu wykorzystania uwag i wniosków oraz wykonania zaleceń pokontrolnych była dokonywana na podstawie informacji przekazywanych w wyznaczonym terminie przez jednostki kontrolowane oraz w drodze czynności sprawdzających, podejmowanych – niezależnie od programu kontroli – w trakcie przeprowadzania kolejnej kontroli w danej jednostce organizacyjnej. Był to element kontroli zarządczej wynikającej z nadzoru nad właściwą realizacją zadań powierzonych poszczególnym komórkom organizacyjnym ARR.

Rozpatrywano również skargi i wnioski skierowane do ARR, które poddawano wnikliwej analizie merytorycznej oraz formalnej. Sprawy wykraczające poza kompetencje ARR kierowano do stosownych instytucji. Przekazano do MRiRW analizę skarg, wniosków i petycji rozpatrzonych przez ARR w 2016 r.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. jednostki kontroli zewnętrznej przeprowadziły w Centrali ARR następujące kontrole:

1. Najwyższa Izba Kontroli – w zakresie wykonania budżetu państwa i planu finansowego Agencji Rynku Rolnego w 2016 r. oraz realizacji programów współfinansowanych z budżetu UE.
2. Archiwum Akt Nowych – w zakresie przestrzegania przepisów o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach w ARR.
3. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie:
 - realizacji zadań obronnych w Centrali ARR i wytypowanym oddziale terenowym ARR,
 - realizacji przez ARR zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego na przeprowadzenie kampanii promującej unijny program „Owoce i warzywa w szkole”,
 - realizacji przez ARR wniosków o udzielenie wsparcia i wniosków o płatność z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych.
4. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – w zakresie realizacji pomocy technicznej w ramach POPŻ 2014–2020 – Operacja III oraz prawidłowości przeprowadzenia postępowania przetargowego na dostawy artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich w ramach POPŻ 2014–2020 Podprogram 2016.

Agencja Rynku Rolnego współpracowała z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwem Finansów oraz Inspekcją Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych w zakresie realizacji zadań związanych z postanowieniami art. 80 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013¹⁶⁴ (kontrole transakcji odnoszących się do systemu finansowania przez EFRG) oraz art. 48 ust. 3 ww. rozporządzenia (udostępnianie KE informacji o wykrytych nieprawidłowościach oraz przypadkach podejrzeń nadużyć finansowych), które obejmowały m.in.:

- udostępnianie informacji o płatnościach zrealizowanych w ramach mechanizmów WPR na potrzeby planowania i przeprowadzania kontroli transakcji finansowanych przez EFRG,
- informowanie KE o nieprawidłowościach w ramach wydatków z EFRG poniesionych na realizację mechanizmów wspólnej polityki rolnej.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. do ARR wpłynęło za pośrednictwem MRiRW **41 protokołów z kontroli ex-post** przeprowadzonych na podstawie art. 80 ww. rozporządzenia u beneficjentów korzystających w latach poprzednich ze środków finansowych EFRG (kontrole

¹⁶⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008, z późn. zm.

ex-post przeprowadzone przez Wojewódzkie Inspektoraty Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych). ARR poddawała otrzymane protokoły szczegółowej analizie pod kątem wystąpienia nieprawidłowości finansowych w realizacji przez beneficjentów kontrolowanych mechanizmów WPR. W związku ze zniesieniem z dniem 31 sierpnia 2017 r. ARR oraz zmianą kompetencji w zakresie obsługiwanych mechanizmów WPR, **14 protokołów** zostało przygotowanych do przekazania według właściwości rzeczowej do Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. ARR realizowała także wytyczne ARiMR dotyczące informowania o nieprawidłowościach i błędach w zakresie wykorzystania środków EFRROW w ramach realizacji działań PROW na lata 2007–2013 oraz 2014–2020.

Nie odnotowano nadużyć finansowych i nieprawidłowości w obszarze poboru tradycyjnych zasobów własnych UE pochodzących z tytułu opłat cukrowych, wiążących się z obowiązkiem przekazywania informacji o nieprawidłowościach w ramach systemu OWNRES¹⁶⁵.

Agencja Rynku Rolnego współpracowała również z Ministerstwem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w zakresie rejestrowania i raportowania nieprawidłowości w wykorzystaniu środków finansowych przeznaczonych na realizację POPŻ 2014–2020.

W ramach wdrożonych przez ARR wytycznych KE dotyczących środków zwalczania nadużyć finansowych, przewidzianych w kontekście kryteriów akredytacji dla agencji płatniczych określonych załącznikiem I do rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 907/2014¹⁶⁶, przeprowadzono w ARR uzupełnienie analizy i oceny ryzyka nadużyć finansowych dla wdrażanych w trakcie roku EFRG 2017 nowych mechanizmów wspólnej polityki rolnej.

Kontrole Agencji Nieruchomości Rolnych

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Nieruchomości Rolnych realizowała zadania kontrolne w oparciu o **plan kontroli zatwierdzony przez Prezesa Agencji Nieruchomości Rolnych**. Poszczególne zadania kontrolne realizowane były w wybranych oddziałach terenowych i filiach ANR w obszarach:

- skuteczność i prawidłowość prowadzonego nadzoru przez oddziały terenowe ANR nad realizacją warunków wypełniania świadczeń i zobowiązań wynikających z zawartych umów dzierżawy, ze szczególnym uwzględnieniem prawidłowości rozliczeń przychodów z tytułu ich realizacji,
- gospodarowanie przez ANR nieruchomościami wpisanymi do rejestru zabytków oraz ewidencji zabytków,
- naliczanie odsetek od nieterminowego regulowania zobowiązań wobec ANR,
- rozdysponowanie nieruchomości będących w ZWRSP ANR pod cele publiczne lub inwestycyjne,
- monitoring realizacji zaleceń pokontrolnych z 2016 r. w zakresie przedłużania umów dzierżawy, zaleceń pokontrolnych NIK oraz innych organów.

Ponadto na polecenie Prezesa ANR zrealizowano następujące zadania **kontrolne doraźne**:

- zasadność skargi adresowanej do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a skierowanej do Prezesa ANR pismem z dnia 2 grudnia 2016 r. dotyczącej postępowania oddziału terenowego ANR

¹⁶⁵ OWNRES (*Own Resources* – „zasoby własne”) – elektroniczna aplikacja internetowa służąca raportowaniu do Komisji Europejskiej (DG ds. Budżetu) przypadków nadużyć i nieprawidłowości w zakresie tradycyjnych zasobów własnych na kwoty przekraczające 10 tys. EUR.

¹⁶⁶ Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) nr 907/2014 z dnia 11 marca 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do agencji płatniczych i innych organów, zarządzania finansami, rozliczania rachunków, zabezpieczeń oraz stosowania euro, z późn. zm.

w Bydgoszczy w sprawie konfliktu Własnościowej Spółdzielni Mieszkaniowej „Małe Książki” w Książkach z Własnościową Spółdzielnią Mieszkaniową w Jajkowie,

- realizacja procesu przygotowania do sprzedaży nieruchomości niezabudowanej położonej w obrębie Lisewo, gmina Przechlewo, działka nr 279,
- działania ANR związane z roszczeniami Geomorr spółka jawna w związku z uczestnictwem w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, którego przedmiotem było wykonanie badań geologicznych oraz opracowanie dokumentacji geologicznej występowania złóż kruszyw naturalnych w kategorii C1 dla obszaru 243,8525 ha, obręb Mirowo, gm. Skarszewy, pow. Starogardzki,
- ocena prawidłowości przedłużania umów dzierżawy nieruchomości rolnych zawartych przez OT ANR w Olsztynie – filia w Suwałkach,
- ocena prawidłowości przeprowadzania i rozstrzygania przetargów na dzierżawę wybranych nieruchomości rolnych (opisanych w skargach do biura Prezesa ANR) przeprowadzonych przez OT ANR w Poznaniu.

Łącznie w okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Nieruchomości Rolnych przeprowadziła 11 zadań kontroli wewnętrznej.

ANR prowadziła postępowania wyjaśniające również w sprawach wynikających ze skarg, wniosków oraz listów osób prawnych i fizycznych, skierowanych bezpośrednio lub za pośrednictwem innych instytucji do Biura Prezesa ANR. **Ogółem zbadano 208 skarg.** W związku z nieprawidłowościami, stwierdzonymi w wyniku przeprowadzonych postępowań wyjaśniających w stosunku do skarg lub wniosków, które wpłynęły do ANR w 2017 r. i zostały rozpatrzone do dnia 29 sierpnia 2017 r., unieważniono bądź powtórzono czynności przetargowe w stosunku do 37 przetargów.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Nieruchomości Rolnych, w ramach sprawowanego nadzoru bezpośredniego nad 41 spółkami określonymi w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej¹⁶⁷, przeprowadziła łącznie **18 kontroli**, z tego 9 kontroli planowych i 9 kontroli doraźnych. Kontrole realizowane były w oparciu o:

- art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa¹⁶⁸,
- art. 212 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych¹⁶⁹,
- regulamin kontroli przeprowadzanych w spółkach ANR przez Zespół Nadzoru Właścicielskiego w ramach sprawowania nadzoru bezpośredniego zatwierdzony przez pełniącego obowiązki Prezesa Agencji Nieruchomości Rolnych,
- § 15 zarządzenia nr 35/13 z dnia 31 grudnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Biura Prezesa Agencji Nieruchomości Rolnych.

¹⁶⁷ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1746).

¹⁶⁸ Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 107, poz. 464, z późn. zm.).

¹⁶⁹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037, z późn. zm.).

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła w ANR kontrole dotyczące:

- **wykonania budżetu państwa w 2016 r., wykonania planów finansowych ANR i Zasobu WRSP.** W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Prezesa Agencji, NIK pozytywnie oceniła wykonanie planu finansowego Agencji i planu Zasobu WRSP w 2016 r. NIK nie sformułowała wniosków pokontrolnych.
- **funkcjonowania spółek hodowli roślin o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej.** W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do Prezesa ANR, NIK pozytywnie oceniła wykonywanie przez Prezesa ANR nadzoru właścicielskiego nad spółkami hodowli roślin uprawnych, w których prawa z udziałów wykonywała Agencja Nieruchomości Rolnych. NIK nie sformułowała wniosków pokontrolnych.

Kontrole Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa

W okresie od września do grudnia 2017 r. odstąpiono od przygotowania planu kontroli wewnętrznej Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. KOWR realizował zadania określone w § 9 i § 27 Regulaminu Organizacyjnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa stanowiącego załącznik do zarządzenia nr 01/2017/W Dyrektora Generalnego KOWR z dnia 1 września 2017 r. realizując **4 zadania doraźne w obszarze kontroli wewnętrznej**, obejmujące zakres działalności **4 jednostek organizacyjnych KOWR** w następujących obszarach:

- przygotowanie i realizacja procesu wykonywania prawa odkupu i pierwokupu nieruchomości sprzedanych z Zasobu WRSP przez OT ANR w Rzeszowie,
- realizacja kampanii „Polska smakuje”, w tym: stworzenia, utrzymania i rozbudowy systemu i aplikacji,
- realizacja przez OT KOWR w Pruszczu Gdańskim obowiązków wynikających z przepisów prawa powszechnie obowiązujących, jak i uregulowań wewnętrznych KOWR, dotyczących wyrobów zawierających azbest, w związku z zaleceniami wydanymi przez Najwyższą Izbę Kontroli w wyniku przeprowadzonej kontroli w obszarze „Program oczyszczania kraju z azbestu na lata 2009–2032”,
- realizacja przez OT KOWR we Wrocławiu procesu wydawania decyzji dotyczących nabycia nieruchomości rolnych na podstawie przepisów ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz obsługi interesantów.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r., w ramach pełnionego nadzoru nad spółkami przez KOWR, przeprowadzono łącznie 7 kontroli, z tego kontrolę planową i 6 kontroli doraźnych. Kontrole przeprowadzane były zgodnie z zarządzeniem nr 150/2017/W Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa z dnia 21 listopada 2017 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu kontroli przeprowadzanych w ramach sprawowania nadzoru bezpośredniego w spółkach wymienionych w wykazie jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych i hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów lub akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1746).

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. realizowano zadania w ramach systemu kontroli wewnętrznej związane z zarządzaniem informacjami o nieprawidłowościach – współpracowano z agencją płatniczą oraz służbami kontrolnymi w zakresie przeprowadzania kontroli *ex-post*, a także analizowano ustalenia protokołów kontroli *ex-post*.

Do KOWR wpłynęło łącznie **5 protokołów kontroli *ex-post*** przeprowadzonych na podstawie postanowień rozdziału III w tytule V rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (2 przekazało bezpośrednio MRiRW, 3 przekazane zostały za pośrednictwem agencji płatniczej – ARiMR). Dodatkowo KOWR przejął po zniesionej ARR do dalszej realizacji **8 spraw dotyczących kontroli *ex-post***, z których protokoły przekazane zostały do 31 sierpnia 2017 r. (jedna sprawa po przeniesieniu z ARR do KOWR została włączona do spraw przekazywanych według właściwości do ARiMR). Łącznie w okresie od września do grudnia 2017 r. KOWR procedował postępowania dotyczące **12 kontroli *ex-post***.

KOWR realizował również działania dotyczące wdrożenia udostępnionej przez ARiMR aplikacji „Platforma rejestrów DKW”, służącej do raportowania do agencji płatniczej informacji o nieprawidłowościach oraz innych wymaganych zdarzeniach. W okresie **wrzesień–grudzień 2017 r.** jednostki organizacyjne KOWR realizujące działania delegowane dokonały **20 zgłoszeń nieprawidłowości** (6 zgłoszeń w „Rejestrze działań delegowanych” i 14 zgłoszeń w „Rejestrze rynków rolnych”). W „Rejestrze błędów administracyjnych/systemowych” (RBA) nie odnotowano wpisów.

W okresie od września do grudnia 2017 r. KOWR, w zakresie zarządzania informacjami o nieprawidłowościach w ramach POPŻ, realizował zadania związane z przygotowaniem i wdrożeniem procedur dotyczących tego obszaru, prowadził obsługę przekazywanych informacji okresowych dotyczących nieprawidłowości w ramach realizacji programu POPŻ 2014–2020 (brak nieprawidłowości za okres sierpień–grudzień 2017 r.), a także obsługę informacji o należnościach z tytułu kwot nieprawidłowo lub nadmiernie wypłaconych w ramach POPŻ 2014–2020 (brak należności za okres sierpień–grudzień 2017 r.). Prowadził również rejestr nieprawidłowości w zakresie POPŻ oraz sprawozdawczość do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w tym za pośrednictwem systemu SC FEAD¹⁷⁰.

Informacja dotycząca skarg i wniosków rozpatrywanych w KOWR w 2017 r.

W 2017 r. do Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa wpłynęło łącznie **435 skarg i wniosków**, z tego 264 do Centrali, a 171 do oddziałów terenowych. Nie wpłynęła żadna petycja. We własnym zakresie załatwiono 424 skargi i wnioski (97,5% wszystkich skarg i wniosków), a pozostałe przekazano do załatwienia wg właściwości. W odniesieniu do oddziałów terenowych we własnym zakresie załatwiono 160 skarg i wniosków, zaś w Centrali – 264 skargi i wnioski.

Tematami najczęściej poruszonymi w trakcie rozpatrywania skarg i wniosków były:

- przebieg i rozstrzygnięcie przetargów – 95,
- sprawy socjalno-bytowe i mieszkaniowe byłych pracowników ppgr – 131,
- funkcjonowanie OT oraz Centrali KOWR – 38,

¹⁷⁰ System Centralny FEAD jest oprogramowaniem przeznaczonym dla instytucji uczestniczących w Programie Operacyjnym Pomoc Żywnościowa 2014–2020, wspierającym realizację zadań wynikających z POPŻ.

- rozliczenie nabywców i dzierżawców z KOWR (wcześniej ANR) – 20,
- przyczyny i tryb rozwiązywania umów z ANR/KOWR oraz rozliczeń z tego tytułu – 11.

W celu wyeliminowania źródeł powstawania skarg i wniosków, podejmowane były działania mające za zadanie staranne i sumienne załatwienie przez pracowników KOWR bieżących spraw wnoszonych przez kontrahentów, zwracając jednocześnie dużą uwagę na terminowość ich rozpatrzenia. **Wszystkie skargi i wnioski rozpatrzone zostały w terminie. Żadna ze skarg lub wniosków nie wymagała zamieszczenia w „Rejestrze skarg i wniosków Platformy Rejestrów DKW”.**

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa współpracował z organami ścigania. Koordynowano również kontrole przeprowadzane w Centrali KOWR przez instytucje zewnętrzne, tj. udzielano odpowiedzi i wyjaśnień kontrolującym, współpracowano z komórkami organizacyjnymi w tym zakresie, koordynowano składane zastrzeżenia oraz monitorowano realizację zaleceń pokontrolnych.

KOWR realizował także następujące zadania z zakresu bezpieczeństwa informacji:

- zaktualizowano i dostosowano dokumenty Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji KOWR,
- przygotowano i prowadzono czynności monitorujące bezpieczeństwo informacji,
- przygotowano materiały i prowadzono szkolenia wstępne z zakresu bezpieczeństwa informacji dla pracowników, stażystów, praktykantów oraz osób realizujących zadania na podstawie umów cywilno-prawnych.

20.3. Realizacja kontroli technicznych/kontroli na miejscu

Kontrole techniczne ARR w okresie styczeń–sierpień 2017 r.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. zadaniem służb technicznych Agencji Rynku Rolnego było prawidłowe wykonywanie kontroli mających na celu potwierdzenie realizacji wymogów stawianych przez prawodawstwo unijne i krajowe beneficjentom oraz uczestnikom mechanizmów administrowanych przez ARR. Kontrole techniczne przeprowadzane były na podstawie poleceń kontroli otrzymywanych z biur administrujących mechanizmami lub z OT ARR. Badania laboratoryjne wykonywane były przez instytucję zewnętrzną – Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS).

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. kontrolerzy służb technicznych ARR przeprowadzili łącznie 11 364 kontrole w obszarze 37 administrowanych mechanizmów. Najwięcej kontroli dotyczyło dalszego wsparcia kryzysowego producentów owoców i warzyw (5 337 kontroli, 46,9% ogółu przeprowadzonych kontroli), a następnie dopłat do materiału siewnego (1 067 kontroli, 9,4%), uznawania grup i organizacji producentów (1 000 kontroli, 8,8%), a także programu „Owoce i warzywa w szkole” (639 kontroli, 5,6%).

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. IJHARS zrealizowała na rzecz ARR zadania delegowane (zgodnie z umową dotyczącą mechanizmów WPR) oraz zadania powierzone (zgodnie z umową dotyczącą Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020). Łącznie przebadano **96 próbek**, z tego 22 w ramach zadań delegowanych oraz 74 w zakresie zadań powierzonych.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. przeprowadzono szereg czynności, których celem był m.in. nadzór nad poprawnością wykonywania i dokumentowania kontroli technicznych przez Sekcje

Kontroli Technicznych OT ARR i przez IJHARS. Zrealizowano łącznie **15 zadań monitorujących**, w ramach których przeprowadzono **16 kontroli wspólnych** oraz **8 kontroli powtórnych**.

Służby techniczne, ze względu na rolę, jaką pełniły w funkcjonowaniu ARR, były poddawane cyklicznym kontrolom i audytom jednostek zewnętrznych. Przeprowadzone audyty wykazały prawidłową realizację procesów kontrolnych.

Kontrole na miejscu KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. zadania wykonywane przez kontrolerów Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa służyły zapewnieniu, że środki finansowe wypłacane przez państwo członkowskie trafiły do beneficjentów, a także potwierdzeniu realizacji wymogów stawianych przez prawodawstwo unijne i krajowe beneficjentom oraz uczestnikom mechanizmów administrowanych przez KOWR. Wyniki z przeprowadzonych kontroli na miejscu dostarczały istotnych informacji niezbędnych do prawidłowego administrowania procesami związanymi z realizacją zadań przez poszczególne jednostki organizacyjne KOWR.

Tabela 34. **Kontrole na miejscu przeprowadzone w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. przez KOWR**

Lp.	Nazwa mechanizmu/działania	Liczba kontroli
1.	Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020	199
2.	Interwencyjny zakup i sprzedaż OMP	147
3.	Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych	61
4.	Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych	51
5.	Owoce i warzywa w szkole	37
6.	Organizacja rynku mleka (rejestr pierwszego podmiotu skupującego)	36
7.	„Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych” w ramach PROW na lata 2014–2020	34
8.	Monitorowanie produkcji oraz opłaty na rynku cukru	32
9.	Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych	20
10.	Monitorowanie produkcji biogazu rolniczego	17
11.	Dofinansowanie z Funduszu Promocji Mleka do spożycia mleka i przetworów mlecznych w przedszkolach i gimnazjach	12
12.	Monitorowanie rynku biokomponentów i biopaliw ciekłych	11
13.	Interwencyjny zakup i sprzedaż masła	5
14.	Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych	2
15.	Przetwarzanie cukru przemysłowego	2
16.	Dywersyfikacja przemysłu cukrowniczego	1
17.	Monitorowanie umów na dostarczanie produktów rolnych	1
18.	Kontrole uzupełniające/dodatkowe	64
Ogółem		732

Źródło: dane KOWR.

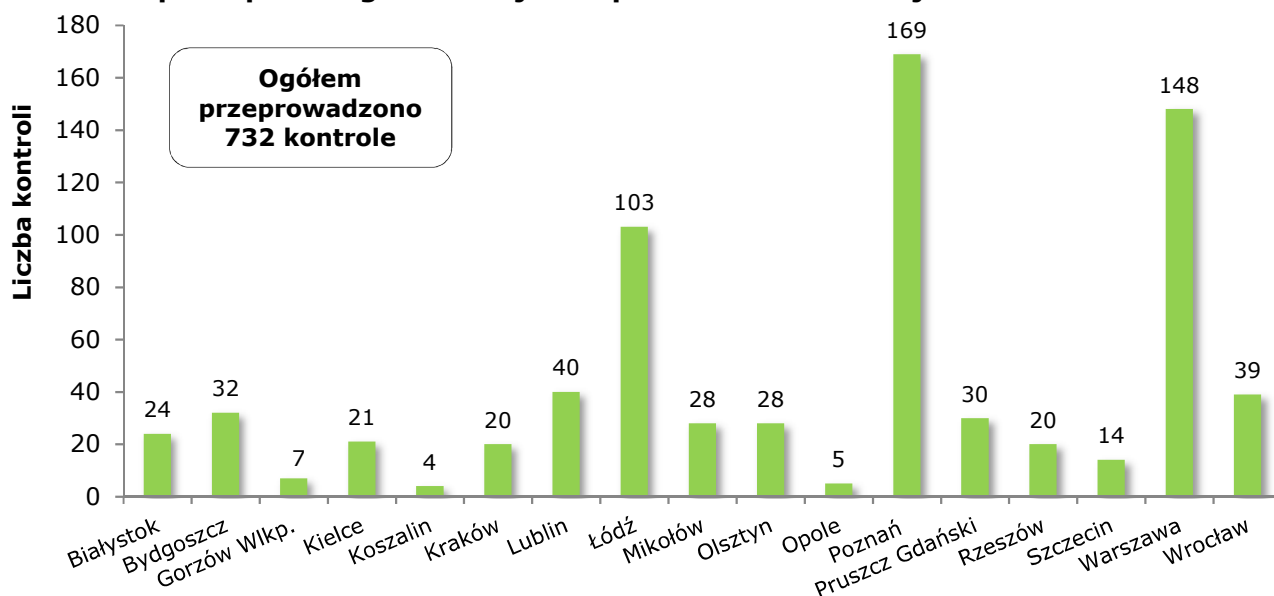
W Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa funkcjonowała dwustopniowa struktura organizacyjna służb technicznych. W jej skład wchodziły: Biuro Kontroli i Bezpieczeństwa Informacji (BKBI) w Centrali oraz Sekcje do spraw kontroli na miejscu (SKM) w OT KOWR (podległe organizacyjnie dyrektorom oddziałów terenowych, a merytorycznie nadzorowane przez dyrektora BKBI). SKM OT KOWR były bezpośrednimi wykonawcami kontroli, natomiast BKBI koordynowało i monitorowało pracę kontrolerów oraz odpowiadało za prawidłowe funkcjonowanie systemu kontrolnego w KOWR. Badania laboratoryjne były wykonywane przez instytucję zewnętrzną – Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS).

W okresie od września do grudnia 2017 r. kontrolerzy KOWR przeprowadzili w ramach **17 mechanizmów** łącznie **732 kontrole na miejscu**. Kontrole realizowane były w ramach następujących obszarów:

- zadań delegowanych do KOWR przez ARiMR (305 kontroli),
- Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 (199 kontroli),
- zadań własnych KOWR (130 kontroli),
- PROW 2014–2020 (34 kontrole),
- kontroli uzupełniających/dodatkowych (64 kontrole).

Najwięcej kontroli dotyczyło Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa (199 kontroli, 27% wszystkich kontroli), a następnie: interwencyjnych zakupów i sprzedaży OMP (147 kontroli, 20%), dopłat do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych (61 kontroli, 8%) oraz dopłaty krajowej do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych (51 kontroli, 7%).

Wykres 50. **Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych od września do grudnia 2017 r. przez poszczególne Sekcje do spraw kontroli na miejscu OT KOWR**

Źródło: dane KOWR.

Liczba kontroli zrealizowanych w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. przez poszczególne Sekcje do spraw kontroli na miejscu OT KOWR była zróżnicowana i zależała m.in. od specyfiki danego regionu oraz liczby i aktywności beneficjentów uczestniczących w poszczególnych mechanizmach. Najwięcej kontroli przeprowadziła SKM OT KOWR w Poznaniu (169 kontroli, 23% wszystkich zrealizowanych kontroli w kraju), a następnie w Warszawie (148 kontroli, 20%) i Łodzi (103 kontrole, 14%). W 2017 r. przeprowadzono szereg czynności, których zadaniem był m.in. nadzór nad poprawnością wykonywania i dokumentowania kontroli na miejscu przez SKM OT KOWR.

Zadania związane z przeprowadzaniem badań laboratoryjnych w ramach zadań delegowanych i powierzonych realizowanych przez KOWR były wykonywane przez laboratoria Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Badania laboratoryjne odbywały się w **5 laboratoriach**, tj. w laboratorium centralnym w Poznaniu oraz w laboratoriach specjalistycznych w: Kielcach, Gdyni, Białymstoku i Lublinie. Łącznie przebadano **254 próbki**, z tego 173 w ramach zadań delegowanych i 81 w ramach POPŻ 2014–2020.

21. ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE

21.1. Dostosowania legislacyjne

W związku z utworzeniem od 1 września 2017 r. Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w miejsce zniesionych Agencji Nieruchomości Rolnych i Agencji Rynku Rolnego, w 2017 r. zostały wprowadzone istotne zmiany legislacyjne we wszystkich aktach prawnych dotyczących zniesionych agencji oraz w aktach regulujących zakres zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W zakresie ww. regulacji prawnych dotyczących KOWR w 2017 r. zostały wprowadzone m.in. niżej opisane dostosowania legislacyjne.

Stosownie do przyjętego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi procesu optymalizacji działania agencji rolniczych, na mocy **ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa**, został utworzony KOWR jako państwowa osoba prawna posiadająca status agencji wykonawczej, która realizuje zadania w zakresie programowania rozwoju obszarów wiejskich oraz kształtowania ustroju rolnego państwa wraz z zadaniem prowadzenia optymalnej i zgodnej z interesem publicznym polityki gospodarowania nieruchomościami rolnymi pozostającymi w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa. Ustawa zawiera regulacje dotyczące organizacji oraz ustroju wewnętrznego KOWR oraz opisuje zasady funkcjonowania instytucji. W świetle postanowień ustawy, KOWR wykonuje zadania dotychczas realizowane przez ARR i ANR, z tym że większość zadań agencji płatniczej wykonywanych dotychczas przez ARR została przejęta przez ARiMR, która posiada wyłączność na realizację płatności w ramach mechanizmów WPR.

Z racji połączenia kompetencji dwóch znoszonych agencji oraz przekazania części zadań do ARiMR ustawodawca wyspecyfikował zadania KOWR w art. 9 **ustawy o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa**, jednakże katalog ten ma charakter otwarty i zakłada możliwość powierzenia dodatkowych zadań w drodze ustaw szczególnych, bez konieczności zmiany ww. ustawy, co jest szczególnie istotne w aspekcie potencjalnego rozszerzenia zadań KOWR.

Z uwagi na stopień skomplikowania zagadnień regulowanych ustawą o KOWR oraz stosunkowo szeroki zakres koniecznych do wprowadzenia dostosowań legislacyjnych w przepisach prawa związanych z zasadniczym przemodelowaniem przez ustawodawcę struktury instytucjonalnej związanej z rolnictwem, konieczne było uchwalenie równoległe z ustawą o KOWR **ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa**. Jej celem było w szczególności dokonanie zmian w wielu aktach prawnych, które regulowały zadania wykonywane dotychczas przez zniesione ANR i ARR oraz przez ARiMR, w celu przyporządkowania ich odpowiednio nowo powstałemu KOWR albo ARiMR. Ponadto w kontekście powstania KOWR ww. ustawa wprowadziła konieczne regulacje przejściowe i dostosowujące, które uregulowały również w szczególności skutki proponowanych zmian dotyczących: następstwa w zakresie praw i obowiązków tych instytucji (w tym ich mienia), postępowań administracyjnych prowadzonych przez organy funkcjonujące w strukturze tych agencji oraz postępowań sądowych, sądowno-administracyjnych i egzekucyjnych, w których stroną lub uczestnikiem były te instytucje lub organy funkcjonujące w ich strukturach.

Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa szczegółowo regulują skutki zniesienia ARR i ANR. Podstawowym skutkiem zniesienia tych agencji jest to, że utraciły one

swój byt prawny z dniem 31 sierpnia 2017 r. bez przeprowadzania procesu likwidacji tych instytucji, gdyż ich zadania, a także wszelkie prawa i obowiązki zostały przejęte z mocy ustawy odpowiednio przez ARiMR oraz nowo utworzony z dniem 1 września 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, który z mocy prawa wstąpił w ogół praw i obowiązków znoszonych ARR i ANR, z wyjątkiem praw i obowiązków związanych z wykonywaniem zadań przejmowanych przez ARiMR.

Zmiany dokonane na mocy **ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa** dotyczyły następujących ustaw:

- 1) z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów,
- 2) z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece,
- 3) z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym,
- 4) z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników,
- 5) z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych,
- 6) z dnia 28 września 1991 r. o lasach,
- 7) z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa,
- 8) z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych,
- 9) z dnia 3 lutego 1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektórych ustaw,
- 10) z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
- 11) z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- 12) z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej,
- 13) z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw,
- 14) z dnia 21 grudnia 2000 r. o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych,
- 15) z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym,
- 16) z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego,
- 17) z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- 18) z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej,
- 19) z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności,
- 20) z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw oraz rynku chmielu,
- 21) z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych,
- 22) z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- 23) z dnia 16 kwietnia 2004 r. o administrowaniu obrotem towarowym z zagranicą,
- 24) z dnia 20 kwietnia 2004 r. o organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych,
- 25) z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego,
- 26) z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej,
- 27) z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych,
- 28) z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw,
- 29) z dnia 22 września 2006 r. o uruchamianiu środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej przeznaczonych na finansowanie wspólnej polityki rolnej,
- 30) z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej,

- 31) z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013,
- 32) z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- 33) z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- 34) z dnia 22 maja 2009 r. o funduszach promocji produktów rolno-spożywczych,
- 35) z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk,
- 36) z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina,
- 37) z dnia 5 lutego 2015 r. o płatnościach w ramach systemów wsparcia bezpośredniego,
- 38) z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020,
- 39) z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii,
- 40) z dnia 27 maja 2015 r. o finansowaniu wspólnej polityki rolnej,
- 41) z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- 42) z dnia 14 kwietnia 2016 r. o wstrzymaniu sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw,
- 43) z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym.

Zmiany wprowadzane w ww. ustawach miały na celu dostosowanie przepisów odnoszących się dotychczas do ANR i ARR (w tym organów funkcjonujących w ramach tych agencji) poprzez wskazanie, w kontekście wprowadzonych zmian instytucjonalnych, podmiotów (ARiMR lub KOWR) właściwych do realizacji zadań wymienionych w przedmiotowych aktach prawnych.

Zagadnienia uregulowane zarządzeniami Dyrektora Generalnego KOWR w 2017 r. zamieszczono w aneksie nr 1.

21.2. Monitorowanie regulacji prawnych Unii Europejskiej

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. wymogi akredytacyjne postawione unijnym agencjom płatniczym nakładały na Agencję Rynku Rolnego obowiązek wdrożenia procedur koniecznych do zagwarantowania, aby każda zmiana w przepisach UE (w szczególności obowiązujące stawki pomocy finansowej) była rejestrowana, a zalecenia, bazy danych i listy kontrolne były aktualizowane w odpowiednim czasie.

W związku z tym, że Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa od 1 września 2017 r. administruje niektórymi rynkowymi mechanizmami wspólnej polityki rolnej w ramach zadań delegowanych przekazanych przez agencję płatniczą (ARiMR), zostały wdrożone procedury gwarantujące, że każda zmiana w przepisach UE (w szczególności obowiązujące stawki pomocy finansowej) jest rejestrowana, a zalecenia, bazy danych i listy kontrolne są w odpowiednim czasie aktualizowane. Powyższy obowiązek wynika z realizacji wymogów akredytacyjnych postawionych unijnym agencjom płatniczym przez przepisy UE.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w KOWR na bieżąco monitorowano unijne akty prawne publikowane w Dziennikach Urzędowych UE na stronie internetowej <http://eur-lex.europa.eu>. W wyniku prowadzonego monitoringu sporządzono **102 informacje dotyczące publikacji**

aktów prawnych UE. Jednocześnie pozyskiwano za pośrednictwem MRiRW niepublikowane akty prawne UE zawierające istotne informacje dotyczące działań realizowanych w ramach mechanizmów WPR administrowanych przez KOWR. Pozyskiwane akty prawne były przekazywane do odpowiednich komórek organizacyjnych w formie rejestru aktów prawnych UE dotyczących kompetencji KOWR.

21.3. Zarządzanie kadrami

21.3.1. Polityka kadrowa

Nabór kandydatów na wolne stanowiska pracy w KOWR, zgodnie z ustawą z dnia 10 lutego 2017 r. o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz. U. poz. 623, z późn. zm.), był prowadzony w sposób otwarty i konkurencyjny oraz odbywał się na zasadach ustalonych w regulaminie określającym zasady i tryb zatrudniania pracowników w KOWR. Informacje o wolnych stanowiskach pracy były powszechnie dostępne w siedzibach jednostek organizacyjnych prowadzących nabór oraz w Biuletynie Informacji Publicznej KOWR.

Zatrudnienie według stanu na 31 sierpnia 2017 r. w Agencji Rynku Rolnego wynosiło 1 201 osób, a w Agencji Nieruchomości Rolnych – 1 828 osób¹⁷¹.

Zatrudnienie według stanu na 31 grudnia 2017 r. w KOWR wynosiło 2 000 osób, z tego: 444 osoby w Centrali i 1 556 w siedemnastu oddziałach terenowych KOWR. Kobiety stanowiły 59% pracowników (1 186 osób), a mężczyźni 41% (814 osób).

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. zatrudniono w ramach powołania, umowy o pracę i umowy o pracę na czas usprawiedliwionej nieobecności pracownika 29 osób (4 osoby w Centrali i 25 osób w OT KOWR). Stosunek pracy został rozwiązany z 24 pracownikami (z 5 osobami w Centrali i 19 osobami w OT KOWR).

Na dzień 31 grudnia 2017 r. w KOWR pracowało 47 osób z orzeczoną niepełnosprawnością, z tego: 8 osób z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, 37 osób z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym oraz 2 osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym.

21.3.2. Szkolenia

Proces rozwoju wiedzy i umiejętności pracowników KOWR realizowano w ramach zakresów obowiązków pracowników z uwzględnieniem potrzeb merytorycznych i rozwojowych organizacji. Wsparcie procesu rozwoju zawodowego pracowników odbywało się w formie szkoleń grupowych i indywidualnych oraz poprzez dofinansowanie nauki w szkołach wyższych i językowych. Tematyka zrealizowanych szkoleń obejmowała zagadnienia między innymi z zakresu prawa, finansów, podatków, informatyki, zarządzania oraz gospodarowania nieruchomościami.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. przeszkolono 74 pracowników, w tym realizujących zadania w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020. Zrealizowano szereg bezpłatnych szkoleń z zakresu zamówień publicznych oraz szkolenia w oparciu o umowę delegowania zadań z ARiMR. Zawarto z pracownikami 25 umów szkoleniowych w ramach studiów wyższych i podyplomowych. Przeprowadzono obowiązkowe szkolenia okresowe w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy – przeszkolono 165 pracowników.

¹⁷¹ W tym umowy na czas usprawiedliwionej nieobecności pracownika.

21.4. Realizacja programu informatyzacji

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego prowadziła działania mające na celu utrzymanie ciągłości produkcyjnej i rozbudowę Zintegrowanego Systemu Informatycznego (ZSI), który miał za zadanie wspomaganie realizacji mechanizmów wspólnej polityki rolnej oraz wspomaganie administrowania mechanizmami krajowymi. Odbywało się to przez eksploatację i nadzór w ramach umów serwisowych systemu zbudowanego przez podmiot zewnętrzny oraz budowę i utrzymanie systemów przez zespół projektowo-programistyczny ARR.

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. w Agencji Nieruchomości Rolnych, w celu usprawnienia ewidencji i zarządzania Zasobem WRSP, zaktualizowano oraz dostosowano do zmieniających się przepisów prawa Zintegrowany System Informatyczny (ZSI) – narzędzie wspomagające wykonywanie zadań statutowych ANR. Zapewniono ciągłość działania Zintegrowanego Systemu Centralnego ANR składającego się z: poczty elektronicznej, portalu internetowego i intranetowego obejmującego wszystkie jednostki terenowe ANR. Wdrożono we wszystkich jednostkach organizacyjnych ANR system Elektronicznego Zarządzania Dokumentacją Podlaskiego Urzędu Wojewódzkiego (EZD PUW).

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa w ramach zadań z zakresu informatyzacji realizował m.in. następujące działania:

- uruchomienie i konfiguracja instancji systemów produkcyjnych KOWR (CAPS, Egeria oraz innych systemów),
- uruchomienie i konfiguracja instancji systemów produkcyjnych KOWR w zakresie systemu finansowo-księgowego (FIX) i kadrowo-płacowego (KP),
- uruchomienie i konfiguracja Zintegrowanego Systemu Informatycznego w OT KOWR w: Białymstoku, Kielcach, Krakowie i Mikołowie,
- uruchomienie i konfiguracja portalu internetowego, intranetowego i BIP KOWR,
- implementacja nowej struktury Jednolitego Rzeczowego Wykazu Akt KOWR w systemie EZD PUW,
- uruchomienie i konfiguracja archiwalnej instancji systemów produkcyjnych (CAPS, Egeria oraz innych systemów),
- realizacja modyfikacji w ramach dostosowania Platformy Usług Elektronicznych,
- zestawienie łączy pomiędzy bazami produkcyjnymi KOWR i ARiMR,
- uruchomienie modułu obsługi umów i rozliczania dostawców, budowa ankiety dotyczącej udziału szkół podstawowych oraz wdrożenie trzech etapów realizacji systemu do obsługi „Programu dla szkół”,
- wsparcie w procesie przygotowania plików w ramach sprawozdawczości gospodarowania Zasobem WRSP,
- wdrożenie platformy integracyjnej,
- nadzór i wsparcie nad realizacją zmian w systemie obsługującym mechanizm „Dopłaty do materiału siewnego”,
- analiza i przygotowywanie do budowy styków systemów KOWR z systemami ARiMR,
- analiza i przygotowywanie do udostępniania danych dla ARiMR,
- analiza i przygotowywanie do budowy systemu obsługi przez KOWR zadań związanych z monitorowaniem i nadzorem nad uprawą tytoniu,
- wdrożenie nowego serwera Forcepoint niwelującego otrzymywanie niechcianego spamu, a także powstrzymującego przed atakami na system pocztowy KOWR,

- prace nad modyfikacją systemu w zakresie transmisji nieruchomości ze środkami trwałymi,
- konfiguracja połączenia testowych usług REST pomiędzy Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa a Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz nadzór nad zmianą sposobu wymiany danych.

21.5. Zamówienia publiczne

W okresie styczeń–sierpień 2017 r. Agencja Rynku Rolnego udzielała zamówień publicznych zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.). Przeprowadzono łącznie **37 postępowań** o udzielenie zamówienia publicznego, z tego: **19 w trybie przetargu nieograniczonego** (51% wszystkich postępowań), **5 w trybie z wolnej ręki** (13,9%) oraz **13 zamówień na usługi społeczne i inne szczególne usługi** (35,1%). W ujęciu wartościowym zamówienia publiczne w trybie przetargu nieograniczonego stanowiły 99,2% ogółu wartości umów zawartych w wyniku przetargów, zamówienia publiczne w trybie z wolnej ręki – 0,03%, a zamówienia na usługi społeczne i inne szczególne usługi – 0,8%.

W trybie przetargu nieograniczonego zostało przeprowadzone postępowanie na „Dostawy artykułów spożywczych do magazynów organizacji partnerskich w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020 Podprogram 2017” o wartości 354 661 tys. zł (brutto). W wyniku kontroli uprzedniej, przeprowadzonej przez Urząd Zamówień Publicznych, nie stwierdzono naruszeń przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych oraz zawarto 19 umów na wszystkie zadania częściowe objęte procedurą.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. zamawiającym w rozumieniu ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, z późn. zm.) był **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa**. Oznaczało to, że zamówienia publiczne były udzielane w imieniu i na rzecz KOWR. Przepisy powszechnie obowiązujące nie przyznają bowiem oddziałom terenowym statusu odrębnych zamawiających.

Tabela 35. **Zamówienia publiczne zrealizowane przez KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r.**

Lp.	Tryb udzielenia zamówienia	Dostawy		Usługi		Roboty budowlane		Ogółem	
		Liczba wniosków*	tys. zł**	Liczba wniosków*	tys. zł**	Liczba wniosków*	tys. zł**	Liczba wniosków*	tys. zł**
1.	Przetarg nieograniczony	26	28 082	72	25 901	14	2 939	112	56 922
2.	Zamówienie z wolnej ręki	-	-	6	443	-	-	6	443
3.	Usługi społeczne	-	-	28	17 474	-	-	28	17 474

* Liczba zatwierdzonych wniosków o wszczęcie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

** Wartość szacunkowa zamówień netto.

Źródło: dane KOWR.

Zamówienia publiczne były udzielane na podstawie planu zamówień publicznych, przygotowanego dla KOWR na podstawie informacji zebranych z poszczególnych komórek organizacyjnych i oddziałów terenowych. Nie oznacza to jednak, że wszystkie postępowania o udzielenie zamówień publicznych były wszczynane przez Centralę KOWR w Warszawie.

Dyrektorzy oddziałów terenowych, na mocy stosownych pełnomocnictw Dyrektora Generalnego KOWR, zostali upoważnieni do przeprowadzenia postępowań i zawarcia umów o zamówienia publiczne w zakresie właściwości kierowanych przez siebie jednostek. Takie rozwiązanie z jednej strony zapewniało sprawną realizację postępowań o udzielenie zamówień publicznych, a tym samym wykonywanie ustawowych zadań KOWR, z drugiej – urzeczywistniało koncepcję ułatwienia dostępu do udziału w postępowaniach małym i średnim przedsiębiorcom, wynikającą z ww. ustawy.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. odnotowano **146 zatwierdzonych wniosków** o wszczęcie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, z tego: **112 w trybie przetargu nieograniczonego** (77% wszystkich wniosków), **6 w trybie z wolnej ręki** (4%) oraz **28 zamówień na usługi społeczne** (19%). W ujęciu wartościowym zamówienia publiczne w trybie przetargu nieograniczonego stanowiły 76,1% ogółu wartości umów zawartych w wyniku przetargów, zamówienia publiczne w trybie z wolnej ręki – 0,6%, a zamówienia na usługi społeczne i inne szczególne usługi – 23,3%.

21.6. Obsługa administracyjna

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa zrealizowano następujące działania w zakresie obsługi administracyjnej:

- zapewniono sprawne funkcjonowanie KOWR po zniesieniu ARR i ANR poprzez zagwarantowanie optymalnych siedzib Centrali i OT KOWR. Zakończono i rozliczono 12 umów najmu (w lokalizacjach: Bydgoszcz, Gdynia, Katowice, Lublin, Łódź, Olsztyn, Opole, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Warszawa i Wrocław) oraz przeprowadzono realokację pracowników w budynkach Centrali i OT KOWR w celu optymalizacji warunków zasiedlenia;
- przeprowadzano identyfikację podmiotów uczestniczących w mechanizmach współfinansowanych i finansowanych ze środków UE na podstawie danych z rejestru ewidencji producentów (EP) prowadzonego przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (4,66 tys. uzgodnień danych podmiotów);
- prowadzono rejestrację wniosków merytorycznych w zakresie danych identyfikacyjnych i aktualizację danych, podmiotów będących uczestnikami mechanizmów krajowych lub działań niefinansowych (14,2 tys. wniosków merytorycznych złożonych w ramach mechanizmów administrowanych przez KOWR);
- prowadzono obsługę dokumentacji przejętej po ANR, ARR i jednostkach gospodarczych Zasobu WRSP oraz KOWR na podstawie art. 46 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o KOWR, która była tworzona zgodnie z przepisami kancelaryjno-archiwalnymi. W ramach obsługi jednostki organizacyjne KOWR prowadziły działania związane z tworzeniem struktury archiwalnej KOWR (archiwów zakładowych, filii archiwów zakładowych, magazynów „zamiejscowych” i tymczasowych miejsc przechowywania akt oraz z bieżącym udostępnianiem dokumentacji ze zniesionych ARR i ANR);
- prowadzono obsługę dokumentacji po zlikwidowanych państwowych przedsiębiorstwach gospodarki rolnej (ppgr) – na podstawie art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. W ramach dokumentacji ppgr – która powstawała od momentu ich utworzenia pod koniec lat czterdziestych do momentu ich likwidacji w latach dziewięćdziesiątych XX. wieku – w archiwach KOWR zgromadzono ogółem 52 tys. m.b. dokumentacji, w tym akta osobowe 2,2 mln byłych pracowników ppgr. KOWR

realizował w 2017 r. zadania związane z obsługą powyższej dokumentacji, tj. wydawaniem na jej podstawie różnego rodzaju zaświadczeń.

W okresie wrzesień–grudzień 2017 r. wpłynęło do KOWR 8,9 tys. wniosków, w wyniku czego oddziały terenowe KOWR, po dokonaniu kwerend w posiadanej dokumentacji, wystawiły ponad 7 tys. zaświadczeń, w tym m.in.: 2,8 tys. zaświadczeń Rp-7 do uzyskania emerytury lub renty, 1 tys. świadectw pracy, 770 zaświadczeń Rp-7 do naliczenia kapitału początkowego i 950 zaświadczeń w sprawie wyjaśnień (ZUS, osób prywatnych i innych).

***„Sprawozdanie z działalności Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w 2017 roku”
sporządzono w Biurze Analiz i Strategii na podstawie opracowań otrzymanych z komórek organizacyjnych KOWR.***

**Zatwierdził
Dyrektor Generalny
Krajowego Ośrodka
Wsparcia Rolnictwa**

Witold Strobel

SPIS TABEL

Tabela 1.	Powierzchnia gruntów sprzedanych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych.....	25
Tabela 2.	Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych	25
Tabela 3.	Nieodpłatne przekazywanie gruntów z Zasobu.....	30
Tabela 4.	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych z Zasobu WRSP wg grup obszarowych.	34
Tabela 5.	Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP wg grup obszarowych..	35
Tabela 6.	Powierzchnia gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2017 r.....	37
Tabela 7.	Liczba umów dzierżawy gruntów Zasobu WRSP pozostających w dzierżawie wg grup obszarowych, w podziale na osoby fizyczne i prawne wg stanu na 31 grudnia 2017 r.....	38
Tabela 8.	Struktura obszarowa umów dzierżawy zawartych, zakończonych i aktualnych....	39
Tabela 9.	Stan zagospodarowania gruntów Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa od początku działalności (tj. od 1992 r.) do 31 grudnia 2017 r. (w tys. ha).....	41
Tabela 10.	Struktura należności bieżących.....	49
Tabela 11.	Wskaźniki spłacalności należności bieżących (w %).....	50
Tabela 12.	Struktura należności zaległych wg rodzaju umów.....	50
Tabela 13.	Wskaźniki windykacji należności zaległych (w %).....	51
Tabela 14.	Struktura należności zaległych wg stanu prawnego umowy.....	51
Tabela 15.	Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r.....	61
Tabela 16.	Wnioski i decyzje administracyjne dotyczące zgody na nabycie nieruchomości rolnych, wydane na podstawie art. 2a ust. 4 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 września do 31 grudnia 2017 r.....	62
Tabela 17.	Informacja o umowach warunkowych, powiadomieniach i zawiadomieniach dotyczących prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych przysługującego ANR na podstawie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r.....	63
Tabela 18.	Informacja o umowach warunkowych, powiadomieniach i zawiadomieniach dotyczących prawa pierwokupu oraz prawa nabycia nieruchomości rolnych przysługującego KOWR na podstawie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego za okres od 1 września do 31 grudnia 2017 r.	64
Tabela 19.	Realizacja pomocy na ograniczenie produkcji mleka.....	85
Tabela 20.	Dopłaty udzielone w 2017 r. do materiału siewnego wg OT KOWR.....	95
Tabela 21.	Realizacja mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” przez ARR w sezonie 2016/2017 (do 31 sierpnia 2017 r.).....	98
Tabela 22.	Realizacja mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich” w sezonie 2016/2017.....	99
Tabela 23.	Projekty zgłoszone do KOWR w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2017/2018.....	99
Tabela 24.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz i wywóz wydane oraz rozliczone przez KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r.....	118
Tabela 25.	Liczba szkół podstawowych w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2017/2018 (z uwzględnieniem zatwierdzonych szkół podstawowych oraz szkół, które zawarły umowy z dostawcą).....	125
Tabela 26.	Liczba uczniów szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół” w I semestrze roku szkolnego 2017/2018 (z uwzględnieniem dzieci z zatwierdzonych szkół podstawowych oraz szkół, które zawarły umowy z dostawcą).....	126
Tabela 27.	Wpływy na fundusze promocji produktów rolno-spożywczych w 2017 r. (w tys. zł)	153

Tabela 28.	Wydatki z funduszy promocji produktów rolno-spożywczych w 2017 r. na zrealizowane zadania (w tys. zł).....	154
Tabela 29.	Ilość i rodzaj nabytych wewnątrzspółnotowo biokomponentów oraz biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych w 2017 r.....	165
Tabela 30.	Wykaz substratów zużytych do produkcji biogazu rolniczego w 2017 r.....	168
Tabela 31.	Wsparcie sektora rolno-żywnościowego przez ARR w 2017 r. (styczeń–sierpień) w podziale na grupy działań.....	181
Tabela 32.	Wydatki ARR w 2017 r. (styczeń–sierpień) w ramach mechanizmów WPR i krajowych w podziale na źródła finansowania.....	182
Tabela 33.	Wydatki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. w ramach mechanizmów krajowych oraz innych działań w podziale na źródła finansowania.....	184
Tabela 34.	Kontrole na miejscu przeprowadzone w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. przez KOWR.....	209
Tabela 35.	Zamówienia publiczne zrealizowane przez KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r.....	216

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1.	Utworzenie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa 1 września 2017 r.....	8
Wykres 2.	Oddziały terenowe i sekcje zamiejscowe OT Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	11
Wykres 3.	Zakres tematyczny działań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.....	15
Wykres 4.	Grunty Skarbu Państwa przejęte do Zasobu od 1992 r. wg stanu na 31 grudnia 2017 r. w podziale na województwa (w tys. ha).....	18
Wykres 5.	Średnie ceny sprzedaży gruntów rolnych z Zasobu WRSP w 2017 r. (w zł/ha)	26
Wykres 6.	Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów ornych w obrocie prywatnym wg GUS.....	27
Wykres 7.	Ceny gruntów rolnych uzyskiwane przez ANR/KOWR i ceny gruntów rolnych (grunty orne i łąki) w obrocie prywatnym.....	28
Wykres 8.	Średnia wysokość czynszu dzierżawnego uzyskanego w 2017 r. (dt pszenicy/ha) w poszczególnych województwach.....	36
Wykres 9.	Dzierżawa gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2017.....	39
Wykres 10.	Grunty pozostające w Zasobie wg stanu na 31 grudnia 2017 r. (w ha).....	41
Wykres 11.	Rozdysponowanie gruntów Zasobu WRSP w latach 1992–2017.....	42
Wykres 12.	Rozdysponowanie mieszkań ZWRSP wg stanu na 31 grudnia 2017 r.....	43
Wykres 13.	Sprzedaż mieszkań z Zasobu WRSP w latach 1992–2017.....	43
Wykres 14.	Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków (stan na 31 grudnia 2017 r.).....	45
Wykres 15.	Spółki zajmujące się hodowlą roślin.....	71
Wykres 16.	Spółki zajmujące się hodowlą zwierząt gospodarskich (świń, bydła i owiec)...	72
Wykres 17.	Spółki zajmujące się hodowlą koni.....	73
Wykres 18.	ELEWARR Sp. z o.o. (Centrala i oddziały).....	75
Wykres 19.	Nadzwyczajna pomoc dostosowawcza dla producentów mleka i rolników w innych sektorach hodowlanych.....	86
Wykres 20.	Liczba wniosków o przyznanie dopłat do materiału siewnego, mających charakter pomocy <i>de minimis</i> w rolnictwie, złożonych w 2017 r. według województw.....	94
Wykres 21.	Realizacja dopłat do materiału siewnego w 2017 r. wg OT KOWR.....	95
Wykres 22.	Realizacja dopłat do materiału siewnego w latach 2007–2017.....	96
Wykres 23.	Struktura wniosków rozliczonych w ramach wsparcia pszczelarstwa w sezonie 2016/2017 w podziale na działania.....	98
Wykres 24.	Realizacja wsparcia rynku produktów pszczelich w latach 2005–2017.....	100
Wykres 25.	Podmioty skupujące mleko w Polsce.....	103
Wykres 26.	Struktura pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie (wg stanu na 31 grudnia 2017 r.).....	104
Wykres 27.	Liczba pierwszych podmiotów skupujących mleko krowie wg OT KOWR (stan na 31 grudnia 2017 r.).....	104
Wykres 28.	Powierzchnia uprawy winorośli według położenia winnic w roku gospodarczym 2017/2018 (wg stanu na 31 grudnia 2017 r.).....	107
Wykres 29.	Liczba producentów wina i powierzchnia uprawy winorośli w Polsce.....	108
Wykres 30.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane przez ARR w okresie 1 stycznia – 31 sierpnia 2017 r.....	116
Wykres 31.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych przez KOWR w okresie wrzesień–grudzień 2017 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski.....	119
Wykres 32.	Struktura pozwoleń/wyciągów z pozwoleń wydanych ogółem w 2017 r. na przywóz/wywóz towarów do/z Polski.....	119

Wykres 33.	Pozwolenia/wyciągi z pozwoleń na przywóz/wywóz towarów z/do Polski wydane w okresie 1 maja 2004 r. – 31 grudnia 2017 r.....	120
Wykres 34.	Ostateczny przydział środków unijnych dla państw członkowskich na realizację „Programu dla szkół” w roku szkolnym 2017/2018.....	123
Wykres 35.	Szkoły podstawowe i uczniowie korzystający z programu „Owoce i warzywa w szkole” w Polsce.....	128
Wykres 36.	Placówki oświatowe i uczniowie uczestniczący w programie „Mleko w szkole”	130
Wykres 37.	Możliwości organizowania się rolników w Polsce.....	132
Wykres 38.	Budżety polskich kampanii branżowych i międzybranżowych w okresie maj 2004 r. – grudzień 2017 r. wg grup produktów.....	143
Wykres 39.	Główne obszary działań w zakresie wspierania rozwoju współpracy handlowej sektora rolno-spożywczego z zagranicą.....	144
Wykres 40.	Działania w zakresie realizacji branżowego programu promocji polskich specjalności żywnościowych.....	148
Wykres 41.	Obszary działań w zakresie promowania produktów rolnych i żywnościowych, metod ich produkcji, a także systemów jakości.....	150
Wykres 42.	Fundusze promocji produktów rolno-spożywczych – wpływy i wydatki.....	156
Wykres 43.	Produkcja biokomponentów w Polsce.....	161
Wykres 44.	Liczba wytwórców biogazu rolniczego i instalacji wpisanych do rejestru wytwórców biogazu rolniczego.....	166
Wykres 45.	Rozmieszczenie terytorialne biogazowni rolniczych wg stanu na 31 grudnia 2017 r.	167
Wykres 46.	Produkcja biogazu rolniczego i energii elektrycznej.....	169
Wykres 47.	Wsparcie działań rozwojowych i inwestycyjnych w zakresie innowacyjności w sektorze rolno-spożywczym przez KOWR.....	172
Wykres 48.	Budżet Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.....	175
Wykres 49.	Wydatki w 2017 r. na realizację zadań w ramach Operacji I oraz Operacji II Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020.....	179
Wykres 50.	Liczba kontroli na miejscu przeprowadzonych od września do grudnia 2017 r. przez poszczególne Sekcje do spraw kontroli na miejscu OT KOWR...	210

ANEKSY

1. Zagadnienia uregulowane zarządzeniami Dyrektora Generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa
2. Tabele dotyczące gospodarowania na Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa
3. Wykaz spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa
4. Działalność hodowlana w 2017 r. w spółkach o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej nadzorowanych przez KOWR

**Zagadnienia uregulowane zarządzeniami
Dyrektora Generalnego KOWR**

Od 1 września 2017 r. Dyrektor Generalny KOWR, działając w ramach swoich kompetencji, wydał **174 zarządzenia** obejmujące w szczególności następujące wewnętrzne uregulowania normatywne:

1. w zakresie kształtowania ustroju rolnego ustalono zasady:

- nabywania udziałów i akcji w spółce prawa handlowego na podstawie art. 3a ust. 1 i art. 4 ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,
- nabywania nieruchomości rolnych na podstawie art. 3 ust. 4, art. 3b ust. 1 i art. 4 ust. 1 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,
- sporządzania sprawozdań, informacji sygnałnych i doraźnych dotyczących wybranych zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w zakresie kształtowania ustroju rolnego;

2. w zakresie gospodarowania Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa:

a) ustalono zasady:

- sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa wieczystemu użytkownikowi nieruchomości,
- wykonywania umowy dzierżawy nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- sprzedaży nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa wymagających szczególnego pełnomocnictwa,
- wydzierżawiania nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- przekazywania w trwałą zarząd nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa państwowym jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej oraz jednostkom organizacyjnym samorządu województwa, realizującym zadania związane z melioracjami wodnymi,
- wnoszenia mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa do spółek, w których Skarb Państwa lub instytut badawczy posiada większość udziałów lub akcji,
- nieodpłatnego przekazywania na własność mienia wchodzącego w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
- nabywania nieruchomości rolnych na podstawie art. 2a ust. 6 ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego,
- dokonywania darowizny nieruchomości wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa na rzecz fundacji i organizacji pożytku publicznego,
- przekazywania nieruchomości Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa na rzecz kościelnych osób prawnych różnych wyznań, na tworzenie i powiększanie gospodarstw rolnych przez kościelne osoby prawne, sprawowanie kultu religijnego lub działalności w zakresie charytatywno-opiekuńczym lub oświatowo-wychowawczym, określonych w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej,
- opracowywania sprawozdań, meldunków sygnałnych i raportów dotyczących rzeczowego mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,

- określenia rocznego zobowiązania Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa z tytułu wpłat na zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego,
 - b) powołano zespół problemowy ds. opracowania narzędzi ułatwiających zarządzanie Zasobem Własności Rolnej Skarbu Państwa oraz realizację ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego;
- 3. w zakresie nadzoru nad spółkami oraz nadzoru właścicielskiego** wprowadzono i/lub ustalono:
- regulamin postępowania kwalifikacyjnego w celu wyłonienia kandydata na stanowisko członka zarządu w spółkach wymienionych w wykazie spółek hodowli roślin uprawnych i hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, stanowiący załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej,
 - zasady wnoszenia mienia Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa do spółek wymienionych w wykazie spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej,
 - regulamin kontroli przeprowadzanych w ramach sprawowania nadzoru bezpośredniego w spółkach wymienionych w wykazie jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych i hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej,
 - nadzór właścicielski nad realizacją obowiązków wynikających z umów dotyczących zagospodarowania Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa;
- 4. w zakresie zadań delegowanych z ARiMR do KOWR i innych mechanizmów (w tym krajowych):**
- a) na rynku zbóż** wprowadzono Książkę Procedur „Interwencyjny zakup i sprzedaż zbóż”;
 - b) na rynku wina** wprowadzono Książkę Procedur „Administrowanie potencjałem produkcyjnym winorośli i wina”;
 - c) na rynku cukru** wprowadzono Książki Procedur:
 - „Monitorowanie produkcji oraz opłaty na rynku cukru”,
 - „Dywersyfikacja przemysłu cukrowniczego”,
 - „Przetwarzanie cukru przemysłowego”,
 - „Rafinacja cukru przywiezionego spoza UE”,
 - „Monitorowanie produkcji na rynku cukru”;
 - d) na rynku mleka i przetworów mlecznych** wprowadzono:
 - Książkę Procedur „Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych”,

- Książkę Procedur „Interwencyjny zakup i sprzedaż masła i odtłuszczonego mleka w proszku”,
 - Księgę Procedur „Rejestr pierwszych podmiotów skupujących”,
 - Księgę Procedur „Rozliczanie roku kwotowego”,
 - Księgę Procedur „Dofinansowanie z Funduszu Promocji Mleka do spożycia mleka i przetworów mlecznych w przedszkolach i gimnazjach”,
 - „Informację miesięczną o ilości skupionego surowego mleka krowiego”;
- e) na rynku nasion** wprowadzono:
- Księgę Procedur „Dopłaty do materiału siewnego”,
 - warunki uzyskania dopłaty z tytułu zużytego do siewu lub sadzenia materiału siewnego kategorii elitarny lub kwalifikowany w ramach pomocy *de minimis* w rolnictwie;
- f) na rynku miodu** wprowadzono Książkę Procedur „Wsparcie rynku produktów pszczelich”;
- g) w ramach mechanizmów poprawy dostępu do żywności (programów szkolnych)** wprowadzono/ustalono:
- Książkę Procedur „Owoce i warzywa w szkole”,
 - Książkę Procedur „Program dla szkół”,
 - Księgę Procedur „Dopłata krajowa do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych”,
 - warunki udziału w „Programie dla szkół” w roku szkolnym 2017/2018,
 - warunki udzielania dopłaty krajowej do spożycia mleka i przetworów mlecznych w szkołach podstawowych,
 - wzory formularzy w ramach mechanizmu „Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych”,
 - wzory formularzy w ramach programu „Owoce i warzywa w szkole”,
 - stawki opłat za wykonywanie badań, w tym badań odwoławczych, w ramach mechanizmów wspólnej polityki rolnej;
- h) w zakresie wspierania promocji produktów rolno-spożywczych** wprowadzono i/lub ustalono:
- Książkę Procedur „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach wybranych produktów rolnych”,
 - Księgę Procedur „Obsługa funduszy promocji produktów rolno-spożywczych”,
 - warunki udziału w mechanizmie „Wsparcie działań promocyjnych i informacyjnych na rynkach produktów rolnych”,
 - zasady obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych;
- i) w zakresie administrowania obrotem towarowym z zagranicą:**
- wprowadzono Książkę Procedur „Handel zagraniczny”,
 - powołano komisję oraz ustalono zasady przeprowadzania losowania w celu wyłonienia przedsiębiorców, którzy otrzymają pozwolenie na przywóz ryżu,
 - powołano komisję oraz ustalono zasady przeprowadzania losowania w celu wyłonienia przedsiębiorców, którzy otrzymają pozwolenia, w ramach kontyngentów na wywóz sera do Stanów Zjednoczonych;
- j) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich** wprowadzono:

- Książkę Procedur w zakresie realizacji poddziałania 3.1 „Wsparcie na przystępowanie do systemów jakości” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Książkę Procedur w zakresie realizacji poddziałania 3.2 „Wsparcie działań informacyjnych i promocyjnych realizowanych przez grupy producentów na rynku wewnętrznym” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Książkę Procedur PROW 2014-2020 „Przeprowadzanie czynności kontrolnych w ramach działania *Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych* objętego PROW na lata 2014-2020 przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa”;

k) wprowadzono warunki monitorowania umów na dostarczanie produktów rolnych;

l) w ramach zagadnień horyzontalnych wprowadzono:

- Książkę Procedur „Ustalanie kwot nienależnie lub nadmiernie pobranych środków w ramach mechanizmów delegowanych do KOWR”,
- procedurę „Wymierzanie kar pieniężnych nabywcom produktów rolnych”,
- politykę rachunkowości w zakresie działalności KOWR związanej z administrowaniem mechanizmami wspólnej polityki rolnej – zadania delegowane do KOWR oraz innej działalności;

5. na rynku produktów nieżywnościowych i w zakresie działań dotyczących wsparcia odnawialnych źródeł energii wprowadzono/ustalono:

- warunki uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biopłynów,
- warunki uzyskania wpisu do rejestru jednostek certyfikujących oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem,
- warunki uzyskania wpisu do rejestru wytwórców biokomponentów oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem,
- warunki uzyskania wpisu do rejestru administratorów systemów certyfikacji oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem,
- warunki uzyskania wpisu do rejestru podmiotów sprowadzających biokomponenty oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem,
- warunki uzyskania wpisu do rejestru rolników oraz zasad wykonywania działalności objętej wpisem,
- zasady składania informacji o biokomponentach, którymi rozporządzono poprzez dokonanie jakiegokolwiek czynności prawnej lub faktycznej,
- wzór formularza „Sprawozdanie kwartalne producenta w zakresie importu lub nabycia wewnątrzwspólnotowego biokomponentów, w tym biokomponentów zawartych w paliwach ciekłych i biopaliwach”,
- wzory formularzy do stosowania przez operatorów systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego oraz operatorów systemu dystrybucyjnego gazowego;

6. w zakresie pomocy żywnościowej:

a) wprowadzono/ustalono:

- dokumentację dotyczącą dofinansowania z tytułu kosztów administracyjnych, transportu i magazynowania oraz z tytułu kosztów środków towarzyszących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 – Podprogram 2017,

- wytyczne w zakresie krajowych i zagranicznych podróży służbowych pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020,
 - Księgę Procedur „Realizacja zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020”,
 - politykę rachunkowości w zakresie realizacji przez KOWR zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020,
 - stawki opłat za wykonanie badań, w tym badań odwoławczych, w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020;
- b) powołano Komisję do spraw oceny merytorycznej wniosków o dofinansowanie projektu w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 w Podprogramie 2017;

7. w zakresie spraw organizacyjnych:

- a) wprowadzono/ustalono:
- Regulamin Organizacyjny KOWR,
 - Regulamin Pracy KOWR,
 - zakres kompetencji osób pełniących funkcje kierownicze w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
 - zakres upoważnienia pracowników Centrali Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa do wydawania w imieniu Dyrektora Generalnego KOWR aktów administracyjnych oraz realizacji innych czynności z zakresu postępowania administracyjnego,
 - zakres uprawnień finansowych na określonych stanowiskach pracowniczych w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa odnoszących się do realizacji zadań w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020,
 - instrukcję kancelaryjną oraz jednolity rzeczowy wykaz akt w KOWR,
 - instrukcję w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych w KOWR,
 - zasady kontroli zarządczej w KOWR,
 - wewnętrzną politykę antymobbingową i antydyskryminacyjną w KOWR,
 - politykę rachunkowości w zakresie mechanizmów krajowych i działalności administracyjnej Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa,
 - zasady rachunkowości w zakresie obsługi funduszy promocji produktów rolno-spożywczych,
 - zasady gospodarowania środkami pieniężnymi Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
 - plany finansowe Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa i Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa,
 - warunki i zasady udzielania bezzwrotnej pomocy finansowej przez KOWR,
 - Księgę Procedur „Procesy finansowo-księgowe”,
 - Księgę Procedur „Obsługa prawna”,
 - Księgę Procedur „Wybór wykonawców”,
 - Księgę Procedur „Audyt Wewnętrzny”,
 - Księgę Procedur „Bezpieczeństwo i higiena pracy”,
 - Księgę Procedur „Zarządzanie Dokumentami Systemu Zarządzania”,
 - Księgę Procedur „Kontrola na miejscu”,
 - Księgę Procedur „Zarządzanie infrastrukturą i logistyką”,

- Księgę procedur „Zarządzanie identyfikacją i ewidencją podmiotów”,
- Księgę Procedur „Kontrola”,
- Księgę Procedur „Analizy i sprawozdawczość”,
- Księgę Procedur „Zarządzanie teleinformatyką”,
- procedurę „Przekazywanie informacji o stwierdzonych nieprawidłowościach w ramach mechanizmów EFRG obsługiwanych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa”,
- regulamin udzielania zamówień publicznych na podstawie art. 4 oraz art. 138o ustawy – Prawo zamówień publicznych,
- regulamin pracy komisji przetargowej realizującej zamówienia publiczne w trybach ustawy – Prawo zamówień publicznych,
- zasady stosowania bezpiecznego podpisu elektronicznego weryfikowanego przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu,
- instrukcję korzystania przez pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa ze służbowych kart płatniczych,
- zasady postępowania w procesie zarządzania kluczami do podpisu elektronicznego w KOWR,
- zasady obiegu i kontroli sprawozdań budżetowych, sprawozdań w zakresie operacji finansowych, sprawozdań finansowych oraz sprawozdań o zatrudnieniu i wynagrodzeniach w KOWR,
- instrukcję obiegu i kontroli dokumentów księgowych w Centrali Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w zakresie działalności administracyjnej,
- dopuszczalną wysokość środków w kasie Centrali i kasach oddziałów terenowych KOWR,
- zasady sporządzania pełnomocnictw Dyrektora Generalnego KOWR,
- uregulowanie dotyczące koordynatora radców prawnych w Centrali,
- zasady zaopatrzenia pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w okulary korygujące wzrok podczas pracy przy obsłudze monitora ekranowego,
- zasady funkcjonowania systemu pierwszej pomocy w KOWR,
- zasady gospodarowania środkami na bezosobowym funduszu wynagrodzeń w KOWR,
- instrukcję w sprawie krajowych i zagranicznych podróży służbowych pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa,
- instrukcję gospodarowania samochodami w KOWR,
- karty audytu wewnętrznego,
- zasady gospodarowania środkami ochrony indywidualnej oraz odzieżą roboczą w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
- Kodeks Etyki pracowników Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa,
- zasady podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez pracowników KOWR,
- zasady wydatkowania środków na reprezentację w KOWR,
- uregulowanie dotyczące systemu identyfikacji wizualnej KOWR,
- zasady zapewnienia napojów profilaktycznych pracownikom Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa zatrudnionym w warunkach szczególnie uciążliwych,
- wykaz przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego realizowanych w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa w sytuacjach wprowadzenia stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP,

- zasady zarządzania ciągłością działania w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
- zasady odraczania na raty lub umarzania należności KOWR,
- Regulamin Funduszu Świadczeń Socjalnych KOWR,
- uregulowanie dotyczące utworzenia w oddziale terenowym KOWR w Gorzowie Wielkopolskim filii w Zielonej Górze,
- zasady analizy ryzyka dla infrastruktury teleinformatycznej,
- Zintegrowany System Informatyczny,
- zasady zarządzania, oceny realizacji, a także nadzoru nad wykonaniem umowy na świadczenie opieki serwisowej nad zintegrowanym systemem informatycznym KOWR,
- zasady ochrony danych osobowych w KOWR,
- uregulowanie dotyczące kopii baz danych dla Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego,
- instrukcję Stałego Dyżuru Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa na potrzeby podwyższenia gotowości obronnej państwa i zarządzania kryzysowego,
- zasady zarządzania bezpieczeństwem informacji w KOWR,
- normy dotyczące zarządzania bezpieczeństwem informacji w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
- zasady realizacji w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne,
- instrukcję sposobu i trybu przetwarzania informacji niejawnych oznaczonych klauzulą zastrzeżone w KOWR,
- instrukcję szacowania ryzyka bezpieczeństwa danych osobowych administrowanych przez KOWR,
- zasady stosowania w KOWR przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;

b) powołano:

- Komisję Likwidacyjną w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
- Komisję Bezpieczeństwa i Higieny Pracy w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa,
- Komitet Zarządzania Zmianami w Systemach Informatycznych Eksploatowanych w KOWR,
- komisję do dokonania analizy danych zawartych w oświadczeniach majątkowych składanych Dyrektorowi Generalnemu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w związku z realizacją przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne,
- zespół ds. odbioru opracowanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy raportów z zadań badawczych „Ranking 300 najlepszych przedsiębiorstw rolnych w 2016 roku” oraz „Procesy dostosowawcze wielkotowarowych gospodarstw rolnych do zmian WPR oraz polityki klimatyczno-środowiskowej UE”, a także określenia jego zadań, składu osobowego i trybu pracy,
- zespół ds. związanych z wdrożeniem przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE,

- zespół ds. koordynacji przekazywania-przejmowania mienia pomiędzy oddziałami terenowymi KOWR ze względu na dostosowanie właściwości terytorialnej poszczególnych jednostek terenowych oraz określenia jego zadań, składu osobowego i trybu pracy,
- zespół ds. opracowania i wdrożenia uregulowań wewnętrznych w zakresie mechanizmów zapobiegających zagrożeniom korupcyjnym oraz wystąpieniu konfliktu interesów w KOWR,
- zespół powypadkowy ustalający okoliczności i przyczyny wypadków przy pracy w KOWR,
- doraźny zespół problemowy ds. optymalizacji powierzchni najmu Centrali KOWR oraz określenia jego zadań, składu i trybu pracy,
- Zespół Ekspertów ds. Prognozowania Cen Podstawowych Produktów Rolno-Żywnościowych,
- Służbę Bezpieczeństwa i Higieny Pracy w Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa.

**Tabele dotyczące
gospodarowania na Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa**

- I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)
- II. Wybrane dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2017 r.
- III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2017 r.
- IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2017 r.
- V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP (w ha)
- VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2017 r. wg grup obszarowych (w ha)
- VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP w 2017 r. wg grup obszarowych
- VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2017 r. wg grup obszarowych (w zł/ha)
- IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabużanom (w ha)
- X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2017 r. wg województw (w ha)
- XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2017 r. wg województw
- XII. Czynsz za grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2017 r. wg województw (w dt pszenicy/ha)
- XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2017 r. wg województw
- XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r. wg województw
- XV. Działania w zakresie wyłączeń 30% powierzchni dzierżawionej
- XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)
- XVII. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r. wg województw (w ha)
- XVIII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2017 r. (w ha)
- XIX. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r.
- XX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2017 r.
- XXI. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2017 r. (układ memoriałowy)
- XXII. Wykonanie planu finansowego KOWR (wcześniej ANR) w 2017 r. (układ memoriałowy)
- XXIII. Wpływy Zasobu WRSP w czterech kwartałach 2017 r. (w tys. zł)
- XXIV. Wydatki Zasobu WRSP w czterech kwartałach 2017 r. (w tys. zł)

I. Powierzchnia gruntów przejętych do Zasobu WRSP (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęto do Zasobu WRSP do 31.12.2017 r.	W tym z UKUR* w 2017 r.
1.	OT Białystok **	370 726	38
2.	OT Bydgoszcz	259 780	1
3.	OT Gorzów Wlkp.	356 530	7
4.	OT Kielce ***	0	0
5.	OT Koszalin	325 507	0
6.	OT Kraków ***	0	0
7.	OT Lublin	186 440	17
8.	OT Łódź	96 973	0
9.	OT Mikołów ****	0	0
10.	OT Olsztyn	565 382	105
11.	OT Opole	271 962	9
12.	OT Poznań	459 441	0
13.	OT Pruszcz Gdański	428 600	686
14.	OT Rzeszów	214 932	77
15.	OT Szczecin	470 963	0
16.	OT Warszawa	238 718	5
17.	OT Wrocław	495 839	0
Ogółem		4 741 793	945

* Powierzchnia przejęta protokołami zdawczo-odbiorczymi w trybie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego (UKUR).

** Część Zasobu WRSP na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest wykazywana przez OT Białystok.

*** Zasób WRSP na terenie województwa świętokrzyskiego i małopolskiego wykazuje OT Rzeszów.

**** Zasób WRSP na terenie województwa śląskiego wykazuje OT Opole.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

II. Wybrane dane o przetargach ogółem na nieruchomości Zasobu WRSP w 2017 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Liczba przeprowadzonych przetargów ogółem				Powierzchnia nieruchomości Zasobu zaoferowana w przetargach ogółem			
		Ogółem		W tym rozstrzygniętych		Ogółem		W tym rozstrzygniętych	
		Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę	Na sprzedaż	Na dzierżawę
1.	OT Białystok *	694	329	138	260	295	1 939	50	1 844
2.	OT Bydgoszcz	384	349	101	258	337	1 967	211	1 691
3.	OT Gorzów Wlkp.	2 974	470	422	393	2 525	4 094	279	3 917
4.	OT Kielce **	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	OT Koszalin	1 770	435	152	324	955	5 420	89	4 642
6.	OT Kraków **	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	OT Lublin	1 923	1 133	373	746	933	1 389	200	1 172
8.	OT Łódź	1 575	293	87	220	568	1 203	48	1 094
9.	OT Mikołów ***	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	OT Olsztyn	1 194	648	251	480	877	4 515	239	3 728
11.	OT Opole	1 186	291	242	231	616	1 928	139	1 831
12.	OT Poznań	793	534	163	485	392	5 298	83	5 071
13.	OT Pruszcz Gdański	1 883	297	329	235	1 099	2 953	199	2 807
14.	OT Rzeszów	6 864	1 591	1 179	1 004	1 928	2 065	362	1 671
15.	OT Szczecin	2 359	569	236	434	740	7 331	96	5 703
16.	OT Warszawa	3 255	378	371	216	1 609	1 649	210	1 373
17.	OT Wrocław	1 436	803	191	566	1 748	4 373	115	3 598
Ogółem		28 290	8 120	4 235	5 852	14 623	46 125	2 320	40 141

* Część Zasobu WRSP na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest wykazywana przez OT Białystok.

** Zasób WRSP na terenie województwa świętokrzyskiego i małopolskiego wykazuje OT Rzeszów.

*** Zasób WRSP na terenie województwa śląskiego wykazuje OT Opole.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

III. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP w 2017 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na sprzedaż nieruchomości Zasobu WRSP			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	296	228	296	228	58	39	58	39
2.	Kujawsko-pomorskie	86	494	86	494	58	424	58	424
3.	Lubelskie	480	254	480	254	114	69	114	69
4.	Lubuskie	515	682	515	682	144	100	144	100
5.	Łódzkie	505	143	505	143	11	5	11	5
6.	Małopolskie	102	46	102	46	12	4	12	4
7.	Mazowieckie	537	228	537	228	38	19	38	19
8.	Opolskie	196	101	196	101	80	48	80	48
9.	Podkarpackie	1 137	312	1 137	312	227	68	227	68
10.	Podlaskie	119	62	119	62	30	15	30	15
11.	Pomorskie	288	163	288	163	66	41	66	41
12.	Śląskie	108	92	108	92	39	22	39	22
13.	Świętokrzyskie	217	76	217	76	35	12	35	12
14.	Warmińsko-mazurskie	360	225	360	225	74	68	74	68
15.	Wielkopolskie	149	112	149	112	28	19	28	19
16.	Zachodniopomorskie	329	198	329	198	65	46	65	46
Ogółem		5 424	3 416	5 424	3 416	1 079	999	1 079	999

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

IV. Informacja o przetargach ograniczonych, w tym pisemnych ofert na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP w 2017 r.

Lp.	Województwo	Przeprowadzone przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone na dzierżawę nieruchomości Zasobu WRSP				Przeprowadzone przetargi ograniczone ofert pisemnych				Rozstrzygnięte przetargi ograniczone ofert pisemnych			
		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne		Ogółem		W tym na rzecz rolników indywidualnych powiększających gospodarstwo rodzinne	
		Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)	Liczba	Pow. nieruchom. (w ha)
1.	Dolnośląskie	556	3 144	556	3 144	383	2 559	383	2 559	159	1 955	159	1 955	143	1 751	143	1 751
2.	Kujawsko-pomorskie	302	2 064	302	2 064	242	1 896	242	1 896	64	620	64	620	51	521	51	521
3.	Lubelskie	776	1 113	776	1 113	540	951	540	951	0	0	0	0	0	0	0	0
4.	Lubuskie	404	3 955	404	3 955	342	3 797	342	3 797	121	1 709	121	1 709	120	1 675	120	1 675
5.	Łódzkie	187	1 066	187	1 066	138	987	138	987	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	Małopolskie	259	530	259	530	124	408	124	408	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	Mazowieckie	288	1 400	288	1 400	160	1 156	160	1 156	0	0	0	0	0	0	0	0
8.	Opolskie	100	704	100	704	78	599	78	599	33	487	33	487	22	348	22	348
9.	Podkarpackie	613	990	613	990	414	915	414	915	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	Podlaskie	193	1 006	193	1 006	180	972	180	972	34	477	34	477	33	462	33	462
11.	Pomorskie	248	2 343	248	2 343	198	2 089	198	2 089	69	1 424	69	1 424	69	1 424	69	1 424
12.	Śląskie	118	517	118	517	111	492	111	492	13	127	13	127	13	127	13	127
13.	Świętokrzyskie	461	370	461	370	346	270	346	270	0	0	0	0	0	0	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	497	3 780	497	3 780	366	3 500	366	3 500	58	1 201	58	1 201	44	914	44	914
15.	Wielkopolskie	510	5 237	510	5 237	320	3 291	320	3 291	438	5 095	438	5 095	272	3 177	272	3 177
16.	Zachodniopomorskie	894	12 105	894	12 105	702	10 223	702	10 223	806	11 877	806	11 877	656	10 053	656	10 053
Ogółem		6 406	40 324	6 406	40 324	4 644	34 105	4 644	34 105	1 795	24 973	1 795	24 973	1 423	20 453	1 423	20 453

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

V. Sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Sprzedano ogółem do 31.12.2017 r.	W tym w 2017 r.
1.	OT Białystok **	209 967	155
2.	OT Bydgoszcz	131 474	409
3.	OT Gorzów Wlkp.	215 583	219
4.	OT Kielce ***	0	0
5.	OT Koszalin	184 516	114
6.	OT Kraków ***	0	0
7.	OT Lublin	132 041	284
8.	OT Łódź	73 980	71
9.	OT Mikołów ****	0	0
10.	OT Olsztyn	356 633	726
11.	OT Opole	160 540	361
12.	OT Poznań	232 377	124
13.	OT Pruszcz Gdański	278 278	258
14.	OT Rzeszów	140 961	471
15.	OT Szczecin	248 052	382
16.	OT Warszawa	83 877	211
17.	OT Wrocław	259 445	293
Ogółem		2 707 725	4 078

* Dotyczy sprzedaży i odpłatnego przekazania nieruchomości: odpłatnego przekazania gruntów (z urządzeniami, obiektami i sieciami) niezbędnych dla prowadzenia działalności przez określone jednostki na rzecz tych jednostek, odpłatnego przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności, odpłatnego przekazania na rzecz samoistnego posiadacza gruntu, który w dobrej wierze wzniósł na powierzchni budynek, odpłatnego przekazania na rzecz jednostek samorządowych.

** Część Zasobu WRSP na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest wykazywana przez OT Białystok.

*** Zasób WRSP na terenie województwa świętokrzyskiego i małopolskiego wykazuje OT Rzeszów.

**** Zasób WRSP na terenie województwa śląskiego wykazuje OT Opole.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

VI. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP w 2017 r.* wg grup obszarowych (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów sprzedanych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	297	72	3	221	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	405	21	77	307	0	0
3.	Lubelskie	272	233	39	0	0	0
4.	Lubuskie	161	147	14	0	0	0
5.	Łódzkie	29	26	3	0	0	0
6.	Małopolskie	32	27	5	0	0	0
7.	Mazowieckie	148	72	65	11	0	0
8.	Opolskie	117	102	15	0	0	0
9.	Podkarpackie	249	210	39	0	0	0
10.	Podlaskie	31	31	0	0	0	0
11.	Pomorskie	156	156	0	0	0	0
12.	Śląskie	150	40	6	103	0	0
13.	Świętokrzyskie	120	93	27	0	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	760	109	7	205	131	308
15.	Wielkopolskie	92	44	7	40	0	0
16.	Zachodniopomorskie	453	175	0	26	252	0
Ogółem		3 469	1 557	308	913	383	308

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

VII. Liczba umów zawartych na sprzedaż gruntów z Zasobu WRSP* w 2017 r. wg grup obszarowych

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	110	106	1	3	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	74	50	9	15	0	0
3.	Lubelskie	305	298	7	0	0	0
4.	Lubuskie	337	334	3	0	0	0
5.	Łódzkie	41	40	1	0	0	0
6.	Małopolskie	107	105	2	0	0	0
7.	Mazowieckie	144	128	15	1	0	0
8.	Opolskie	150	146	4	0	0	0
9.	Podkarpackie	485	470	15	0	0	0
10.	Podlaskie	61	61	0	0	0	0
11.	Pomorskie	250	250	0	0	0	0
12.	Śląskie	53	49	2	2	0	0
13.	Świętokrzyskie	179	170	9	0	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	234	226	2	4	1	1
15.	Wielkopolskie	69	65	2	2	0	0
16.	Zachodniopomorskie	327	324	0	1	2	0
Ogółem		2 926	2 822	72	28	3	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

VIII. Ceny sprzedaży gruntów Zasobu WRSP w 2017 r.* wg grup obszarowych (w zł/ha)

Lp.	Województwo	Ceny gruntów sprzedanych (w zł/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 2,00	2,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	34 792	34 429	22 893	35 075	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	54 597	41 658	61 577	53 742	0	0
3.	Lubelskie	16 317	17 605	8 646	0	0	0
4.	Lubuskie	27 340	26 620	34 709	0	0	0
5.	Łódzkie	19 514	21 277	4 000	0	0	0
6.	Małopolskie	30 864	32 317	23 438	0	0	0
7.	Mazowieckie	12 956	17 633	8 988	5 352	0	0
8.	Opolskie	34 542	35 519	27 996	0	0	0
9.	Podkarpackie	17 034	18 153	11 050	0	0	0
10.	Podlaskie	26 861	26 861	0	0	0	0
11.	Pomorskie	26 513	26 513	0	0	0	0
12.	Śląskie	22 253	28 368	19 620	20 015	0	0
13.	Świętokrzyskie	16 571	18 975	8 145	0	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	32 946	31 453	19 703	33 703	26 052	36 199
15.	Wielkopolskie	60 285	36 422	35 888	91 093	0	0
16.	Zachodniopomorskie	30 682	37 757	0	12 198	27 647	0
Ogółem		31 058	26 323	25 833	40 813	27 103	36 199

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

IX. Grunty sprzedane z Zasobu WRSP Zabuzanom (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna ANR/KOWR	Liczba przetargów, w których uczestniczyły osoby z uprawnieniami zabuzańskimi		Liczba przetargów wygranych przez osoby z uprawnieniami zabuzańskimi		Liczba umów podpisanych z Zabuzanami		Powierzchnia nieruchomości sprzedana zabuzanom na własność lub współwłasność (w ha)		Cena nieruchomości nabytych przez zabuzan na własność lub współwłasność w przetargach (w tys. zł)		Kwota zapłacona przez zabuzan uprawnieniami (w tys. zł)	
		W 2017 r.	Stan na 31-12-2017	W 2017 r.	Stan na 31-12-2017	W 2017 r.	Stan na 31-12-2017	W 2017 r.	Stan na 31-12-2017	W 2017 r.	Stan na 31-12-2017	W 2017 r.	Stan na 31-12-2017
1.	OT Warszawa - razem	0	249	0	233	0	73	0	272	0	3 458	0	3 290
	w tym: OT Warszawa - bez filii	0	161	0	145	0	532	0	169	0	2 251	0	2 111
	filia w Łodzi	0	88	0	88	0	21	0	103	0	1 207	0	1 179
2.	OT Bydgoszcz	0	3	0	2	0	2	0	24	0	195	0	170
3.	OT Gdańsk	0	83	0	78	0	40	0	602	0	7 645	0	7 641
4.	OT Gorzów Wlkp. - razem	0	48	0	38	0	22	0	73	0	1 200	0	987
	w tym: OT Gorzów Wlkp. - bez filii	0	15	0	15	0	12	0	45	0	779	0	701
	filia w Zielonej Górze*	0	33	0	23	0	10	0	28	0	421	0	286
5.	OT Lublin	0	6	0	5	0	4	0	15	0	96	0	76
6.	OT Olsztyn - razem	0	214	0	189	0	127	0	1 427	0	15 936	0	13 271
	w tym: OT Olsztyn - bez filii	0	208	0	183	0	121	0	1 375	0	15 655	0	13 019
	filia w Suwałkach	0	6	0	6	0	6	0	52	0	281	0	252
7.	OT Opole	0	120	0	117	0	71	0	177	0	3 475	0	2 809
8.	OT Poznań	0	57	0	57	0	40	0	102	0	2 201	0	2 047
9.	OT Rzeszów	0	168	0	166	0	38	0	289	0	2 883	0	2 606
10.	OT Szczecin - razem	0	543	0	513	0	160	0	1 690	0	32 317	0	31 043
	w tym: OT Szczecin - bez filii	0	342	0	340	0	104	0	844	0	15 889	0	15 138
	filia w Koszalinie*	0	201	0	173	0	56	0	846	0	16 428	0	15 905
11.	OT Wrocław	0	330	0	330	0	178	0	822	0	10 907	0	10 827
Ogółem		0	1 821	0	1 728	0	755	0	5 493	0	80 313	0	74 767

* Różnice w porównaniu z poprzednim sprawozdaniem wynikają z dokonanych korekt lat ubiegłych oraz z dokonanych zaokrągleń.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

X. Grunty wydzierżawione z Zasobu WRSP w 2017 r.* wg województw (w ha)

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów wydzierżawionych (w ha)					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	6 882	71	1 850	4 960	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	2 228	42	684	1 502	0	0
3.	Lubelskie	1 027	96	505	427	0	0
4.	Lubuskie	4 648	18	1 051	3 448	131	0
5.	Łódzkie	1 060	19	192	729	120	0
6.	Małopolskie	562	27	256	83	195	0
7.	Mazowieckie	1 243	22	442	677	102	0
8.	Opolskie	1 593	23	375	1 195	0	0
9.	Podkarpackie	853	63	342	447	0	0
10.	Podlaskie	1 019	15	374	630	0	0
11.	Pomorskie	3 686	6	502	2 375	282	521
12.	Śląskie	913	23	328	563	0	0
13.	Świętokrzyskie	416	25	212	178	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	6 207	63	1 170	4 974	0	0
15.	Wielkopolskie	5 113	12	1 139	3 828	135	0
16.	Zachodniopomorskie	15 526	11	1 854	13 036	625	0
Ogółem		52 975	535	11 277	39 052	1 590	521

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

**XI. Liczba umów zawartych na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP w 2017 r.*
wg województw**

Lp.	Województwo	Liczba umów					
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	865	141	461	263	0	0
2.	Kujawsko-pomorskie	351	118	134	99	0	0
3.	Lubelskie	377	192	170	15	0	0
4.	Lubuskie	453	34	250	168	1	0
5.	Łódzkie	143	37	63	42	1	0
6.	Małopolskie	144	66	73	4	1	0
7.	Mazowieckie	164	41	86	36	1	0
8.	Opolskie	189	45	89	55	0	0
9.	Podkarpackie	240	139	74	27	0	0
10.	Podlaskie	164	28	98	38	0	0
11.	Pomorskie	252	19	122	108	2	1
12.	Śląskie	176	47	103	26	0	0
13.	Świętokrzyskie	132	48	72	12	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	607	112	306	189	0	0
15.	Wielkopolskie	483	21	208	253	1	0
16.	Zachodniopomorskie	1 074	27	371	672	4	0
Ogółem		5 814	1 115	2 680	2 007	11	1

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XII. Czynnosc za grunty wydzierzawione z Zasobu WRSP w 2017 r.* wg wojewodztw (w dt pszenicy/ha)

Lp.	Wojewodztwo	Czynosc za grunty wydzierzawione (w dt pszenicy/ha)					
		Średnio	W tym w grupie obszarowej				
			do 1,00	1,01 - 9,99	10,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	7,7	7,6	7,3	7,9	-	-
2.	Kujawsko-pomorskie	17,7	7,3	15,6	18,9	-	-
3.	Lubelskie	14,2	6,9	7,6	23,6	-	-
4.	Lubuskie	5,6	8,5	5,8	5,8	0,1**	-
5.	Łódzkie	22,0	4,8	9,7	25,1	26,0	-
6.	Małopolskie	8,2	8,9	10,6	13,9	2,4	-
7.	Mazowieckie	21,1	9,5	19,3	24,5	8,3	-
8.	Opolskie	13,2	8,7	9,2	14,5	-	-
9.	Podkarpackie	14,3	7,1	15,1	14,7	-	-
10.	Podlaskie	6,6	4,2	8,2	5,7	-	-
11.	Pomorskie	6,0	7,1	7,7	6,4	3,6	3,4
12.	Śląskie	10,5	9,6	7,4	12,3	-	-
13.	Świętokrzyskie	8,7	6,8	4,5	14,0	-	-
14.	Warmińsko-mazurskie	8,1	6,9	7,3	8,3	-	-
15.	Wielkopolskie	5,0	6,5	5,2	4,8	9,4	-
16.	Zachodniopomorskie	4,4	6,9	4,7	4,4	3,7	-
Ogółem		7,7	7,3	7,9	7,8	5,7	3,4

* Bez transakcji obejmujących grunty pod budynkami, również mieszkalnymi, wyodrębnionymi obiektami, grunty o specyficznym charakterze (np. ze złożami kopalin, pod wodami), a także grunty nierolne.

** Dotyczy nieużytków i gruntów klasy VI.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIII. Grunty Zasobu WRSP w dzierżawie – stan na 31.12.2017 r. wg województw

Lp.	Województwo	Powierzchnia gruntów w dzierżawie (w ha)											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1 000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	146 532	1 206	1 759	4 188	5 378	11 461	15 859	12 650	29 625	29 070	14 273	21 062
2.	Kujawsko-pomorskie	67 565	576	852	2 281	3 583	5 558	5 380	4 976	12 956	12 267	2 912	16 223
3.	Lubelskie	24 100	1 741	2 218	3 413	1 568	990	1 512	1 923	3 749	4 048	1 366	1 571
4.	Lubuskie	70 180	516	931	2 667	3 748	7 108	13 507	8 819	12 886	6 997	4 644	8 357
5.	Łódzkie	12 191	45	104	252	272	650	751	752	3 457	1 976	1 502	2 431
6.	Małopolskie	7 774	257	301	418	369	356	278	698	1 832	494	901	1 871
7.	Mazowieckie	17 387	212	418	773	858	1 064	1 848	2 237	5 248	1 465	2 915	351
8.	Opolskie	59 439	611	523	896	968	1 664	2 774	831	8 927	7 800	8 011	26 433
9.	Podkarpackie	16 098	419	382	700	880	1 214	2 568	2 718	5 498	720	539	460
10.	Podlaskie	22 060	806	1 472	2 929	3 304	2 284	2 148	1 816	4 430	1 695	1 177	0
11.	Pomorskie	72 110	178	506	2 026	2 945	5 489	9 387	6 200	13 791	14 888	11 233	5 468
12.	Śląskie	21 939	471	672	1 241	975	1 549	2 750	2 260	4 898	2 608	0	4 516
13.	Świętokrzyskie	5 284	56	130	386	279	479	687	467	1 889	397	514	0
14.	Warmińsko-mazurskie	121 620	403	1 140	3 881	6 506	10 231	22 022	13 427	24 139	17 080	9 370	13 421
15.	Wielkopolskie	160 980	344	582	2 009	5 261	13 494	11 565	9 686	22 400	24 736	18 323	52 581
16.	Zachodniopomorskie	208 539	739	1 510	5 497	9 375	24 098	41 839	21 622	36 087	27 352	20 350	20 070
Ogółem		1 033 799	8 579	13 500	33 559	46 269	87 689	134 874	91 083	191 811	153 593	98 028	174 815

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIV. Liczba umów na dzierżawę gruntów z Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r. wg województw

Lp.	Województwo	Liczba umów dzierżawy											
		Ogółem	W tym w grupie obszarowej										
			do 1,00	1,01 - 1,99	2,00 - 4,99	5,00 - 9,99	10,00 - 19,99	20,00 - 49,99	50,00 - 99,99	100,00 - 299,99	300,00- 499,99	500,00 - 999,99	1 000,00 i więcej
1.	Dolnośląskie	7 732	2 616	1 226	1 320	781	803	528	185	164	76	21	12
2.	Kujawsko-pomorskie	3 856	1 270	598	711	498	407	182	71	76	31	5	7
3.	Lubelskie	6 654	3 509	1 576	1 151	238	72	47	26	21	11	2	1
4.	Lubuskie	4 472	1 255	658	851	525	488	463	128	75	19	6	4
5.	Łódzkie	398	95	71	82	40	48	26	10	18	5	2	1
6.	Małopolskie	1 053	590	217	134	52	25	10	9	11	1	2	2
7.	Mazowieckie	1 299	429	288	257	119	76	58	32	32	4	4	0
8.	Opolskie	2 487	1 376	379	291	134	116	92	12	48	20	13	6
9.	Podkarpackie	1 739	877	274	227	121	88	80	38	31	2	1	0
10.	Podlaskie	4 252	1 485	1 047	960	454	177	71	25	27	4	2	0
11.	Pomorskie	2 777	465	357	628	409	374	315	91	77	40	17	4
12.	Śląskie	2 264	963	485	410	141	111	84	32	28	7	0	3
13.	Świętokrzyskie	440	107	92	125	39	35	24	6	11	1	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	5 551	815	785	1 181	915	723	732	197	137	46	14	6
15.	Wielkopolskie	4 232	764	406	603	719	962	394	141	126	63	28	26
16.	Zachodniopomorskie	9 360	1 618	1 047	1 673	1 306	1 651	1 428	311	215	72	28	11
Ogółem		58 566	18 234	9 506	10 604	6 491	6 156	4 534	1 314	1 097	402	145	83

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XV. Działania w zakresie wyłączeń 30% powierzchni dzierżawionej

Lp.	Województwo	Umowy dzierżaw, które dotyczą wyłączenia „30%”				Zawiadomienia wysłane do dzierżawców dot. wyłączeń „30%”		Podpisane aneksy do umów dzierżawy dot. wyłączeń „30%”		Umowy dzierżawy, co do których zostały odrzucone zaproponowane warunki	
		Liczba umów (szt.)	Powierzchnia (ha)	w tym		Liczba umów (szt.)	Powierzchnia (ha)	Liczba umów (szt.)	Powierzchnia (ha)	Liczba umów (szt.)	Powierzchnia (ha)
				Liczba umów, o których mowa w art. 5 ust. 1 (szt.)	Powierzchnia (ha)						
1.	Dolnośląskie	205	69 885	6	302	205	20 154	88	9 188	117	10 965
2.	Kujawsko-pomorskie	54	34 579	0	0	54	10 374	35	7 909	19	2 465
3.	Lubelskie	3	3 082	0	0	3	920	3	920	0	0
4.	Lubuskie	72	27 029	0	0	72	7 850	61	5 949	11	1 916
5.	Łódzkie	6	2 702	0	0	6	834	4	530	2	304
6.	Małopolskie	10	833	0	0	10	229	10	229	0	0
7.	Mazowieckie	4	1 695	0	0	4	507	4	507	0	0
8.	Opolskie	65	40 709	1	4	65	12 209	48	6 021	17	6 189
9.	Podkarpackie	9	1 367	0	0	9	407	9	407	0	0
10.	Podlaskie	6	976	0	0	6	270	6	270	0	0
11.	Pomorskie	106	38 125	0	0	106	11 279	81	8 224	25	3 083
12.	Śląskie	11	4 700	2	27	11	1 410	4	206	7	1 203
13.	Świętokrzyskie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14.	Warmińsko-mazurskie	91	49 774	0	0	91	14 348	65	9 234	26	5 114
15.	Wielkopolskie	141	86 356	0	0	141	25 397	71	11 203	70	14 204
16.	Zachodniopomorskie	302	104 033	3	569	302	29 566	186	16 656	116	12 909
Ogółem		1 085	465 846	12	902	1 085	135 753	675	77 453	410	58 351

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVI. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r. wg jednostek organizacyjnych (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu****	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie*****
1.	OT Białystok *	370 726	209 967	4 288	11 757	2 079	4 458	69 723	52	6 492	61 910	46 696	5 693	1 004	0	335	7 662	520
2.	OT Bydgoszcz	259 780	131 474	3 265	9 044	15 198	5 000	22 409	303	1 571	71 516	56 314	2 766	1 594	0	834	5 605	4 402
3.	OT Gorzów Wlkp.	356 530	215 583	4 996	12 877	3 763	7 555	9 931	2	427	101 397	65 473	1 706	870	0	2 025	23 103	8 219
4.	OT Kielce **	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	OT Koszalin	325 507	184 516	2 889	18 193	2 823	1 573	24 771	133	342	90 266	72 055	1 485	285	0	2 470	13 062	908
6.	OT Kraków **	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	OT Lublin	186 440	132 041	2 295	3 361	4 347	5 272	1 236	0	3 055	34 833	21 603	987	1 185	0	203	10 855	0
8.	OT Łódź	96 973	73 980	2 320	1 242	53	1 515	382	211	1 104	16 166	8 603	2 206	135	0	172	4 729	322
9.	OT Mikołów ***	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	OT Olsztyn	565 382	356 633	5 651	23 544	6 998	3 116	49 642	507	5 447	113 845	91 614	228	1 100	0	332	19 973	598
11.	OT Opole	271 962	160 540	4 969	4 777	10 458	3 237	9	115	1 339	86 518	65 077	3 884	639	0	427	16 047	444
12.	OT Poznań	459 441	232 377	5 449	9 774	16 073	11 232	4 318	3 317	4 724	172 177	128 619	9 234	417	0	1 605	15 352	16 951
13.	OT Pnuszcz Gdański	428 600	278 278	6 243	13 568	7 635	2 374	31 680	267	969	87 585	67 182	5 238	903	0	727	11 000	2 534
14.	OT Rzeszów	214 932	140 961	4 264	11 095	2 095	7 421	24	79	2 070	46 924	25 151	5 210	2 162	0	137	14 033	232
15.	OT Szczecin	470 963	248 052	3 423	17 228	4 932	2 250	18 877	156	1 733	174 313	126 040	5 031	7 535	0	1 485	31 523	2 700
16.	OT Warszawa	238 718	83 877	3 147	1 950	2 312	3 316	32	9 740	2 338	132 006	121 240	3 203	320	0	14	7 183	45
17.	OT Wrocław	495 839	259 445	5 045	15 837	11 028	4 682	39	9 597	4 470	185 696	138 133	6 296	1 241	0	4 974	34 129	922
Ogółem		4 741 793	2 707 725	58 242	154 247	89 793	63 000	233 072	24 480	36 081	1 375 153	1 033 799	53 168	19 392	0	15 740	214 257	38 797

* Część Zasobu WRSP na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest wykazywana przez OT Białystok.

** Zasób WRSP na terenie województwa świętokrzyskiego i małopolskiego wykazuje OT Rzeszów.

*** Zasób WRSP na terenie województwa śląskiego wykazuje OT Opole.

**** W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

***** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jedn. samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVII. Zagospodarowanie gruntów Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r. wg województw (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu WRSP od początku działalności	Grunty rozdysponowane trwale								Grunty pozostające w Zasobie WRSP							
			Sprzedane ogółem	Przekazane nieodpłatnie				Pod wodami przekazane do RZGW lub Marszałka Wojew.	Wniesione jako aport do spółek	Rozdysponowane trwale w pozostałych formach	Ogółem	Z tego						
				Jednostkom samorządu terytorialnego	Lasom Państwowym	Kościelnym osobom prawnym	Innym podmiotom					W dzierżawie	W wieczyst. użytkow.	W trwałym zarządzie	W administrowaniu produk.	W innym zagospodarowaniu*	Pozostaje do rozdysponowania	Obce grunty w Zasobie**
1.	Dolnośląskie	508 691	262 071	5 311	15 868	11 072	5 233	41	10 564	4 470	194 061	146 532	6 296	1 241	0	4 974	34 096	922
2.	Kujawsko-pomorskie	276 038	132 883	3 283	9 138	15 411	5 015	23 998	1 198	1 573	83 538	67 565	3 315	1 594	0	834	5 611	4 618
3.	Lubelskie	189 817	132 636	2 304	3 400	4 360	5 272	1 236	213	3 055	37 339	24 100	987	1 186	0	203	10 864	0
4.	Lubuskie	354 587	214 936	4 937	13 250	3 820	7 562	7 919	352	427	101 385	70 180	1 706	869	0	2 025	22 490	4 115
5.	Łódzkie	79 722	55 615	1 611	923	10	1 221	1	505	1 102	18 735	12 191	1 674	19	0	172	4 411	268
6.	Małopolskie	39 292	18 804	1 614	872	1 336	1 472	5	569	632	13 990	7 774	3 040	27	0	0	3 043	105
7.	Mazowieckie	117 414	77 077	3 209	1 649	806	2 293	389	635	2 296	29 060	17 387	3 736	412	0	13	7 452	60
8.	Opolskie	181 744	103 338	2 083	3 434	3 496	1 074	6	607	612	67 094	59 439	1 712	207	0	302	5 323	111
9.	Podkarpackie	153 782	104 242	2 726	10 894	2 054	6 014	7	258	1 068	26 520	16 098	2 156	1 968	0	137	6 125	36
10.	Podlaskie	128 289	65 533	2 260	7 673	834	3 934	11 047	113	4 944	31 950	22 060	1 484	32	0	306	7 625	443
11.	Pomorskie	431 396	278 777	6 285	13 650	7 818	2 372	28 640	1 041	966	91 847	72 110	4 689	903	0	728	11 028	2 388
12.	Śląskie	86 997	41 246	1 502	659	6 011	1 123	4	207	521	35 725	21 939	2 171	432	0	125	10 725	333
13.	Świętokrzyskie	50 505	36 782	1 391	195	42	994	13	56	611	10 421	5 284	14	168	0	0	4 865	90
14.	Warmińsko-mazurskie	821 937	508 183	7 713	27 665	8 283	3 938	108 245	1 748	7 000	149 161	121 620	4 437	2 073	0	360	20 014	657
15.	Wielkopolskie	499 698	234 954	5 585	9 988	16 275	11 608	5 702	5 470	4 729	205 387	160 980	9 234	440	0	1 605	15 403	17 724
16.	Zachodniopomorskie	821 881	440 647	6 428	34 990	8 166	3 875	45 819	943	2 075	278 940	208 539	6 516	7 821	0	3 955	45 182	6 927
Ogółem		4 741 793	2 707 725	58 242	154 247	89 793	63 000	233 072	24 480	36 081	1 375 153	1 033 799	53 168	19 392	0	15 740	214 257	38 797

* W dożywotnim użytkowaniu, w bezumownym użytkowaniu i w użyczeniu.

** Grunty pod wodami płynącymi, pozostające w ewidencji Zasobu, dla których prawa rybackiego użytkowania przeszły z dniem 1 stycznia 2006 r. do RZGW, grunty należące do uczelni publicznych, grunty należące do jedn. samorządowych.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XVIII. Grunty Zasobu WRSP pozostające do rozdysponowania oraz szacunkowa ocena możliwości ich zagospodarowania według kierunków – stan na 31.12.2017 r. (w ha)

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Powierzchnia pozostająca do rozdysponowania ogółem	Możliwe kierunki zagospodarowania gruntów do rozdysponowania					Pozostałe grunty ****
			Na cele rolnicze		Na cele nierolnicze			
			Ogółem	W tym wieloletnie odłogi	Pod zalesienia	Pod budownictwo i działalność usługową	Na inne cele (rekreacja, ochrona przyrody itp.)	
1.	OT Białystok *	7 662	7 258	0	0	17	2	385
2.	OT Bydgoszcz	5 605	3 760	0	140	155	164	1 386
3.	OT Gorzów	23 104	13 935	2 710	694	1 428	2 934	4 113
4.	OT Kielce**	0	0	0	0	0	0	0
5.	OT Koszalin	13 062	8 787	0	1 200	1 390	1 385	300
6.	OT Kraków**	0	0	0	0	0	0	0
7.	OT Lublin	10 855	7 822	3 186	400	90	100	2 443
8.	OT Łódź	4 729	3 998	420	230	151	230	120
9.	OT Mikołów***	0	0	0	0	0	0	0
10.	OT Olsztyn	19 973	16 597	319	498	474	2 353	51
11.	OT Opole	16 047	14 632	1 660	981	94	22	318
12.	OT Poznań	15 352	10 945	1 958	322	1 633	193	2 259
13.	OT Pruszcz Gdański	11 000	8 364	77	977	697	311	651
14.	OT Rzeszów	14 033	12 800	0	0	65	15	1 153
15.	OT Szczecin	31 523	24 332	2 921	1 474	2 053	1 274	2 389
16.	OT Warszawa	7 183	4 182	958	1 365	668	504	464
17.	OT Wrocław	34 129	10 529	4 000	10 000	1 200	2 400	10 000
Ogółem		214 257	147 941	18 209	18 281	10 115	11 887	26 032

* Część Zasobu WRSP na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest wykazywana przez OT Białystok.

** Zasób WRSP na terenie województwa świętokrzyskiego i małopolskiego wykazuje OT Rzeszów.

*** Zasób WRSP na terenie województwa śląskiego wykazuje OT Opole.

**** Grunty, co do których nie zdefiniowano szczegółowych kierunków przeznaczenia.

Powierzchnia liczona z dokładnością do 1 m², natomiast wartości podane w tabeli zostały zaokrąglone.

Źródło: dane KOWR.

XIX. Zagospodarowanie obiektów rolno-przemysłowych, usługowych i zabytków Zasobu WRSP – stan na 31.12.2017 r.

Wyszczególnienie	Przejęto do Zasobu wg protokółów zdawczo-odbiorczych	Stan ewidencyjny na 31.12.2017 r. obiektów przejętych do Zasobu*	Rozdysponowano do 31.12.2017				Obiekty w Zasobie WRSP według stanu na 31.12.2017			
			Ogółem	Z tego			Ogółem	Z tego		Do rozdysponowania
				Sprzedano	Wniesiono do jednoosobowych spółek	Rozdysponowano w innych formach		Przekazane		
						W dzierżawę		W zarząd i wieczyste użytkowanie		
Gorzelnie, winiarnie, browary	858	838	672	606	51	15	165	134	1	30
Masarnie i rzeźnie	269	217	168	151	14	3	49	44	0	5
Mleczarnie	12	11	7	1	2	4	4	4	0	0
Przetwórnice owoców i warzyw	15	16	12	7	2	3	4	3	0	1
Młyny i kaszarnie	31	36	30	22	4	4	6	6	0	0
Suszarnie zbóż i zielonek	898	883	629	579	40	10	254	243	0	11
Mieszalnice pasz	717	614	459	382	66	11	155	150	0	5
Cegielnie	10	8	8	7	0	1	0	0	0	0
Tartaki	67	61	56	51	1	4	5	3	0	2
Chłodnie	75	65	46	42	3	1	19	14	0	5
Hotele i zajazdy	107	89	83	56	21	6	6	3	0	3
Restauracje i bary	40	34	31	27	2	2	3	1	0	2
Sklepy	415	366	363	303	43	17	3	3	0	0
Obiekty socjalne, kulturalne i sportowe	672	757	720	229	176	315	37	27	2	8
Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe	2 136	2 350	1 901	1 446	148	307	449	314	3	132

* W Zasobie dokonuje się weryfikacji przejętych obiektów, a w miarę potrzeby - zmiany ich kwalifikacji, przeznaczenia lub funkcji. Przejęte zespoły dworskie i pałacowo-parkowe podlegają przeglądom przy udziale wojewódzkich służb konserwacji zabytków, w wyniku których weryfikowany jest m.in. status i zakres rzeczowy obiektów tworzących „zespół”, jak również wprowadzane są do ewidencji nowe zespoły dworskie i pałacowo-parkowe, uznane przez służbę ochrony zabytków za obiekty zabytkowe.

Źródło: dane KOWR.

XX. Liczba mieszkań przejętych do Zasobu WRSP i ich rozdysponowanie – stan na 31.12.2017 r.

Lp.	Jednostka organizacyjna KOWR	Przejęte do Zasobu		Sprzedano		Przekazano nieodpłatnie						Zlikwidowano		Pozostaje w Zasobie na 31.12.2017 r.
						Ogółem		W tym						
		Stan na 31.12.2017 r.	W 2017 r.	Stan na 31.12.2017 r.	W 2017 r.	Samorządom		Spółdzielniom mieszkaniowym						
						Stan na 31.12.2017 r.	W 2017 r.	Stan na 31.12.2017 r.	W 2017 r.	Stan na 31.12.2017 r.	W 2017 r.	Stan na 31.12.2017 r.	W 2017 r.	
1.	OT Białystok *	14 254	-1	13 552	19	441	17	135	6	282	11	87	0	174
2.	OT Bydgoszcz	25 270	0	22 865	8	1 443	6	303	6	1 036	0	287	0	675
3.	OT Gorzów Wlkp.	21 538	1	19 254	1	2 036	0	1 555	0	471	0	238	1	10
4.	OT Kielce **	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	OT Koszalin	21 432	0	20 496	7	761	0	697	0	56	0	125	0	50
6.	OT Kraków **	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	OT Lublin	9 069	0	8 560	0	455	0	262	0	188	0	37	0	17
8.	OT Łódź	7 890	0	7 143	8	467	1	343	1	45	0	10	0	270
9.	OT Mikołów ***	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10.	OT Olsztyn	35 432	2	32 583	22	2 049	17	2 023	17	4	0	173	9	627
11.	OT Opole	25 303	0	23 095	12	1 315	10	618	10	620	0	518	0	375
12.	OT Poznań	49 671	0	45 430	120	1 567	24	586	6	753	18	619	0	2 055
13.	OT Pruszcz Gdański	34 654	2	32 914	15	1 308	6	1 278	6	14	0	96	0	336
14.	OT Rzeszów	9 497	9	9 212	4	123	0	92	0	9	0	84	0	78
15.	OT Szczecin	31 351	-4	29 254	3	1 874	1	1 177	1	685	0	110	0	113
16.	OT Warszawa	10 880	22	8 404	4	2 004	11	222	11	27	0	22	1	450
17.	OT Wrocław	41 099	0	35 207	32	2 570	21	2 159	21	276	0	1 914	8	1 408
Ogółem		337 340	31	307 969	255	18 413	114	11 450	85	4 466	29	4 320	19	6 638

* Część Zasobu WRSP na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest wykazywana przez OT Białystok.

** Zasób WRSP na terenie województwa świętokrzyskiego i małopolskiego wykazuje OT Rzeszów.

*** Zasób WRSP na terenie województwa śląskiego wykazuje OT Opole.

Źródło: dane KOWR.

XXI. Wykonanie planu finansowego Zasobu WRSP w 2017 r. (układ memoriałowy)

Lp.	Wyszczególnienie	Plan*	Wykonanie**	Kol. 4./Kol 3.
		[w tys. zł]		[w %]
1.	2.	3.	4.	5.
I.	Przychody ogółem	1 163 300	1 029 185	88,5
1.	Z tego: przychody ze sprzedaży mienia Zasobu	501 800	307 559	61,3
2.	przychody z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	401 300	422 381	105,3
3.	przychody finansowe	215 200	250 433	116,4
3.1.	w tym: odsetki	210 200	203 126	96,6
3.2.	dywidendy	-	-	
3.3.	inne	5 000	47 307	946,1
4.	inne przychody z gospodarowania mieniem Zasobu	45 000	48 812	108,5
II.	Koszty ogółem	1 053 500	804 843	76,4
1.	Zasilenie Funduszu Rekompensacyjnego	321 400	198 711	61,8
2.	Środki na koszty funkcjonowania Agencji	189 003	188 985	100,0
3.	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	78 597	78 615	100,0
4.	Koszty gospodarowania mieniem Zasobu	464 500	338 532	72,9
4.1.	Z tego: amortyzacja	48 500	47 186	97,3
4.2.	materiały i energia	4 500	2 727	60,6
4.3.	usługi obce	75 000	45 882	61,2
4.4.	bezzwrotna pomoc finansowa	60 000	29 718	49,5
4.5.	pozostałe koszty rodzajowe	6 000	2 513	41,9
4.6.	pozostałe koszty operacyjne	140 000	108 916	77,8
4.7.	podatki i opłaty	50 500	34 301	67,9
4.8.	koszty finansowe	80 000	67 289	84,1
III.	Wynik (I - II)	109 800	224 342	204,3
IV.	OBOWIĄZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO	93 850	20 000	21,3
1.	Różnica między środkami uzyskanymi z gospodarowania mieniem Zasobu w danym roku obrotowym, a środkami wydatkowanymi na realizację zadań obciążających mienie Zasobu	93 850	20 000	21,3
IV.	LIMITY PORĘCZEŃ I GWARANCJI	10 000	-	0,0
V.	ŚRODKI NA WYDATKI MAJĄTKOWE (realizacja ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego)	255 000	38 936	15,3

* Plan finansowy ZWRSP na 2017 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2017, zmieniony zgodnie z pismami MRiRW znak: F.gr.402.1.2017 z dnia 7 sierpnia 2017 r.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2017.

Źródło: dane KOWR.

XXII. Wykonanie planu finansowego KOWR (wcześniej ANR) w 2017 r. (układ memoriałowy)

L.p.	Wyszczególnienie	Plan*	Wykonanie**	Kol. 4./Kol. 3.
		[w tys. zł]		[w %]
1.	2.	3.	4.	5.
I.	Przychody ogółem	189 833	217 732	114,7
1.	Przychody z prowadzonej działalności	690	28 526	-
1.1	Pozostałe	690	28 526	-
2.	Dotacje z budżetu państwa	0	0	-
3.	Środki otrzymane z Unii Europejskiej	0	0	-
4.	Środki od innych jednostek sektora finansów publicznych	0	0	-
5.	Pozostałe przychody, z tego:	189 143	189 206	100,0
5.1.	Odsetki (np. z tytułu udzielonych pożyczek)	140	221	157,9
5.1.1.	Odsetki od depozytów u Ministra Finansów lub z tytułu skarbowych papierów wartościowych	110	208	189,1
5.2.	Środki otrzymane od jednostek spoza sektora finansów publicznych	0	0	-
5.3.	Równowartość odpisów amortyzacyjnych	0	0	-
5.4.	Środki na koszty funkcjonowania Agencji	189 003	188 985	100,0
II.	Koszty ogółem	188 953	177 204	93,8
1.	Koszty funkcjonowania, z tego:	188 953	177 204	93,8
1.1.	Amortyzacja	4 633	3 910	84,4
1.2.	Materiały i energia	8 209	6 174	75,2
1.3.	Usługi obce	21 659	18 897	87,2
1.4.	Wynagrodzenia, z tego:	115 433	112 531	97,5
1.4.1.	osobowe	113 542	111 249	98,0
1.4.2.	bezosobowe	1 891	1 282	67,8
1.5.	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	10 833	9 895	91,3
1.6.	Składki, z tego na:	20 899	19 779	94,6
1.6.1.	ubezpieczenie społeczne	18 927	18 012	95,2
1.6.2.	Fundusz Pracy	1 972	1 767	89,6
1.6.3.	Fundusz Emerytur Pomostowych	0	0	-
1.7.	Płatności odsetkowe wynikające z zaciągniętych zobowiązań	0	0	-
1.8.	Podatki i opłaty, w tym:	1 522	1 150	75,6
1.8.1.	podatek akcyzowy	0	0	-
1.8.2.	podatek od towarów i usług (VAT)	138	41	29,7
1.8.3.	opłaty na rzecz budżetów jednostek samorządu terytorialnego	177	128	72,3
1.8.4.	podatki stanowiące źródło dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego	367	289	78,7
1.8.5.	opłaty na rzecz budżetu państwa	5	0	0,0
1.8.6.	opłaty na PFRON	760	636	83,7
1.9.	Pozostałe koszty funkcjonowania	5 765	4 868	84,4
III.	Wynik brutto (I - II)	880	40 528	4 605,5
IV.	Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego	0	0	-
V.	Wynik netto (III - IV)	880	40 528	4 605,5
VI.	Środki na wydatki majątkowe	4 683	4 335	92,6

* Plan finansowy ANR na 2017 r. zamieszczony w załączniku nr 11 do ustawy budżetowej na rok 2017, zmieniony zgodnie z pismami MRiRW znak: F.gr.402.1.2017 z dnia 7 sierpnia 2017 r.

** Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za okres 01.01. – 31.08.2017 r.

Źródło: dane KOWR.

XXIII. Wpływy Zasobu WRSP w czterech kwartałach 2017 r. (w tys. zł)

Lp.	Jednostka organizacyjna ANR/KOWR	Wpływy Zasobu WRSP ogółem*				
		Ogółem	Ze sprzedaży mienia Zasobu	Z odpłatnego korzystania z mienia Zasobu	Inne z działalności w zakresie gospodarowania i rozporządzania mieniem Zasobu	W tym: Odsetki od środków na rachunkach bankowych
1.	OT Warszawa	153 280	92 918	58 739	1 623	31
2.	OT Bydgoszcz	99 936	70 288	29 425	223	9
3.	OT Gdańsk (Pruszcz Gd.)	134 526	109 166	24 841	519	38
4.	OT Gorzów Wlkp.	106 803	90 064	16 470	269	68
5.	OT Lublin	42 567	37 072	5 288	207	6
6.	OT Olsztyn	200 564	162 512	35 835	2 217	43
7.	OT Opole	144 549	113 616	30 405	528	17
8.	OT Poznań	164 048	98 478	63 119	2 451	17
9.	OT Rzeszów	60 070	49 438	10 205	427	29
10.	OT Szczecin	209 954	159 661	49 255	1 038	88
11.	OT Wrocław	234 621	170 395	59 453	4 773	89
	Biuro Prezesa ANR/Centrala KOWR	14 978	0	0	14 978	13 656
Ogółem		1 565 896	1 153 608	383 035	29 253	14 091

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2017.

Źródło: dane KOWR.

XXIV. Wydatki Zasobu WRSP w czterech kwartałach 2017 r. (w tys. zł)

Lp.	Jednostka organizacyjna ANR/KOWR	Wydatki Zasobu WRSP ogółem*								
		Z tego:					W tym:			
		Ogółem	Przekazy zewnętrzne**	Środki na koszty funkcjonowania Agencji	Środki na koszty funkcjonowania KOWR	Wydatki w zakresie gospodarowania mieniem Zasobu	Inwestycje i remonty	Bezzwrotna pomoc finansowa	Utrzymanie mienia niezagospodarowanego	Wydatki związane z rozdysponowaniem mienia
1.	OT Warszawa	25 567	-	13 892	1 139	10 536	1 923	2 851	1 657	1 014
2.	OT Bydgoszcz	13 828	-	8 881	451	4 496	1 402	230	1 114	736
3.	OT Gdańsk (Pruszcz Gd.)	55 423	-	12 668	429	42 326	35 535	2 638	2 345	753
4.	OT Gorzów Wlkp.	15 983	-	9 664	480	5 839	240	86	3 804	1 418
5.	OT Lublin	13 690	-	10 467	1 116	2 107	229	74	828	749
6.	OT Olsztyn	65 473	-	22 098	938	42 437	17 293	12 881	5 858	2 022
7.	OT Opole	18 654	-	11 311	468	6 875	1 836	388	2 858	695
8.	OT Poznań	32 650	-	15 811	508	16 331	2 870	2 253	5 109	2 140
9.	OT Rzeszów	19 323	-	11 127	786	7 410	1 406	1 552	1 373	734
10.	OT Szczecin	39 000	-	17 276	791	20 933	911	2 147	11 690	3 526
11.	OT Wrocław	38 425	-	17 367	1 020	20 038	3 131	3 405	8 915	1 599
	Biuro Prezesa ANR/Centrała KOWR	1 449 713	1 309 182	38 423	70 489	31 619	-	1 203	-	39
Ogółem		1 787 729	1 309 182	188 985	78 615	210 947	66 776	29 708	45 551	15 425

* Dane na podstawie sprawozdania budżetowego za rok obrotowy 2017.

** W tym wydatki z tytułu wpłat na Fundusz Rekompensacyjny.

Źródło: dane KOWR.

Wykaz spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej, w których prawa z udziałów albo akcji wykonuje Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa¹⁷²

I. Spółki hodowli roślin uprawnych:

- 1) **„DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, Choryń 27, 64-000 Kościan,
- 2) **Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Kasztanowa 5, 63-004 Tulce,
- 3) **Małopolska Hodowla Roślin Sp. z o.o.**, ul. Zbożowa 4, 30-002 Kraków,
- 4) **Kutnowska Hodowla Buraka Cukrowego Sp. z o.o.**, Straszaków 12, 62-650 Kłodawa,
- 5) **Pomorsko Mazurska Hodowla Ziemiaka Sp. z o.o.**, Strzekęcino 11, 76-024 Świeszyno,
- 6) **Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze POLAN Sp. z o.o.**, ul. Lucjana Rydla 53-55, 30-130 Kraków,
- 7) **„Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Sp. z o.o.**, ul. Lipowa 22, Nochowo, 63-100 Śrem,
- 8) **„PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o.**, ul. Parkowa 1A, Zielonki Parcele, 05-082 Stare Babice.

II. Spółki hodowli zwierząt gospodarskich:

- 9) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Osiecin Sp. z o.o.**, ul. Włocławska 2, 88-220 Osiecin,
- 10) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Głogówek” Sp. z o.o.**, ul. Fabryczna 2 lok. B, 48-250 Głogówek,
- 11) **Hodowla Zwierząt Zarodowych Osowa Sień Sp. z o.o.**, Przyczyna Górna 1, 67-400 Wschowa,
- 12) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Gajewo” Sp. z o.o.**, Kałdowo 2, 82-200 Malbork,
- 13) **„Mścice” Ośrodek Hodowli Zarodowej Sp. z o.o.**, ul. Koszalińska 85, 76-031 Mścice,
- 14) **Hodowla Zarodowa Zwierząt „Żołędnica” Sp. z o.o.**, Żołędnica 41, 63-911 Rawicz,
- 15) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Kamieńcu Ząbkowickim Sp. z o.o.**, pl. Kościelny 1, 57-230 Kamieniec Ząbkowicki,
- 16) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Dębołęka Sp. z o.o.**, Dębołęka 72, 98-275 Brzeźnio,
- 17) **Hodowla Zwierząt i Nasiennictwo Roślin Polanowice Sp. z o.o.**, Polanowice, 88-150 Kruszwica,
- 18) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Garzyn” Sp. z o.o.**, ul. Leszczyńska 34, Garzyn, 64-120 Krzemieniewo,
- 19) **Ośrodek Hodowli Zarodowej w Osieku Sp. z o.o.**, ul. Zamkowa 3, 32-608 Osiek,
- 20) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Lubiana Sp. z o.o.**, Lubiana 8, 73-260 Pełczyce,
- 21) **Ośrodek Hodowli Zwierząt Zarodowych Sp. z o.o.**, Chodeczek, 87-860 Chodecz,
- 22) **Ośrodek Hodowli Zarodowej Bobrowniki Sp. z o.o.**, Bobrowniki 6A, 76-231 Damnica,
- 23) **Gospodarstwo Rolno-Hodowlane Żydowo Sp. z o.o.**, ul. Kościuszki 41, 62-241 Żydowo,

¹⁷² Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1746).

- 24) **Ośrodek Hodowli Zarodowej „Przerzeczyn Zdrój” Sp. z o.o.**, Gilów 120A, 58-230 Niemcza,
- 25) **Kombinat Rolny Kietrz Sp. z o.o.**, ul. Zatorze 2, 48-130 Kietrz,
- 26) **„Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol” Sp. z o.o.**, ul. Wierzbowa 10, Gałowo, 64-500 Szamotuły,
- 27) **Przedsiębiorstwo Rolne Długie Stare Sp. z o.o.**, ul. Wiosenna 5, Długie Stare, 64-100 Leszno,
- 28) **Stadnina Koni Janów Podlaski Sp. z o.o.**, Wygoda 3, 21-505 Janów Podlaski,
- 29) **Stadnina Koni Michałów Sp. z o.o.**, 28-411 Michałów,
- 30) **Stadnina Koni „Racot” Sp. z o.o.**, ul. Dworcowa 5, Racot, 64-000 Kościan,
- 31) **Stadnina Koni Walewice Sp. z o.o.**, Walewice, 99-423 Bielawy,
- 32) **Stadnina Koni „Krasne” Sp. z o.o.**, ul. Mickiewicza 36, 06-408 Krasne,
- 33) **Stadnina Koni Liski Sp. z o.o.**, Liski 19 lok. 1, 11-210 Sępólno,
- 34) **Stado Ogierów Starogard Gdański Sp. z o.o.**, Rzeczna, 14-400 Pasłęk,
- 35) **Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o.**, Nowe Jankowice 17, 86-320 Łasin,
- 36) **Stadnina Koni w Dobrzyniewie Sp. z o.o.**, Dobrzyniewo 23, 89-311 Falmierowo,
- 37) **Stadnina Koni „Pępowo” Sp. z o.o.**, Gogolewo 71, 63-840 Krobia,
- 38) **Stadnina Koni „Iwno” Sp. z o.o.**, ul. Park Mielżyńskich 1 lok. 1, Iwno, 62-025 Kostrzyn,
- 39) **Stadnina Koni Prudnik Sp. z o.o.**, ul. Poniatowskiego 3A, 48-200 Prudnik,
- 40) **Stadnina Koni Nowielice Sp. z o.o.**, Nowielice, 72-320 Trzebiatów,
- 41) **Stado Ogierów w Łącku Sp. z o.o.**, ul. Płocka 12, 09-520 Łąck.

Działalność hodowlana w 2017 r. w spółkach o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej nadzorowanych przez KOWR

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa na dzień 31 grudnia 2017 r. wykonywał uprawnienia właścicielskie w **41 spółkach hodowli roślin uprawnych oraz hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej**, wyszczególnionych w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2016 roku¹⁷³.

Od 1 stycznia do 31 sierpnia 2017 r. nadzór w imieniu Agencji Nieruchomości Rolnych sprawował Zespół Nadzoru Właścicielskiego w Biurze Prezesa ANR, natomiast od 1 września 2017 r. bezpośredni nadzór nad tymi spółkami sprawuje w imieniu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa Departament Nadzoru nad Spółkami Strategicznymi.

Ze względu na wiodący kierunek hodowli i rodzaj prowadzonych prac hodowlanych wydzielono 3 grupy spółek: hodowli roślin – 8 spółek, hodowli zwierząt – 19 oraz hodowli koni i stada ogierów – 14.

Spółki odgrywają wiodącą rolę w kreowaniu i upowszechnianiu postępu biologicznego w polskim rolnictwie, który jest obecnie uważany za najważniejszy czynnik oddziałujący na wzrost efektywności rolniczej, zarówno z punktu widzenia wzrostu ilości, jak i jakości produktów rolnych. Spółki dysponują wartościowym materiałem genetycznym roślin i zwierząt gospodarskich. Stanowi on bazę dla osiąganego postępu biologicznego, który w postaci nowych odmian roślin oraz kolejnych pokoleń zwierząt hodowlanych dostępny jest dla krajowego rolnictwa.

Hodowla roślin

W 2017 r. – spośród **8 spółek hodowli roślin**, w których KOWR wykonywał prawa właścicielskie – **3 spółki prowadziły hodowlę roślin ogrodniczych**, natomiast **5 spółek – hodowlę roślin rolniczych. Spółki prowadziły zarówno hodowlę twórczą, jak i hodowlę zachowawczą.** W spółkach hodowli roślin ogrodniczych zgrupowany był najcenniejszy materiał genetyczny warzyw, kwiatów i roślin ozdobnych, natomiast w spółkach hodowli roślin rolniczych – najcenniejszy materiał genetyczny: zbóż, roślin strączkowych i motylkowych, traw, buraka cukrowego, buraka pastewnego, ziemniaka oraz rzepaku.

W 2017 r. w spółkach hodowli roślin ogrodniczych hodowla twórcza prowadzona była w **14 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **9 nowych odmian**. W grupie roślin rolniczych prowadzono hodowlę w **35 taksonach**, a do rejestru odmian wpisano **20 odmian**. W badaniach rejestrowych znajdowało się 138 odmian roślin rolniczych i 18 odmian roślin warzywnych. W 2017 r. hodowla zachowawcza prowadzona była dla 39 taksonów warzyw i 44 taksonów roślin rolniczych.

¹⁷³ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 21 października 2016 r. w sprawie wykazu jednoosobowych spółek hodowli roślin uprawnych lub hodowli zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Dz. U. poz. 1746).

Wśród spółek ogrodniczych największa skala hodowli zachowawczej warzyw prowadzona była w spółkach: „PlantiCo – Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” oraz Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze POLAN.

W 2017 r. w grupie spółek prowadzących hodowlę roślin rolniczych największa skala hodowli zachowawczej prowadzona była w „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o. w Choryniu, która prowadziła hodowlę zachowawczą 120 odmian i w Małopolskiej Hodowli Roślin Sp. z o.o. w Krakowie – 84 odmiany.

Własnością spółek było 319 odmian roślin rolniczych i 365 odmian roślin warzywnych. Spółki odgrywają dominującą rolę w hodowli roślin w Polsce – posiadają 49,4% odmian roślin rolniczych i 59,9% odmian roślin warzywnych, pochodzących z krajowej hodowli wpisanych do Rejestru Odmian. Natomiast udział odmian spółek we wszystkich odmianach wpisanych do Rejestru Odmian wynosi 31,4% (rośliny rolnicze – 23,6% i warzywne – 44,4%).

W 2017 r. zarejestrowanych było 199 odmian roślin rolniczych w 32 krajach i 91 odmian roślin warzywnych w 5 krajach. Są to odmiany zarejestrowane w krajowych rejestrach odmian, których sprzedaż miała miejsce w ostatnich 5 latach. W 2017 r. zarejestrowano 10 odmian roślin rolniczych w 5 krajach i 2 odmiany roślin warzywnych w jednym kraju.

Prowadzone w spółkach kierunki hodowli roślin uprawnych są bardzo zróżnicowane w zależności od specyfiki gatunku. Głównymi priorytetami są: plonowanie, odporność na stresy biotyczne i abiotyczne, specyficzne dla gatunku cechy jakościowe oraz cenne właściwości użytkowe. W związku ze wzrastającą dynamiką zmian klimatycznych coraz większego znaczenia nabiera hodowla odmian o zwiększonej tolerancji na suszę oraz o wyższym, niż dotychczas akceptowanym, poziomie zimotrwałości. Rolnictwo zrównoważone oraz integrowana produkcja wymaga odmian o większej polowej odporności na choroby oraz lepiej wykorzystujących składniki pokarmowe, w szczególności azot.

Koszty hodowli roślin w spółkach w 2017 r. wyniosły **42,9 mln zł** i były na poziomie z 2016 r. Źródłami finansowania kosztów hodowli były opłaty hodowlane i licencyjne, opłaty od rozmnożeń własnych w spółkach hodowli roślin rolniczych oraz inne przychody. W strukturze finansowania kosztów hodowli w 2017 r. opłaty hodowlane i licencyjne stanowiły 52,2% kosztów hodowli i ich udział zwiększył się o 2,7% w porównaniu z 2016 r. Całkowita kwota opłat hodowlanych i licencyjnych zebranych przez spółki w 2017 r. wyniosła 25,9 mln zł. Należy jednak zauważyć, że prawie 90% wpływów z opłat hodowlanych i licencyjnych wszystkich spółek przypada na „DANKO” Hodowla Roślin Sp. z o.o., uzyskanych za odmiany zarejestrowane zarówno za granicą, jak i w Polsce. Pozostałe 45,4% kosztów hodowli spółki pokryły z innych przychodów, w tym z marży handlowej sprzedawanego materiału siewnego. Około 2,4% kosztów hodowli w spółkach hodowli roślin rolniczych pokryte zostało z opłat od rozmnożeń własnych.

Produkcja nasienna była prowadzona na powierzchni blisko **14,4 tys. ha**. W porównaniu z 2016 r. nastąpiło jej zmniejszenie o 2,7%. Ponad 70% powierzchni upraw nasiennych przypadała na grunty użytkowane przez spółki. Reszta nasion produkowana była poza spółkami, w ramach kontraktacji.

W strukturze gatunkowej upraw nasiennych roślin rolniczych dominowały zboża (64,6%). Strączkowe stanowiły 13,6%, motylkowe i trawy – 14,4%, a ziemniaki – 3,6%. W strukturze gatunkowej roślin ogrodnich przeważały rośliny warzywne – 58,6%. Rośliny rolnicze stanowiły – 39,6%, a ozdobne – 1,8%.

W 2017 r. wartość sprzedanego materiału siewnego wyniosła ogółem **177,4 mln zł**, z tego: w spółkach rolniczych – 145,1 mln zł, zaś w spółkach ogrodnich – 32,3 mln zł.

Hodowla zwierząt gospodarskich

Podstawowym celem pracy hodowlanej prowadzonej w nadzorowanych przez KOWR spółkach zajmujących się hodowlą zwierząt jest produkcja materiału zarodowego dla doskonalenia populacji masowej zwierząt gospodarskich.

Doskonalenie ras zwierząt gospodarskich w tych spółkach prowadzone jest zgodnie z **wewnętrznymi programami hodowli opracowanymi w oparciu o krajowe programy doskonalenia ras bydła, koni i świń**. Rola i znaczenie spółek w realizacji tych programów, ze względu na wysoki potencjał genetyczny utrzymywanych zwierząt, jest bardzo duża.

Hodowla bydła

W 2017 r. hodowlę bydła mlecznego prowadziło **37 spółek**, w których na koniec grudnia utrzymywano **26 726 krów**. W porównaniu z 2016 r. pogłowie krów zwiększyło się o ponad 680 szt. Najwyższy udział w populacji krów posiadała rasa polska holsztyńsko-fryzyjska (25 860 krów) w dwóch odmianach czarno-białej (HO) i czerwono-białej (RW). Ponadto utrzymywane były następujące rasy: simentalska (SM), jersey (JE), polska czerwono-biała (ZR) i polska czerwona (RP).

Według informacji Polskiej Federacja Hodowców Bydła i Producentów Mleka (PFHBiPM) przeciętna wydajność ocenianych w zakresie wartości użytkowej 790 261 krów w 2017 r. wyniosła: 8 150 kg mleka, 333 kg tłuszczu (4,08%) i 276 kg białka (3,38%).

W 2017 r. w stadach spółek nadzorowanych przez KOWR średnia liczba krów rasy phf wynosiła 25 079 szt., natomiast średnia liczba krów pozostałych ras mlecznych – 780 szt. Przeciętna wydajność mleka w 2017 r. w rasie phf wyniosła 10 491 kg i była wyższa od przeciętnej krajowej o 2 341 kg. Średnia wydajność tłuszczu ukształtowała się na poziomie 408 kg (3,90%) i była o 75 kg wyższa od przeciętnej krajowej, natomiast przeciętna wydajność białka – 353 kg (3,40%) i była o 77 kg wyższa od przeciętnej krajowej.

W 2017 r. najwyższą przeciętną wydajność mleka krów rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej uzyskały spółki: HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (12 879 kg), OHZ Lubiana Sp. z o.o. (12 839 kg), SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (12 690 kg), OHZ Osiecin Sp. z o.o. (12 588 kg) i SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (12 148 kg). Poza wymienionymi, 8 kolejnych spółek przekroczyło 11 tys. kg mleka: OHZ Dębówka Sp. z o.o., OHZZ Chodeczek Sp. z o.o., OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o., OHZ „Garzyn” Sp. z o.o., OHZ w Osieku Sp. z o.o., SK Michałów Sp. z o.o., OHZ „Głogówek” Sp. z o.o., „DANKO” HR Sp. z o.o. Kolejnych 12 spółek uzyskało wydajność powyżej 10 tys. kg mleka. Najniższą przeciętną wydajność mleka uzyskała SK Liski Sp. z o.o. (6 843 kg), a 3 spółki nie przekroczyły 9 tys. kg – KHiNO POLAN Sp. z o.o. (8 938 kg), „Spójnia” HiNO Sp. z o.o. (8 064 kg) i SK Walewice Sp. z o.o. (8 029 kg).

Średnia rzeczywista wydajność mleka w stadach za 2017 r. wyniosła 10 053 litrów mleka i była o 318 litrów wyższa od wydajności w 2016 r. W 2017 r. najwyższą średnią wydajność mleka uzyskały spółki: SK „Nowe Jankowice” Sp. z o.o. (11 516 litrów), OHZ Lubiana Sp. z o.o. (11 174 litrów), OHZ Osiecinny Sp. z o.o. (11 140 litrów), SK w Dobrzyniewie Sp. z o.o. (11 083 litrów), OHZZ Chodeczek Sp. z o.o. (10 908 litrów) oraz HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (10 888 litrów). Poza wymienionymi, 7 kolejnych spółek przekroczyło 10 tys. litrów mleka – OHZ Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o., OHZ w Osieku Sp. z o.o., KR Kietrz Sp. z o.o., OHZ Dębota Sp. z o.o., „DANKO” HR Sp. z o.o., OHZ „Garzyn” Sp. z o.o., HZZ Osowa Sień Sp. z o.o. Natomiast 13 spółek uzyskało wydajność powyżej 9 tys. litrów mleka, a kolejnych 8 uzyskało wydajność powyżej 8 tys. litrów.

Dwie spółki uzyskały średnią rzeczywistą wydajność mleka powyżej 7 tys. litrów – „Spójnia” HiNO Sp. z o.o. (7 432 litry), SK Walewice Sp. z o.o. (7 191 litrów). Najniższą średnią rzeczywistą wydajność mleka uzyskała SK Liski Sp. z o.o. (5 678 litrów mleka).

Wraz ze wzrostem wydajności mleka zwiększyła się również jego globalna produkcja i sprzedaż. W 2017 r. ogólna produkcja mleka we wszystkich spółkach wyniosła ponad **263 mln litrów** i była większa od roku poprzedniego o ponad 13 mln litrów. W 2017 r. ze spółek sprzedano ponad **253 mln litrów** mleka, co w porównaniu z poprzednim rokiem stanowiło wzrost o ponad 14,29 mln litrów. Wolumen sprzedanego mleka w stosunku do udojonego uległ wzrostowi do 95,9% z 95,5% w 2016 r. Całość sprzedanego mleka była najwyższej jakości.

Istotnym wskaźnikiem charakteryzującym potencjał genetyczny stada jest liczba buhajów pozytywnie wycenionych i proponowanych do wykorzystania w sztucznym unasiennianiu. Na koniec 2017 r. spółki posiadały **443 buhaje** zakwalifikowane do hodowli (364 szt. więcej w porównaniu z poprzednim rokiem). Do stacji unasienniania przekazano 38 buhajów (15 szt. mniej niż w 2016 r.). Do krycia naturalnego w 2017 r. sprzedano 212 buhajów (6 szt. więcej porównując sprzedaż z 2016 r.). Do sztucznej inseminacji na podstawie wyceny tradycyjnej dopuszczono 30 buhajów (18 szt. mniej). Natomiast na podstawie wyceny genomowej do sztucznej inseminacji dopuszczonych zostało 77 buhajów (19 szt. mniej niż w 2016 r.). Spółki sprzedały 207 krów, o 214 szt. mniej niż w poprzednim roku. Spółki w 2017 r. sprzedały 1 475 jałowic cielných (609 więcej niż w 2016 r.).

Dla zwiększenia efektywności pracy hodowlanej nad doskonaleniem bydła mlecznego w spółkach realizowany jest strategiczny program hodowli bydła mlecznego rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej z 2013 r. Program ten uwzględnia zmiany jakie zachodzą w hodowli światowej i na rynku mleka, dlatego główny nacisk skierowany jest na poprawę cech funkcjonalnych (zdrowie i płodność), które decydują o długowieczności krów. Stada dostarczają polskim hodowcom materiał hodowlany gwarantujący jak najlepszą opłacalność prowadzonych gospodarstw, co związane jest z obniżeniem kosztów produkcji oraz jednoczesną poprawą wydajności i jakości mleka. Pozwala to polskim rolnikom skutecznie konkurować na rynku Unii Europejskiej i rynku światowym. Realizowana w spółkach strategia hodowlana zakłada optymalizację i przyspieszenie postępu genetycznego poprzez jak największe wykorzystanie selekcji genomowej i biotechnologii. Selekcja genomowa stwarza dużo większe możliwości dla postępu genetycznego na ścieżce żeńskiej. Techniki MOET (z ang. Multiple Ovulation and Embryo Transfer) w połączeniu z selekcją genomową są

skutecznym narzędziem dla uzyskania zamierzonych celów w pracy hodowlanej była hodowla mlecznego. Ocena wartości hodowlanej materiału żeńskiego na podstawie genomu oraz stosowanie superowulacji i przenoszenia zarodków w celu lepszego wykorzystania potencjału genetycznego najwartościowszych samic przyczynia się do przyspieszenia postępu hodowlanego.

W ostatnich kilku latach w spółkach nastąpił dynamiczny rozwój tej metody rozrodu. W 2017 r. w 23 spółkach poddano superowulacji i płukaniu 167 dawczyń, pozyskując ogółem 1 272 zarodki, w tym 907 (71%) przydatnych do transplantacji. Ogółem dokonano transferu 984 zarodków, a skuteczność przenoszenia wyniosła 57%. W porównaniu z 2016 r. liczba spółek, w których dokonano transplantacji, zwiększyła się o 2 spółki, natomiast procent przydatnych do transplantacji zarodków i skuteczność przenoszenia utrzymano na podobnym poziomie. W 2017 r. po transplantacjach urodziły się 564 cielęta.

Spółki w ostatnich latach stosowały nową technologię do intensyfikacji prac hodowlanych i przyspieszenia postępu, a tym samym zwiększyły swój wpływ na hodowlę masową w kraju. W 2014 r. został zmodyfikowany polski indeks selekcyjny dla rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej „Produkcja i funkcjonalność” (PF). Indeks został dostosowany do aktualnych potrzeb hodowców. Nastąpiło zmniejszenie wagi cech produkcyjnych z 50% do 40% oraz pokroju z 30% do 25%. Wzrosła natomiast waga podindeksu płodności z 10% do 15%. Ponadto wprowadzono nową cechę – długowieczność z 10% udziałem w indeksie. Po wielu latach oczekiwania indeks PF wprowadzono również dla krów zastępując stary indeks produkcyjny. Średni indeks PF oszacowany w 2017 r. dla 21 120 krów ze spółek wyniósł 105 pkt i był o 3 pkt wyższy niż w 2016 r.

Hodowla świń

Celem programu doskonalenia ras świń w chlewniach spółek jest dostarczanie hodowli terenowej najlepszego materiału reprodukcyjnego. Między innymi prowadzony jest program hybrydyzacji umożliwiający hodowcom zakup mieszańców, knurków i loszek w odpowiednich zestawach genotypowych. Na koniec 2017 r. hodowla świń prowadzona była w **3 spółkach**, w których znajdowały się 484 lochy objęte oceną (94 szt. więcej niż w 2016 r.). W stadach spółek hodowane są rasy świń wykorzystywane w programie doskonalenia wbp, pbz i duroc.

Wyniki hodowlane w chlewniach spółek są zbliżone do średnich krajowych. Potwierdzeniem wartości genetycznej świń jest bardzo dobra mięsność tuczników pochodzących z tych hodowli. Spółki uzyskują mięsność tuczników na poziomie 57,4–63,0%. W 2017 r. sprzedaż materiału hodowlanego z chlewni spółek wyniosła 256 knurków i 2 013 loszek. W porównaniu z 2016 r. liczba sprzedanych knurków obniżyła się o 64 szt., a loszek wzrosła o 144 szt. W 2017 r. ogólna liczba sprzedanych świń wyniosła 10 432 szt. (3 684 szt. mniej w porównaniu z poprzednim rokiem), w tym sprzedaż tuczników – 6 291 szt. (3 954 szt. mniej niż w 2016 r.).

Hodowla owiec

Hodowla owiec i produkcja owczarska prowadzona była w **5 spółkach** nadzorowanych przez KOWR. W 2017 r. średnia liczba matek w spółkach wyniosła **1 447 szt.** (144 szt. więcej niż w 2016 r.). Na koniec 2017 r. liczba matek, które co najmniej raz się wykociły, wyniosła 1 529 szt. (o 115 szt. więcej niż w roku poprzednim). W spółkach hodowane są następujące

rasy owiec: merynos polski, merynos polski w starym typie, berrichon du cher, suffolk, charolaise oraz krzyżówki. Najbardziej liczną grupą są owce merynosowe – 802 matki owcze. Stada owiec utrzymywane są w następujących spółkach: OHZ Lubiana Sp. z o.o. (479 maciorek), „Spójnia” HiNO Sp. z o.o. (364 maciorki), OHZ „Garzyn” Sp. z o.o. (308 maciorek), HZZ „Żołędnica” Sp. z o.o. (202 maciorki) i GRH Żydowo Sp. z o.o. (176 maciorek). W 2017 r. sprzedano łącznie 37 tryków hodowlanych (tj. o 18 szt. więcej niż w 2016 r.) oraz 1 184 jagnięta (38 szt. więcej niż w poprzednim roku).

Hodowla koni

Spółki, wobec których nadzór właścicielski sprawuje KOWR, hodują 9 najważniejszych dla hodowli krajowej, ras koni. W 2017 r. hodowlę koni prowadziło **14 spółek i 6 zakładów** wchodzących organizacyjnie do spółek hodowlanych, których działalnością zasadniczą jest hodowla roślin lub zwierząt gospodarskich (innych niż konie). Na 31 grudnia 2017 r. łączna liczba koni w spółkach hodowli roślin i zwierząt gospodarskich o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej wynosiła **2 848 szt.**, w tym 2 362 konie hodowlane (objęte programami hodowlanymi). Liczba klaczy elitarnych w stadninach wyniosła 913 szt. wobec 933 w 2016 r. Ze względu na zmniejszenie zapotrzebowania na reproduktory oraz na trudną sytuację na rynku koni użytkowych, niektóre stadniny nie stanowią całego stanu posiadanych klaczy hodowlanych.

Hodowla koni pełnej krwi angielskiej w 2017 r. prowadzona była w dwóch spółkach – SK „Iwno” Sp. z o.o. oraz SK „Krasne” Sp. z o.o. W 2017 r. stanowiono łącznie 65 klaczy rasy pełnej krwi angielskiej, urodziło się 55 źrebiąt, z których 44 odchowano. Konie hodowli stadnin koni nadzorowanych przez KOWR wygrały w gonitwach płaskich w kraju 907,5 tys. zł. Startowały 669 razy, wygrywając 53 gonitwy. W treningu wyścigowym znajdowało się łącznie 127 koni (średnia wygrana na jednego konia wyniosła 7,1 tys. zł). W 2017 r. sprzedano ogółem 59 koni pełnej krwi angielskiej, uzyskując kwotę 396,9 tys. zł. Średnia cena uzyskana za 1 konia w 2 stadninach wyniosła 6,7 tys. zł. Głównym „produktem” stadnin pełnej krwi są konie jednoroczne przeznaczone na wyścigi. W tej kategorii sprzedano 22 konie uzyskując średnią cenę w wysokości 10,7 tys. zł za konia. Najlepszy wynik sprzedaży koni jednorocznych uzyskała SK „Krasne” Sp. z o.o., sprzedając 7 koni (średnia cena 15,4 tys. zł). Hodowla koni pełnej krwi i cena za nie uzyskiwana są ściśle związane z funkcjonowaniem torów wyścigowych i poziomem nagród w rozgrywanych wyścigach.

W zasobach stadnin koni hodujących konie arabskie czystej krwi – tj. SK Michałów Sp. z o.o., SK Janów Podlaski Sp. z o.o. i Małopolska Hodowla Roślin HBP Sp. z o.o. (SO Białka) – pozostaje 686 koni hodowlanych, w tym 258 klaczy i 387 młodzięży. W 2017 r. odchowano 144 źrebięta, co dało średnią produktywność na poziomie 62,1%. Stadniny hodujące konie arabskie posiadały 41 ogierów używanych do stanowienia klaczy własnych i klaczy będących własnością innych podmiotów (spoza tzw. spółek strategicznych). W 2017 r. ww. stadniny sprzedały 166 koni za łączną kwotę 6 938,11 tys. zł (średnia cena za konia wyniosła 41,8 tys. zł).

Hodowla koni ras szlchetnych półkrwi (tj.: małopolskiej, wielkopolskiej, polski koń szlchetny półkrwi i śląskiej) prowadzona była w 10 spółkach w oparciu o 353 klacze. Spółki te były również właścicielami 14 ogierów czołowych.

Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o., jako jedyna spółka nadzorowana przez KOWR, prowadziła hodowlę koni rasy polski koń zimnokrwisty. Stado hodowlane w 2017 r. liczyło 74 klacze i było bardzo dobre pod względem rodowodowym oraz pokrojowym.

W 3 spółkach prowadzona była hodowla zachowawcza konika polskiego – SK Dobrzyniewo Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Rolniczo-Hodowlane Gałopol Sp. z o.o. (SO Sieraków) i Poznańska Hodowla Roślin Sp. z o.o. Tulce (oddział Kobylniki). Łącznie stadniny te posiadały 83 klacze rasy konik polski. Stadnina Koni Huculskich „Gładyszów”, wchodząca obecnie w skład KR Kietrz Sp. z o.o., posiada bardzo dobre stado hodowlane koni rasy huculskiej. W 2017 r. liczyło ono 79 klaczy. Stadnina posiadała również 13 ogierów hodowlanych, które stanowiły klacze własne oraz udostępniane były innym hodowcom.

Od 2007 r. nie było dopłat z Funduszu Postępu Biologicznego do utrzymania rozplodników. Odnotowano również zmniejszenie w terenie liczby aktywnych w rozrodzie klaczy. Wymienione czynniki spowodowały zmniejszenie liczby ogierów w stadach ogierów przeznaczonych do stanowienia klaczy indywidualnych właścicieli. W 2017 r. utrzymywano średnio 274 ogiery (w rozrodzie uczestniczyło 249 ogierów). Na koniec 2017 r. ich liczba uległa zmniejszeniu w stadach ogierów do 229 szt. Ogiery, będące własnością stad ogierów, pokryły 4 014 klaczy. Obserwowany od 2006 r. systematyczny spadek pokryć klaczy przypadających na ogiera został zatrzymany w 2013 r., gdy wyniósł 14,6 klaczy na ogiera. W 2017 r. nastąpił dalszy, niewielki wzrost średniej liczby pokryć i średnia ta wyniosła 16,1 klaczy na 1 stanowiącego ogiera, jednak przy zmniejszonej liczbie ogierów czynnych w rozrodzie. Najwyższą średnią pokryć zanotowało stado ogierów w Łącku (wynoszącą 18 klaczy na 1 stanowiącego ogiera) oraz stado ogierów w Kętrzynie (wchodzące w skład spółki Stadnina Koni „Nowe Jankowice” Sp. z o.o.) – 17,5 klaczy na ogiera.

Na koniec 2017 r. w spółkach utrzymywano 302 ogiery hodowlane, z których 229 ogierów – posiadających licencję hodowlaną – znajdowało się w stadach ogierów, a 73 ogiery używane w rozrodzie były własnością stadnin koni.

W Stadzie Ogierów Książ, wchodzącym w skład Spółki Ośrodek Hodowli Zarodowej Kamieniec Ząbkowicki Sp. z o.o., prowadzone były zakłady treningowe dla młodych ogierów i klaczy rasy śląskiej. Treningowi poddano 32 ogiery i 38 klaczy. W Stadzie Ogierów w Łącku prowadzono zakład treningowy dla klaczy ras szlacheckich, w którym treningowi poddano 22 klacze.

Centrala KOWR

ul. Inflancka 4
00-189 Warszawa

ul. Karolkowa 30
01-207 Warszawa

(22) 452-54-00

ODDZIAŁY TERENOWE KOWR

OT KOWR w Białymstoku

ul. Kombatantów 4
15-102 Białystok
(85) 664-31-50

OT KOWR w Krakowie

ul. Mogilska 104
31-546 Kraków
(12) 424-09-40

OT KOWR w Poznaniu

ul. Fredry 12
61-701 Poznań
(61) 856-06-01

OT KOWR w Bydgoszczy

ul. Hetmańska 38
85-039 Bydgoszcz
(52) 525-08-01

OT KOWR w Lublinie

ul. Karłowicza 4
20-027 Lublin
(81) 532-21-12

OT KOWR w Pruszczu Gdańskim

ul. Powstańców Warszawy 28
83-000 Pruszcz Gdański
(58) 300-48-41,
(58) 302-34-51

OT KOWR w Gorzowie Wlkp.

ul. Walczaka 25
66-400 Gorzów Wlkp.
(95) 782-22-99

OT KOWR w Łodzi

ul. Północna 27/29
91-420 Łódź
(42) 636-53-26

OT KOWR w Rzeszowie

ul. Asnyka 7
35-001 Rzeszów
(17) 853-78-00

Filia KOWR w Zielonej Górze

ul. Lwowska 25
65-225 Zielona Góra
(68) 329-33-80

OT KOWR w Mikołowie

ul. Miarki 18
43-190 Mikołów
(32) 218-07-00

OT KOWR w Szczecinie

ul. Matejki 6B
71-615 Szczecin
(91) 814-42-00

OT KOWR w Kielcach

ul. Piaskowa 18
25-323 Kielce
(41) 343-31-90,
(41) 343-23-93

OT KOWR w Olsztynie

ul. Głowackiego 6
10-448 Olsztyn
(89) 524-88-01
(89) 524-88-06

OT KOWR w Warszawie

Plac Bankowy 2
00-095 Warszawa
(22) 635-10-00

OT KOWR w Koszalinie

ul. Partyzantów 15a
75-411 Koszalin
(94) 347-31-00

OT KOWR w Opolu

ul. 1-go Maja 6
45-068 Opole
(77) 400-09-39

OT KOWR we Wrocławiu

ul. Mińska 60
54-610 Wrocław
(71) 356-39-19